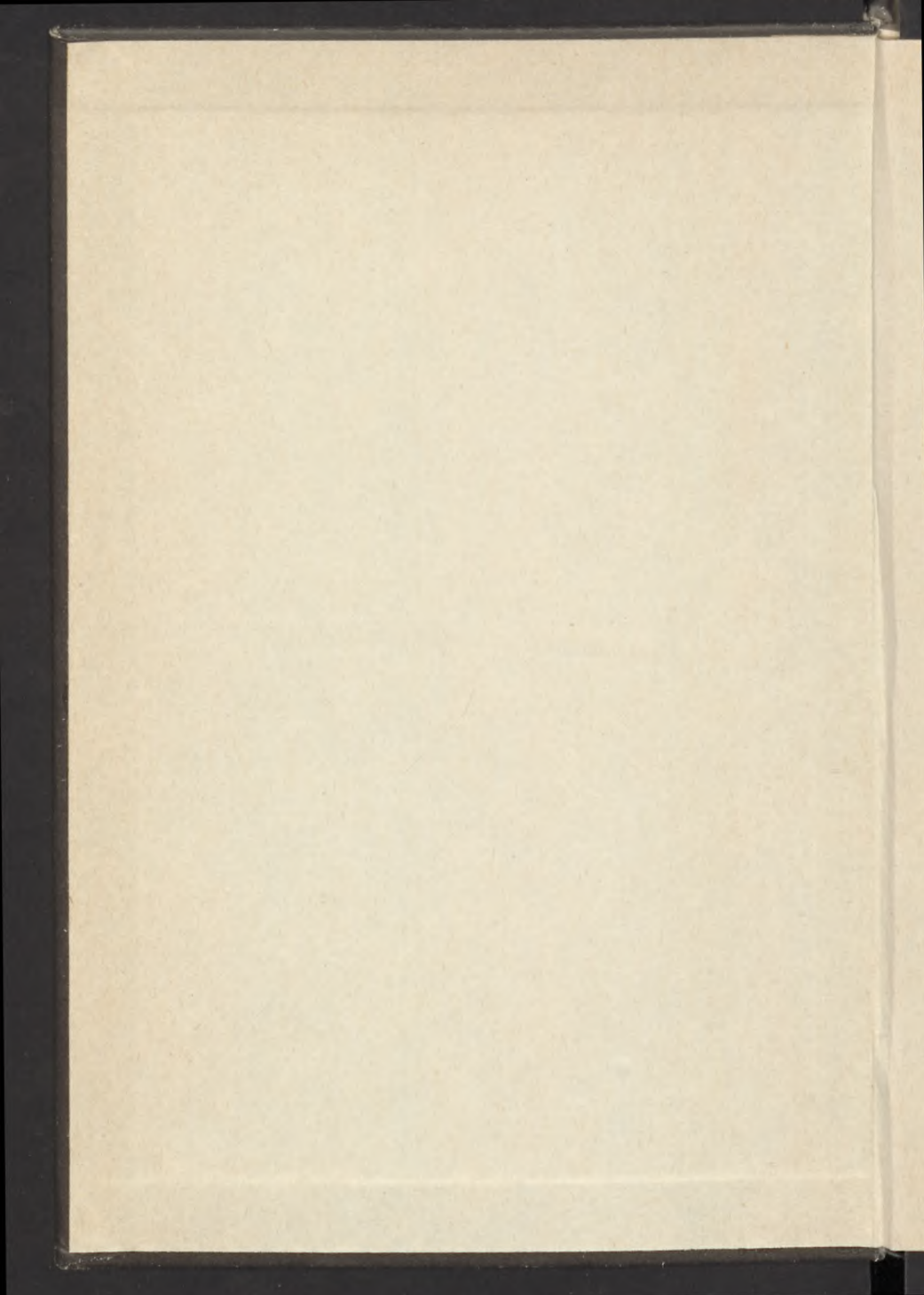
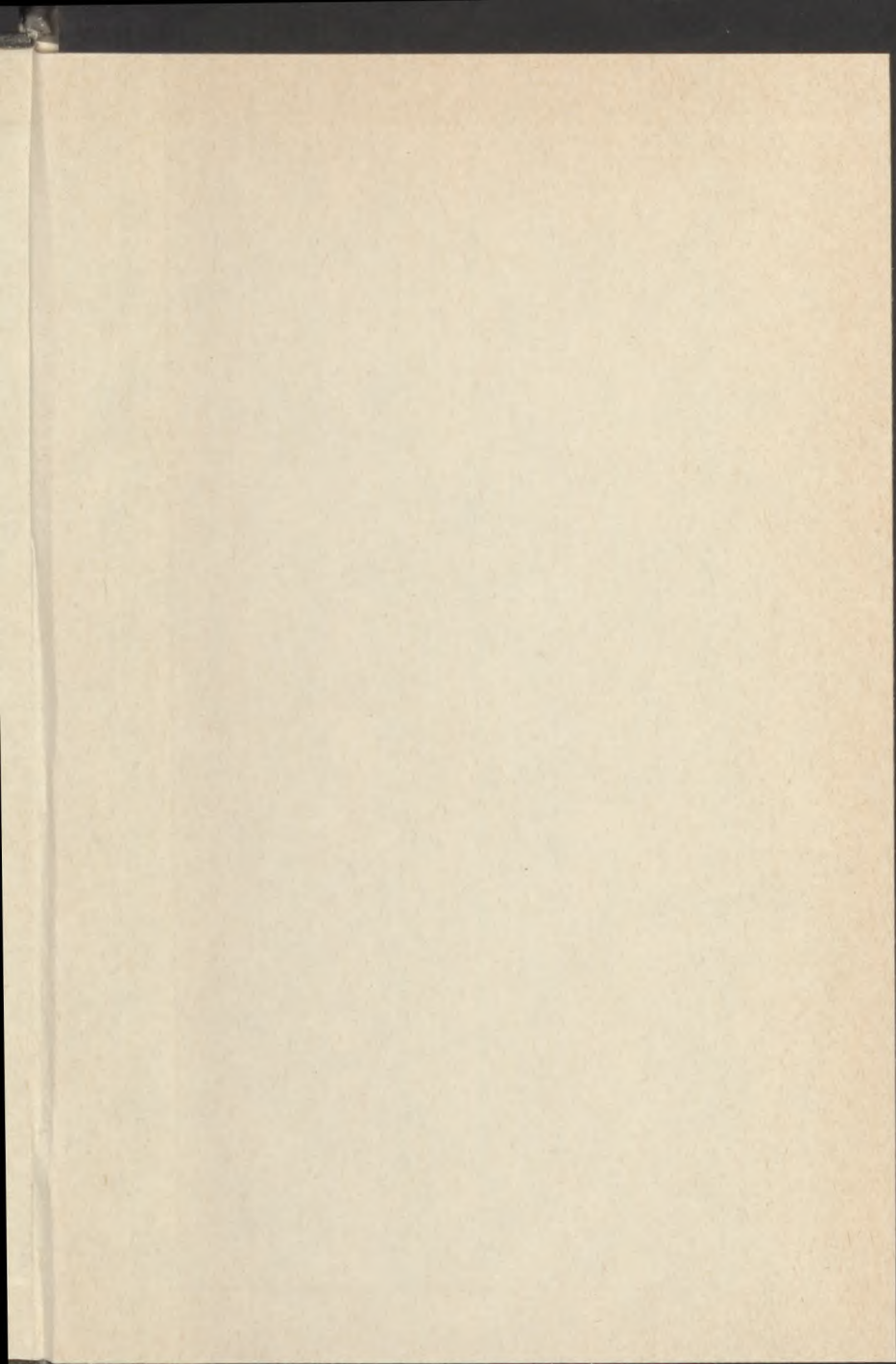
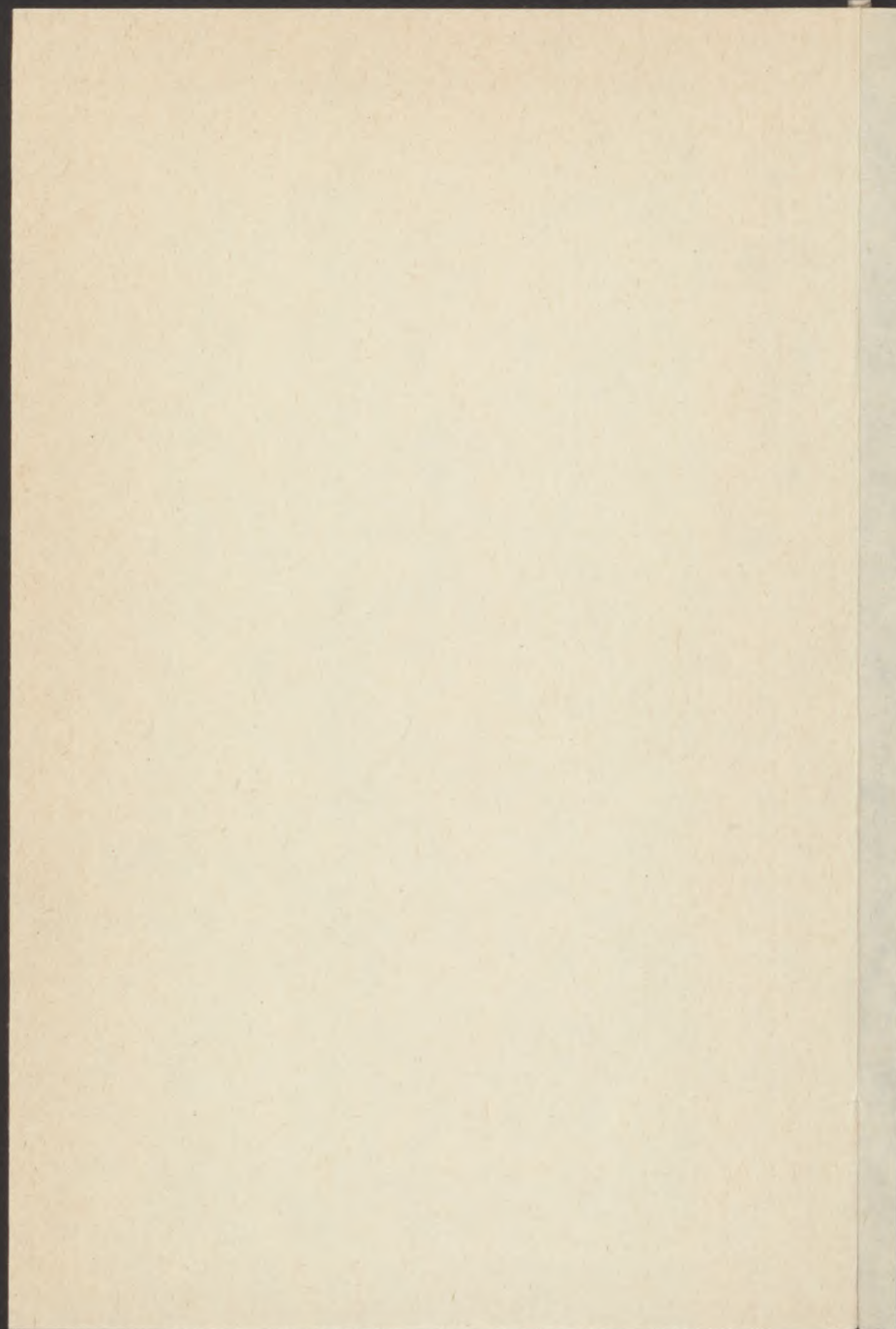

MB
128.030

OLÁH JÁNOS

AZ ÖRVÉNYES PARTJÁN

THE

REVENUE

OLÁH JÁNOS
Az Örvényes
partján

NOVELLAFÜZÉR

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

MB128.030

1988

Az Örvényes

Álmos, búzaillatú forróság lövellt a dűlőút porából. Meg-megállt, körülnézett. Madár se rebbent, az aratás vákuuma mintha őket is elnyelte volna, pedig máskor az egész rétet betöltötte a hangjuk, izgatottan röppentek egyik fűzbokorról a másikra, szinte fölrobbant szárnysurrogásuktól a lomb. Leveleken, fűszálakon most a hetes por lisztes lepedéke ült. Az Örvényes sárgászöld észrevétlenségben, mint valami álmos gyík lüktetett a magos löszfalak között, biztosnak érzett rejtekében. A fiú megállt a puccok, rókák liggatta löszfal tetején, s a virágszirmoktól fehér habos, sárgán átlátszatlan örvénybe bámult. Itt szoktak fürdeni, ebben a távoli, elhagyott bombatölcsérben, ahol a másutt csenevész patak szinte tóvá terült szét.

Sokáig állt a partszegélyen, nem ment le a vízhez, mintha várna valamire, pedig láthatóan azért jött, hogy megfürödjék. Aztán mégis elindult lefelé a kitaposott, meredek ereszkedőn, ami egyenesen a partra vitt, megszedült a töményen fölérző füledt virágillattól. A part meredekét körbe-körbe cigánykóró és bürök lepte el, közöttük-fölöttük

komló futott, s most minden virágban állt. A nehéz illat idevonzotta a környék összes legyét, darazsát, méhét, lepkéjét, dongóját, szitakötőjét, olyan tömegben bozsogtak a pók beszötte sűrű fölött, hogy távolról is hallani vélte az ember szárnyuk zaját, mintha szövőgyár zümmögött volna valahol a füzes mögött.

Lerúgta magáról a gatyát, az inget már az úton levetette, a kezében hozta idáig, és sietve ugrott bele a vízbe. A víz megbocsátón ölelte át, szinte nem is csobbant. Sokáig guggolt mozdulatlanul a parti sekélyesben úgy, hogy csak a fejét dugta ki. Aztán beljebb merészkedett. A folyó tehetetlen lassúsággal forgott-forgott körülötte színlelt nyugalomban, alattomosan lehelte az arcába édeskés lányillatát.

Hirtelen, de nem egészen váratlanul szaladt ki lába alól az enyhén iszamos folyófenék. Eleinte nem is érezte kellemetlennek ezt az új állapotot. Igaz, nem tudott úszni, de egyelőre nem is volt szüksége e tudományra, a tüdeje tele volt levegővel, az izmai erővel. Behunyt szemhéja mögött sötétén derengett a víz titokzatos, zöldessárga fénye. Még nem zavarta meg az ijedtség, csak jóval ezután, késve villant át az idegein, futott szét borzongó bőre alatt. Óvatosan, mintha nem is saját akaratából tenné, nyújtotta le a lábát, próbált tapogatózva valami szilárd támaszt keresni, de hiába. Úgy érezte, hideg vásznakba bagyulálja egy erőszakos, ideges kéz. Már-már rá is átragadt e

hiábavaló kapkodás. Egy vakítóan üres pontot láttott feltűnni valahol a távolban, amely gyilkos gyorsasággal közeledni látszott feléje, de aztán váratlanul, éppen a döntő pillanatban, meghátrált, visszahőkölt vagy kialudt, ezt már nem volt ideje megfigyelni. Egy föl nem szakadt kiáltás fulladás-érzése maradt a helyén.

Érezte, nem sok van már hátra, ereje, levegője fogytán. Ha menekülni akarok, most kell megpróbálnom, gondolta. Igen, harminc másodpercem van, addig még kibírom, ki kell bírnom. Meg sem született benne az elhatározás, máris úszni kezdett, ahogy tudott, levegő nélkül, a víz alatt. De hiába, úgy érezte, nem halad semmit. A legszívesebben földadta volna. Aztán mégis, talán nem is egészen a saját akaratából, úrrá lett a gyöngeségén, nem engedett a homloka dörömbölésének, a szeme előtt táncoló tarjagos, vörös karikák csábításának, tempózott tovább, a vak véletlenre bízva magát.

Pedig talán tényleg hiába bízott. Nem csoda, hogy megfordult a fejében: lehet, hogy ugyanott vagyok, ahonnan elindultam, és csak forgok körbe-körbe? Mégis, amikor elért a harmincadik másodperc végére, igaz, hosszan kivárt előtte, olyan természetesen nyújtotta le a lábát, mintha biztos lett volna benne, nem csalódhat. És valóban, odalenn szilárd talaj fogadta az érintését. Nagyot rúgott magán, és ettől nemsokára a hosszú-hosszú vakságot megszakítva újra szemébe ásitott a nap, az ég, a part közönyös, részvétlen látványa. Sietve fújta

ki, szívta be a levegőt, rögzítette az irányt, és kezdett mindent előlről. Egyre rövidebb időket töltött a víz alatt, mégis egyre érzékelhetőbb lett a haladása. Annyira elmerült foglalatosságában, hogy azt se vette észre, a víz közben már csak a térdéig ér. Amikor leállt, az öröm mellett némi restelkedést is érzett.

Előrehajolt, a folyó hánytatóan édeskés íze csiklandva szökött föl a torkán, szaladt szét a szájában, lepte el az ínyét, de nem sikerült kiköpnie. Az erő egyik pillanatról a másikra teljesen kifu-tott a testéből, ha történetesen nem a parton áll, most még a térdig érő vízbe is belefullad. Egy fü-ves horpadásig sikerült elmásznia, oda vackolta be magát. Nedves, de a naptól lassan-lassan átfülő hátát a fölrajzó kis kék lepkék úgy ülték meg, mintha nem is élne, olyan felhőtlen bizalommal.

Ormótlan kiáltozásra ébredt, fázott, érezte, hogy a nap már a löszfal mögé merült, későre járhat, el kéne indulnia, az a darab idő mögötte olyan üresen tátongott, mintha semmi, de semmi nem történt volna benne, mintha még a delet se harangozták volna el.

A legények most jöttek az aratásból. Észre se vette őket, amikor elcsörtettek mellette. Lent álltak a vízben. Meztelenek voltak. Testük kesernyés por- és izzadságszaga ott érzett a föltámadó szélben. Szőrös, fekete ágyékukat se takarták el, úgy nevettek föl szégyentelenül a túlparton visongó marokszedő lányokra, akik erre a bokrok mögé hú-

zódtak, de csak a ritkás széléig, hogy azért lássanak.

A fiú ijedten kapott a ruhája után, még megvolt az ing is, a gatyá is, futtában öltözött fél lábon ugrálva, meg-megállva. A folyó sunyin, meghunyászkodva tűrte a legények harsány pocskolását, de ebbe a kaján megadásba mintha némi büntudat is vegyült volna.

Májusi por

A kora május porát fölkavaró lópatákat figyelte, ahogy eldobogtak, szinte az álmhoz érve a hajnali kihajtás s az estéli hazatérés egymásra találó szivárgásában. Nem akart semmit, hagyta, hogy elmerítse a látvány csalóka ritmusa. Egy leálló mozi-gép szaggathatja meg így az élményt, vagy ha kukoricalevelek éles sustorgása hasít bele. Naphosszat az árokparton hasalni, türelmetlenségtől lük-tető arcát a kamillás pázsitra szorítani, mi készíthet erre valakit? Gyerekek kell lenned, hogy megtehesd. Később, amikor kiépülnek a gátlások, megszilárdul a jellem, kialakul az arányérzék, megjelenik a veszélyérzet, mindennek vége már.

Az Örvényes sárillata korán belesajdult a tavaszi szélbe, talán télen se aludt igazán, a jég alatt. De ilyenkor májusban azért mégiscsak más, csábítóbb, elemibb, mint bármikor máskor, már-már szemérmetlenül az. Rögtön megérezte, ahogy kilépett az iskolakapun. Meg se állt a hídig. A kenderáztató nyálkás, hide vize mozdulatlanul lapult a hirtelenzölden sarjadó sás között. Egymás torká-

nak szegezték a tekintetüket. A fiú unta meg hamarabb. Elfordult. Megpróbált másra gondolni.

A cukrászat a főtéren állt, a templom közelében, ahogyan azt az üzlet jellege megkívánta. L alakú épület volt komorló kapubolttal, mint a módos parasztházak itt a falu közepén általában. Az üzlethelyiségben még sose járt, nem vettek süteményt, az anyja maga sütött ünnepnapokra. Fagylaltra kapott hébe-hóba egy-egy forintot, de azért nem kellett bemenni, az utcán át mérték, csak azok kapták odabenn, akik asztal mellett, pohárból akarták elfogyasztani, de az efféle multság többletköltségeire nekük sohase futotta. Nem neheztelt ezért, tudta, az anyja egyedül neveli, fáradtság munkával kapar össze minden fillért.

A kíváncsiság nem hagyta nyugodni. Bemászott hát az udvar felől, ott, ahol a folyóparti bokrok belenőttek, és megszagatták a kerítést, s a két egymásnak háttal álló ház közötti sötét sikátoron föllopakodott egészen az utcafrontig, s a likacsos kőkerítés fokaiba kapaszkodva fölmászott a szellőzőablakhoz. Érezte, sok ideje nincsen, ezért türelmetlenül, éhesen csapott le a látványra.

Egy hosszú, esküvői ebédhez illő asztal állt a táncteremnyi műhely közepén, három inas dolgozott mellette, szemben a szellőzőablakkal, s énekeltek. Ismeretlen sváb nóta szűnyoghangjai rezegtek át az üvegen. Amikor őt észrevették, abba hagyták az éneklést, egyikük még nyelvet is öltött rá. Nem várta meg, hogy a tulajdonos megjelen-

jen, az esetleges horzsolásokkal se törődve egyetlen lendülettel lecsusszant a földre, és futásnak eredt. Tudta, ha beszorul ide a két fal közé, mindenképpen elveszett. Sikerült kiérnie a hátsó kertbe, átgázolt a veteményes ágyásokon, s bevette magát a folyó menti bokrok közé.

Nem szokott az anyjával bizalmas dolgokról értekezni, most mégis elmesélte neki, mit látott. Azt remélte, kap némi fölvilágosítást. Nem bánta volna, ha egy kis szidás, hajcibálás is vegyül a szavak közé. Az anyja eleinte nem értette a kérdést, vagy csak úgy tett, mint aki nem érti. De ő nem hagyta magát, újra elmesélte, mit látott, részletesebben, világosabban, mint az imént. Az anyja erre belátta, nem térhet ki a válaszadás elől. Elnevette magát.

– Hát persze, te bolond – mondta –, biztosan diót pucoltak, vagy krémet keverték . . . Aki torzkodik, az nem tud énekelni, a mester már megszűröl meghallja, és a fejére koppint a fakanállal.

Az apja, mielőtt eltűnt volna a háborúban, ebben az üzletben volt segéd. Neki is énekelnie kellett volna? Ezt már nem merte megkérdezni. Az apjáról szóló mese amúgy is tele volt kétségekkel.

– Apád – röhögtek rajta az osztálytársai –, hiszen nincs is neköd apád. – És kergetni kezdték körbe-körbe az iskolaudvaron. És ő futott, cselezett, fröcskölt utána a mérges tavaszi por. Amikor volt valami előnye, lehajolt, fölkapott egy marék-
kal, és ha szorult a hurok, a pofájukba vágta.

Csak úgy vaktában, a háta mögé. A fölcsapó káromkodás, szitkozódás úgylis jelezte, ha célba talált.

Csak azért se, csak azért se hagyom magam, hajtogatta magában, az anyátok bűdös istenit! Azok nem voltak ilyen elszántak, közepes heccnek tartották az egészet, ami nem ér meg ekkora erőfeszítést. Odébbálltak hát.

Az udvar visszanyerte ásító, a hirtelenkék éggel megtetézett tágasságát-ürességét, amibe jó volt belebújni. Mintha nem is volna jelen, azt szerette, ha annyira észrevétlenné válhatott.

Ráért, nem kellett sietnie, úgyse volt otthon senki. Az anyja kinn dolgozott a mezőn, krumplit ültetett valakinek, mondta is tegnap, hogy kinek, de ő elfeledte. Nem figyelt soha az anyja dolgaira, mintha nem érdekelnék. Pedig dehogynem, csak mutatni nem akarta. Szinte szántszándékkal üzte ki a fejéből, mi történik, mi nem történik otthon, hova ment, hova nem ment az anyja. Takarítani, bevásárolni, kapálni, mosni, vasalni, valami dolog mindig akadt.

Az idegen zakót, pantallót viselt, meg félcipőt, mint a mesteremberek itt a faluban, de mindez olyan furcsán állt rajta, egyből látszott, hogy nem idevaló, pedig se sokkal kopottabb, se sokkal gyűröttebb nem volt az öltözeke, mint egy átlagos hétköznapló. Valami különös mégis akadt rajta. Igen, a por, talán a por volt az, a kiismerhetetlen szürkésű por, ami nemcsak a ruhája ráncaiba ült be-

le, hanem a bőre alá, a szeme árkába, talán még a csontjai közé is.

– Hát te mit csinálsz itt? – A fiú sértetten vonta meg a vállát, továbbra is fekve maradt, és makacsul az idegen cipőjét bámulta válaszként. Az idegent bosszantotta ez az ellenséges fogadtatás, de igyekezett úgy tenni, mintha észre se venné. – Látom, iskolából jössz – mondta –, nálad a táska. Mért nem még hazá, nem vagy ehös? – A fiú legszívesebben fölcsattant volna, mi köze hozzá, mégis a tétlenség csábításának engedett, lenyelte az indulatát, hallgatott.

Az idegen óvatosan, megrágva-harapdálva mondta ki a szavakat, mintha nem volna egészen biztos az értelmükben, mintha nem az anyanyelvén beszélne, a kiejtése azonban a legapróbb részletekig a helyi sajátosságokat követte, ami arra vallott, valami köze azért van ehhez a vidékhez.

Hosszú csend települt közéjük. A fiú makacsul hallgatott. Megint az idegennek kellett engednie.

– Kinek a fia vagy? – kérdezte.

– Sönkinek – mondta a fiú, de az idegen ekkorra már hátat fordított. Nem sikerült hát megsértenie.

Az idegen leszegett fejjel, konokul ment az utcán fölfelé, mint aki jól ismeri az utat, és tudja, hova tart. A fiú nézte egy darabig, aztán fölugrott, s a nyomába eredt. Tisztes távolságból követte. Egészen hazáig.

Mert oda fordult be, a szomszéd udvarba. Mit

kereshet ez itt, ébredt föl a fiúban a kíváncsiság. Behúzta maga után a kaput, és megpróbált egy leskelődésre alkalmas helyet keresni magának a két udvart elválasztó kerítés mentén. Ez a deszkapalánk valamikor gondos munkával készült, a deszkák részeit mindenütt takaróléccel szögelték le, de azóta illetéktelen kezek letördelték itt-ott ezeket a léceket, a görcsöket az eső, a szárazság lazította meg úgy, hogy mára könnyedén ki lehetett piszkálni őket a helyükről akár pusztá kézzel. A legkisebb résen is kitűnően át lehetett látni, mivelhogy az volt a napos, déli udvar, az övéké a sötét, árnyékos északi.

Hosszú parasztház volt a szomszédé. Az első, utcai részen már cseréptető virított, a hátsón azonban még mindig a régi, porosszürke, eső szítta nád állt. Elöl a trafikos lakott két éppen csak felserdült lányával meg a feleségével, hátul a trafikos özvegy unokatestvére; az ura meghalt, a fiát meg több mint tíz éve, amióta kivitték a frontra, nem látta senki. Állítólag hadifogságban volt. Az utolsó levél öt éve érkezett tőle. Ő volna az, ébredt föl a fiúban a gyanú.

Az idegen végigment az üres udvaron, megállt a hátsó szoba ablaka alatt. A lábával közelebb húzta az eresz alá lökött fejőszéket, és leült rá. Hátát a fehér falnak vetette, amelynek meszelése szinte világított a meredeken rávetülő napban. Honnan tudhatta, hogy nincs itthon senki, amikor még csak nem is kopogott, csodálkozott a fiú. Meg-

ijedt. Ez még talán a palánkon is átlát? A félelmet igazolni látszott, hogy az idegen, nem túl nagy érdeklődéssel, de azért többször is végighordozta tekintetét a kerítésen.

Már-már elhagyta a leshelyét, amikor váratlanul megnyikkant a szomszédban az utcai léckapu. A fiú nem értette, mit akarhat az anyja odaát. Különben is, sose szokott megjönni ilyen korán. Vilányt kell gyűjtani, mire hazaverődik fáradtan, porosan, izzadt arcából a szélfúttá tincseket ki se takarja, csak leül az ágy sarkára, erőt kell gyűjtenie ahhoz is, hogy elkészítse a vacsorát.

Most meg kipurultan, lesimított hajjal, kötény nélkül, röpülő, pettyes szoknyában jön föl a lejtőn, mintha csak egy kellemes, vasárnap reggeli álomból lépett volna ki, feléje, vagyis hogy éppen nem, kínos kijózanodás ez is, az idegen felé. Akár egy ismeretlen nő. A fiú most vette csak észre, amire eddig sohase nyílt rá a szeme, mennyire fiatal. Kényeskedve, lábujjhegyen lépkedett, szinte lebegett az udvar fényesre koptatott hepehupái fölött. Minden mozdulatán érződött, valakinek tetszeni akar. Ez is sértette a fiút, de az idegen közömbössége talán még jobban.

A napfény csaknem szétfeszítette a keskeny udvart, semmi nem zavarta a kora délután idilli csöndjét. Juli a kezében tartott kötővel babrált. Nem szólalt volna meg a világért sem, elvégre az első lépést megtenni, gondolta, mégiscsak a férfi kötelessége.

A férfi fölemelkedett a székről, és mohó, tapintatlan kíváncsisággal meredt az előtte álló, sírással küszködő Juli szemébe. Mintha ellökte volna magától.

Mielőtt elérte volna a falut, még kint a határban összetalálkozott Pistával, gyerekkori pajtásával. A kihullott idő változásai alól nehezen bukkantak elő az egykori arcvonások. Ekkor döbbsen rá először, mennyivel több, más az a tíz év, amit elveszített, mint eleinte gondolta. Pista azonban hamar túltette magát a kezdeti bizonytalanságon. A viszontlátás örömétől megittasulva úgy vágta hátba, hogy majd összenyaklott.

– A gyereket láttad-e már? Mindönesetre jól nézd mög, mert a faluban azt beszélnek, még az anyád is azt híröszmeli, nem a tied, ahogyan Juli állítja, hanem a Törekös Jóskáé. – Akkor, ott hátat fordított Pistának, egy szót se akart hinni az egészről, egy szót se. Ocsmány, micsoda ocsmány hazugság, gondolta, a gúnyos nevetést nem tudta mégse elfelejteni.

Juli belenézett a merev, mocsanatlan arcba, de most valahogy egészen másnak látta, nemcsak idegennek, ellenszenvesnek is. Nem ő volna az? – ébredt föl benne riadt készséggel a kétely. Talán valami fogolytársa, aki hírt hozott felőle. De hát miért nem szól semmit? Ijedten kapta a szeme elé a kezét, hogy szégyenét eltakarja.

– Te úristen! – kiáltott föl, és kiszaladt az udvarból.

A férfi szerette volna megakadályozni, de nem tette.

A fiú semmit se értett. Kétségbeesetten tapadt továbbra is a palánkhöz, látta, hogy a férfi megindul az anyja után, aztán visszatorpan.

Észre se vette, hogy az anyja a háta mögé került, csak amikor elpenderítette a leshelyéről, akkor tért magához.

– Te piszok, te szégyöntelen, hát micsoda dolog ez, leskelődni! – és beletépett a hajába, de közben maga is a sírással küszködött. Pofon ütötte. Nem a szokásos tessék-lássék pofon volt ez, olyan elkeseredett erő csattant benne, amilyent eddig sohase érzett.

Először a szája peremén futott végig a meleg csík. Ekkor még nem tudta, hogy vér. Óvatosan mártotta bele a nyelvét. A sós íz okozta ijedtségtől megborzongott. A vér összegyűlt a szája szögletében, aztán az álláig iramodott. Megpróbálta letörölni a tenyerével, de csak szétmázolnia sikerült.

Az anyja ekkor vette észre, mi történt. Fölsikoltott. Mi van veled, fiam, mondta, és magához ölelte. Nem törődött vele, amire pedig máskor érhetően olyan kényes volt, hogy összepiszkítja a ruháját. A bőre melege átsütött a blúz vékony vásznán, s a mező, a föld nyers, megbékítő illatát árasztotta. Csak a melle rázkódása árulta el, hogy sír.

Amikor kibontakozott az ölelésből, az események egészen más jelentőséget nyertek a szemében.

Mintha bárdal hasogatták volna körül a tárgya-
kat, akácfa nyers illata érzett. Mosdótál fölé ha-
jolt. Az anyja a kutat nyikorgatta. Békétlen locs-
csanás ütötte tarkón. A fény jéghideg lett. Már-
már levegőt se kapott. De jól van így, gondolta,
jól, nagyon is jól. És az arcát elmerítette a víztü-
körben.

Hétágú szederfa

Az országút mentén végig mind a két oldalon szederfák álltak. A selyemhernyó-tenyésztésre sandító varasdi reformerek ültették ide őket úgy húsharminc évvel ezelőtt, de a környék népe annyira irtózott mindennemű parancsra bevezetett újítástól, lett légyen az akár hasznos, akár haszontalan, hogy hozzá se nyúlt a fákhöz. Nemcsak a leveleket hagyta a vadul elburjánzó káposztalepke-rajok prédájának, de a lekvárnak, pálinkának egyformán felhasználható szedret se gyűjtötte össze, a zсібáknak, a gyerekeknek, a cigányoknak engedte át az egész termést. Még az éhezésbe torkolló legnagyobb szegénység se bírt rá senkit a falusiak közül, hogy változtasson e szokáson.

Volt a fák között egy különleges példány, amelyik nemcsak abban különbözött a többitől, hogy a gyümölcse levesebb, ízletesebb volt amazokénál, hanem az ágai elrendezésében is; nem bozontosodott ki mindjárt a törzse fölött, előbb hétfelé ágazott. Ott állt ez a fa a falun kívül, az Örvényes dobogó, mohos fahídjának közelében, átellenben a cselédházzal, a villanymálomhoz vezető dűlőút el-

ágazásában. Kicsit kicsúszott a sorból, ferdén nőtt bele az árok partjába, míg a többiek nyílegyenesen sorakoztak a szántóföld szélén.

Szederéréskor itt töltötték a napot, még ebédelni se mentek haza. A maga ágát a viláért se engedte volna át senki a másiknak. Eltartott egy ideig, amíg kiadós verekedések árán mindenki elnyerte végre az őt megillető helyet. Attól kezdve aztán szent volt a béke, és nagy az egyetértés. Csakis külső tényezők zavarhatták meg, mint például Balhás-Gaál Jani feltűnése.

Balhás-Gaál Jani öreg legény volt már, megrögzött kocsmás, a világ minden kincséért se vett volna a szájába akár csak egyetlen szem szedret, de azért irigyelte őket. Ha arra vitt az útja, rájuk ordított, az isten a jó dógotokat, s meg-megdobálta őket öklömnyi göröngyökkel. Mindegyik képes lett volna rá, hogy leüsse bármellőjüket, de szerencsájük volt. A vak véletlen a pártjukat fogta.

Különösen Kis Béla volt a bögyiben Balhás-Gaál Janinak, rajta köszörülte legtöbbet a nyelvét. Nem mintha oka lett volna, hogy jobban haragudjék rá, mint a többire. Csupán azonosította magát a falu véleményével, ami így szólt: ez a Béla is felnőtt ember már, aztán mégis itt lopja a napot pendelyes gyerekek között reggeltől estig.

Való igaz, Bélát nem érdekelték a férfias mulatságok. A vele egyívásúak többé-kevésbé mind belekóstoltak már a bálozásba, a kocsmázásba, míg őneki most is a játék járt folyton az eszében.

Képes volt a munkából megszökni, vállalva a nem éppen kellemes következményeket, csak hogy bevehesse magát a játszópajtásai közé. Nem fogott rajta se a szidás, se a verés. Megrándította a vállát, vigyorgott, szopogatta tovább a szedret, pöködött le a fa legtetejéről, mert a felső ág az mindig az övé volt.

Bözsi, a legöregebb Balhás-Gaál lány, folyton ott ólálkodott a fa alatt, a lehajló ágakról szedgette a szedret, s azt se nagyon vette zokon, hogy a fiúk odafönről kicsúfolták. Csak amikor köpködni kezdtek, akkor menekült odább, az árok túlsó partjára. Na, maradatok már békén, mondta, s egy szál kötényszerű ruhájának a szélét huzigálva alig várta, hogy visszatérhessen a helyére. Tizenkettőnek se nézett ki, bár jóval több volt, de hogy mennyi, azt senki se tudta, talán ő maga se. Ha kérdezték, ravaszul együgyű mosollyal kerülte ki a választ. Mint ahogy azt se mondta meg soha, miért éppen ezt a fát kerülgeti.

Béla volt a legöregebb, a vezér mégis Sárý Vendel lett. Nem azért, mert a szülei a falu legtehetősebb rétegéhez tartoztak, ennek a ténynek itt nem volt jelentősége, a kíméletlensége, az elvetemültsége emelte a többiek fölé. Az, hogy tiltották a rossz társaságtól, nem riasztotta el, inkább meghatványozta benne a bandához tartozás ambícióját. Túl akart tenni mindenkin, be akarta bizonyítani, senkinél se alábbvaló.

Most is ő volt a kezdeményező. Leugrott a fáról,

odalépett Bözsihez, és valamit a fülébe súgott. Erre Bözsi, mintha kutya marta volna meg, összerándult, átugrotta az árkot, s elfutott egészen a felső partban kezdődő búzatábla széléig.

– Gyertök – kiabált föl a fára Vendel –, ker-gessük be a buzába! – Bözsi meglátva, hogy mind Vendel köré sereglenek, befutott a búzába, amely éppen most kezdett sárgába váltani. A kalászhok a vállát verdesték, a zöldessárga hullámváz csaknem egész alakját ellepte. Jó messzire eltávolodott tőlük. Nem kergették. Éhes szemmel néztek utána, egymás sarkára hágvá, ugrásra készen. Bözsi megállt, szembefordult velük.

– Csak egy gyűjjon! – kiabált vissza. – Belü-le-tök az is ölég – letört, és a szájába vett egy búza-kalászt. – Még sok is – tette hozzá nevetve. Az-tán újra hátat fordított, és futni kezdett, de már nem olyan meggyőződéssel, mint eleinte. Vissza-visszapislantott. Kíváncsi volt rá, követi-e valaki, s ha igen, ki az.

Vendel éles könyökét Béla bordái közé vágta:

– Na, mi lösz – mondta –, mire vársz? – A többiek lesütötték a szemüket, s meztelen lábuj-jukkal elmélyülten ásták a port. Egy se mert el-lentmondani. Belátták, bármennyire nem tetszik nekik, Vendelnek igaza van. Béla már nem is mert közöttük meztelenül fürdeni, a múltkor is, amikor a sásban halásztak, s leszakadt róla a gatyá, körül-állták, nagyokat röhögtek rajta, a hirtelen kiszörö-södött szemérmét is megrángatták.

Béla azonban nem véletlenül maradt velük. Lélekben gyerek volt még, nem akart tudomást venni a testét átalakító változásról. Kelletlenül iramodott neki a búzatáblának. Esetlen, hosszú karjával úgy kaszált, mint egy vízipók. Ha nem a nyilvánosság előtt kényszerül minderre, akkor igen, talán még röpült is volna. Ahogyan álmában nemegyszer. Igaz, ott nem Balhás-Gaál Bözsi után. Vendel volt az egyetlen, aki meglátta Bözsiben a nőt. A többiek úgy néztek rá, mint egy koszos, csipás kismacskára. Alighanem Bélát is visszafordította volna a szégyen, ha azok ott a tábla szélén nem szögezik a hátába a tekintetüket.

Először Bözsi bukott le, aztán kisvártatva Béla. Hiába kapálózott ügyetlenül és kétségbeesve, eszé ágában se volt senkinek, hogy a segítségére siessen.

Sokáig vártak, képtelenül sokáig. Türelmüket vesztve egyszerre néztek föl, villant össze a tekintetük, s indultak meg láncba fejlődve befelé a búzába. Amikor odaértek, Béla a térdét porolta, s kínos, csodálkozó vigyorral fogadta őket. Bözsi még nem kelt föl, ott feküdt a pipacsok, a búzavirágok között, felcsúszott szoknyáját igazgatva, a földön. Béla megpróbálta útjukat állni, de hiába volt vagy egy fejjel magasabb Vendelnél, az könnyedén félretolta. Ott érezte a karjában a többiek erejét is, akik szorosan a sarkába nyomakodtak. Béla nem akarta hagyni magát, de amikor a tekintete összetalálkozott Vendel szúrós, kíméletlen pil-

lantásával, nem bírta tovább, félreállt. Hadd történjék meg, gondolta, aminek meg kell történnie. Nem nézett oda, de végigvárta, amíg sietősen, türelmetlenül sorba mind Bözsi fölé görnyednek. Még a legkisebbet, Ferit is nyakon csípték, amikor szökni próbált. Vendel lódította oda egy jól irányzott rúgással, miután a gatyát térdig lerántotta róla. Feri sírt, Vendel röhögött, Bözsi mozdulatlanul feküdt, még a lélegzetét se lehetett hallani. Sápadt volt, a szeme üvegesen fordult az ég felé, mintha meghalt volna.

Béla ekkor már messze járt. Mint a kivert kutya, kergén rohant bele a határba. Haza nem akart menni, a bandába meg, tudta, ha akarna se térhetne vissza. Egy távoli kazal szúrós ölébe vetette magát, s zokogva várta, mikor csillapul le végre a szégyenérzete.

A többiek Vendel köré gyűltek, s amikor az, mint egy megriasztott vad, rohanni kezdett, lélekszakadva futottak utána. Nem mentek ki az útra, a búzában gázoltak toronyiránt a falu felé. Csak Feri maradt ott, benyálazott ujjával próbálta eltüntetni az arcáról a sírás okozta koszfoltokat. Bözsire ügyet se vetett.

Bözsi, amikor látta, tiszta a terep, föltápászkodott, szórakozottan végigsimította a ruháját, és elindult a cselédház felé. Feri tisztos távolból követte. Se vonzalmat, se szánalmat nem érzett iránta, egyszerűen csak félt egyedül maradni. Bözsi úgy ugrott át az árkon, a szoknyájába úgy kapott

bele a szél, mintha semmi se történt volna. Feri ezen elcsodálkozott. Nem értette, mi volt, ami olyan elemi erővel, olyan ellentmondást nem tűrő hirtelenséggel zajlott le az imént körülötte, vele, de érezte, mindez nem volt egészen rendjén való. És mégis, a szél, az ég, a föld béketűrő, már-már idilli csöndje rezzenetlen egykedvűséggel tér napirendre fölötte. Ugyanígy szemet hunyna bármire? Félt, mint amikor egyedül ment fürödni a folyóra. Érezte, akármikor örvények közé kerülhet. De hogy maga Bözsi is ilyen könnyedén rázzon le magáról mindent, az valahogy végleg nem fért a fejébe. Óvatosan a közelébe lopakodott, hogy az arcába nézzen. Ekkor vette észre, hogy sír. A cselédház napsütötte, fehér falának támasztotta a hátát, és a napba nézett. Hangtalanul rázta a zokogás. Feri odalépett hozzá, megrángatta a szoknyája szélét:

– Ne bőgj már, na! – mondta, de nem volt módja tovább folytatni a vigasztalást. Egy nagy pofon eltérítette a szándékától.

Béla a történetek után messzire elkerülte Vendelék társaságát, de talán még ennél is jobban félt a Balhás-Gaál Janival való találkozástól. Bözsinek meg aztán végképp nem akart a szeme elé kerülni, pedig az ugyancsak szorgalmazta a találkozást. Ha mégis itt-ott összefutottak, csarnokba menet, templom előtt, a kocsmá ajtajában, ahova a bátyját hazavonszolni nemegyszer elzavarta Bözsit az anyja, Béla úgy tett, mintha semmi se történt vol-

na közöttük, kimeredt szemmel bámulta a cipője orrát, ha éppen volt rajta, s alig várta, hogy odébbállhasson.

Akár a partra vetett hal, úgy hányódott, innen is, onnan is kivetve, mígnem rászokott a kocsmázásra. Hiába veszekedett vele a nagyanyja, kiabálta utána utca hosszat rekedt varjúhangján, ej, csak vinnének el már katonának, azok talán ráncba szödnék, tisztösségre tanítanak, mert én nem vagyok képes rá, se anyád, se apád . . . Nem, ezt Béla se bánta volna, csak el innen, el, ha mindjárt katonának, most az se számított neki. Ahogy sikerült kicsalnia otthonról valami kis pénzt, rögtön rohant a kocsmába, ahol, ha volt pénze, mindjárt lehetett valaki, akadtak haverok számolatlanul. Ez volt az egyetlen hely, ahol jól érezte magát, különösen amióta megbizonyosodott, hogy Balhás-Gaál Jani egyáltalán nem törődik vele.

Lakli, idétlen kamasz volt a játszótársai között, de itt a felnőttek világában, az áporodott kocsmafüstben egyszerre jóképű fiatalemberré változott, s hamvas fiatalsága, ártatlanságot sugalló félszége nem várt népszerűséget kölcsönzött neki.

A bort Weisz Juci, a kocsmáros lánya hozta ki. Megállt Béla mellett, de olyan szorosan, hogy amikor az asztal fölé hajolt, a combja hozzányomódott a fiú vállához, aki ráadásul ingujjra vetkőzött a melegben. Juci, miután letette a kancsót, szemtelenül még a hamut is lecsapkodta az asztal lapjáról a kezében tartott kendővel. Közben többször

odapislantott Bélára, tetszett neki, hogy a fiú egészen beleizzadt ebbe a semmi kis érintésbe. Juci korban közel állt Bözsihez, de a külleme, viselkedése egészen más volt. Felnőtt nő volt, nagyon is felnőtt. Úgy siklott ide-oda, olyan kiszámított ügyességgel az éhes férfitekintetek között, mint csík a sásban. Amikor Juci befejezte az asztal tisztogatását, Béla kirúgta maga alól a széket, s hirtelen-váratlanul fölpattant. Nem akarta elengedni a lányt, odaállt eléje dölleszkedve, mint egy kakas, hogy a mellük csaknem összeért. Juci fölnézett rá, és elégedetten elmosolyodott. Halvány, alig észrevehető mosoly volt ez, a fölényt, a lenézést alighanem csak Béla képzelte bele. Elveszítette a lába alól a talajt, ugyanolyan kisfiú lett, félszeg és szerencsétlen, mint amikor először lépte át a kocsmaküszöbét.

– Parancsul még valamit a fiatalúr? – búgta Juci a kérdést a sok cigarettafüsttől már ilyen fiatalon kissé érdes, mámorító hangján Béla fülébe. Béla zavartan nemet intett a fejével, és sietve, a haverokra se várva nekiesett a bornak.

Habár nem kívánta, gyorsan legyűrte az egész kancsóval, de Juci nem jött vissza, hogy megkérdezze, hozhatja-e a következőt. Azt se vette észre, amikor Béla integetni kezdett. Mintha szándékosan fordította volna el a fejét. Béla a bortól felbátorodva, igaz, kissé bizonytalan járással, maga indult a lány után. A hátsó kijáratban érte utol. Elkapta a karját, s megpróbálta magához húzni, de

Juci a könyökével, mintha csak véletlenül történt volna, úgy gyomron taszította, hogy nekitántorodott a falnak.

– Na – szólalt meg békéltetően –, möglátja az apám! – És eltűnt a csapóajtó mögött, hogy ezen az estén aztán többet ne is jöjjön elő.

Béla, amikor visszament az asztalhoz, és le akart ülni, meglepődve tapasztalta, hogy a helyét Balhás-Gaál Jani foglalja el. Már éppen megfordult volna, hogy távozzék, majd fizetek a pultnál, gondolta, amikor Jani lerántotta maga mellé egy sebtében odahúzott székre.

– De sietős lött hirtelen! – sziszegte. Megmarcolta Béla mellén az inget, és úgy megcsavarta, hogy pattogni kezdtek róla a gombok.

– Mit akarsz? – kérdezte Béla, és megadóan az asztal fölé dőlt.

– Ezt inkább én kérdezhetném tüled.

– Hogyhogy? Nem értöm.

– Gondulom, te akarsz elvönni az én húgomat, és nem fordítva.

– Elvönni? Miért?

– Mert gyerököt csináltál neki, te marha.

– Miből gondolod, hogy én voltam?

– Csak nem akarsz ráfogni azokra a szöröncsétlen kölkökre? Hiszön azoknak még a pöcsük se áll föl röndösen. Úgy készülj, hónap möglösz az esküvő.

– De hiszön nemsokára elvisznek katonának!

– Annál inkább köll sietni – mondta Jani, és

újra megmarkolta Béla mellén az inget. – Ott vagy holnap a tanácsházán, délelőtt tízkor, mögértötted? Tarkó elvtárs összead bennetöket, el van intézve. Létra Jóska bátyám lösz az egyik tanu, a másik én. De el ne késs, mert akkor kitekeröm a nyakadat! – Elengedte Béla ingét, fölállt, és köszönés nélkül kitörtetett a kocsmából.

Az esketés pár perc alatt lezajlott. Aláírták az előre kitöltött anyakönyvet, és már mehettek volna is, ők azonban nem mozdultak. Tarkó csak nézett rájuk, hogy mire várnak, mit akarnak még, miért nem indulnak, de amikor látta, semmire se megy a sürgető pillantásaival, előmászott az íróasztala mögül, és saját kezűleg tuszkolta ki őket az irodából. Odakint az utcán, a tanácsháza kapuja előtt megint megálltak, toporogva, várakozón néztek körül, hátha történik valami.

– Na, ezt mögünnepljük – bukott ki Balhás-Gaál Janiból a keserű csalódottság. Azért nem egészen erre számított.

A cselédház konyhájában másnap hajnalig folyt a dorbézolás. Kenyér, szalonna meg még egy kis kalács képezték az ünnepi ebédet-vacsorát. Jani nem engedte a húgának, hogy többet készítsen, az anyjuk ezt is sokallta. Annak, mondta, annak a pökhendi parasztnak egy morzsát se, és eltűnt a házból, hogy ne is találkozzanak. Jani azonban kitett magáért, pálinka annyi volt, hogy másnap hajnalban is föllocsolhatták vele a a konyha földjét,

lyukas, kék zománcos bögréből eregették a nyolcasokat a kiszáradt, fölrugdalt sárgaföld padlatra.

– Mönjünk el a paphoz – állt elő Jani az ötlettel, ami már akkor megfogant a fejében, amikor Tarkó olyan kurtán-furcsán kipenderítette őket a tanácsházáról. Földhöz vágta az üres bögrét, és odaállt Létra Jóska elé: – Mit szól hozzá, Jóska bátyám?

– Nem töhetöm – mondta Létra Jóska elgondolkozva –, az én helyzetemben nem engedhetöm mög magamnak. De neköd se ajánlom.

– Nem is azt mondom, hogy ide mönnyünk, a faluba, hanem Varasdra – mondta Jani –, mind így csinálják, a többiek is. Arru nem tud sönki.

– Engöm ott is ismernek – mondta Létra önéretesen, és kihúzta magát – az elvtársak.

– Hát akkor Pestre – makacskodott tovább Jani –, ott már aztán tényleg nem ösmer bennönket sönki, de még magát se.

– Azt te nem tudhatod.

– Ha ennyire be van ijedve, akkor elmögyünk maga nélkül. Igaz-e gyerökök? – Odafordult Bözsihez meg Bélához, és egy túláradó mozdulattal összelelte őket. – A költségeket én állom.

Négykézláb másztak ki a vonathoz, utaztak föl a fővárosba, a végén Létra Jóska is beadta a derekát, és meglett az egyházi esküvő. Este már semmi kivetnivalót se találhatott volna senki az ifjú páron, amikor kéz a kézben leszálltak a hatos személyről, és megindutak hazafelé. Az idill azonban

nem sokáig tartott, hamarosan, már a templom előtt, elvált az útjuk. Ment ki-ki a maga családjához, mert összeköltözni nem tudtak. Hiába volt meg minden papírjuk, a szülők makacsul ellenálltak, és ezt a gyűlölködést a szokásostól eltérően az idő se volt képes kibékíteni.

Jani úgy érezte, ő megtette a magáét, a továbbiakkal egyáltalán nem látszott törődni. Elváltak, nem váltok, mondta, az már nem az én gondom. Ha röndösen fizetöd a gyerektartást, nem lösz baj, figyelmeztette Bélát. Béla még örült is, hogy így megúsza a dolgot, csak Bözsit rágta titkon, és fogyasztotta gyereklányra emlékeztető törékeny testét egyre soványabbra és soványabbra, a keserűség.

A gyereket azért büszkén-dacosan mégiscsak megszülte, nem vetette el, ahogyan sokan mások. Ekkoriban már-már divattá vált miatta berándulni Varasdra. És nemcsak a birtokra spekuláló nagygazdák körében. Azoknak különben is, úgy nézett ki, mindörökre bealkonyult. Mindenki így gondolkodott, aki kicsit is adott magára. Előbb meg kell teremteni a megfelelő körülményeket, mondták, csak utána vállalhatjuk a gyereket, a bizonytalanra szülni felelőtlenség.

Bözsi nem törődött a körülményekkel, természetnek vette, elfogadta őket olyanoknak, amilyennek. Kezdetől föl se merült benne, hogy elvetethetné a gyereket, pedig többen rá akarták beszélni. Ajánlkoztak is, hogy elkísérik Varasdra, ő mégse ment. Valószínű szerepet játszott ebben, hogy az

egész Balhás-Gaál család betegesen irtózott a kórháztól. A helybéli bábaasszonyoktól nehezebb volt megőriznie magát, de ezt is megtette.

Hiába látszott betegesnek, volt csupán gyereknyi, csenevész a termete, a gyereket könnyen megszülte, minden orvosi segítség nélkül, csupán a szomszédasszony szaladt át hozzájuk, hogy a legszükségesebbeket elvégezze. Béla és Bözsi házasságát azonban a gyerek se hozta rendbe. Külön éltek, bár nem váltak el. Béla elfogadta ezt a helyzetet, és nem akart rajta változtatni. Néha-néha meglátogatta a családját, eljátszott a kicsi Vendellel, többre nem törekedett. Mert a gyerek a Vendel nevet kapta, nemcsak a tanácsi névadón, hanem a titkon elnyert szent keresztségben is. Béla, ámbár furcsállta, így utólag nem mert tiltakozni. A kereszte-lőn annak idején nem volt jelen, a katonaidejét töl-tötte éppen.

Amikor leszerelt, a rendőrségre került. Balhás-Gaál Jani minden fizetésnapon megjelent Krausz-nál, Béla főnökénél, hogy fölvegye Béla fizetéséből a gyerektartást. Törvényes ítélet nem született erre az összegre vonatkozólag, hiszen Béla és Bözsi papíron nem váltak el, mégse tiltakozott senki, nem vonta kétségbe Balhás-Gaálék jogát a pénzhez. Maga Béla se. Szinte örült neki, hogy Jani levette a válláról a pénzzel való bajlódás gondját. Ha neki kell elvinnie, egyszer-másszor biztosan elfelejti, nem úgy, mint Jani, aki ebben a dologban igazán megbízható volt. Sose késett, sose maradt el. És ő,

akinek a zsebében egyébként percig sem állt meg a pénz, ehhez az összeghez a világ minden kincséért se nyúlt volna hozzá. Odaadta maradéktalanul, az utolsó vasig a hűgának. Lecsapta az asztalra, nesze, vögyél rajta valamit a gyeröknek, mondta, s már fordult is ki az ajtón, hogy utánanézzon, hátha akad valami potyáznivaló a kocsmá környékén.

Fölkel a nap

A vibráló meleg csaknem fölrobbantotta a nyárfást, a porózus, meredek lombok likacsaiban egymás hegyén-hátán tülekedtek a madarak, rigó, veréb, cinke, harkály, szarka versenyt fütyögött, cserregett, csivogott. A nagy helyezkedés izgalmában némelyikük ki-kirebbent a szabad ég alá, de vágott is vissza azonnal, mintha attól kellene félnie, a többiek végleg kiszorítják a helyéről.

E felfokozott nyugalanság következtében egy-egy levél, száraz ág, törött hajtás le-levált, s keringve hullott alá a magosból a szamárkóróval benőtt árokparti rézsüre. Fel-felnyögtek a lombok, meg-megnyikkantak a teknőnek való óriási törzsek.

Ha egyszer összefogna, gondolta, ez a sok madár, s egyszerre markolná meg az ágakat, mártaná a levegőbe a szárnyát, gyökerestül szakadnának ki a fák, s röpdölnének föl furcsa léghajókként a magosba. Van rá esély, hát igen, erre is, mint mindenre.

Délutáni álmából ébredt. A meleg tompa áradása, ami a földből is visszaérezett, elzibbasztotta. Ez a zsibbadtság azonban nem akadályozta a cse-

lekvőkészségét, puha, ernyedt mozdulatokkal, ahogy macska ered az este elnyúló árnyai után, vágott neki az útnak, hagyta maga mögött a nyárfást, vette szemügyre a faluszél félig-meddig ismerős házait.

Korán érkezett, de nem véletlenül. Ezt az időt szerette, amikor a falu még néptelen, nem kell úton-útfélen a mogorva parasztokba ütköznie, akik úgy néznek az emberre, mint tyúk a piros kukoricára. Az üresen szuntyadó udvarok mélyéről most még a barátságos disznóvinnyogáson, tyúkkáráláson, kutyamorgáson kívül – a csordás se hajtott haza, mindig megvárja, hogy leszálljon a nap – nem hallatszott semmi.

Csak a Balázs-porta volt gyanús, némi edénycsörgés, beszédfoszlány szűrődött ki, igaz, alig hallhatóan, de a gyakorlott, éles fül így is rátalált. Öreg Bojtár a szokásához híven, hirtelen határozta el magát, megállt sündörgésében, és egy váratlan mozdulattal berúgta a kaput. A nevét a környékeliek ragasztották rá, az igazit senki se tudta, talán már ő maga se emlékezett rá. Ez állt a személyi igazolványában is.

– Kit keres? – pattant elő a nyári konyhából az asszony. Mérges volt magára, hogy kissé későn neszelt fel. Mennyivel könnyebb lett volna útját állni, ha még a kapun kívül észreveszi a vén csavargót!

A sok szóbeszéd, ami Öreg Bojtárról terjengett faluszerzte, bár felnőtt ember nemigen hitt neki, a

bizalmatlanság levegőjét lehelte alakja köré. A gyerekek, akik mindent készpénznek vettek, rajokban tódultak utána, elkísérték egészen a szomszéd falu határáig, miközben csúfondáros rigmusokat kiabáltak a fülébe a mezőn dolgozó parasztok nem kis örömére. Az öreg Sárý fennhangon dicsekedett vele, én bizony bottal kergettem el a házamtól, nekem hiába játssza a garabonciást, átlátok a szítán, engem nem tesz bolonddá, ugyanolyan szélhámós, dologtalan csavargó ez is, mint a többi.

Balázsné tudta, a Sárýak igazságtalan, önző népség, most mégis az ő tekintélyük mögé próbált bújni.

Öreg Bojtár félig-meddig volt vétkes, nem ő koholta, csak hagyta a személye köré fonódni a faluban gazdátlanul terjengő mendemondákat, amelyekhez annyira hozzászokott aztán, hogy a végén maga se tudta, mi igaz belőlük, mi nem.

A falvakat, a határt járva nyitva tartotta a szemét, s így jóval többet tudott a környékbeli eseményekről, mint a magukat a mindennapi munka szigorú jármába görnyesztő parasztok, az őrsön hűsölő rendőrök vagy a tanácsháza intrikáló hivatalnokai. Nem kérkedett a tájékozottságával, de nem is rejtette véka alá. Kitől kapta a híreket, nem beszélt róla, mégis mindenki tudni vélte.

Látták, akár egy akrobatát, a csordakutat beárnyékoló tölgyfa ágai között ugrálni alkonyatkor, a boszorkányokat várta föltehetőleg, igen, akadt még erre is szemtanú.

Azt is beszéltek Öreg Bojtárról, hogy gyerekkorában megszökött otthonról, napokig hevert ájultan az árokban, valami történt vele, mert azóta mindent tud. Talán elrabolták a garabonciások.

Balázs Gergely, ahogy meghallotta az asszony perlekedését, előjött a jószágok közül.

– Mi van? – mordult föl. Az asszony vállat vont, és visszament a légydongásos nyári konyhába, onnan villogott elő a fekete ajtórésen a szeme. Balázs a fészerhez vezette Öreg Bojtárt. – Rég járt erre – mondta kissé idegenkedve, de azért barátságos hangon.

A kocsiszín akár egy odvas, fogatlan száj, éppen szembe ásitott a nappal. A napsütés melege ott percegett a szalmaszálakból előlövellő porcsíkokban. Öreg Bojtár elhelyezkedett. Nem volt valami beszédes kedvében. Mogorván nézett föl Balázs Gergelyre, mintha csak azt kérdezné, na mi van, mit ólálkodik itt, mit leskelődik, s megállt a rendezkedésben, egészen addig, amíg Balázs Gergely el nem hordta magát.

Vacsoránál az asszony jó darabig makacsul hallgatott, mélyen a tányér fölé hajolt, az orrát csaknem beledugta a krumplilevesbe, aminek lomha illata jóleső otthonossággal áradt szét a megfüstöltödött fehér falak között, de nem bírta sokáig a szótlanlanságot.

– Nem értöm – bökte ki –, istenfélő embör hogy állhat szóba egy ilyen mögveszeködött csavargóval. Nem szégyüllöd magad?

Balázs Gergely mintha nem is hallotta volna az asszony szemrehányását, fölállt az asztaltól, bement a kamrába, szalonnát, kenyeret szelt, a bort már előbb fölhozta a pincéből, s a hátsó ajtón óvatosan kiosont a fészkerhez. A kinti tuskóra rakodott. Benézni nem mert, nehogy megzavarja, fölmérgecsítse Öreg Bojtárt. Nem nagyon hitte, amit faluszerke beszéltek, hogy képes megrontani az állatokat, a tehén véres tejet ad, az anyadisznó elvetél, kilencet kölykedzik a macska, az aprójószág elpusztul, ha Öreg Bojtár úgy akarja, mégis óvatos volt, egy újabb baj nem hiányzott, volt elég úgyis. Pár napja eltűnt az egyik borjú. Reggel kihajtotta a csordás, de este már nem jött haza. Hiába szalagdált fűhöz-fához, nem látta, nem tudott róla senki semmit.

Lefekvés előtt még egyszer hátrament, hogy ellenőrizze az állatokat, bezárja az istállót. Öreg Bojtár ott ült a tuskón, és az üveget szopogatta.

– Hát csak zárja is őket – mondta, amikor meglátta a gazdát kulccsal a kezében –, mert a végén még lábuk kél ezöknék is.

– Honnan tudja, hogy elveszött a Rózsi? – képedt el Balázs. – Öreg Bojtár hallgatott. – Talán azt is tudja, ki vitte el? – Öreg Bojtár nem válaszolt. Balázs Gergely elvesztette a fejét. – Mondja már mög – ordította –, mert különben kitekeröm a . . . – Ijedten hallgatott el, mint egy gyerek.

– Sokat nem nyer vele, ha mögmondom se . . .

– Azt csak bízza rám!

– Lőhet róla szó, de mögér-e magának egy százast?

– Egy százast? Sok pénz ám az, hajja-e!

– Ha nem, hát nem – morgott sértődötten Öreg Bojtár, s nyúlt a tarisznyájáért, mint aki menni készül.

– Álljon mög egy szóra! – Öreg Bojtár fogatlan szája torz vigyorba dermedt.

– Hát mögadja?

– Mög – válaszolta kurtán, sötéten Balázs Gergely. Forrt benne a bosszú, s most tényleg mindent megadott volna érte, hogy célpontot találjon neki. Türelmetlenül csattant föl: – Mért nem mondja mán?

– Majd ha itt lösz a pénz!

– És ha becsap?

– Én nem erőltetöm – mondta, s megrántotta a vállát.

– Eh – mondta Balázs Gergely, s bement a házba.

Megpróbált észrevétlenül a tiszta szobába jutni. Látszatra sikerült. Éppen könyékig volt a szekrényben, amikor bejött az asszony. Hirtelen hagyta abba a kotorászást, becsapta a szekrényajtót, a pénzt a nadrágja zsebébe gyűrte, s indult volna kifelé, de az asszony útját állta.

– Csak nem akarsz még pénzt is adni neki? – Féltetolta az asszonyt, s kilépett a sötét tornácra. A nyitott ajtón utánatódultak az asszony szavai: – Mit mondasz majd a plébános úrnak, hogy nézöl a

szömibe, ha mögtudja, hogy lepaktáltál evvel a vén istentagadóval, mert mögtudja ám, hamarabb, mint gondúnád. – A sötétség elnyelte, szétmorzsolta a tollpihe szavakat, a csillagok észrevétlen, távoli vibrálása alatt semmivé foszlani látszott minden, ami emberi.

– Itt a pénz – mondta Balázs Gergely, s elővette a zsebéből a gyűrött százast. Öreg Bojtár a tuskón ült, tarisznya a vállán, kezében a görbedt, vörösbarnára szikkadt somfa bot.

– Balhás-Gaálnál mögtalálja – mondta –, ha siet – és elvette a pénzt.

Balázs Gergely be se ment a házba, leemelte az eresz gerendái közül a fokost, s elindult az utca felé. A kapuban azonban megállt.

– És ha becsapott, ha nincs ott a borjú, mi lösz a pénzzel?

– Visszaadom – mondta Öreg Bojtár.

– Ha mög nem szökik közben. Mert látom, nagyon útra kész.

– Mögvárom – mondta Öreg Bojtár, de közben csúfondárosan fölnevetett.

Balhás-Gaál a falu legszélén lakott, az Örvényes melletti emeletes uradalmi épület egyik földszinti cselédlakásában özvegy anyja fennhatósága alatt. Látszatra nem sok hasznót húzott abból, hogy rendőr volt a sógora, s Létra Jóska, a párttitkár a legjobb pajtása. Éppolyan szegényen, nyomorúságos pizsokban éltek, éppúgy berúgott, összeverekedett

a családdal csaknem minden este, mint annak előtte.

A cselédház környéke nyugodt volt, Balázs Gergely mégis annyira izgult, hogy a gyomra remegett tőle, nem szokott ő más portáján ólálkodni soha. Azért átgázolt az udvari limlomok között, se kerítés, se kutya nem akadályozta. Félúton megállt, hallgatózott, azt remélte, a borjú majd csak elbőgi magát.

A konyha függöny nélküli ablakán szemrontó élességgel sütött ki a mennyezetre függesztett mezeten villanygő. Az ablakkeretben jól látszott Balhás-Gaál csontos, beesett arca, hosszú, zsíros haja a homlokába hullott. Élénken hadonászott, mintha valakivel vitatkozna.

Balázs Gergely, megunva az eredménytelen várakozást, a fáskamra felé vette az útját. Ez volt a ház körül az egyetlen nagyobb melléképület. Éppen félúton járt, amikor elbőgte magát a borjú. Az enyém, hát persze hogy az enyém, nyilallt belé a fölismerés, de tovább nem jutott.

Valami éktelen csattanás állította meg. Hátulról jött. A szeme előtt csillagszórók lobbantak föl. Nem tudta, mi történik.

Az árokparton, az egyik eperfa törzsének támaszkodva, a földig hajló ágak rejtekében eszmélt föl. A fejét tapogatta. Nem vérzett, megúsza egy féldiónyi púppal. Most, így utólag, arra is emlékezni vél, hogy a csattanást, ami száraz tölgyfára vallott, halk mellézkörej kísérte, amely vas alkatré-

szek finom, olajos összekoccanásától származhatott. Puskatus lett volna hát?

Amikor körülnézett, meglepődött: hova lett a kezdetben olyan végtelen hosszúnak ígérkező éjszaka, a kemény, kopogós csillagok az égről? Igaz, ilyenkor nyáron korán virrad, de azért nem erre számított. A ködös szürkesség rátelepedett a mellére, és beláthatatlanul hosszúra nyújtotta a hazautat. Részeg kiszámíthatatlanság hatolt a mozdulatai közé, ami csak akkor kezdett fölszakadozni, amikor a saját portájához ért, s átrázkódott rajta a mohos léckerítés ismerős tapintásának villanyárama.

Nem ment be azonnal a házba. Az asszony ugyanis alszik, gondolta, minek zavarnám. Félúton, a pajta előtt megállt, hogy hallgatózzék. Csönd volt, olyan mély és szokatlan csönd, hogy a szomszéd istálló zajai a vastag falon át is visszhangot vertek benne, a maradék borjú fáradhatatlanul csörgette a láncot, az öreg tehenek zihálva bele-belekaptak a csutába.

A szürkületben már kirajzolódtak a tárgyak, minden a helyén volt: a falon a fagereble, a sarokban a vellák, a daráló, a szecskavágó, a fűrészbak, a szénapallás előtt a létra, csak Öreg Bojtár nem volt sehol. A tarisznya is hiányzott a szögről, a bot a sarokból. Ez elment. Bár számíthatott volna rá, Balázs Gergelyt meghökkentette a fölismerés.

Ugrott a kapuhoz, ki az utcára, s az enyhe agyrázkódástól kissé bizonytalanul, de futni kezdett.

A kocsmá előtt már lebzsel néháy alak. Gondolta, odamegy hozzájuk, megkérdezi, hátha látták Öreg Bojtárt, de amikor fölismerte őket, elállt a szándékától, s behúzódot a kocsmá kerítésének egyik téglaszlopa mögé.

Létra Jóska, a párttitkár, Kis Béla, a rendőr és Balhás-Gaál Jani képezték a csoportot. Közel álltak hozzá, hallotta minden szavukat.

– Jóska bátyám – mondta Balhás-Gaál Létrának –, hadd intézzem el ezt a vén csirkefogót! – s a rendőr háta mögül a grabancánál fogva előrántotta Öreg Bojtárt.

Létra Jóska a homályból vadul előtolakvó okkersárga kocsmafalnak támaszkodott, Don Quijote-arcát arra fordította, amerre a kelni készülő nap első lobbanásai föl-fölsejlettek a kémények között. De Balhás-Gaált ez a közöny cseppet sem zavarta.

A rendőr zsebkendővel tisztogatta a kocsmá lépcséjén a csizmáját. Nevetve kapta föl a fejét, s helyeslőn bólogatott, amikor a sógora a kocsmá előtti útkereszteződés közepére penderítette Öreg Bojtárt.

– Mit mondtál te annak a szöröncsétlen Balázs Gergelynek, hun keresse a bornyúját?

– Én sömmit – görbedt össze félig guggolva Öreg Bojtár. Gyakorlott mozdulattal takarta el az arcát és a szemérmét, látszott, nem megy különös eseményszámba elviselnie egy-egy kiadós verést.

– Akkor honnan vötte, hogy nálam köll keresnie, az én istállómban?

– Amikor istállód sincs – kiabált oda röhögve Béla.

– Mit kaptál érte? Na, ide vele! Úgyis elvőszöm tüled, ha nem adod is, te, te szöröncsétlen – mondta Balhás-Gaál megvetően, és előrángatott Öreg Bojtár inge alól egy zsinegre kötött vászonzacskót. Kivette belőle a százast. – Itt van ni, a júdaspénz – mondta, és a vállánál fogva megfordította Öreg Bojtárt, s belerúgott az ülepébe, de nem erőből, inkább jelképesen, mintha csak a sáros-mocskos bakancsát akarta volna úgy-ahogy megtörölni.

Öreg Bojtár fölállt, leporolta a nadrágját, s amikor látta, hogy Balhás-Gaál nem figyel oda, kiköpött feléje, de olyan kiadósan, hogy még a harmattól megfogott pornak is fölszállt a füstje. Balhás-Gaál ekkor már a kocsmáblakát zörgette, az öreg Weisz sehogyan se akart fölébredni.

– Gyüjjék, Jóska bátyám, most mi hívjuk mög – kiabált oda Létrának, és fennem meglobogtatta feléje a százast.

Balázs Gergely érezte, most kéne előlépnie, lefognia Balhás-Gaál kezét, kitépni belőle a százast, menteni, ami menthető, ha már a borjú úgyis vesze van, de nem mozdult. Nem mintha gyáva lett volna, a háborúban az első vonalban harcolt, masírozott szembe a golyókkal, de az valahogy más volt, ott szembenállásra sarkallta minden, most meg éppen az ellenkezőjére, arra, hogy hátráljon meg, meneküljön.

Fülsértően zörrent meg a függöny se takarta poros üveg – néhány rozsdás szög fogta csak bele a festékjét, gittjét elhullajtott keretbe –, amikor a kocsmáros kitárta az ablakot, s kihajolt rajta. Szőrös mellén szétnyílt a fehér hálóing, amelynek nyakából megkötetlen kórházi pertli fityegett.

– Mit akartok már mögint? – kérdezte boszszankodva.

– Bort, mi mást – rikkantott Balhás-Gaál.

– Korán kezditök – húzódott vissza az öreg a fanyar sötétséget lehelő szobába, s becsukta maga után az ablakot.

– De most az egyszer fizetünk is – kiabálta Balhás-Gaál, s a tenyerével az ablaküvegre tapasztotta a százast, hadd lássa a vén zsugori, nem a levegőbe beszél. – Aztán ne lögyön baj a kiszolgálással. A maga savanyú képét látni se akarjuk! A lányát küldje, a Jucit! – olyan hangos volt, hogy a szomszédos házak némelyikének ablakában a korai óra ellenére is megrebbent a függöny a kíváncsiskodók lehetőségétől.

Az öreg, mielőtt elindult volna, hogy ajtót nyisson, visszanézett. A százast láttán váratlanul mosolyra torzult az arca, de csak egy pillanatra, gyorsan visszarándultak a ráncok az iménti fásultság krikkszkrakszába. Elvégre semmi biztosíték nem volt rá, hogy betartják az ígéretüket. Lehet, megint csak elhúzzák előtte a mézesmadzagot, s ha fizetésre kerül a sor, s a pénzért nyúlna, majd elkapják előle, a szemébe röhögnek, ahogy megtették már nemegyszer eddig is.

Az intéző háza

A ház magosan az utca fölé emelkedett. Hivalgó oszlopok állták körül. A homlokrészt üres, zöld deszkatimpanon zárta le. Innen nyílt a nehéz két-szárnyú ajtó, amely a fenyők között szétterpeszkedő szobákba vezetett. Különös épület volt ez, nem hasonlított a falu többi hagyományosan sátor-tetős, telekhatárra épült, egymásnak mogorván, vagy inkább tapintatosan hátat fordító, s az ekként képződött belső udvarra tornáccal könyöklő házához, de nem hasonlított az újabbakhoz sem, amelyek az érvényben lévő szabályok szerint a telek közepére épültek, s a rendelkezések értelmében átlátható kerítéssel voltak körülvéve, kiszolgáltatva a kíváncsi tekinteteknek.

Félúton állt a felvégen épült százados tiszafák, öles platánok mögül kifehérlő múlt századi kastély és a falu közepén éppen a vasútállomásra ásító sárga templom között, szemben a valamikori hangyával, a mostani szövetkezeti bolttal.

Az egykori intéző építtette saját magának, de a puritán, ugyanakkor külön stílus mintha előre jelezte volna későbbi rendeltetését. Amikor a háború

után az intéző Ausztriába szökött, ahol a gróftól lopott pénzen birtokot vásárolt, a ház az állam tulajdonába került, rendőrség lett belőle. Hogy rendeltetésének változását félreérthetetlenül, mindenki számára jelezzék, az utca felé futó füves rézsüre egy körülbelül két méter átmérőjű gipszkört helyeztek, amiből egy ötágú csillag, s alatta a sarló és kalapács volt kidomborítva. A domború részeket vörösre festették, a többit kékre. Az eső, a fagy persze lekoptatta az olajfestéket, s alóla piszkosfehéren tűnt elő itt is, ott is a gipsz.

Hárman ültek az örs – ez volt röviden a falusiak száján a rendőrség neve – hűvös, kissé sötét és nyirkos hivatali szobájában, és kártyáztak. Dühödt szenvedéllyel játszották a huszonegyet. Egész halom pénz állt az asztalon, volt köztük zöld tízes, kék húszas, barna ötvenes, de a legtöbb a piros százas. Az apróval nem vesződtek. Ma kaptak fizetést mind a hárman. Egyelőre egyikük se volt nyelésben. Megátalkodott egyhangúsággal vándorolt kézzől kézre a pénz, és senkinél se akart megállapodni. Béla tudta, hogy neki kell vesztenie, mégse mert kiszállni, megadóan várta a sorsát.

Nemrég került haza rendőrnek. A katonaságnál beszéltek rá. Arany életed lesz, mondta a toborzó tiszt, ülsz csak a hűvös irodában, amíg a többiek kinn izzadnak a mezőn, vagy a jó meleg kályha mellől nézed, hogyan hordják havas, sáros télben a ganyét. Falusi gyerek volt, tudta, miféle végső érvekhez nyúlhat, amikor a kötelező abrakadabrárt

hatástalanul elszavalta. Béla nem szerette a mezei munkát, így hát a tisztnak nem kellett sokáig a száját tépnie, könnyű szívvel, ahogyan csak egy húszéves ember tud határozni, aláírt.

A kiképzés után ide vezényelték vissza a falujába, ő kérte, mégis meglepődött, amikor bekövetkezett, mert egyáltalán nem volt szokásban az efféle kérések teljesítése. A tisztek kifejezetten ellenezték. Haragos Bálintot, a régi őrsparancsnokot is azért helyezték el, fokozták le, mert túlságosan ismert mindenkit. Összemelegedett az emberekkel, s ahogy a felettesei mondták, nem tudott elég erőlyes lenni.

Konok parasztok lakták a vidéket, meg kellett őket tanítani kesztyűbe dudálni. Ezért is erősítették meg az őrsöt. Hárman kerültek az öreg Haragos tata, ahogy a másik kettő gúnyosan emlegette, helyére. A két idegen pesti vagány volt, s rangban, élettapasztalatban jóval Béla előtt jártak. Nem csoda hát, ha föl nézett rájuk, mindenben a kedvüket kereste. Hogy rendszeresen elnyerték a fizetését, nem vette rossz néven. Nem volt szüksége a pénzre, otthon lakott, a szülei eltartották, a tartásdíjért a sógora maga jött be, azt kézhez se kapta. Szívesen odaadta volna a maradékot önként is, ha kérik, de Krauszék ragaszkodtak a szertartáshoz, lehet, hogy a betyárbecsület diktálta így, de az is, hogy csak az unalom.

Valamivel agyon kellett ütniök az időt. Nem értették, hogyan élhetnek huzamosan emberek, és év-

ezredek óta már, ilyen elmaradott körülmények között, ahol nincs egy átkozott kabaré, operett, esztrádenekar, se egy istenverte lokál, csak az a két áporodott kocsmá a templom meg a kastély átellenében. És még azokba se térhettek be nyugodtan. Mindenki ismerte őket, hiába vetették volna le az egyenruhát.

Időről időre beruccantak ugyan a közeli városba, azért kellett nekik a pénz, Béla pénze is, de ott sem érezhették jól magukat. Nincs utálatosabb egy vidéki kisvárosnál, ha ott ráadásul falusi rendőrként még le is nézik az embert. Civilben voltak, de ez a gyanakvó, barátságtalan nép, még a legalja is, messziről megszagolta róluk, mi a foglalkozásuk, akárcsak a kiugrott papokról, s idegesítő óvatossággal kerülgette őket.

Helyben kellett megtalálniuk a szórakozásukat. Legalábbis addig, remélték, nem sokáig, amíg a szolgálat ide köti őket. Ha rendben megy minden, a kapitányságon ezt ígérték, fél év múlva előléptetik őket, és mehetnek vissza Pestre.

Jócskán elmúlt már éjfél, mire úgy-ahogy megfordult a szerencse, és tartósan melléjük pártolni látszott. Krausz és Horkai, így hívták a két vagányt, ha nem avatkoztak is bele körmönfont csalással, a pakli cinkelésével, s más efféle vásári trükkökkel a játék menetébe, azért kénytelenek voltak egy-két cinkos kacsintással elegyengetni a túlságosan is tévedező szerencse útját. Bélát annyira elfárasztotta ez a kora délután óta dúló kártya-

csata, hogy, bár észrevette Krauszék ügyeskedését, nem volt kedve szóvá tenni.

Pedig igazán nem esett jól neki, hiszen mindent megtett, hogy emberszámba vegyék, becsüljék, de eredménytelenül. Csak röhögtek rajta, legyintettek, nem vitték magukkal a titkos városi kiruccanásaikra se.

Nem így a falusiak: az öreg Weisz kocsmáros nemcsak ingyen szolgálta ki, ha betért hozzá egy-két pohár italra, még a lányát is a nyakába akarta varrni, hiába tudta, hogy törvényes felesége van. Ugyan, mondta, mit számít az manapság, egy tollvonás a tanácsházán, aztán volt feleség, nincs feleség, lehet házasodni újra. Nyéki-Abos, a vegyesbolt vezetője is megadóan tűrte, ha fizetés nélkül távozott vásárlás után, sőt, udvariasan megkérdezte, nem parancsol-e még valamit.

Úgy érezte, amit így visszafizethet, csak a töredéke annak a megaláztatásnak, ami őt eddig érte. Nem, nem voltak igazán szegények, de nem kellett nincstelennek lenni ahhoz egy ilyen faluban, ahol a tekintély elve zsarnoki következetességgel uralkodik, hogy naponta megalázzák az embert.

Amikor Horkai az utolsó százast is elhúzta előre, megkönnyebbülten állt föl az asztaltól. Hátrúrta a széket, és az ablakhoz lépett. Horkai meglepődött, arra számított, hogy újabb csalási kísérlete, amit maga se vett egészen komolyan, veszekeedésbe torkollik, ahol végre szabadon engedheti az indulatait. Ingerülten vette tudomásul, hogy Béla

nem terítetteti ki vele a lapokat, könnyedén napi-rendre tér a rosszul palástolt, ostoba blöffölés fö-lött, amikor pedig látszik az arcán, hogy mindent észrevett, s evvel az álszent nagyvonalúsággal meg-szégyeníti. Odakint sötét volt, mégis érezni lehe-tett, nemsokára megvirrad. Béla azt is hallani vél-te, hogy a toronyóra hármat üt.

– Csak nem fáradtál el? – reccsent rá Horkai beteges, akadozó hangja. Reszkető kézzel töltöget-te a maradék pálinkát a vizespoharakba. – Na gyere, igyál, ne lógasd az orrodát!

Krausz és Horkai megfogták a poharat, és a szá-jukhoz emelték, de nem itták ki, Bélát figyelték, csatlakozik-e hozzájuk. Béla, bár teste-lelke nem kívánta a szeszt, velük tartott. Nem gatyáztak so-kat, egy hajtasra kiitták, ami a pohárban volt, az utolsó cseppig. Béla úgy érezte, nem is a gyomrát, egyenesen a tüdejét égeti az erős törköly.

Kinyitotta az ablakot. A fülledt cigarettafüst ki-tódult rajta, s a nyári hajnal harmatos, poros lehe-lete foglalta el a helyét. Nem volt részeg, csak némi könnyed zsibbadás lobbant át az izmain, derengett föl a játék görcsétől elgémberedett gondolatai kö-zött. Horkai sárga, fiatalon is ráncos ördögarcu to-lakvón közeledett feléje.

– Savoó Gáspárt nem mered behozni – mondta, és gúnyosan Béla szemébe nézett.

Az ötlet első hallásra meghökkentőnek tetszett, de nem volt váratlan. Igen, a téma ott lappangott közöttük napok, vagy talán hetek óta már, hiába

hogy nem beszéltek róla. Tudták, őt, Savoó Gáspárt kell megpuhítaniuk, ő volt a legtekintélyesebb, ha nem is a leggazdagabb paraszt a faluban, ha ő beadja a derekát, aláír, a többivel már nem lesz baj.

De Savoó ravasz ember volt, nem lehetett könnyen megfogni. Az agitátorok minden délután ott ültek nála, nem ellenkezett velük, elhallgatta őket akár éjjelig is, igazat adott nekik, bólogatott, igen, a kolhoz a legjobb dolog a világon, aztán mégse írt alá. Már fölülről is letelefonáltak, hogy csináljanak valamit, mert ez nyílt provokáció, és rajtuk röhög az egész megye, és megnézhetik magukat, ha még ennyit se képesek elintézni.

A telefonok Krausznak szóltak, elvégre ő volt a főnök, de mindnyájuk füle hallatára. Tudták, miről van szó, ha nem beszéltek is róla. Készültek a cselekvésre, bár nem koholtak terveket.

– Ha behozod, ez mind a tied – mutatott az asztal két sarkán fölpúpozott, gyűrött papírpénzhalomra Horkai, miközben beleegyezést várva kérdően Krauszra nézett. Krausz bólintott. – Látod, Robi is odaadja a magáét. Gazdag ember leszel. – A pénz Béla fizetése volt, nekik egy-két százasuk ha volt benne, a többi elő se vették, úgy játszottak, de Bélát nem ez zavarta, inkább az, hogy mindig az ő nyakába varrják a legkényesebb dolgokat. A tiltakozása azonban elég erőtlenre sikerült.

– Ilyenkor? – kérdezett vissza.

Horkai tüntetően hátat fordított, hogy evvel is jelezze, csak és kizárólag Krauszhoz beszél.

– Mondtam, hogy nem meri megcsinálni. Ugyanolyan beszari alak ez is, mint a kedves atyafiai . . .

– Hagyd – mondta Krausz –, végül is lehet, hogy igaza van.

De Béla ezt már nem is hallotta, föllobbant benne a méltatlankodás, talán éppen azért erősebben a kelleténél, mert Horkai az elevenébe talált. Hát minden eddigi igyekezete hiábavaló lett volna, hiába tett meg mindent, hogy különbözzék az atyafaitól, az nem számít, az első adandó alkalommal, amikor nem ugrik azonnal, az orra alá dörgölik, közülük való vagy. A legszívesebben szembefordult volna Krausszal és Horkaival, s most azonnal visszapártol a falusiakhoz, de érezte, ez a megoldás csak hiú ábránd, nem lehetőség, a visszaút mindörökre bezárult mögötte. Ha tartják valakinek, ha félnek tőle, hát csak azért, mert elpártolt tőlük. Ha visszakozna, ha elveszítené a hatalmát fölöttük, amit mégiscsak Krausztól és a hozzá hasonlóktól kapott, azonnal leköpnék, még inkább semmibe vennék, mint annak előtte.

Az ajtóhoz lépett, sértődött, zajos mozdulattal tépte föl, be se csukta maga után, úgy lépett ki az alvó falu sötétjébe.

Savoó Gáspár közel lakott, csaknem az őrs szomszédságában, úgyhogy Bélának ideje se volt meggondolni, mire készül, máris ott állt a Savoó-

porta kapujában. A kutya ismerte, egyet-kettőt vakkantott, aztán alázatosan kushadt le, dörgölözött oda a csizmás lábához. Savoó nem alhatott valami mélyen, mert be se csapódott Béla mögött a kertkapu, máris kidugta a fejét.

– Ki az? – kérdezte a rosszul leplezett félelemtől kissé fátyolos hangon, készen rá, hogy az első gyanús jelre visszarántsa, és belülről beláncolja az ajtót. Az ismerős arcot látva egy pillanatra megfeledkezett a kötelező óvatosságról, előlépett. Ingben, gatyában volt, ahogy éppen kibújt az ágyból, a lábán papucs. – Mit akarsz? – mordult rá Bélára.

– Gyűjjék velem! – mondta Béla, és odalépett a visszahúzódni készülő Savoóhoz, és durván megragadta a kezét.

– Had ötözzek föl előbb!

– Nem löhet – mondta Béla, és csavart egyet az öreg hájas, puha karján.

– Csak beszólok az asszonynak – próbálta az időt húzni az öreg, de Béla nem hagyta magát, egy határozott mozdulattal maga elé lódította Savoót.

– Gyerünk – mondta, s görcsös karvalyujjával gombolni kezdte a revolver tokját.

Savoó belátta, nincs mit tennie, kilépett az utcára, s engedelmesen elindult az őrs felé.

Az őrs hivatali szobája, amit Béla az imént még kártyabarlangi minőségében hagyott oda, most egy konyha otthonos rendetlenségével telt meg, s a sült krumpli illatát árasztotta. A krumplit Horkai sütötte a vaskályhán reggelire, hogy a pálinkától há-

borgó gyomrát valamelyest lecsillapítsa. Pusztá kézzel forgatta az egyik oldalukon már megégett gumókat, lusta volt akár csak a bicskát is elővenni a farzsebéből. A kályhában kukoricacsutka pattogott. Éppen hozzá akartak fogni az evéshez, amikor az öreg Savoó és Béla megérkeztek.

Hiába próbálták legyűrní a zavarukat, meglát-szott rajtuk a tanácstalanság. Nem számítottak rá, hogy Béla ilyen gyorsan visszatér, s ráadásul nem egyedül. Horkai sziszegve, mert égette a kezét, kapkodta le a krumplit a tűzhelyről, s dobálta rendetlen összevisszaságban az asztalra őket. Krausz a szokásával ellentétben váratlanul ordítani kezdett. Sipító, komikus hangja, most derült ki, okkal volt olyan csendes eddig, visszhangot vert a nagy, hodály szobában, amiben a kályhán, az asztalon, két széken, egy lócán s egy priccsen kívül semmi-féle más berendezési tárgy nem volt, még a kötelező Lenin-, Sztálin- és Rákosi-portrék is hiányoztak.

– Kezeket föl, kezeket föl, föhöl, föhöhöhöl . . . – Horkai, bár még nem végzett a krump-likkal, félbehagyta a velük való foglalatosságot, és gyorsan bezárta az ablakot.

Savoó, mint katonaviselt ember, tudta, mi a dolga, szó nélkül engedelmeskedett: égnek emelte a kezét.

– Hozz kötelet – fordult Krausz most már a szokott csendes modorában Bélához. Béla ugrott, és hozta a kötelet. Jó vastag, istrágnak való volt.

Szép Lajosnál, a szíjjártónál foglalták, s itt maradt náluk. – Kötzd meg! – adta ki a parancsot Krausz, s elfordult, ne is lássa az ízléstelen jelene-tet.

– Várj! – szólt rá Horkai, aki időközben megint visszatért a krumplikhoz. – Tegyük előbb ezeket a hóna alá! – és a kályhán maradt két füstölgő krumplira mutatott. A többit már leszedte, ott hültek az asztal sarkán. Horkai észrevette Savoó arcán az ijedtséget. – Na, mi van, vén beszari? – mondta, és hirtelen két kézzel markolta meg a paraszt jobbját, föltépte a rossz inget, s a meztelen hóna alá dugta az egyik krumplit, a karját visszaszorította a testéhez, s Béla segítségével jól lekötözte. Ugyanígy jártak el aztán Savoó másik karjával is.

Béla majd elhányta magát, amikor meghallotta, hogy az öreg, aki eddig konokul, ellenségesen hallgatott, vinnyogni kezd, olyan óvatosan, szinte titokban, mint a patkány. Az öreg háta mögött állt, így nem láthatta, hogy Savoó váratlanul kitátja a száját. De még mielőtt bármiféle hang kijöhetett volna a torkán, Krausz ijedt fürgeséggel odaszökkent melléje, és a koszos zsebkendőjét a szájába tömte, nagy buzgóságában Horkai is elővette a magáét, s megpróbálta Krausze után gyömöszölni, de csak félig sikerült, a maradék kilógott, s ott lengedezett az öreg álla előtt, mint valami frivol kecskeszakáll.

Béla, amikor behozta, még örült is neki, hogy

leszámolhat a vén, pökhendi Savoóval, hogy megmutathatja neki, milyen a magyarok Istene, nem gondolt e leszámolás kiábrándító részleteivel. Amíg a másik kettő parancsait kellett követnie, elvolt valahogy, de most magára maradt, s hatalmába kerítette a rosszuljét. Vezesd a fogdába, hadd gondolkozzon, ennyi volt, amit foghegyről, mintha nem is vele beszélne, odalökött feléje Krausz. Ahogy kiléptek a szobából, s a folyosón megindultak a hátsó kamra felé, ezt használták fogdának, úgy érezte, kiszalad a lába alól a talaj, a kövezés táncolni kezdett, a falak horpadozni. Beteges görccsel kapaszkodott Krausz parancsába, s mindent elkövetett, hogy túlteljesítse, nagyokat bokszolt az előtte haladó öreg kövéren domborodó hátába.

Az ajtó mögött belebotlott a külibe. Szinte élvezettel hajolt fölé, a gyomra örvénylő görcsökben buktatta a szája peremére a csípős, savanyú gyomornedvet, ami szinte pezsegetve forrt rá az ínyére, kiköpni is alig tudta. Némí alkoholbűz füstölgött csak belőle. Tegnap dél óta semmit se evett, nem volt mit kihánynia. Hát e kínos-keserves megkönnyebbülés is elmaradt. Dühödten rúgta rá az öregre az ajtót, mintha mindenről ő tehetne.

Krausz és Horkai teli szájjal falták a krumplit.

– Gyere – mondták –, egyél te is, még meleg. Vagy arra vársz – és nem bírták tovább, itt kirobbant belőlük a röhögés –, amit az öreg melenget a hóna alatt?

– Hát persze – toldotta meg Horkai, akinek sohasem volt elég a tréfa –, mert ő a zsírosat szereti.

Béla eleresztette a füle mellett a megjegyzést, otromba tréfának vélte. Nézte, milyen étvágyuk van, de nem tartott velük. Éhes volt, mégse ment le a torkán a falat. Felcsípett ugyan egy-két morzsát, de aztán semmi többet. Pedig talán ízlett is volna neki, nyelve alatt föllobbant az októberi, napsütötte föld íze, emlékei között a kép, ahogy apjával a krumplit szedik, tüzelik a szárat. Nem értette, hogy jön ez ide, ingerülten hessentette el az érzelmes emlékeket. Az éhség alattomosan és sokáig meglapult benne, aztán egyszerre szinte fölrobbant a beleiben, s ugyanolyan görcsös erővel hajlította meg a testét, mint az imént az undor. Az asztal fölé görbedt, de ekkorra már csak pár szem hideg morzsa, s a gondatlanul kibelezett héj hevert szanaszét, jórészt a pénz közé keveredve.

– Látom, éhes maradtál – mondta Horkai. – Még jó, hogy félretettünk neked – látszott rajta, alig tudja legyűrni a röhöghetnékjét – valamit. – Várt egy kicsit, hogy megnyugodjék, de a vidámság ott bujkált a szavai közt, Béla ezért is nem érezte az élüket: – Na, hozd be gyorsan! – Legszívesebben eleresztette volna e furcsa parancsot a füle mellett. Krausz hangja térítette észhez, ingerülten rivallt rá:

– Mi van, nagyot hallasz? – Béla megértette, nincs mese. Kiment, és bevezette Savoót.

– Már megint itt vagy, vén szőröstalpú? – verte az öreget kedélyesen hátba Horkai.

Savoó válaszolni akart, de a zsebkendők nem engedték, szárnalmas öklendezésbe fulladt az igyekezete. Nem figyelt rá senki. Bélával voltak elfoglalva.

– Szedd elő a krumplidat – mondták, és barátságosan, de azért úgy, hogy érezze, itt most nincs helye az ellenkezésnek, visszapenderítették az öreg mellé. Béla eloldozta a kötelet, a krumplik lepotyogtak a földre. Savoó széttárta a karját, hogy égő hónalját kiszellőztesse. A testtartása egy nagy, ütődött, repülni képtelen madárra emlékeztetett. Savoó kihasználva, hogy elterelődött róla a figyelem, kezdte kifele cibálni a szájából a zsebkendőket. Többször is nekirugaszkodott, mire sikerült.

Krausz és Horkai Bélát figyelte, aki engedelmesen négykézlábra ereszkedve a langyos, verejtékszagú krumplikat szedte össze.

– Egyéll! – szólt rá Krausz. Öntudatlan, részeg mozdulattal vette a szájához az egyik szemet, és beleharapott. Közömbösen falt, még a héjat se köpte ki.

– Nézd, hogy ízlik neki – rikkantott föl Horkai.

– Tiszteltetem a gusztusát – mondta Krausz.

Béla sértődötten ugrott föl, de ahogy Krausz szürkébe dermedt tekintetét elkapta, benne szakadt az indulat.

– Derék gyerek vagy – veregette meg a vállát békéltetően Horkai.

Béla erre kiköpte a krumpli maradékát.

– Mi van, mégse ízlik? – húzta föl a szemöldökét Krausz.

– Az isten verje meg! – ordított Béla, és a tenyerébe temette az arcát. A válla meg-megrándult, mintha sírni készült volna. Horkai a hóna alá nyúlt, és óvatosan leültette az egyik székre, a priccs lábához.

– Gyere – mondta –, megnézzük, tényleg szőrös-e a komának a talpa! – Odament Savoóhoz, és rálökte a priccsre. Az öreg tehetetlenül zuhant el. Hasra esett. A keze-lába szétállt, s úgy kapálózott velük a levegőben, mint egy gombostűre szúrt gajnajtúró. Horkai ráült a térdére, hogy lefogja a lábát. A papucs ekkorra már magától leesett róla.

– Na, borotváld meg! – szólt oda Bélának. Elővette a belső zsebéből a borotvakést, és Béla felé nyújtotta. Béla elvette a kést, de nem tudta, mit kezdjen vele. Értetlenül nézett Horkaira.

– Csináld már! – lihegte az mérgesen, mert bármilyen bágyadt ellenállást tanúsított Savoó, azért csak dulakodni kellett vele.

Béla lehajolt az öreg bütykös lábához, és a bőrkeményedésektől sárga talpnak támasztotta a kést, s néhányszor végighúzta rajta, de olyan tessék-lás-sék módon, mintha egy kisasszonyt borotválna. A borotvára is vigyáznia kellett, mert amikor bele-

akadt egy-egy ráncba, repedésbe, meg-megreccsent, attól lehetett tartani, kicsorbul a papírvékony éle.

– Ne úgy – sziszegte ingerülten Horkai –, nyomd rá, nem baj az se, ha egy kicsit vérzik!

Béla térdre ereszkedett, s bénultan várta, mi lesz. Képtelen volt engedelmeskedni. Ekkor Krausz türelmét veszítve hátulról megfogta a kezét, mintha egy elsőiskolás gyerek lenne, akit az anyja erőszakkal akar a betűvetés tudományába bevezetni, s két-három hosszanti csíkot vágatott vele az öreg talpán. Olyan mélyre sikerültek, hogy menten kicsordult a vér, s a talp sértetlen részeit is elfutotta.

– Hát így valahogy – mondta Krausz. Elengedte Béla kezét, de ott maradt mögötte. Béla maga se tudta volna megmondani, miért, de ettől minden eddigi gátlását elveszítette, s gyors egymásután vagy tíz-tizenkét csíkot metszett az öreg mindkét talpára.

Savoónak nemcsak a talpa, az egész lába bokáig merő vér volt. Béla fölállt, hátralépett, s mozdulatlanul meredt a semmibe. Krausznak kellett oldalba böknie, hogy magához térjen. Ekkor vette csak észre, mi történt. Idegenkedve nézte az öreg véres lábát. Beleborzongott a látványba, mintha nem lett volna semmi köze az egészhez.

Horkai elengedte az öreget, Savoó lelépett a mocskos, olajos padlóra, a vér sötéten szívódott be a deszkák közibe, és szétszívárgott a szálak mentén. Nem tudott fölállni. Ült a priccsen, és a há-

rom rendőrt nézte. Krausz háttal állt neki, hanyagul az ablakfélfának támaszkodott. Horkai az asztal lapjára könyökölt, nem sok tartotta vissza tőle, hogy oda hasaljon a százások meg a krumplihéjak közé, és elaludjon. Hirtelen ütötte fejbe a részegség. Csak Béla állt szemben vele, véres kezét ügyetlenül tartotta maga előtt. Savoó, mintha csak most eszmélt volna rá, mi is történt vele, váratlanul föl-
üvöltött. Zavaros káromkodásából, szitkozódásából egyetlen mondat maradt meg Béla emlékezetében: majd mögbüntet bennetöket az Isten! Aztán ugyanolyan váratlanul, ahogyan kezdte, abba is hagyta az üvöltést.

Konokan harapta be a száját, fénytelen pillantását Bélára szegezte. Találkozott a tekintetük. Béla véres kezét védekezőn emelte az arca elé. Ujja közül kicsúszott a borotva, és koppanva esett le a padlóra.

– Na, makacskodunk még? – kérdezte szórakozottan, szinte az ablaktól Krausz.

– Aláírok – hörgött Savoó –, hun az ív?

– A tanácsházán – hallatszott Krausz szenvtelen hangja. Az öreg nem akart hinni a fülének. A tanácsháza messze volt ide, a templom mögött, a falu közepén.

– Nem löhetne inkább itt? – Krausz meglepetten nézett föl, aztán mégis úgy döntött, nem bosszantja magát fölöslegesen, elereszti a füle mellett a pofátlan kérdést, s tovább folytatja a körme tisztogatását, amit a bicskája hegyével végzett.

Savoó újra megpróbált talpra állni, de nem sikerült neki. A lendület azonban lesodorta az ágyról, kénytelen volt négykézlábra ereszkedni, így indult el az ajtó felé. Krausz amint észrevette az öreg távozási szándékát, abbahagyta a körömpiszkálást, az ajtóhoz lépett, és előzékenyen kinyitotta. Savoó nem is érzékelte a helyzet rendellenességét, közömbösen mászott át a küszöbön, indult meg lefelé az udvaron az utca irányába. Az udvar közepén megállt, a fejét, min egy kutya, alázatosan visszafordította az ajtóban álló Krausz felé, s egy könnyörgő pillantást vetett rá.

– Nem möhetnék előbb haza?

– Nem – mondta Krausz szárazon, és olyan halkán, nem volt valószínű, hogy az öreg meghallotta. Mégis, amikor túljutott a kertkapun, nem hazának, hanem ellenkezőleg, a tanácsháza iránt vetette az útját.

Krausz visszafordult a szobába, s észrevette az öreg papucsait, amelyek ott heverték a priccs mellett. Lehajolt értük, kiment a tornácra, onnan dobta az öreg után őket, de nem vett elég nagy lendületet, s így fönnakadtak a kerítést szegélyező orgonabokrokon.

– A papucsai – sipított csúfondárosan. – Itt vannak, vigye őket, nehogy fölfázzon útközben!

Krausz vissza se jött a szobába, hogy elkészönjön, az udvaron ment hátra, a szállására. Azt meg, hogy Horkai hogyan tűnt el, Béla észre se vette. Amikor körülnézett, már egyedül volt. A nyitva

maradt ajtón kellemetlen, éles hideg csapott be a szobába. Áthasította a cigaretta, a pálinka s az olajos padló váróterembűzét. Vacogni kezdett, olyan hirtelen, gyerekes buzgalommal, hogy a foga is belekoccant. Be kéne csukni az ajtót, gondolta, de nem volt ereje, hogy elmozduljon a helyéről. Az ablaknál állt, homlokát a hideg, poros üvegnek dűtötte. Tekintetébe mohón, kétségbeesetten horpadt bele az utca képe.

Csalódottan nézett Savoó után, azt remélte, lesz annyi bátorsága, és ellenszegül Krausznak, hazamegy előbb, s nem araszol végig az utcán ilyen állapotban, nem ül oda a tanácsháza elé, megvárni, amíg a részeges Tarkó előtántorog valamelyik hegybéli borpincéből, de hát nem, semmi szégyenérzet se maradt benne, talán egyenesen örült neki, hogy az egész falu szeme elé tárhatja, mit csináltak vele idebent. Ha szánalmat, könyörületet remélt, rosszul számított.

Odakint már megindult az élet, kerekék nyikorgtak az álmos derengés mögött, kasza-kapa koccant. Látni lehetett a lovakat, a szekereket s a gyalogosokat, ahogy félig-meddig kibontakozva a hajnal párájából a mezőre igyekeznek. Indult mindenki a maga dolga után, kukoricát kapálni, sarjút kaszálni, vagy éppen vasúti egyenruhába bújva szolgálattevésre. Savoóhoz egyikük se szólt. Elmentek mellette, mintha észre se vették volna, mintha nem is létezne, lidérces álmokép volna csupán.

Hajnaltól estélig

A verandáról a vadszőlőlevelek között egészen jól ki lehetett látni az utcára, ugyanakkor az utcáról nem láthatott be a verandára senki. Szeretett itt üldögélni. Nem mintha annyira érdekelte volna, mi történik odakint, nem, egyáltalán nem, kifejezetten bosszantotta az a tolavó fontoskodás, ahogy itt mindenki mindent tudni akart. Már-már egy kopó szemérmertlenségével vetették egymás titkai után magukat az emberek.

Fojtott tűzű vénasszony-kíváncsiság lobogott még a csitri lányok szemében is, ahogy odalapultak a sötét szobák horgolt függönyei mögé, s az esthomályban fölfénylő utca járókelőire csüggesztették éhes tekintetüket. Az öregek megadóan és nyíltan ültek ki a házak elé, a mohos padokra, s gombolyították, gombolyították fáradhatatlanul a falu megfeythetetlen titkai köré egyre, csak egyre a szót.

Az öreg jobb szerette a verandát. Nem látta senki, mégse bujkált, ő mindent látott, mégsem kellett leskelődni. Jóleső biztonsággal töltötte el mindez akkor is, ha sosem fürkészett beteges szen-

vedéllyel mások viselt dolgai után, miféle üres vagy teli zsákokkal ki mikor, honnan, hová caplat a hajnal vagy éppen az alkonyat hályogos csöndjébe burkolózva, mikor villan föl, s miféle görbe fény, s kinek az asszonya szemében.

Most a hűlő vas színére emlékeztető derengésben merevnek látszott a világ. Nagyot reccsent a kiskapu, amikor Soós Gyula belökte. Már billegett is a virágoskerten át. A kocsí ott állt a ház előtt. Az öreg hallotta, a két borzas, csökött ló hogyan rázza, hányja-veti egy álltó helyében a szerszámot.

– Na, igyál, Gyula – tolta oda az öreg a jövevény elé a pálinkás poharat. A körtepálinka erős illata borzangatón járta át a hajnali hűvösséget, s megült a lucskos leveleken. Korán volt, annyira korán, hogy, bár itt-ott egy-két kasza-kapa pendülés, néhány kakasrikoltás fölrémlt a sötét, nyúlós szürkéségből, a java falu még aludt, vagy éppen csak most kezdte a hajnali cihelődést. Soós Gyula kiitta a kupica tartalmát, s jóleső harákolásba kezdett.

– Möhetnének – mondta.

– Ne siess annyira – állította meg az öreg, és fölemelte a mutatóujját, mintha még mondani akart volna valamit, de aztán csak legyintett, nem is töltött újra. Fölkászálódott, mint aki jobb belátásra tért, s indultak.

Az ülésdeszkára pokróc volt terítve, hogy ne törjön annyira a hosszú, rázós úton. A kabátot félig kanyarították a vállukra, nem mertek fázósan

belebújni, egy ilyen nyári hajnalon igazán nem illett volna. Hiába borzongatta végig a harmatos, hideg szél a hátukat, úgy tettek, mint aki észre se veszi. A kora ősz még csak ilyenkor, hajnalban érezte a hatását, egyébként nyári meleg volt.

Megpróbálták beszélgetéssel enyhíteni a dermedtséget, de nemigen volt miről beszélgetniök, unalomig végigmorzsoltak már minden témát, ami csak előkerülhetett közöttük a hosszú, esős délutánonkon, amikor Soós Gyula be-benézett a műhelybe, és segítség ürügyén az esti etetés idejéig fáradhatatlanul kavarták a levegőt forttyogó káromkodásaikkal.

– Na, innen már nincs messze – mondta Soós Gyula, amikor beértek a cigánytelepre. Az öreg iszonyodva nézte a fölzajdult meztelen gyerekeket. Volt azok között gacsos kezű, dongalábú, de leginkább egy puffadt hasú szúrt szemet neki. Olyanformán nézett ki, mintha egészben nyelt volna le egy görögdinnyét. Az arca ráncos volt, mint egy vénemberé. Póklábakon ingadozott, csökevényes karjával türelmetlenül csápolta maga körül a levegőt.

– Hát evvel mög mi van? – kérdezte, nem is annyira Soós Gyulától, inkább magától az öreg, pedig egyáltalán nem volt kíváncsi rá.

– Víz van benne, a hasába, há, vízkórság, úgy hívják – adta meg a magyarázatot Soós Gyula a szakértő egykedvűségével. A lovak közé csapott,

mint aki unásig ismert látványt hessent el magától. A gyerekek visongva ugrottak szét.

Az egyik putriból, talán a szokatlan zaj csalta ki, félmeztelen asszony mászott elő. A nyakában négyévesforma gyereket cipelt, aki piócaként szopta a mellét. Az asszony közönnyel tűrte a gyerekek mohóságát. Nagyot szívott a pipájából, és csalódott pillantást vetve az idegenekre, visszament a putriba.

– Micsoda hely – méltatlankodott az öreg. – Pedig de jó földem volt neköm, bent az avasi határ közepin, ott még csak lopni se mert sönki, mert egybű a seggibe durrantott a mezőőr a sóspuskával. Aztán ezt adták helötte, a hetedhét határban.

Beérték az erdőbe, ahova a napsütés csak foltokban vetült. Itt már nem volt forróság, a por is megcsillapodott, de a legyek annál jobban, mérges felhőkben rajzották őket körül. A lovak is, pedig elég harcedzett jószágok voltak, meg-megálltak, vad, türelmetlen toporzékolásba kezdve csapkodták magukat a farkukkal. Még Soós Gyula is felmordult, na, az anyjuk istenit, hogy csípnek. Eddig nem sokat törődött velük, türelmesen tűrte, hogy a gyeplőt tartó keze fején, erős, puffadt csuklóján összevissza mászkáljanak a szörök között. Az öreg egész úton harcban volt velük, így kevésbé észlelte a hirtelen változást.

– Ott állj mög – mondta, s megfogta Soós Gyula gyeplőt tartó kezét –, annál a nyárfánál, ni! – s előre mutatott. Valóban, nemsokára kitisz-

tult a sűrű tölgyes, s a tisztásba torkolló út szélénél egy véletlen nyárfa szökött a magosba.

– Ne hajtsak be?

– Előbb körülnézők – mondta az öreg, s le akart ugrani a bakról. Csak félig emelkedett föl, a keze ott maradt a löcsön, amibe kapaszkodott, aztán szép lassan visszaereszkedett.

– Na, úgy látom, ezt már mögtörte valaki – dörmögte maga elé.

– Én is – mondta Soós Gyula. Lekászálódott az ülésről. Belegázolt a kukoricásba, aminek még a csutája is a földbe volt taposva. – Vaddisznók, alighanem vaddisznók voltak, de van itt öznyom is . . . – Az öreg a kezébe vette a gyeplőt, és megfordította a fogatot.

– Gyerünk – mondta.

– Feri bátyám, maga mög se nézi?

– Mit nézzek rajta?

– Azért egy-két zsákkal még össze lehetne szödni . . .

– Szödi a rosseb – mondta az öreg, és megállította Soós Gyula mellett a lovakat. Soós fölmászott a bakra, az öreg átadta a gyeplőt.

Összeráncolt homloka mögött tompán dörömbölt a méltatlankodás: Hát mégiscsak sikerült tönkretenniök, pedig nem vétettem én egy kisujjal se semelyiküknek. Mindenemet, amim volt, becsületes munkával szereztem, evvel a két kezemmel. Talán éppen ez volt a baj, ezért fáj nekik ennyire. Mit tudják ezek, mit jelent megdolgozni valamiért. Az

a kis műhely, a ház, egy-két hold föld, az egész élete rámegy az embernek. Ezek meg idejönnek a városból rendet csinálni, elvesznek mindent, mit törődnek vele, mibe került az neked. Nekik semmi-be. Rajtuk nem is csodálkozom, városi szatócsok, de ezek a szerencsétlen falu marhái, mint ez a fél-nótás Létra Jóska, meg az az ütődött Balhás-Gaál Jani, akik a seggit fújják a sok idegennek, ezeket meg tudnám fojtani egy kanál vízben. Szemét emberek voltak világéletükben, akiknek bűdös volt a munka. Most örülnek, hogy a rendes embernek is belenyomhatják az orrát a szarba. Azt hiszik a marhák, ők ülnek az urak helyébe. Szeretném látni a kuka pofájukat, amikor majd kipenderítik őket. Na persze, előbb a piszkos munkát elvégeztetik velük. A legjobban mégis talán az fáj, hogy ilyen semmi emberekkel rakatják a nyakunkba a kötelet – maga se vette észre, mikor jutott odáig, hogy a szavak megformálva, hangosan buktak ki a száján.

– Nem úgy van az – rántott egyet a gyeplőn Soós Gyula –, Balázs szomszéd is azt mondja, ősz-sze kéne fogni, fejszével mönni rájuk, miszlikre aprítani őket mind egy szálíg.

– A szája jár csak annak is, mögötte a fekete rosseb ezt a világot úgy, ahogy van.

Visszakerültek a cigánytelepre. A gyerekek megint összecsdültek, nem hagyták a lovakat se továbbmenni: egy-két forint, naccságos úr, egy kis kenyér, liszt, szalonna, só, zsír, sívították egymás szavába vágva. Soós Gyula tanácstalanul babrált a

gyeplővel. Az öreg szótlanul ült a bakon, s fekete arccal, sötéten nézett maga elé.

Mellékesnek látszó mozdulattal nyúlt az ostorért – ott volt a helyén, a kocsiodalba tűzve –, aztán hirtelen fölemelkedett, és teljes erővel a meztelen purdék közé vágott.

– Az anyátok бүдös, naplopó úristenit – sziszegte. Ennyire volt képes megszelídíteni a kénköves indulatot, ami a bensejét feszítette. A gyerekek visongva ugrottak szét. Csak a vízhasú maradt a helyén. A lovak vele már nem sokat törődtek, elindultak, tovább folytatva ráérős poroszkálásukat. A gyerek, ormótlan hasán az ostorcsapás okozta hólyagos, lila csíkkal, bénultan állt, s csodálkozva nézett utánuk.

Az éjféli gyors

Mint egy szálloda, úgy fel voltak forgatva a tanácsháza udvari szobái, amelyeket Tarkó tanácselnök szolgálati lakásként használt. A rendetlenség még a folyosóra is kicsapott, beáradt átellenbe, a hivatali helyiségeknek kinevezett utcai szobákba, az irattartóktól roskadozó polcok, a kihuzigált fiókú íróasztalok közé. Demizsonok, zsákok, vászonnal levarrott vesszővékák, lepedőből készült batyuk sorakoztak mindenütt. A füstölt hús, liszt, méz, téli alma, dió, mogyoró kamraillata összekeveredett az iratok poros tinta- és penészszagával.

Vége volt a nagy rakodásnak. Éppen ideje, gondolta Tarkó, mert már a végét járta az ereje. Arra is nehezen futotta, hogy az első közeli székig tá-molyogjon, a legszívesebben eldőlt volna a padlón, mint egy zsák, s aludt, aludt, aludt volna akár napokig, igen, napokig is.

Szétterpesztett térdére könyökölt, és elégedetten nézte a feldúlt, csatatérhez hasonló, kibelezett, sarkig tárt ajtajú szobákat, aztán rövid, szusszanásnyi időre mégiscsak lehunyta a szemét. Álmában is itt ült a szobában, a csomagokat számolta, Regina né-

nivel veszekedett, meg Géza bácsival, ők ketten segítettek a csomagolásnál. Elveszett valami jelentéktelen apróság, de neki fontos, és nem találta, és olthatatlan nyugtalanság fogta el, pattant volna föl, hogy maga nézzen utána, nem bízott a szóban, ami álmában is, igaz, érthetetlen hadarássá torzulva, kibukott a száján, de nem tudott megmozdulni. A rabság keserű fájdalma úgy csapott végig rajta, mint az ostor. Erre ébredt.

Föl akart ugrani, de a terebélyes, még a táblabíróvilágból itt maradt oroszlánkörmű, a kárpitját, fényezését rég elvesztett karosszék csak nehezen engedte. A rövid alvás következtében lepedékes íz futotta el a száját. Odavánszorgott az egyik demizsonhoz, fölemelte, nagyot húzott az illatos muskotályból, amit a vén Savoó egykori szőleje termett. Messzi földön híres volt ez a bor, idecsődültek érte nemcsak a megyeszékhelyről, a fővárosból is a kollégái meg a felettesei, nem sajnálták a hosszú utazást. Most azonban a bor se segített, nem mosta le az émelygést az ínyéről, a nyelve tövéről, csak levitte a torkára, s még keserűbben örvényeltette körbe-körbe. A kék, zománcozott vizeskannához lépett, levette róla a bögrének is használható fedellet, töltött és ivott. A kissé állott víz jobb orvosságnak bizonyult a bornál, olyannyira, hogy harmadjára is töltött, de ezt már nem itta ki, éppen csak belekóstolt, a többit odalöttyintette az iratok meg a csomagok közé a padlóra.

Annyira elkábította a furcsa ébredés, hogy észre

se vette, amikor megnyílt odakint a kertkapu. A kilincs egy kolomppal volt összekötve, aminek a drót rándulása következtében minden kapunyitásra szólnia kellett, s szólt most is biztosan, csak ő nem hallotta. Akkor lett rá figyelmes, hogy bejött valami, amikor az előszobaajtó megnyírkordult, s nyomában a huzat végigsöpört a papírok között.

– Ki az isten az – mordult föl bosszúsan, s szőrös keze fejével megtörülte víztől csepegő száját. – Nem vagyok itthon – ordított ki durván az ismeretlen felé, aki azonban nemhogy visszafordult volna, még csak meg se hőkölt. Erre döngő, széles léptekkel, ahogy a parasztok előtt szokott sétálni föl s alá az istálló nagyságú fogadószobában, ha azok valamiféle regulázásra szorultak, elindult, hogy útját állja a betolakodónak. Micsoda szemtelen nép-ség, morogta dühödten, ezek még olvasni se tudnak! Saját kezűleg mázolta rá egy zsalugáterra, amit a kamráról tépett le: a hivatali ügyintézés bizonytalan ideig szünetel. A feliratot kiakasztotta a kertkapura, nem létezik, hogy bárkinak a figyelmét elkerülje, gondolta, hiszen a tábla csaknem akkora volt, mint maga a kapu.

Az ajtóban Teribe ütközött. A nagy indulat azonnal elpárolgott belőle. Összeroskadtt. Kopasz fejét vénemberesen előrelógatta. A kezét tördelte.

– Te vagy az? – kérdezte fölöslegesen.

– Azt mondtad, értem jössz . . . – hadarta Teri szemrehányóan, mellőzve a fölösleges választ.

– Mondtam, mondtam, de látod, mi van itt, mi

szakadt a nyakamba evvel az istenverte csomagolással! Tegnap óta csinálom, egész éjszaka nem aludtam, és még így is egy csomó holmi itt marad, pedig Pesten mind arányat érne.

– Hát ha te ezt a sok kacatot többre becsülöd nálam, akkor akár el is mehetek – vonta föl a vállát Teri sértődötten, és úgy tett, mintha menni készülne. Elfordította az arcát. Fitos orra, széles csontú, sovány arca élénken világított elő a sötét kendő alól.

– Várj! – szólt rá Tarkó, de alighogy kiszaladt a száján a szó, menten meg is bánta.

Mért nem hagytam elmenni, miért, én marha, hát kell nekem ez az újabb kolonc a nyakamba, nincs elég bajom enélkül is? – korholta magát.

De hát Teri túlságosan is csinos volt ahhoz, hogy csak így egyszerűen kidobja. És részegítően fiatal. Ez a fiatalság egyáltalán nem tartott kapcsolatot az évek valós számával. Az arca, a tekintete, a viselkedése egy gyereké volt, az alakja azonban érett nőt sejtetett. A lány madárrebbenékenysége, friss sarjúra emlékeztető hajlékonysága nem e világra való volt, talán ezért ingerelte annyira Tarkó túlzottan is gyakorlativá gyalulódott érzékeit.

Teri ártatlansága bizonyos szempontból már-már nevetséges volt, túlhajtott hiszékenysége csaknem butaságnak látszott. Tarkó mégiscsak, akár egy csapdába, úgy esett bele. Eleinte nem is szántsándékkal hazudott, mondott nagyot, csak megnevet-

tetni akarta a lányt. Teri azonban mindent komolyan vett, olyan lobogó csodálkozással nézett bele Tarkó szemébe, hogy az elszégyellte magát, a legszívesebben mindent bevallott volna: nem rokona a miniszterelnöknek, a karácsonyt nem az ország-házban töltötte a pártfőtitkár vendégeként; elmondott volna mindent a körülményeiről, a családjáról úgy, ahogy van, de már nem lehetett. Túlzottan belebonyolódott a hazugságaiba, maga se tudta, mi igaz, és mi nem belőlük.

Az igazságról egy szót se, ez a parancs az élet-elvévé vált, belerögződött az idegeibe, olyannyira, hogy ha akart volna, se tud talán színt vallani. Meg kellett tagadnia a családját. El kellett felednie mindörökre, hogy az apja főszolgabíró volt. A hazugságait alátámasztandó, még az okirat-hamisítástól se riadt vissza. Veszélyes lett volna, ha elszólja magát. Nemcsak a karrierjével, az is lehet, egyenesen az életével játszott.

Ifjabb Tarkó dühös volt az apjára, mért nem szökött el az országból, mért nem ment Nyugatra, mint a kollégái többsége, de az öreg nem hagyta magát, körömszakadtáig védte az igazát, még akkor is, amikor pedig már nyilvánvaló volt, hogy hiába. Jogom van itt maradni, rikácsolta rekedt, szivar rágt a hangon, aminek ereje nem a tenyérynyi albérleti szobára volt méretezve, attól lehetett tartani, kihallatszik az utcára is. A felesége kétségbeesetten csillapította, de hiába. Majd meglátjuk, ki bírja tovább, ordított az öreg, én itt maradok, én

nem mozdulok innen, nekem több jogom van ehhez az országhoz, mint ezeknek a ki tudja, honnan szalajtott internacionalistáknak . . .

Ifjabb Tarkó modernebb felfogás híve volt, nem a céltalan, makacs ellenállást választotta. Alkalmazkodni akart, igen, alkalmazkodni mindenáron. Ezt tekintette életcéljának, hiszen csak így remélhette, hogy jut is valamire.

Amikor sikerült megkaparintania ezt a hivatalt, semmit se tudott a faluról. Talán egyenesen ez volt az, amiért ki nevezték. Nincsenek gátlásai, csengett vissza a fülébe a legfőbb érv, ami mellette szólt. És igazuk volt a feletteseinek. Nem, gátlásai valóban nem voltak.

Zsibongó bizonytalanság vette körül, amikor egy szál sovány disznóbőr aktatáskáját a hóna alatt szorongatva leszállt a vonatról. A nyirkos, alig kitakarított szobák úgy nyelték el, mint jogos zsákmányukat. Az alkalomhoz képest jól aludt. Túlságosan jól. Ugyancsak benne jártak már a délelőttben, amikor fölébredt. Lerúgta magáról az istállószagú lópokrócot, a szemét úgy-ahogy megcsapkodta egy kis hideg vízzel, aztán sietve felöltözött. Keresztülszelve a néptelen falut, hamar kijutott a határba. A pipacsok voltak, amikkel először szembe találta magát, az érő búzából kivirító pipacsok nyers vöröse, és Teri.

Teri illedelmesen előre köszönt neki, ahogy egy bácsinak szokás. Érdekes, nem bántotta most ez sem. Különben sem volt még annyira öreg, hogy

ilyesmin fennakadjon. A lányhoz szegődött, elki-sérte, akár egy régi ismerős. Teri hagyta. Ebédet vitt a mezőre a szüleinek. Nevetett. Lebegő, telhetlen fény áradt nemcsak a tekintetéből, nemcsak a ruhája ráncaiból, nemcsak a csontja velejéből, a körülötte vibráló levegőből is, a közelléte valami különös, egyáltalán nem gyereklány bőréhez illő il-latot lobbantott ki a szélből.

Tarkó úgy helyezkedett, gondozatlan, szellőzet-len, az utazás cigarettafüstjében megpállott ruhájá-nak ázottkutya-szaga nehogy Teri orrába sodród-jék. Állhatatosan haladt előre a megtalált nyomon. Csalafinta, rejtjeles kérdései nyomán öt perc múlva mindent tudott Teriről és még egy beleegyező pil-lantást is kicsikart tőle arra vonatkozólag, hogy este csarnokba menet megvárhassa a kiserdei hid-nál.

– De egyedül gyere ám! – súgta a szélről mak-rancosan felágaskodó hajszálak közé, és mélyet szippantott a lány közelségének lucernaillatából, igaz, csak titkon, nehogy Teri észrevegye leheleté-nek sípolásában a mohóságot, és idő előtt megriad-jon tőle. Teri azonban nem félt.

Nem, házasságról szó sem lehet, szögezte le ma-gában Tarkó, amint e kellemes emlékek rajzását elhessentete magától. Erről az elhatározásról azon-ban nem akart beszélni Terinek. Nem gyávaságból. Hiszen néha egyenesen kedvét lelte benne, ha ker-telés nélkül, durván a másik arcába vághatta vélt igazát, és kockázat nélkül megalázhatta vele.

Másról volt szó. Meg akarta tartani azt a kellemes, lebegő érzést, amit a lány közelléte jelentett számára, mindaddig, amíg csak lehet. Orrodát áfonyafüst facsarja, cigányprímás hajlong, szekér kocog fél négykor a por rágt a függöny mögött, a kockaköveken, szélütött lámpás lebeg a piac felé... Beledöbbensz, hideg fővel mit el se kezdenél. Tarkó úgy képzelte, neki se könnyű, vagy talán éppen neki igazán nehéz.

A töredékét se lehet tetten érni annak, ami az idegek zsi bongó pályáin egyetlen pillanat örvén visszaremlik. Az események úgy peregnek ki e múlttal telített, csak látszatra közönyös jelenből, mint a varázsló kalapjából kendők, macskák, fakanalak, szalagok, galambok, diódarálók, üveggyolók, kalickába zárt kanári madarak, teljességgel kiszámíthatatlanul. Tarkó is, s ez illett enyhe cinizmusához, idegenül fogadta a dolgok ilyenén fordulását, kissé elképedve, furcsálkodva, mintha semmi köze se lenne hozzá, talán ezért nem esett nehezére megőrizni egyébként ugyancsak kétségbe vonható fölényét.

Huszonéves fiatalsága önteltségét éppen most tolta félre, s így némileg szégyellte, milyen körmonfontan kerítette hatalmába a lányt, s hogy a külső körülmények is mind a kezére játszottak. Ugyanakkor tudta, mindez, vagy akár jóval több, magától is az ölébe hullhatott volna úgy, hogy a kisujját se kell mozdítania érte.

Az ő hibája talán, hogy erre kényszerült: bűdös

parasztok présházaiban mézgás bort nyakalva s nyakaltatva, süppedt agyú, otromba vendégek kedvét lesve, bárgyú tréfáikon tettett jó ízzel röhögve, leköpni való politikai kalandorságukat magasztalva, apró csalások, kicsinyes harácsolás útvesztőjében botladozva csikarni ki a szerencsáját. Nap mint nap egyszerű, csaknem írástudatlan embereket csapni be undorító mulatság akkor is, ha mindenki ezt várja tőled, s leginkább maguk a becsapottak. Azért nem vagyok közönséges szélhámos, gondolta. Valóban, könnyebben is napirendre térhetett volna mindezek fölött. De hát ilyen az én formám, húzta el a száját, mindennek a nehezét osztja rám a sors.

Már nem bánta, hogy visszatartotta Terit. Némi mazochizmussal készült rá, hogy végigjátssza ezt az egész kutyakomédiát.

– Mikor utazol? – kérdezte a lány a tekintetét keresve, de ő nem engedte, hogy a szemébe nézzen, mintha valami titkolnivalója lett volna.

– Az éjféli gyorsal – válaszolta. Ez volt az egyetlen gyorsvonat, ami még mindig megállt Ávas-kéren. A többi úgy húzott el az egyre kisebbre töpörödő falusi állomás mellett, éppen csak fölvilantva az ablakra tapadt utasok arcát, mint egy huzat szárnyára kelt, leszakadt függöny rebbenése.

– Magaddal viszel?

– Úgyse enged az apád.

– Nem kérdezem tőle. Ha akarod, ott leszek az állomáson! – Teri annyira türelmetlenül várta a

férfi beleegyezését, hogy félreértette annak tétovázását. Szinte röpiült feléje, karját a nyakába fonta, s ölelte, ölelte, de olyan szorosán, hogy Tarkónak a levegővétel gondot okozott. Kelletlenül fejtette le magáról a lányt, aki annyira megfeledezett magáról, hogy a férfi zakójának a csomagolásban elpiszkolódott pókhálós hajtókéjét csókolgatta.

– Na, mit csinálsz – mondta szabadkozva Tarkó –, menj szépen haza, nehogy apád megneszeljen valamit, mert akkor aztán vége mindennek. Tudod jól, az öreg leveri a derekadat, de talán még az enyémet is . . . – és nevetve kituszkolta Terit a szóból.

Teri fölkapta az elvadult rózsabokrok alól az üres tejeskannát, és futva indult haza a kertek alatt. Sietnie kellett, nehogy otthon tényleg gyanút keltsen a rendesnél némileg hosszabb távollaradása.

Ha a szülei jobban figyelnek rá, okvetlen fölbred bennük a gyanú, észre kellett volna venniük, mennyivel más, jobb kislány most, mint máskor. Egyetlen szó nélkül, a nővéreit megelőzve terítette az abroszt, hozta a tányérokat, az evőeszközöket, a kenyeret, a szalonnát, a tejfölt, a túrót, az uborkát, a hagymát . . . Az anyjának föltűnt kissé ez a különös igyekezet, ez a szokatlan szolgálatkészség, de elintézte egy ilyenkor szokásos kurta-furcsa, már-már személytelen megjegyzéssel: na, mi van, möggyütt végre az eszöd?

Este annak rendje és módja szerint bebújt a ta-

karó alá, de csak tettette az alvást. Alig volt türelme kivárni, hogy tizenegyet üssön a toronyóra.

Az óraütések, mint egy éhes szúnyog neszezése, éppen csak átjutottak a bezárt ablakon, ő mégis olyan élesen hallotta, különítette el mind a tizenegyet, mintha egyenesen a füle mellett kondult volna meg a harang. Fölkapkodta a ruháit, és gyerünk, már kinn is volt a házból. Nem kellett volna sietnie, mégis a kertek alatt tette meg, felére rövidítve, az utat. Az ismerős kertek alja úgy úszott el előtte, mint egy nyomasztó álom.

Szerencsére mire az állomásra ért, kicsit lehigadt, s nem robbant be a váróba azon csapzottan, magából kikelve, ahogy érkezett. Megpróbálta idekinn rendbe szedni magát, nehogy úgy nézzen ki, mint valami szalajtott cigánylány.

A váróterem poros, egyrét ablakán rekedt hangok szűrődtek át. Két ember beszélgetett odabent. Vasutasok lehettek vagy pályamunkások, nem látta jól, nem ismerte föl őket, pedig csaknem az orrát is odatapasztotta az ablakra, annyira figyelt. Az már az egy-két átabotában elkapott mondatból kiderült, róluk folyik a szó, jobban mondva Tarkóról, de hát ez most már mindegy, ők ketten, Teri legalábbis így gondolta, mától kezdve elválaszthatatlanul összetartoznak.

– Két teherautó jött érte, állítólag a minisztériumból küldték. Oda került. Előléptették az ivócimborái. De még az a két autó is kevés volt, arra se fért föl az összes szajré. Nem tudom, mi volt a

füle mögött, de nagyon köllött pucolni neki, ami nem fért föl a kocsira, azt ledobálta, azt mondják, a cigányoknak, nehogy esetleg vissza kölljön jönni érte. Az egyszer biztos, ügyes embőr volt, hamar mögszödte magát . . . nem úgy, mint az elődje.

– Az se volt szömérmösebb, csak mindönt elivott.

– Na hiszön ivott, mulatott ez is öleget, az egész városi siserehad idejárt hozzá.

– De nem a sajátjából ötette, itatta őket, a Savoó Gáspár szőlejiben mulattak. Mesélte az aszszony, még a piszkukat is ott hagyták szanaszét az elvtársak, mint a kutyák. Napokig takarított utánuk.

– De mögérté . . .

– Kifizették őket . . .

– Veréssel . . . – a kurta-furcsa, kárörvendő nevetés megrezegtette az amúgy is ingatag ablaküveget.

Teri zokogva hagyta ott a leshelyét. Miért nem mondta meg, miért csapott be, ez zakatolt benne, miközben reménytelenül szédelgett, imbolygott az üres állomáson.

Amikor meghallotta a távolban a vonat sípolását, nem várt tovább, futni kezdett visszafelé, amerre jött, a kertek alján egész hazáig. Kinyitotta a hátsó kertkaput, megállt a nagy körtefa alatt. Jaj, mi lesz most, kérdezte ijedten az üveges derengéssel világító éjszakától. Talán jobb volna visszafordulni, a város nagy, elférnék benne én is, azt

mondják, akad most munka mindenkinek, beletanulnék, s lenne valahogy. Talán Józsi is, ha ott vagyok, ha találkozik velem, megenyhülne, hiszen nem rossz ember, nem, dehogyis, csak egy kicsit meggondolatlan.

Még ha ismerte volna Tarkó szempontjait, akkor is képtelen lett volna megérteni, de hát ráadásul nem ismerte, fogalma se volt az érvényesülés újmódi, rejtélyes összefüggéseiről. Föl se merült benne, hogy az ő közelléte akár csak a legkisebb mértékben is gátolhatná ebbéli törekvéseiben Tarkót. Kispolgári elem, ezt a kifejezést nem is hallotta, sem azt, hogy az ilyenektől őrizkedni kellene.

Az anyja azonmód, ahogy kiugrott az ágyból, hálóingben jött eléje. Már éjfél előtt észrevette, hogy Teri eltűnt, de egyedül virrasztott, nem csapott lármát, bár nehezen csitította növekvő aggodalmát. Összetöröm a csontodat, te piszok, hun csavarogsz ilyenkor éjvíz idején, sziszegte, és bele-tépett a lány hajába. Teri kiszökött az anyja keze közül.

– Haggyon – mondta, és föl vonta a vállát, és a tenyerébe temette az arcát, úgy zokogott –, neköm már úgyis mindögy. Vége van mindönnnek – már avval se törődött, hogy a tájszólás buktatóit elkerülje, amire pedig, amikor Tarkóval beszélt, újabban olyan gondosan vigyázott.

– Na, gyere be, feküdj le, a többit majd mögbe-

széljük holnap, mert ha apád észrevősz, nem úszod mög ilyen könnyen – mondta az anyja.

– Édösanyám – borult az ajtóban az anyja vállára Teri, egész teste rázkódott a zokogástól, a torka merő egy görcs volt, alig férték ki a száján a szavak. – Elmönt, itt hagyott! Mért tötte ezt velem, miért, miért, miért?

– Hát te mög ki után vagy úgy oda, csak nem az a népnýúzó, harácsoló Tarkó csavarta el a fejed?

Hallott, hát persze hogy hallott sugdosni róla, különösen Irma fecsegett sokat, a nővére, aki már-már vénlánynak számított a maga húsz évével, hogy ez a Teri így meg úgy, de nagyon odavan az után a kopasz Tarkó után, de ő nem hitt neki, csak az irigység beszél belőle, gondolta. Magára volt dühös, amiért mégiscsak igaza lett Irmának, s úgy beharapta az ajkát, hogy még a vér is kiserkedt belőle.

– Te, te, hova tötted a szömödet, az ilyen szemét embör azt se érdömli mög, hogy ránézzél. Hát nem emlékszől rá, elvitette a legszőbb disznónkat, a pallást lesöpörtette, ha apád időben el nem ássa azt a kis buzát, könyerünk se lött vóna, éhözhetünk vóna egész télön. Sose sírj miatta, ennél csak különbet találšz.

– Hiába, most már mindön hiába! Ha rám nem, legalább arra gondut vóna, a gýerökre . . .

– Mit mondasz, te szöröncsétlen – rázta meg Te-

rit az anyja –, miféle gyerökrü' beszélsz itt neköm összevissza?

– Nem összevissza beszélök – Teri látta, az anyja mindent ért, s némileg még örült is neki, hogy nincs szükség további hosszadalmas magyarázkodásra.

– Hallgass – mondta az anyja –, és ereggy aludni! – Teri megborzongott a hangok közül kiszíszegő fojtott gyűlölettől, amiről azt se tudta eldönteni, neki szól-e, Tarkónak vagy a gyereknek.

Habár az apja, a testvérei semmiről se tudtak, mégis egész nap alig szóltak hozzá. Vagy csak ő foglalkozott túl sokat magával, és beképzelte az egészet? Hajlamos lett volna elhinni ezt is. Különösen az volt rossz, hogy senkinek nem mondhatta el, mi bántja. Az anyja szántsándékkal nem állt vele szóba, került minden olyan helyzetet, ami alkalmat adhatott volna bármiféle bizalmas beszélgetésre. A többiek számításba se jöttek. A testvére részéről kárörvendő, bennfentes röhögésen kívül semmit nem remélhetett. Az apja meg, ha megtudja az igazat, jobban megijedt volna, mint amennyire Teri, talán még föl is akasztotta volna magát szégyenében, amilyen büszke a becsületére. Igen, nekem kell cselekednem, gondolta Teri, s el is határozta magát, megszökik itthonról, csak a kedvező alkalomra várt.

Egyik éjszaka arra ébredt, valaki erősen markolja, rázza a vállát. Fölnézett, az anyja volt az. A ráncos, szél- és napcserzett arc, mint egy elzsíro-

sodott, agyonfogdosott fabálvány, olyan volt a sötétben. Lehajolt hozzá, a fülébe sugdosott. A hangja idegen volt, és erőszakos.

– Készülj – szólta rá. A mutatóujját hirtelen a szája elé kapta, hogy óvatosságra intse. Lábujjhegyen járt maga is. A szomszéd ágy mégis megnyekkent, jelezve, Irma fölébredt, csak éppen tetteti az alvást. Nem mer szólni, de kíváncsian les a takaró alól. Teri oda se nézett, gyűlölte, jaj de gyűlölte most. Gyorsan öltözött, szeretett volna minél előbb kint lenni a házból. Az anyja segített neki. Jólesett ez a sietős gyöngédség.

– Hova mögyünk? – kérdezte Teri kerekre tárgult szemmel már kint az udvaron.

– Varasdra – mondta az anyja, de nem nézett a lánya szemébe.

– Minek? – kérdezte Teri ijedten.

– Az angyalcsinálló főorvoshoz – bökte ki kemény kíméletlenséggel az anya. Nem volt kedve egész úton magában tartani a közlendőjét, bár tudta, egyszerűbb lett volna, ha így cselekszik, egyenes válasz helyett hímez-hámoz valamit, és csak akkor áll elő a dologgal, ha már nem lehet tovább halogatni, amikor már úgyszincs visszakozz. Persze hogy Teri megmakacsolta magát.

– Nem mögyök – mondta, és belekapaszkodott a kapufélfába, úgy kellett az anyjának elrángatnia.

– Légy eszödön – mondta –, vagy a Nanica ángyod kezire akarsz kerülni? Aztán az löhet, hogy

egy életre mögnyomorít. Ez mégiscsak doktor, iskolában tanulta a tudományát.

– Nem akarom – sírta el magát Teri.

– Mit nem akarsz?

– Hát elvötetni.

– Te, te tökéletlen – komorult el az anyja –, hát egészen tönkre akarod tönni magadat? De ha már magaddal nem gondúsz, legalább avval a gyerekekkel törőggy! Mi lönné itt belüle? Falu csúfsága, semmi más. Akkor már jobb neki, ha mög se születik. Előbb köllött vóna möggondúnod. Neköd itt most már nincs szavad, tetszik, nem tetszik, mögyünk. Ez a törvény, és kész.

Megmarkolta Teri karját, és el se engedte, amíg föl nem szálltak a vonatra. Olyan erősen szorította, hogy két hét múlva is meglátszott az ujj helye, a lila véraláfutások.

Isten báránya

Mise után, amikor belépett a sekrestyébe, hogy elszámoljon a perselypénzzel, a plébános úr oda-súgta neki, most nem érek rá, de hazafelé menet, úgy fél óra múlva, benézek, hogy megbeszéljünk valamit. Tudta, azonnal meg kéne kérdeznie, miről van szó, mert különben egész idő alatt ezen rágja magát, idegeskedik, és valóban, hiába igyekezett nem törődni az egésszel, szinte forrt körülötte a levegő, hol a feleségével veszekedett, hol valamelyik lányt vette elő, mind itt voltak most a háznál, az egyikük állandóan, a másik kettő futó látogatóként, hogy hova a bűdös hétszentségbe tették a párbérfizetési bizonylatokat, a régi temető kaszálásának bérleti szerződését, meg a hitközség ügyeivel foglalkozó egyéb papírokat.

Elő akart készíteni mindent, hogy ne jöjjön zavarba, amikor a plébános úr bekukkant, ne akkor kelljen keresni, a ruhásszekrény mélyéről előkotorászni az iratokat. Azt akarta, hogy ott álljanak mind glédában az asztal sarkán, a pincehidegtől párás borosüveg meg a szóda mellett, hogy akármi

kerül terítékre, egy észrevétlen mozdulattal előhúzhassa a paksamétából a kellő ügyiratot.

Mögbolondítod az embört, perelt ki a konyhából a felesége, de ne félj, véget vetök én ennek, lemondom ezt az egész бүдös istennyilát, ezt a hitközség-elnökségöt, varrja a plébános úr annak a nyakába, akinek akarja, akinek tudja, bezzeg, amikor a díszhelre köll kiülni, amikor a püspök úrhoz hivatalos az eklézsia, akkor mind eléd furakodnak, de amikor kupeckodni köll a régi temető bérletivel, veszeködni a bádogossal, akkor ott vagy te, nohát mög is mondom neki, ne félj, ennek vége, ezt mi nem csináljuk tovább . . .

Nem volt más védekezés az asszony lamentálása ellen, mint hogy az egyik fülén be, a másikon meg ki, ha visszaszól, az még rosszabb, különben se volt ellenkezni valója, tudta, az asszonynak igaz van. A légkör egyre szigorúbb, s egyre egyházellenesebb lett. Ennek köszönhette, hogy őt választották meg elnöknek, a sok gazdag, tősgyökeres paraszt rá, a bevándoroltra szavazott, aki ugyan vagy harminc éve a faluban lakott, de csak benősült, ahogyan mindmáig gúnyosan emlégették.

Átok volt ez a hivatal, mégis azt híresztelték, hasznot húz belőle: fekete szerződése van Soós Gyulával, akinek állítólag áron alul adta ki a régi temető kaszálásának jogát, s aki neki ezért ingyen fuvaroz, meg a saját teheneit is onnan eteti. Egy szó se volt igaz az egészből, de a vénasszonyok

rossz szájára az atyaúristen se tudna lakatot tenni, ha lehetne, talán még őt magát is kikezdenék.

Lehet, legalábbis számolnia kellett evvel a lehetőséggel, nem oktan vénasszonyok fecsegő kedve keltette a rágalmakat. Voltak néhányan, akik már megbánták, hogy rá szavaztak, és szívesen visszavették volna a megbízatást, de szerencsétlenségükre a plébános úr közben megkedvelte, és kiállt érte. Szemtől szembe nehéz lett volna megtámadni; hibát nemigen lehetett találni a munkájában. Túlzott, már-már kínos aggályossággal intézte az ügyeket, vezette a könyveket, őrizte a számlákat. Ezen a téren meg se próbálták sarokba szorítani.

A rágalmazók nem akartak előállni, valószínű, ők is tisztában voltak módszerük előnyeivel, tudták, a szállongó pletykák ellen nincs oltalom, a kiötlőikre ugyanakkor veszélytelenek, míg nyílt támadás esetén magának a támadónak is kellene némi kockázatot vállalnia. Igen, ilyenek ezek a Szajczyak, Bódoghok, Sárók, mindig csak cselt vetve, alattomosan mernek ártani, merev, gögös arcukról, ha szembetalálkozol velük, szinte sose olvad le az elnéző, unott mosoly, de jaj neked, ha elhiszed ezt a színlelt barátságot.

A plébános úr le se akart szállni a kocsiról, Karval Jóskát, az ügyeletes kocsist küldte be, hívja ki az öreget. Feri bátyám, kezdte Karval a mondkáját, gyűjjék ki, mer a plébános úr várja.

Ki ne menj nekem, hallotta odabentről a kiabá-

lást, hát persze, hogy a felesége volt, meg is jelent az ajtóban, és eléje furakodott. Hagyta, pedig félt tőle, hogy valami bajt csinál, esetleg meg találja sérteni a plébános urat. Már az is rossz előjel volt, ahogy egyszeribe levetette a tájszólást, s ezért óvatosan, de talán annál felindultabban ejtette ki a szavakat, amik így elszabadulni látszottak tőle, már-már fölülkerekedni az akaratán. Oda ne menj gázulálni neki, mit képzél ez magáru, majd mi fogunk utána szaladgálni, ha akar valamit, jöjjön be, ne legyen olyan finnyás, nem vagyunk mi leprások, se kommunisták, ha ahhó a pöffeteg Süle-Baloghhoz be tudott menni a múlt vasárnap, még ott is ebédelt, minket se kerüljön el . . .

A plébános úr nem véletlenül küldte Karvalt maga helyett. Tudott a faluban keringő pletykákról, de csak véletlenül, szinte akarata ellenére. Félfülrel hallotta, ahogy a templomtakarító asszonyokkal sustorgott róluk a házvezetőnője. Nem, nem hallgatózott, még csak oda se figyelt, mégis a fülébe jutott minden. Hiába tudott ezekről a hírekről, úgy kellett viselkednie, vagy legalábbis majdnem úgy, mintha semmit se tudna.

Meg volt győződve róla, egy szó se igaz az egészről, ugyanakkor jónak látta, ha mégis kicsit távol tartja magát az öregtől, nehogy rá is átháramoljanak, őt is bemocskolják a gyanúsítások.

Koss Ferenc egyszerű falusi mesterember volt, de a plébános úr, amióta együtt intézték az egyházközség dolgait, mintha megkedvelte volna, már-

már a barátságába fogadta. Kellemetlenül, szinte kínosan érintette, hogy most több tartózkodást kell mutatnia, mint amennyit természetesnek érez.

Amikor észrevette a Karval mellett sietve közelgő Ilust, a mester feleségét, rossz előérzete támadt. Ilus mindenre el volt szánva. A megelőzés látszott a legjobb megoldásnak. A plébános úr öszszefogta hát a térde körül a reverendát, és belekezdett a leszállás műveletébe. Megyek, megyek, mondta, és sietve kászálódott, ami kövér ember lévén, nem ment neki valami könnyen.

Ilust bosszantotta a váratlan, túl könnyű siker. Így az a velős kis beszéd, amit olyan sietős gonddal készített elő a fejében, most mindenestül kárba vészett. A plébános úr arcán is átrebent némi bosszankodás. A bagoly-csípje-meg-féle ártatlan zsörtölődésekkel vigasztalta magát. Ilus azt hitte, káromkodik. Igen, álszentnek tartotta a plébános urat, aki pénteken, helyett, hogy igazi, zsírtalan böjtöt tartana, kihasználva a túlon túl engedelkeny pápai rendeleteket, kövér rántott ponttyal tömi degeszre magát, a kopácsi melegfürdőben meg gatyára vetkőzve mutatkozik, helyett, hogy megelégedne a kádfürdő diszkrét szolgáltatásaival.

Ilus, amikor biztos volt a dolgában, s látta, hogy a plébános úr nem szökik meg, bement a konyhába, hogy utánanézzzen az ebédnek, nehogy odaégessek a lányok, akikre, hiába voltak maguk is kész háziasszonyok, nem bízott volna nyugodt lelkiismerettel egy pohár vizet se.

A plébános úr tudta, ha nem mond idejekorán ellent, az ebédttől se menekülhet. Ennek pedig akkor is híre futna, ha senki se látná meg. Karval meg se várná, hogy hazaérjen, az első asszonynak, akivel összetalálkozik, elmondaná, de Ilus maga se tenne lakatot a szájára, az biztos, hiszen éppen erre megy ki az egész, hogy dicsekedhessen vele, a plébános úr náluk ebédelt, igenis náluk, akármit beszél a falu.

Hozza a pénztárkönyvet Feri bátyám, aztán menjünk, Betheöök már várnak, meg van beszélve.

Az öreg kétségbeesett pillantásokat vetett a konyha felé. Az asszonyok várnak odabent, mondta, és a tekintetét a plébános úrra kapta, akinek toronymagas alakja, most, hogy ilyen közel volt, mindenén győzedelmeskedni látszott. Ilus kidugta a fejét a konyhaajtón. Látva, mi készül, leszaladt az udvarra, s ellentmondást nem tűró szívélyességgel fölvezette a vendéget a tornáczra.

Ide üljön ni, mindjárt terítünk, mondta, de most már nem ment vissza a konyhába, nem törődött vele, akármi lesz az ebéddel. Ne fáradjanak, mondta a plébános úr, de alighogy kimondta, érezte, erőtlenre sikerült a tiltakozása. Nyilvánvaló volt, itt szavakkal semmire se megy. Ilusnál mindenre készen állt a válasz: nekünk ez nem fáradtság, mondta, és megpróbálta erőszakkal lehúzni a székre a plébános urat, aki azonban megmakacsolta magát, nem engedett. Megbeszélésünk van, morogta, nem is Ilusnak, hanem a maga bátorítására.

Feri bátyyámat is viszem, ebédre itthon lesz, ígérem . . .

Nem, hát ezt nem csinálhatja velünk, csattant fel Ilus kétségbeesetten, ettől a hangtól biztos sikert remélt, és nem egészen alaptalanul. A plébános úr több ízben megingott. Körül is nézett, mint aki helyet keres, de a mester nem tolta alá a széket, nem segített, még azt is elrontotta, amit a felesége nagy nehezen már-már egyenesbe hozott. Vette a kalapját, hóna alá csapta a kikészített pénztárkönyvet, s előreindult. A plébános úr csak ekor eszmélt föl, hagyta faképnél Ilust.

Mögérdömlő, dohogott az urára Ilus, hogy bolonddá tögyék. Hiába akarok, nem lehet segíteni neki. Még ő fordul ellenem, ahelőtt, hogy segítene. Akárkinek inkább utánaenged, mint neköm. Nem tudom, ez a szégyöntelen plébános is miféle bolondságra akarja rávönni már mögint, de hogy jóra nem, az biztos.

A plébános úr szinte lélegzet-visszafojtva osont végig az udvaron, csapta be maga után a kertkaput, s csak akkor engedett föl, amikor a hátát nekihethette az ülés vesszőfonadékanak.

Most helyeselte, hogy az egyház annak idején elrendelte a cölibátust, és egy kissé szégyellte is, hogy eleinte annyi, de annyi baja volt vele, hogy ostobaságnak tartotta. Nemcsak a gyakorlatban, elméletileg sem értette, miért tilos a családalapítás a papoknak, ha a család egyébként istennek tetsző intézmény. A fiatalkori indulat lassan elkopott,

csöndes kedvtelések foglalták el a helyét, a gazdálkodás, igaz, csak kicsiben, a méhészkedés, az olvasás, s a mindennapos perpatvarok kényyszerű eseményeinek aggályos számbavétele, ebből aztán tényleg nem lehet kifogni sohase, különösen egy ilyen darázsfészekfaluban, mint ez is.

Betheőék ritkán látogatták a templomot, még húsvétkor, karácsonykor se mindig vetődtek el a misére, de juhászok lévén megvolt a mentségük, a nyáját nem lehetett magára hagyni. Ezt, gondolták, Jézusnak kutya kötelessége megérteni, hiszen annak idején ő maga is, ha a legendárium nem csal, szívesen mutatkozott a jó pásztor alakjában. A plébános úr rendes és megbízható híveknek tartotta őket, hiszen az egyházadót késedelem nélkül fizették.

Sok mindent összefecsegték a Betheőkről, s ezt a szóbeszédet illetően Betheő nem volt egészen véten. Úgy hírlett, a család egyidős a faluval, Árpádnak még híre-hamva se volt, amikor a Betheők már itt legeltették ezeken a dombokon az állataikat. A régi avarok maradékának tartották magukat. Ezen a címen aztán nem tiszteltek senkit se, a legrégibb gazdákat is újdondász betolakodónak bélyegezték, nem voltak hajlandók előre köszönni nekik, s odaköptek eléjük a porba, ha azok nem hátráltak meg. Nem csoda, hogy egy-két szegény szomszédtól eltekintve senkivel se voltak beszélő viszonyban. Egyedül Dömbödz, a varasdi sírkőfaragó járt hozzájuk, állítólag szintén avar ivadék.

Nem lehet tudni, melyikük bolondította meg a másikat, csak az volt biztos, hogy mind a ketten ugyanavval a sületlenséggel dicsekedtek. Betheő nem csinált túl nagy hírverést, hétszámra eltűnt a birkáival a dombok között, az erdőkben, úgyhogy senki se látta. Dömbödz annál inkább. Mindenki ismerte, mint a rossz pénzt, még hetedhét faluból is hozzá jártak a módosabb parasztok, sírkövet faragtatni, ha meghalt valakijük.

Betheő anyja sváb lány volt, mindenki ismerte, s talán Dömbödnél se lett volna nehéz valami hasonló hibára akadni a családfa ága-boga között, a falusiak azonban nem fárasztották magukat, elhitték, amivel traktálták őket. A családfa régiségét nem tartották fontosnak, mintha bizonyítottnak tekintették volna a feltevést, miszerint mindnyájan egyidősek vagyunk, a sejtelmes évmilliók üzenete egyformán oda van írva mindannyiunk génjeibe, a legtávolibb, történelem előtti régiségben minden egybekapcsolódik, és nemcsak a hiányos emlékezet, a távlat okozta érzékszalódás folytán, hanem a valóságban is.

A parasztok meghallgatták Betheő, még inkább Dömbödz meséit, de adni nemigen adtak rájuk. A történeteket itt is, mint talán mindenütt a világon, a naprakész, csupasz érdekek irányították. És ezeknek az érdekeknek Betheő egyre jobban útjukban volt. Kiterjedt legelőit-kaszálóit s a legeltetési jogát semmi pénzért se adta volna el, sőt, érthetetlen módon egyre gyarapodott. Látszólag a kisujját

se mozdította érte, nem csapott be, nem lopott meg senkit, ezt a néhány embert, akiket fölfogadott, tisztességesen megfizette, s nem nyomorgatta, nem alázta meg olyan kéjjel-kedvvel, mint a hatalmukat fennen fitogtató nagygazdák többsége.

Amikor fölröppent a hír, a városba szabadtul gyerekei pazarlása, volt neki vagy hét-nyolc, nem úgy, mint az egykézű parasztnak, akiket ez is, a gyerekekkel való kérkedése is bosszantott, no meg az ügyeletes birkavész tönkretették, a falu úgy fogadta, alig titkolt kárörömmel, mint a jogos igazságszolgáltatás régóta késlekedő teljesülését. Az öröm azonban nem volt tartós. Alig telt el pár év, rögtön a háború után, amit ki tudja, hogyan úszott meg katonáskodás nélkül, megint gyarapodni kezdett, s ha lehet, most még szemérmetlenebbül, mint annak előtte. Még a szövetkezetesítési kampány is sokáig elkerülte.

A ti Istenötök is neköm segít, mondta, mert neköm van igazam. Tudta mindenki, szobrot állíttat a templomba, a főoltárra, díszesebbet, mint annak idején a Szajczyak. A jó pásztort, na igen, mi mást is. A plébános úr ugyan megsértődött egy kicsit, miért neki szóltak utoljára, de annyira azért nem, hogy visszautasítsa az ajánlatukat.

Tervei voltak evvel a szoborral. Amikor a Szajczyak szobrának ügyeit intézte, sokat járt a fővárosban, s nagyon megszerette ezeket a kiruccanásokat. Színházba, moziba ment, még egy éjszakai mulató műsorát is megnézte, mert hát mi van ab-

ban, Isten annak idején nemcsak Ádámot, Évát is meztelennek teremtette, ezek a táncosnők meg ráadásul nem is voltak egészen meztelenek, kis ezüstpapír volt a mellbimbójukra ragasztva, s pár szál rojtos aranyzsinór fityegett rajtuk bugyi gyanánt.

Akárhogy húzta-halasztotta azonban a szoborvásárlás ügyét, előbb-utóbb pont került a végére, s a gipszből készült viaszarcú angyal, finom rózsapírral az arcán, kezében gyertyatartó, amibe a varasdi villanyszerelő helyezett villanykörtét, ott térdelt az oltár lépcsőjén, ruhájának bő aranyozása szinte vibrált az erős fényben, amikor a sekrestyés a mise előtt fölhattintotta a kapcsolót.

Nem mintha nem telt volna rá, hogy hébe-hóba hasonló kirándulásokra ragadtassa magát, csak az ürügy hiányzott. Anélkül restellt volna belekeveredni az ilyen léha, ha nem egyenesen bűnös utazások útvesztőjébe. Betheöék felajánlása a legjobbkor jött.

Azt hitte, sima ügynek néznek elébe, bevételezik a pénzt, ezért hozta magával az öreget, aztán mehet minden a maga útján, hiszen Betheövel szóban már megegyeztek. Egyedül a szobor témája volt némileg kérdéses. A plébános úr ellenezte a jó pástort, nem elvileg, inkább gyakorlati és szépészeti okokból. Egy párt szeretett volna a Szajczyak angyalának, így a megvilágítás egyenletesebb lett volna, és az oltár szimmetrikus rendje is helyreáll, de ha nem, elhatározta, engedni fog, nem kötözködik. Ha a pénz már az egyházközség pénztárában

lesz, akkor újra meg lehet beszélni a dolgot, és egészen más alapokon, mint most, amikor még az is kérdéses, mennyit állnak a költségekből Betheöök, és mennyit az egyházközség.

Ez a szépen kitervelt csapda azonban a valóságos ügymenet folytán teljesen használhatatlannak bizonyult. Nem ott támadt közöttük a nézeteltérés, ahol a plébános úr várta, hanem egészen másutt. A plébános úr magától értetődőnek tartotta, hogy a szobrot csakis a legjobb helyről szabad megrendelni, azaz egyenesen a fővárosi kegyserboltból, ezért lepte meg annyira Betheöök makacskodása. Nem, nem, ez így nem lesz jó, mondták, amikor hebehurgyán kikotyogta nekik a tervét. Mi másra gondoltunk. Másra, hökkent meg a plébános úr, aztán mi volna az a más? Dömbödz, szólalt meg hosszú hallgatás után az asszony, talán hallott róla a plébános úr, jó ismerőse a férjemnek, mögfaragná. Már beszéltünk vele.

A plébános úrban meghűlt a vér, szégyellt még megszólalni is, lesütötte a szemét, és hallgatott. Hogy jön ide Dömbödz, méltatlankodott magában. Nem valami művészt kellene mégis fölkérdni inkább, próbálkozott erőtlenül a maga igazával, de Betheöök eleresztették a fülük mellett a megjegyzését, úgy tettek, mintha meg se hallották volna.

A plébános úr volt az egyetlen a faluban, aki már látott igazi művészt. Egyszer a kegyserboltban a boltvezető jóvoltából még kezét is fogott vele. Micsoda gyorsak, határozottak, ugyanakkor kar-

csúak voltak azok az ujjak, s a tapintásuk meleg, mint a napsütötte gyíké. Igaz, elnézett közben a feje fölött, ami azért se volt valami egyszerű mutatvány, mert a plébános úr magas ember volt, jóval magasabb a művésznél, akinek ez a mutatvány mégsem esett nehezére, olyannyira nem, hogy ültében is képes volt rá, úgy látszott, van gyakorlata benne. A plébános úr nem vette rossz néven. A művész különleges lény, gondolta, akinek joga van elnézni a közönséges halandók feje fölött, hát még ha az a közönséges halandó egy egyszerű falusi plébános csupán.

Nem is merte kielégíteni a kíváncsiságát, csak futólag vette szemügyre a férfit, aki a kegyesbolt irodának használt hátsó mélyedésében fél fenékkal, mintha éppen indulóban volna, ülte meg az íróasztal sarkát. Itt is volt, meg nem is. Már ebből az egyetlen mozdulatból teljes egészében kisugárzott az a téveszthetetlenül hanyag elegancia, ami minden vele kapcsolatba kerülő tárgyat, személyt egyformán hatókörébe vont. A szürke öltöny, a vajszínű ing, a sötétbordó nyakkendő, a fonott, puha, barna cipő, az inggel megegyező színű zokni, a ritkás-őszes hajban a gondos fésőnyomok, a körülötte lengő kölniillat, a szavaiban bujkáló enyhén idegen hangsúly ugyanezt a fensőbbrendű választékosságot sugallta. A plébános úr a szavak értelmére már nem tudott ügyelni, de azért megmaradtak benne, ott zsongtak örökre a fejében, mint a befőttesüvegbe szorult darazsak.

Most fejeztem be a küllei székesegyház számára egy többalakos kompozíciót, látta a párizsi érsek is, aki hivatalos úton járt nálunk, annyira megtetszett neki, hogy szeretett volna megbízni valami aprósággal, de hát ennek engedélyezése már az állami hatóságokra tartozik, s bár a legfelsőbb fórumokig gyűrűzik az ügy, nem valószínű, hogy lesz belőle valami. Nem annyira elvi akadályai vannak a dolognak, sokkal inkább gyakorlatiak, igen, nevetett föl elnézően és lenézően egyszerre, miközben cinkos kacintásával a kegyeszerárus tekintetét kereste, a sárga irigység, az rágja mindenütt a világot. Aki nem tud fölülemelkedni rajta, az elveszett. Látja, én megpróbálom, de hát ki tudja, sikerül-e. Biztosíték az nincsen rá. Ahogyan semmire ezen a földön.

Dömbödz mocskos inge, csapzott haja, pálinkától bűzhödt lehelete rávallott a tulajdonosára. De ha eltekint Dömbödz tolakvó és szemérmetlen testi jelenvalóságától, akkor se békélhetett volna meg vele. Ez a kiegyezés elvi okokból is lehetetlen volt.

Betheőék körül csak a gazdátlan mendemondák raja keringett mérgesen, Dömbödz azonban nyíltan megtagadta az Istent. Istennek, papnak rajtam nincs hatalma, mondta, töszök én erre az egészre, zsidó kotyvalék, amit nyálas szájú papok a bibliából kavartak, hogy a régi igazságoktól eltérítsék a szögény embört, hogy bekössék a szömit, befogják a száját, kiheréljék a gondolatait. Bennem ugyan embörükre akadtak, már az anyám is látó asszony

volt, tudott mindönt, amit halandó embörnek tudni érdömös ezön a földön. Nem volt olyan halott, akit ha a szükség úgy hozta, föl ne kereshetött volna. Mögértötte a nyelvüket, elhozta az üzeneteiket. Mi ehhez képest az isten? Igen, így mondta, kis betűvel, mint az ateisták. Magam is fölös csonttal születtem, s habár a bábaasszony kinyomta a másik sor fogamat, azért a tudás itt van bennem, a sejtjeimben. Szószátyár pap, részögös párttitkár nem fog ki rajtam.

Foga közül, ami talán sose látott fogkefét, istentelen bűdösség áradt, és szinte fröcskölt a sok-sok zagyvaság. Nem tett lakatot a szájára, és nem ült meg Varasdon, a környék összes falvát teledongta. Persze jobbára csak a kocsmá környékét, mert inni nagyon szeretett. Igaz embör, ha fikarcnyi böcsület van benne, harsogta, a halottakat kérdözi, nem forog hazug eszmék után, mint a szélkakas. Itt egy kis hatásszünetet tartott, úgy folytatta, de előbb hegyesen kiköpött a községháza irányába. Mint ezök a gyütt-mönt szöröncselovagok.

A plébános úr hallott Dömbödz magánprédikációiról, de nem vette a lelkére őket, annyi de annyi minden elfér ezen a földön, miért pont ennek a pogány istentelenségnek ne volna meg a helye, gondolta, az ég alatt. Az Isten türelmes, talán éppen ő maga szervezi ezt is, kitelik tőle, hogy próbára tegye a híveit. Ennél nagyobb támadásokat is kibírt már az egyház, emelte maga elé a legközelebb eső közhelyet védekezésül.

Ami azt illeti, valóban nem volt túlságosan nagy hitele Dömbödznek, mindenki bolondnak tartotta, a háta mögött kiröhögte. Amikor már kellően lerészegedett, és nem tudott mit kezdeni a bivaly erejével, a bátrabbak még szemtől szembe is. Sokat keresett a sírköveivel, amiket hanyag és durva megmunkálásuk ellenére, nem lehetett tudni, jobb híján-e, elfogadott, talán még kedvelt is a környék népe. Mégse volt semmiye, gyalog járta a vidéket egy szál kifényesedett meggyfa botja kíséretében, télen-nyáron rongyos báránybőr bekecsben, suszter után hápogó csizmában. Nemcsak a kocsmá emésztette föl a pénzét, azt beszéltek, három-négy nőt is kitartott Varasdon meg a környező falvakban, házat vett nekik, s rendes havi jövedelmet biztosított a számukra.

A plébános úr mint egy furcsa, egzotikus bogarat szemlélte Dömbödzöt, nem haragudott rá, de a keze munkáját beállítani a templomba, azt azért szentségtörésnek tartotta volna.

A kútba esett fővárosi utazások elveszített örömeivel már nem látszott törődni, de az ingerültsége, ha bevallatlanul is, bizonyos mértékben innen eredt. És ez az ingerültség még csak fokozódott, amikor világossá vált előtte, nincsen mód kiegyezésre, minden ravaszsága dugába dőlt. Már-már kóróssá vált a gyanakvása: a kapzsi juhásza, gondolta, talán nem is fizet ennek a részeges szoknyapecérnek, megcsinálja az ingyen is neki a szobrot, csak azért, hogy belerondíthasson a templom-

ba. Az egész környék rajtam röhögne, ha engedném.

Koss Ferenc ránézett a pap feldúlt arcára, amelyen itt-ott mintha a gutaütés lila foltjai is előtököztek volna. Nem tudta mire vélni e váratlan fordulatot. Ha Döbmödz, hát Dömbödz, azt hitte, ez édes mindegy.

A plébános úr azonban megmakacsolta magát, nem, mondta, nem és nem, azt a szörnyűséget nem engedem a templom közelébe.

Erre Betheőné is kieresztette a hangját. Mögmondom én neki, ha te nem meröd, villant nagy, barna szeme a férjére, aki még itt se, a szobában, a plébános úr jelenlétében se vette le a csurgóra állított kalapját. Kímélje a radai rosseb, hiszen ü se kímél másokat. Amíg fizetsz, jó vagy neki, addig mögesketi a lányodat, eltemeti az anyádat, de ha nincs pénz, nincs esküvő, nincs temetés, ha mindjárt ott rohadsz is mög a ravatalon. Milyen bűdös vót már a Darabos szomszéd anyósa is, de ha nem adsz nekik kölcsön az egyházadóra, nem röstellte tíz évre visszamenőleg bevasalni, akár el is rohadhatott vóna felüle. Hát ez a nagy körösztyényi könyörületösség, amirül vasárnap a templomban prédikál? Bennünk volt könyörület, mert adtunk kölcsön, de magába, mi vót magába, a nagy bűdös kapzsiság, semmi más. Azt mondja, eltemette vóna ingyen is, hát persze, tudjuk milyen az, se ének, se beszéd, se mise, csak körösztyöt vet, aztán iszkíri haza, a szögény halottat mög már kaparhatják is,

mint egy kutyát. Ennél még a komenista temetés is jobb. Hát tudja mit, a mi pénzünket, amit igaz, Isten segédelmivel, de mégiscsak a két kezünk munkája árán kerestünk, maga nem fogja elherdálni, városi kurvákra kötni . . . Se az a szöröncsétlen csicskása nem törszi zsebre, annak is nagyon vásik rá a foga, látom én, de nem fog a mi kontónkra selömrühát vönni a lányainak, a rossebös városi kisasszonyoknak. Ha egyszer nem köll, hát ne vigye, itt is eláll az a szobor, a mi udvarunkban, a jó Isten itt is möglátja, ha akarja, nemcsak a maguk flancos templomjában . . .

A plébános úr megszégyenülten indult az ajtó felé. Nem itta ki a pohár bort, amivel Bethő kínálta, mégis, mintha a fejébe szállt volna, úgy szédelgett. Nehezen tudta elleplezni a rosszulletét. Minden erő kifutott a lábából, a térde meg-megrogyott, az ajtófélfába kellett kapaszkodnia. Attól a gondolattól azonban, hogy még a végén Bethőék segítségére szorul, úrrá lett magán. A tettetett nemtörődömség újra kiült az arcára, a kínosan őrzött délcegség eluralta a mozdulatait, a tartását.

Én vagyok a hibás, korholta magát a plébános úr, hogy betettem ide a lábamat, megszedített a bűnös, álszent ígéretésük, pedig tudhattam volna, hogy maga a sátán búvik meg mögötte. Tudhattam volna, de elvakított a hiúság. Az embert mindig a saját hibái csapják be a legdurvábban. Tőlük kéne leginkább őrizkednünk, de erre vagyunk a legkevésbé képesek. Úgy érezte, nem bírja tovább.

A falu szeme dermesztő mohósággal tapadt rá. Összeszorította hát a fogát, csak azért se, gondolta, csak azért se hagyom magam.

A reverendája csontgallérja mögül elővette illatos zsebkendőjét, gondosan megtörölgette vele a homlokát, aztán a halántékához szorította. Olyan erősen, hogy csaknem kifutott a fejéből a vér. A szeme előtt idegesen, mint a lovak horpasza, ha beléjük csíp a bögöly, meg-megrándult a szédülés halványzöld függőnye.

Betheőné hangja egészen a kocsiiig elkísérte őket, még itt az utcán is jól kivehető volt minden szava, de a plébános úr úgy tett, mintha nem hallaná. Segítség nélkül kapaszkodott fel, foglalt helyet a szekérderekba tett fűzfa ülésen.

A sikertől kissé megenyhült. Gyerme kedded arcán némi öröm is felderengni látszott, amikor lehupant a sarokban lapuló mester mellé. De nehogy elbízza magát, Karval kárörvendő varjúképe máris szembevigyorgott vele. Volt ürügye, hogy hátraforduljon, csak azt akarom megkérdezni, kezdte, indulhatunk-e. A plébános úr egy kurta-furcsa biccentéssel azonban idejekorán belefojtotta a szót. A lovak prüszkölve vették tudomásul a zabla rándulását. Az árokparti füvet legelték elmerülten, nem volt ínyükre abbahagyni. Végül mégis nekifeszültek a hámnak, a szekér nyikogva-nyekegve indult meg a kövezetlen, löszporos dűlőúton.

Karval belemerült a *Barna kislány mér nem*

gyütté misére című dal kicifrázott, füttyre hangszerelt változatának előadásába.

A lovak unottan kocogtak, verték föl a port, néha-néha odacsaptak a farkukkal a legyek közé, de aztán megunták ezt is, mentükben potyogtatták el a lócitromokat, csak vizelni állt meg a bal oldali almásderes. Már engedelmet, morogta röhögve a bajusza alá Karval, de möntében nem tud huzgyni, még a plébános úr kedviér se.

Karval valószínű mukkanni se mert volna, ha nem hallgatja ki Betheöné mocskolódását. Semmi újat nem tudott meg ugyan belőle, semmi olyat, amit a faluban kevergő pletyka százszor meg nem rágott, ki nem köpött volna, a merészség azonban amellyel mindezt Betheöné szemtől szembe kipakolta, akár egy förtelmes ragály, őt is áthatotta. Pedig nem volt valami vakmerő ember. A Sunyi ragadványnév nem véletlen szegődött mellé. A pletyka arra való, hogy a háta mögött susmorogják el az emberek, akinek már a szemébe lehet mondani, az félig-meddig elveszett.

Nem tudta, csak sejtette, honnan fúj a szél. A Szajczy-fi papneveldébe jár, végez nemsokára, és szívesen jönne haza, ezért van útban a plébános úr. És mivel semmi köze nincsen a faluhoz azonkívül, hogy vagy huszonöt éve szívja a parasztok zsírját, az volna ildomos, ha szedné a sátorfáját, és szépen odébbállna, van üres eklézsia ebben az országban éppen elég. Ő is a Szajczyak pártján állt, hát persze, mégiscsak a faluból való a gyerek, gon-

dolta. Meg aztán az se utolsó szempont, hogy a Szajczy gyereket nem nekik, a gazdáknak kellene hurcolászni. Van olyan gazdag az apja, hogy külön fogatot állítson akárkinél.

Na, mestör uram, itthun vónánk, mondta gúnyosan Karval, és megállította a lovakat. Köszönés gyanánt az ostornyéllal a tarkójára tolta a kalapot. Lenézte Koss Ferkót, nem is nála dolgoztott itt a felvégen, hanem lenn a faluban, a régi bognárnál, ahol a nagygazdák. A mester eleresztette a füle mellett Karval kellemetlenkedését, ami egyébként is ravaszul el volt rejtve, csupán a hangsúlyban és a hangszínben nyilvánult meg, a szavak alakját alig érintette. A plébános úr diszkrét köhintéssel utasította rendre Karvalt, akiből erre nyomban kibuggyant a hangos jó napot. Na igen, ehhez aztán nagyon értett a plébános úr, lenézni, semmi-be venni valakit, porig sújtani egy köhentéssel, egy elvétett, csupán a tarkóra villanó tekintettel.

Elégedetten dőlt hátra az ülésen. Megkönnyebült, hogy ilyen, a maga számára is váratlan erélyvel sikerült Karvalon keresztül az egész falu ellenében pártját fognia a mesternek.

Ilus a kapu csapódásából kihallotta, hogy az ura egyedül jön, nem a plébános úrral. Erre számított, mégis elöntötte a méreg. Nem szólt. Magában zsörtölődött: mikor elmúlt már dél, most kő gyünni ennek is, a tészta szétfőtt, a hús kiszáradt, hiába fáradtam vele, olyan lőtt az egész étel, mint a moslék.

Kelletlenül kanalazott, megundorodott a saját főztjétől. Mégsem tolta félre a tányért. A szokásokhoz való ragaszkodás tartotta vissza. A keze görcsösen kapaszkodott a kanálba. A gondolatai egy imamalom egyhangúságával pergették a szemrehányásokat az urára, hogy tud ez is ennyi időt eltölteni potyára avval a bolond pappal, mi lehet olyan érdekös egy ilyen fogatlan, pohos vénembőrbé, hogy még azt se sajnálja, ha a vasárnapi ebéd pocskba mögy miatta.

A kanalak idegesen merültek az aranysárgán forgolódo zsírkarikák közé, csak a koccanásuk hallatszott, ahogyan vigyázatlanul odaütődtek a tányér aljához, étvágytalanul és mégis mohón szürcsölték a már vagy háromszor-négyszer fölmelegített levest. Mindenkinek más-más feszültség szorította össze a gyomra tájékát, de az eredmény ugyanaz volt. A szürcsölés, a kanálkocódás, ezek a máskor olyannyira mellékesnek tűnő zajok most visszhangosan fölerősödtek.

A mester elszánt figyelemmel csüggött az ételen, semmi mással nem akart foglalkozni.

Annyi minden összejött ezen a délelőttön, s olyan furcsa és zavaros benyomások maradtak vissza benne, jó lett volna valakivel beszélni róluk, de Ilus tüntetően beletemetkezett az étel újramelegítésének sietős munkálataiba, aztán meg a kötelességszerű, gyors evés foglalta el, nem lehetett szólni hozzá.

A mester el volt kényeztetve, évtizedeken át so-

se zavarta meg semmi a vasárnapi pihenés szinte szertartássá rögzült menetrendjét: reggeli után misére ment, utána a templom előtt beszélgetett az ismerősökkel, mire kényelmesen hazaballagott, éppen elkészült az ebéd – a felesége a nyolcas kis misére járt, hogy legyen ideje a főzésre –, ebéd után lefeküdt aludni, utána elment a kocsmába. A kocsmá körül sokszor kiobbant a vita, de bármennyit veszekedett vele Ilus, nem hagyta magát. Egész hétön dógozom, mondta, akkor ennyi szórakozás neköm is jár. Bérelt helye volt a filléres alapon játszott ultipartiban.

Az egész heti nyomasztó munka, az egyre növekvő adók és az egyre soványodó kereset közötti egerúton hajszolódás idegörlő feszültsége csak úgy magától nem oldódott volna ki belőle, szükség volt hozzá a kiadós sétákra, a kocsmá is, a templom is elég messze volt, az orgona bódító zúgására, a friss húsleves, a főtt zöldség párolgó illatára, a délutáni alvásra, a duruzsoló kocsmazajra, a kártya tét nélküli, felszínes izgalmára. Most, hogy nem tudott beletalálni a pihenés rendes kerékvágásába, ólmos botként ütötte fejbe a fáradtság. Anélkül, hogy elálmosodott volna, egyszer csak végignyúlt a díványon, és furcsa, rövid horkanásokat hallatva elaludt. Az asszonyok még nem hordták le az asztalt, a feje fölött kellett átadogatni a piszkos tányérokat, lábasokat. Máskor, mielőtt ledőlt volna egy kicsit pihenni, átöltözött, most a zakót is Teri, a

legkisebb lány húzta le róla, akasztotta a szék támlájára.

Ilus irigykedve nézte az urát. Ha valami baj van, elmén alunni, én mög vesződhetők magamba, morogta, de azért a gondosság, ha nem akarta is, reflexszerűen megvillant a szemében, dobod már rá azt a takarót apádra, mög ne fázzon, szólt oda Terinek, mielőtt végleg eltűnt volna a konyhai tennivalók ebéd utáni tömkelegében.

Ahogy a mosogatással, rendezkedéssel végeztek, elővették a hímzést, odaültek az ablak alá. A lányok szinte megszédültek az otthon újra bőrükre sütő fészekmelegétől, mint kamaszkoruk vasárnap délutánjain, ugyanúgy ömlött belőlük a szó. Arra egyáltalán nem volt idejük, hogy meghallgassák a másikat, mondani kellett tovább a magukét, mindig csak a magukét. Ilus hallgatott, ez a csivitelés – nem is figyelt rá, mennyi keserűséget, panaszt sodornak magukkal a szavak –, megnyugtatta. Kívülről minden olyan gondtalannak, idillinek hatott. Pedig volt baj elég, férj, szomszéd, anyós, munkahely, senki és semmi se olyan volt, amilyennek lennie kellett volna.

Észre se vették, elmúlt a délután. Amikor már nem látták befűzni a tűt, akkor riadtak meg. Teri először, aki mégiscsak jobban benne volt az itthoni szokások gyakorlatában: hány óra lehet, mi van apával?

Ilus tekintete riadtan rebbent oda a komódon hangosan ketyegő almazöld vekkerre, s ijedten kap-

ta a szája elé a kezét, te úristen, már fél hét van. Bement a nagykonyhába, hogy megnézzze, mi van az urával. Kéltlenül nyitotta ki az ajtót, félt, hogy Feri mérges lesz, és a szemére veti, mért nem keltette föl időben. Nem szándékosan felejtett el szólni, de azért benne volt ebben a feledékenységben a rosszallása. Feri mindig föl szokott ébredni magától. Még sose aludt el. Csak nincs valami baj, torpant meg Ilus az ágy fölött. Igazán nem jött volna jól, tele voltak fizetnivalóval, és még csak egy rongyos segédet se tudtak fogadni, aki betegség esetén kihúzná őket a bajból.

Türelmetlenül ragadta meg az ura vállát, kejj fő már, mondta. Többször meg kellett ráznia, mire életjelt adott magáról. Fújt, prüszkölt, horkantott, akár a lovak, ingerülten a másik oldalára fordult, mintha készakarva is tudna aludni.

Meztelen mellkasán forró fenekű vörös ördög ült, ha egyet moccant, még egyszer akkora súlya lett, ha kettőt, négyszer. Nem próbálkozott tovább a fölkeléssel, nem akarta agyonnyomatni magát. De az ördög evvel még nem elégedett meg, levegőt se engedte venni. Úgy érezte, nem bírja tovább. Az ördög kíváncsian nézett rá, mintha nem tudná, mi baja van. Kedves majompofája volt, a homlokán két kicsi szarv, a teste is majomtest, csak a szőre volt különös, ritkásan göndör és vörös.

A mester, ahogy sikerült lelöknie magáról a vörös ördögöt, nyomban fölpattant. Egyenesen ült a díványon, mintha karót nyelt volna. A fehér inge

gyűrött volt, kilógott a nadrágból, az arcába bele-vágódtak a takaró ráncai. Odabenn a fejében tá-voli, összekuszálódott képzetek gabalyogtak.

A lélekharang hangja pókfonálnál is véko-nyabban lebegett át az álom díszletei között, észre-vétlenül csavarodott az ördög nyaka köré, fojtotta meg. Az ördög nem kapálózott, nem vergődött, mintha kócból lett volna, úgy fordult le a mellé-ről, meg se mozdult többet, talán nem is létezett.

Inas korában végzett így álmában egy patkány-nyal. Az istállóban, a priccsen aludtak, s a patkány belebújt a nadrágszárába. Arra ébredt, hogy va-lami motoz, áskálódik fölfelé. Odaütt, de nem erőből, hiszen nem tudta, mi csiklandozza. Reggel derült csak ki, amikor megtalálta a döglött pat-kányt a nadrágja szárában. Undorodva húzta elő farkánál fogva, az inastársak harsány röhögése közben, s vitte kifelé a ganyéra.

A lélekharang ezüstcárnája most már nem az ál-mok zavarosában kerengett. Az éberség váratlanul szökött szét az ereiben, feszítette meg az idegszá-laít. Hallotta, hogy valaki szokatlan erővel nyek-kenti be maga mögött a kertkaput, aztán a lábdobogást föl a tornácre, és már itt is volt előtte Teri. Az arca izgatott volt, a haja zilált a futástól. Nem kellett tőle kérdezni, mi történt, mondta magá-tól is.

Most együtt vissza Karval az üres kocsival. A plébános úrtól, hát. Ilyen későn. Nem én állí-tottam mög, emelte föl az anyjára bocsánatkérőn a

szemét, aki Karval nevének hallatára rosszállón kezdett bólogatni. Nanica ángyom vót, ü kérdözgette, én csak véletlenü hallottam. Csutáér vótam kinn, azt akartam behozni, nehogy az éjjel mögázon, ha esni talál. Möghalt, azt mondta, a plébános úr. Akkor, amikor tülünk hazavitte. Csak üt a kocsin, azt mondta, csak üt, osztán nem szót egy szót se. A feje hátra vót düve, nem látta, azt hitte, alszik, oszt mögfogta a vállát, föl akarta kötneni, de abba a pillanatba eldüt, mint a zsák, a nyelve már ki vót bukva, a szöme fehérje kifordult. Egyedü mög se bírta mozdítani. A gazdaasszony segítött bevinni. Orvos, pap után futkosott egészen mostanáig, de hiába, még az utolsó kenetöt se sikerüt fölanni rá.

Ilus nem hitte, amit a lánya mondott, mégis ijedten hányta magára a keresztet. Értelem és megállás nélkül egyre csak ezt hajtogatta: istenem segits meg segits meg édes jó istenem istenem segits meg segits meg édes jó . . .

A mester lassan, komótosan hajolt le a cipőjéért, belebújt, befűzte, bekötötte. Egyenesen jól jött, hogy elaludta a kártyapartit, legalább nem ott érte, a kocsmában, a plébános úr halálhíre.

Mindenképpen oda kell mennie! Fölállt, hogy indul. Annyira bevégzettnek tetszett a plébános úr halála, hogy már egyenesen sajnálta volna, ha hazugságon kapja Karvalt. Pedig könnyen meglehet, hogy hazudott, nagyon is könnyen, csak hogy belöle csúfot üzzön.

Ebben az ingben akarsz elmönni, riadt föl Ilus, úgy néz ki, mintha a kutya szájából húzták volna ki, mit szónak a faluban, az tégöd nem érdököl? Vödd le gyorsan, kimosom, kivasalom, ráérsz elmönni hónap is, most már úgyis mindögy, ha möghótt, möghótt, nem támaszthatod föl. A mester azonban nem figyelt rá, sietve lökte ki az ajtót. Ügyet se vetve a téglajárda bokaficamító foghíjaira szinte futott a parókia felé.

Olyan hirtelen szakadtak rá a temetés előkészítésének gondjai, hogy képtelen volt rendet tartani közöttük. Kapkodott csak ide-oda, de sehova se jutott. Szerencsére a dolgok szinte maguktól intéződtek el, ő csak sodródott velük.

Hamar doktorért se üzent például senki, mégis elsőként csikorgott végig a fenyők, hársak között kanyargó kavicsos ösvényen. Egy idegen előkelőségével, ugyanakkor bennfentesen, fürgén leltározta a halál tüneteit. A viselkedésével is lépten-nyomon érzékeltetni akarta, nemcsak kívül, de felül is áll a falu viszonyain. Enyhe, lenéző mosoly bujkált ifjonti szája szögletében, nem titkolt kárörömmel fogadta ezt a kétes diadalt, amit az ő magasabb rendű, ateista tudománya a halál segítségével a tisztelendő úr fölött aratott.

A mester kicsivé, a valóságos termeténél is – ami szintén nem vallott óriásra – jóval kisebbre zsugorodva szemlélte a házban fölényesen ide-oda lófráló doktor garázdálkodását. Egyik sarokban húzódott meg, ahol a kutya se figyelt rá. Csak ami-

kor elment a doktor, akkor merészkedett elő, indult haza, futva hagyta ott a kicsapott ajtajú, huzatos szobákat, s a halott fölött kétségbeesetten imádkozó házvezetőnőt.

A kölkedi papnál jártában, amikor a helyettesítés ügyét intézte, a szentmisék azért nem maradhattak el, fölmerült, közben kéne járni a püspök úrnál, vállalja el a temetést, hátha megtenné. Nagy esemény lenne ez a faluban, az biztos, gondolta a mester, talán még száz év múlva se felejténék el. A javaslat a kölkedi paptól eredt: a tisztelt kolléga igazán kitűnően látta el a feladatát, mondta, önfeláldozóan szolgálta az Istent, s a püspök úrnak is mindig megbízható támasza volt, ennyi elismerést holtában legalább megérdemelne. Van odafönn egy kedves komája, mondta, akit még szeminarista korából ismer, ha hozzá fordulnak, ő biztosan eligazítja a dolgot. S már írta is a levelet, amellyel majd a mesternek kell fölkeresnie a püspöki palotában a címzettet, Gerendás atyát.

A mester tele volt kétségekkel az utazást illetően, de bármennyire nem bízott a küldetésében, azért eleget tett neki. A püspöki székhely nem Varasdön volt, hanem Torosnyéken. Torosnyék hajdan országra szóló egyházi központ volt, hatalmas tekintélyű püspökség, most csupán egy megbélyegzett kisváros, ami a háborús sérülésekből se nagyon akart kigyógyulni, annyira elveszítette az életkedvét, annyira megritkult körülötte a levegő. Az egykori reneszánsz, barokk paloták, zárdáépü-

letek, kolostorok a háború után romos állapotban maradtak a jelenkorra, amikor is a világi használat fokozott igénybevételétől romlásuk újabb lendületet vett, a katonaság, az állami nevelőintézet, a diákotthonok igazgatósága képtelen volt, vagy talán nem is akart, elegendő pénzt fordítani arra, hogy az épületek viharos pusztulásának akár csak a látszatát elkerülje. A díszes kapuboltok kőfigurái összetörték, elvesztek, az ablakok boltíveit kőművesek bontották meg modern, négyszögletes szabvány nyílászárókat építve be a helyükre, a falak öles darabokban vedlették le a vakolatot, s mázsaszámra a stukkódíszítést, a márványba fargott százados püspöki címert ideológiai célzattal vésték ki a helyéről, dobták a mindent elmosó építkezési szeméttbe, cserélték föl a fasizmus áldozatainak emléktáblájával, de ennek a táblának az elhelyezésére se fordítottak túl sok gondot, alig pár év leforgása alatt meglazult, egyik fele kitörött a helyéről, a másikat sebtiben odacsapott cementes habarccsal rögzítették vissza ideiglenesen, újabbra szándékoztak fölcserélni a város ügyeletes vezetői, csak még nem döntöttek, mifélére, addig meg, gondolták, amíg a döntés megszületik, eláll így is.

A püspökséget kitelepítették a város szélére, a hajdani cukorgyáros nyári házába, amely a háború után, mivel a tulajdonos mozdítható értékeivel egyetemben időben nyugatra pályázott, üresen maradt. A nyári lak nem holmi, manapság divatos, cikornyás faház volt, kisebbfajta palota maga is, a

keleti s a barokk stílus motívumaiból önkényesen zagyvált egyveleg. Az egyházi használatba vétel folytán azonban mintha szelídült volna az épület félvilági jellege, nem valószínű, hogy csupán a mértéktartóan sárga vakolat, a díszítés éleit némileg tompító fehér meszelés csíkjai okozták volna mind ezt, a püspök úr tekintélye legalább ennyit nyomott a latban. Bármennyire kevés pénze volt az egyháznak, arra futotta, hogy a püspöki rezidenciát megfelelő állapotba hozzák. A rendbehozatal munkálatai nem voltak hivatkozódók, de azért az méltatlan lett volna, ha a nyári ház ugyanúgy megmarad eredeti, golyó rágt állapotában, mint például a vályogor egymáshoz tapadt, darázsfészek szobakonyhái fölé tornyosuló, a vakolatát teljesen elvesztett, vízfejű városi börtön.

Nem volt könnyű feladat bejutni a püspöki palotába. A mesternek már a díszes, kovácsoltvas kertkapuban útját állta egy látszólag véletlenül arra csellengő papnövendék. Ez is hamar kezdhette a talpnyalást, hogy máris bekerült a püspök úr közvetlen környezetébe, gondolta a mester. A kispap semmiképpen se akarta továbbengedni.

– Gerendás atyát keresem – mondta a mester sokat sejtetően.

– Milyen ügyben?

– Üzenetet hozok.

– Átadom – mondta a kispap, s vette elő a jegyzetfüzetét, a tollát, hogy feljegyezze az üzenetet. Ezt aztán nem fogom egykönnyen lerázni, gondolta

a mester, de nem hagyta magát, nem olyan fából faragták őt se, aki az első akadálytól meghátrál.

– Személyös beszédöm van vele – mondta, s kinyitotta a táskáját. Körülnézett, és miután meggyőződött róla, hogy senki se látja őket, egy szál kolbászt halászott elő belőle. Nem az iratok közül, arra külön rekesz szolgált. A kolbászt a kispap kezébe akarta csúsztatni, de az pirulva tolta félre, még tiltakozni se tudott igazi eréllyel, annyira kezdő volt.

– Tegye csak el, bátyám – mondta –, jó lesz otthon az unokáknak, és nem akadékoskodott tovább. Végigvezette a mestert a fehér kőzúzalékkal leterített nyílegyenes úton egészen a püspöki rezidencia lépcséjéig.

Odabent, a csilingelő üvegajtó mögött egy női hálósobákba való kis biedermeier íróasztalkánál idősebb pap ült. Annyira bele volt mélyedve valamiféle levelek másolásába, hogy föl se nézett, amikor a mester megállt előtte, csupán a kopasz feje búbját fordította feléje, de azt aztán úgy, hogy éreztesse, itt az ő megkerülésével semmi sem történhet, senki se léphet tovább egy tapodtat se. A mester gyakorlott hivataljáró emberként tudta, nincs mese, ki kell várnia, amíg a pap figyelemre méltatja, a sürgetésnek, a türelmetlenkedésnek itt semmi de semmi értelme sincs. Egyik lábáról a másikra nehezedeve rezzenéstelen arccal várakozott. A nyitott aktatáskából szemtelenül kiértzett a kolbász ínycsiklandó aromája, s elnyomta a szen-

teltvíz s a mirha templomillatát. Ezt már a pap se bírta idegekkel, fölnézett.

– Gerendás atyát keresem – mondta a mester, a helyhez illő tapintattal mellőzve a tájszólást.

– Én vagyok – mondta szigorúan a pap –, mit óhajt?

A mester letett a lila posztóval borított íróasztal védőüvegére egy pár fokhagymás füstölt kolbászt, aztán az iratok rekeszében a levelet kezdte keresni. A pap olyan ördögös gyorsasággal tűntette el az üveglapról a kolbászt, hogy a mester nem akart hinni a szemének. Amikor a levelet melléje akarta tenni, már nem volt a helyén. Meg kellett néznie, nem felejtette-e mégis a táskájában, de nem. A pap a levéllel már nem sietett ennyire, egy örökkévalóságnak tetszett, amíg elolvasta, s a kitergetett ívpapír mögül a mesterre sandított.

– Egy pillanat türelmet kérek – mondta. Fölállt az íróasztaltól, s eltűnt a rövid folyosó szobanövényekkel rakott hajlatában. Nem kellett rá sokáig várni, görbedt, köhögéstől hullámzó alakja hamarosan újra feltűnt a szobanövények levelei mögött. Le se ült az íróasztal mögé, máris belekezdett a mondókájába: – A püspök úr elnézését kéri, de bokros teendői miatt nem tudja önt fogadni. Azt üzeni, ismeri és nagyra becsüli az avaskéri plébános úr, szegény, megboldogult Imre testvérünk érdemeit. Nagyon sajnálja, hogy ahogyan szeretné, nem tudja személyesen megadni neki a végtiszteséget. Megígéri azonban, hogy a soron következő

szentmisét itt a torosnyéki nagytemplomban az ő emlékének szenteli . . .

– Nagyon köszönöm – vágott közbe türelmetlenül a mester. Örült neki, hogy mégse kell egészen üres kézzel hazatérnie. Így nem mondhatják a faluban: na, ez a szöröncsétlen Koss Feró se tud sömit elintézni, hallottátok-e, úgy kidobta a püspök úr, hogy még a lába se érte a földet.

– Ellenben van itt – kezdett bele a mondókájába újra Gerendás atya sutyorogva, miután az újjával ravaszkásan közelebb intette magához a mestert – egy tehetséges, szépreményű fiatalember a püspök úr környezetében, s a püspök úr a maga részéről őt ajánlaná a szertartás elvégzésére, biztosak lehetnek benne, hogy ez a fiatalember kitesz magáért, s olyan temetést tart, amelyet még nem láttak a faluban. Szajczynak hívják, Szajczy Ágostonnak, az Ágoston felvett név, a szent keresztségben a Sándor nevet nyerte a fiú, és alighanem oda való valahova a környékre, ha nem éppen avaskéri, de hát ezt ön jobban tudja, ebbe én nem tudok, de nem is akarok beleszólni – vonult fokoztatosan háttérbe Gerendás atya. Az íróasztal fölé hajolt, tiszta ív papírt tett maga elé, lecsavarta a rendsnél valamivel nagyobb fekete töltőtollának a kupakját, ami alól kövéren csillant elő a jókora szemfoghoz hasonló aranyhegy sárga hasa. – Várjon egy cseppet – szólt oda a mesternek, anélkül, hogy akár csak ránézett volna –, amíg megírom a tisztelendő úrnak a választ –, és a sárga aranytoll

nesztelenül siklott a tojáshéjszínű vízjeles püspöki levélpapíron.

Csak nem az a fiatal pap volt a Szajczy gyerek, aki a kapuban az utamat állta, és akit én olyan ügyetlenül próbáltam lekenyerezni? Igen, utólag fölfedezni vélt valami számító sunyiságot a fiú tekintetében. Most már tudta, azt leste, mit használhat föl ellene majd mindabból, amit így rang-rejtve megtudott róla.

Valami halovány remény azonban pislákol benne, hátha mégse ugyanaz a kispap a Szajczy fiú, hiszen valószínűleg nemcsak egyetlen papnövendék lebzsel a palotában, lehetnek itt többen is, a legszívesebben talán mind odagyúlne, mint a cukorra a légy.

Ez a reménykedés azonban nem tartott sokáig. Másnap reggel fáért indultak az erdőre Soós Gyulával. A szekér ott álldogált a sorompó előtt, éppen keresztezte az útjukat a reggeli gyors, amikor meglátta, hogy a lépcsőről könnyed, fiatalos mozdulatokkal a palotabeli ficsúr, az a kis ajtónálló pattan le. A civil ruha ellenére, amit most a reverenda helyett viselt, rögtön fölismerte. A kezében könnyű bőrröndöt lóbált, akár egy aktatáskát. A többi csomagot hol hagyhatta? Mert aligha ennyi az összes poggyásza. Az is furcsa volt, hogy senki se várta az állomáson, gyalog indult neki a falunak. Talán a szülei se tudják, hogy megérkezett? Mert ha igen, az apja biztosan fölszalagozott fogattal várja, s úgy fuvarozza végig a falun, mint egy kis-

királyt. Vagy előre kitervelték volna az egészet? Mert most ez a módi, az egyszerű stílus, oda-fönn is.

A fiú átvágott a templom előtti téren, futólag vetve keresztet csupán, s megállt a tanácsháza orgonabokrokkal takart épülete előtt. Senki se mondta volna meg róla, hogy pap, megyei adószedőnek látszott inkább. Mielőtt benyitott volna, kissé kihúzta magát, hátrasimította a haját. De nagyon vigyáz rá, hogy jó benyomást keltsen, gondolta bosszúsan a mester. Nem maradt több ideje a nézelődésre, fönyílt a sorompó, Soós Gyula csettintésére a lovak nekifeszültek a hámnak, s elindultak az erdő felé.

Hazafelé az öreg Szajczy állította meg őket: a tisztölendő úr – nem a fiam, a tisztölendő úr, így mondta – délután két órára vár a sekröstyében – szólt oda a mesternek.

Szóval most már csak úgy lerendel, nem érdekli, ráérek-e, nem-e, füttyent egyet, aztán gyerünk, forrt föl a mesterben a méreg. Délután kettőkor azonban ott volt a sekrestyében, és amennyire a körülmények engedték, megpróbált készségesnek mutatkozni. Mind a ketten úgy tettek, mintha arra a püspöki palotabéli találkozásra nem emlékeznének. Halk-hűvös hangnemben folyt a beszélgetés, és semmi másból nem állt, csupán a tennivalók rideg számbavételéből.

Bár többen haragudtak rá, mint szerették, a plébános úr temetésére mégis az egész falu kivonult.

Ez a kíváncsiság nemcsak a megboldogultnak szólt, legalább felerészben az új papot illette. Amire senki se számított, félig-meddig még a hivatalos vezetés is képviseltette magát. Dallos elvtárs, az új tanácselnök is ki-kikukkantott az irodája hátsó ablakán, ahonnan az orgonabokrok résein át éppen odalátott a sárgán tátongó sírra, amin Tarr Béla, a helybéli kút- és sírásó éppen az utolsó simításokat végezte. Megáshatta volna ugyan már tegnap is a gödröt, a véleménye szerint azonban az nem lett volna az igazi. A sírnak frissnek kell lennie, úgy tartotta. Mert nincs rosszabb annál, repecskes falú, beomlott, átázott gödörbe feküdni. A frissen ásott gödröt mindenki megérdemli, elvégre életében csak egyszer hal meg az ember.

A gyász kocsi megállt a temető kapujában. A hátsó üvegajtót fölnyitották, és kicsúszatták belőle a koporsót, rá a Szent Mihály lovára. A rudakat négyen tartották a vállukon. Elöl jobboldalt Koss Ferenc állt. A többiek: Sáry Boldizsár, Királ Dénes meg Kaba Jóska, mind magas emberek voltak, mintha szántszándékkal válogatta volna össze őket valaki, és csak azért, hogy a koporsó teljes súlya a mester vállára billenjen. A plébános úr így koporsóstul jócskán meghaladta a két mázsát, nem volt hát könnyű megtartani. Szerencsére a sírgödör nem volt messze a nagykaputól, s így a mester, bár a térde, a bokája többször is megbicsaklott útközben, kibírta odáig. A Szent Mihály lovát levették a vállukról, s közvetlenül a sír elé tették.

A Szajczy gyereken most a fekete reverenda fölött csipkés, fehér karing világított, s a nyakában az aranyos palást. Kissé bő volt neki a plébános úr öltözete, de ez cseppet sem zavarta, vékony pengealakja öntudatosan szökött a sokaság fölé, valami kis véletlen földhányásra hághatott ravaszul. Megilletődve nézett körül, hordozta végig a földetlen, szél kuszálta főként a tekintetét. Senki se nézett vissza rá, a tekintetek a földre szegeződtek kőn, rideg szemérmetlenséggel. Csupán a távoli dombok merésszöld horpasza meredt szembe vele, meg a tanácsháza hátsó ablakából Dallos elvtárs szürke, hidegen számító pillantása.

Kínosan érezte magát, amiért itt kell állnia e három egymás ellen feszülő akarat metszéspontjában, nem értette, hogyan kívánhatta csak nemrég is még, hogy így legyen. Valójában nem is az ő kívánsága volt ez, hanem a családé. Pontosabban az anyjéé, az anyja volt az egyetlen a családban, aki igazán akarni tudott. Ő, jó fiúként, tanult szorgalmasan, nem érhetett szó a ház elejét. Nem esett nehezére, kedvét lelte a tanulásban. Nemcsak azért törte magát, hogy itthon a szülei faluszerte dicsekedhessenek vele, így a mi fiunk, meg úgy a mi fiunk, hiszen ezt akkor is megtették volna, ha éppen csak meg nem bukik, ki nem marad a szemináriumból. Nem, nem a falusiak szemében akart ő kitűnni, tudós papnak, vagy bárminek látszani, jobban hízelgett ennél a hiúságának, hogy a tanárok kedvence lehetett, s hogy ennek következtében

az iskola elvégzése után ott maradhatott az egyházi hatalmat jelképező püspöki palota közelében. Szívesen ellenállt volna az anyai rendelkezésnek, és maradt volna. Ha senki kis írnoksegédnek, hát akkor annak. Ott mégiscsak más távlatok nyíltak meg előtte, ha alulról szemlélhette őket, akkor is. Semmi kedve nem volt hazatérni, s itthon e ragacsos, nehéz, és mégis megfoghatatlan hatalommal bajlódni, de ha egyszer muszáj, akkor azért szerette volna megmutatni nekik, hogyan is kell az ilyen dolgokhoz hozzáfogni egy fennebb stílus jegyében.

Szerencsére a beszédet előre megírta odahaza, különben képtelen lett volna megszólalni. Kapkodva körmölte csak le a vázlatos mondatokat, úgy képzelte, bele se néz majd, fejből beszél, ahogy odafönn látta a dörzsölt vén templomi rókáktól, akik bármikor bármiről bármilyen beszédet meg-eresztettek minden különösebb felkészülés nélkül, ha kellett, akár több óra hosszat is. Tudta, mit akar mondani, de mostanra mintha minden tudás kifutott volna a fejből. A távoli, a völgyön átható vonatfütty, a madarak csivogása, a meleg áprilisi szél akár a huzat a házat, úgy kiszellőztette a fejét. A parasztok türelmesen vártak. Ahogyan egyre kínosabbá nyúlt a csönd, titkon abban reménykedtek, az új pap hátha belesül a beszédébe, s előre örültek, milyen jólesik majd beleröhögniük az öreg Szajczy gögös pofájába, már készítették a szájuk szögletében a merev, napcserzett barázdák mögül olyan készségesen s mohón előkívánczó gú-

nyos mosolyt, na mi van, hát ez az a ti hírös-nevezetös fiatok, de ez a belső várakozás, ez az ugrásra kész káröröm nem mutatkozott meg egyelőre sem a viselkedésükben, sem az arckifejezésükben. Türelmesen és számítóan vártak az alkalomra, akár az orvvadász. Csak Dallos elvtárs, az új tanácselnök integetett türelmetlenül kifelé a tanácsháza ablakán, mintha azt mondta, mit mondta, kiabálta volna: na, gyerünk, gyerünk, mi lesz már!

A betűk, amiket a szabálytalan alakú, s így csak nehezen összerendezhető cetlikre vetett, mivel nem felolvasásra szánta őket, elég kesze-kuszan voltak egymáshoz illesztve, ez a viszonylagos olvashatatlanság, áttekinthetetlenség megzavarta, de nemcsak ez, a dac is gátolta az első szavak kimondásában, ami a tanácselnök sürgető mozdulatainak láttán ébredt föl benne. Elolvasni ugyan el tudta őket, de az a lenyelhetetlen gombóc, ami a torkában képződött, útját állta a kimondásuknak. Itt csak az Isten segíthet, gondolta, és lehunyta a szemét, megpróbált nem gondolni a nehézségekre, nem számolni a várható ellenállással, a lesütött, konok tekintetekből füstölő gyűlölettel, szégyentől égő, s a szélről pirosra csípett arcát az ég felé emelte, és ekkor a szavak is, teljesen váratlanul, és már-már hívatlanul, kibuktak a száján.

Tisztelt gyászoló gyülekezet, mondta. A hosszú hallgatás lepedéke hirtelen szakadt le a torkáról, s ettől a szokottnál is szemérmetlenebbül szárnyalt fel, suhant át a fekete ruhás nép fölött világos tó-

nusú, behízelt hangja. Egy darabig észre se vette a sikert. A vége felé eszmélt csak rá, amikor a parasztok merev, moccanatlan gyülekezete megélenkült, suttogva hajoltak egymás füléhez a bajszos öregek, s az asszonyok közül többen is hangosan fölzokogtak, ahogyan ez ilyenkor már szokás.

Elöntötte a büszkeség, hogy szinte fuldokolt tőle. Tüntetően fordult oda a tanácsháza valószínűleg szándékosan nyitva felejtett ablaka felé. A nép érdeke, a falué, fejtegette, hogy megtaláljuk a közös hangot, hogy az egyházi és az állami vezetés, nem úgy, mint ennek előtte, egyetlen közös akaratban egyesüljön, és elvezessen bennünket azoknak a közösségi eszméknek és céloknak a közelebe, amelyeket a politikai vezetés ma olyan fontosnak tart, de amelyek megvalósításáért az egyház már több mint másfél évezrede lankadatlanul küzd, s amelyeket már a biblia tanításai is pontosan körvonalaznak. Mielőtt befejezte volna a beszédet, Szajczy plébános úr itt egy rövid hatásszünetet tartott. A tanácselnöki iroda ablaka meghasítva a bogárzümmögésig hatoló csöndet, elégedetten vágódott be. A beszéd néhány búcsúzó formulától eltekintve befejezettnek volt tekinthető.

A mester üres fejjel, félig-meddig öntudatlanul fogta meg a feléje nyújtott rudat, vette ki Tar Béla kezéből, csúsztotta a koporsó alá. A rúd túlsó végét Sárý markolta. Összenéztek, s megemelték a koporsót. Egyszerre kellett cselekedniük, nehogy a nehéz alkotmány lebillenjen. Ugyanígy cselekedtek

a hátsó fertályon Királ meg Kaba. Pár lépést kellett csak tenniük előre, s a koporsó máris ott feküdt a sírgödör fölött, a két keresztbe tett rúdon. A köteleket átfűzték a koporsó alatt, megemelték, az öreg Sárý halkán hórukkolt hozzá. Ezalatt Tar Béla kihúzta a rudakat a koporsó alól, s így az, ahogy lassan-lassan csúsztatni kezdték a tenyerük-ből a kötelet, megindult lefelé, a lábuk alól ki-kicsusszanó göröngyök huppogásától visszhangos gödör gyomrába.

Nagyon kellett vigyázniuk, nehogy a vastag rudaló kötél megszaladjon a kezükben, mert akkor aztán az Isten se állítja meg a plébános urat, és úgy járnak, mint Koporiék. Azok is leejtették a koporsót, aminek persze rögtön fölpattant a fedele, és kigurult belőle a halott feje. Valahogyan rosszul boncolhatták. Le kellett mászni a sírba, hogy visszategyék a helyére, s leszögeljék újra a koporsót. Szerencsére most nem történt hasonló baleset, a koporsó puhán huppant le a sírgödör fenekére, ahol is szilárdan megvetette szekrénylábakhoz hasonló kurta, vaskos lábait. Kihúzták alóla a kötelet, s átadták Tar Bélának, aki gondosan karikába tekerte a karján.

A mester ekkor, bár még maradnia kellett volna, visszahúzódott a tömegbe. Nem bírta hallgatni, ahogy a göröngyök a koporsó fedelére kopognak. Észrevétlenül került a temető kapujához, lopakodott ki rajta. Mögötte, mint óriási kék Máriaszászló, lobogott, csattogott az ének:

Porba tér a por,
Bilincse lehull . . .

Befordult, az üres, kihalt Községház utcába.

A tanácsháza kapuján éppen Betheöök léptek ki. Egy pillantást se vetettek a temetőre. A mester látni vélte, hogy az asszony megrándította a vállát, mintha azt akarta volna mondani, mi közöm hozzá. A férfi zsebében ekkor már ott lapult, mint később kiderült, a jó pásztor szobrának házilagos felállítását engedélyező okmány. Jó néhány birka látta ennek is kárát, pedig most már akár a templom is nyitva állt volna Dömbödz szobra előtt.

A mester megvárta, amíg Betheöök eltűnnek a szeme elől. Nem akart velük találkozni. Aztán nekivágott a hazafelé vezető útnak. Egyre gyorsabban lettek a lépteik, úgy visszhangoztak mögötte, mintha valaki kergetné.

Kölcsönkenyér

*Szentpéteri Zsigmondnak
ajánlom*

A kiselejtezett katonai terepjárót éppen csak befestették kékre, se nagyjavítás, se semmi, a tükrösre kopott gumikat se cserélték ki, úgy küldték le hozzájuk. Az akadozó motor pontosan a kapu előtt mondta fel a szolgálatot. A szomszédok segítségével tudták csak betolni az udvarba. Még Krausz, az előző őrsvezető kérte évekkal ezelőtt számtalan kérvényeinek egyikében, kérvényt írni nagyon szeretett, hogy szereljék fel terepjáróval az őrsöt. Az ötletet alighanem ez az elfekvő kérvény adta, de hogy méltányolták is ezt a kérelmet, az már az abszurditás határát súrolta. Az öreg Hargos, aki rövid kitérő után ismét visszakerült az őrs élére, valamelyik ellenségének a kezét sejtette benne. Csak azért találták ki, mert egyébbel már nem tudnak bosszantani, gondolta.

Különben kinek és miért jutott volna eszébe ezt a tehetetlen ronszot megmenteni az enyészettől? A kocsí évekig hevert érintetlenül a csalán felverte udvaron. Annyira benőtte a gaz, hogy ki se látszott belőle. Törekös Józsi mégis szemet vetett rá. Addig-addig járt Béla nyakára, itatta a kocsmá-

ban, duruzsolt a fülébe, amíg be nem oltotta őt is a motorszerelési mániájával.

Az egyik erre alkalmas kora tavaszi napon aztán nekiestek a munkának. Reggeltől estig ott hasaltak a fűre teregetett ócska búzászsákokon. És még a kezdeti sikertelenség se szegte a kedvüket, ahogyan ez várható lett volna. Béla nemegyszer a szolgálati idejét is a kocsí alatt töltötte, azon egyenruhástul, nem törődött vele, hogy nyakig olajos lesz. Addig kalapálták a szögecsket, olajozták a csavarokat, csereberélték újra a hibás alkatrészeket egy-egy nagyfröccs, korsó sör, féldeci ellenében a közeli laktanya kiskatonáival, amíg egy szép napon váratlanul mégiscsak felbőgött a motor, de olyan akadozva, mint egy istálló padkájára szorult pipásbagós vénember utolsó köhögési rohama. Nehéz volt elképzelni, hogy ez újjászületése pillanata, pedig így volt. A gondos kezek csodát műveltek.

Bélát és Józsit könnyekig meghatotta a siker. A meghatottságuk egyszerre fékezhetetlen jókedvbe csapott át. Ki kell próbálni a tragacsot, de azonnal, határozták el.

Irány a vegyesbolt, adta ki a parancsot Béla. Berobogtak az ajtón, aztán se szó, se beszéd, le a pincébe, csak úgy visszhangzott a lépcsőzengéstől a boltíves hodály. Párosával cipelték föl a húszlites benzines kannákat, nagyokat nyögtek a teher alatt. Nyéki-Abos, a vegyesbolt vezetője már megszokta, hogy Béla be-betör hozzá, fölkapja, ami a keze ügyébe kerül, és viszi, nem szólt érte, öreg

róka volt a szakmában, egy kis csalafintasággal könnyen eltüntette a hiányt, de most, hogy Törökös Józsit is cipekedni látta, elfogyott a türelme.

– Hova, hova, fiatalurak? – kérdezte.

– Csak ide az őrre – fordult vissza Béla megbotránkozva. Furcsállta, hogyhogy Nyéki-Abos szólni mer, nem ehhez volt szokva. Le nem jött a szájáról a kérem alássan Krausz elvtárs, Horkai elvtárs, már amíg ők voltak a főnökök, de amióta az öreg Haragos visszajött, azóta se volt semmi baj, eddig legalábbis. Rossz néven vette Nyéki-Abostól, hogy éppen most akadémikodik, amikor minden olyan nagyszerűen kezd alakulni. Ez a kocsis is, csaknem egy éve bütykölik, már maga se hitt benne, hogy sikerül, és most tessék, mégis megindult. Rég hagyta volna a fenébe, ha Józsi nem nyúzza folyton, valami más szórakozás után nézett volna, de Józsi szerencsére hajthatatlan volt, és igaza lett. Csak nem hagyom magam egy ilyen tökéletlen boltostól felbosszantani, gondolta, s megrántotta a vállát. Pofátlanul kiabált vissza Nyéki-Abosnak, írja a többihez, és kirohant az utcára. A szederfák alá igyekezett, ahonnan Törökös Józsi fuldokló, boldog röhögését hallotta.

Mint a tejcsarnokból hazafelé az üres kannákkal a gyerekek, olyan gondtalanul vágtattak végig néhez terhükkel a falun, lódultak be az őrre.

Haragos Bálint már csaknem egy éve visszakerült a helyére, de még mindig nem tudta megemésztetni, hogy annak idején elmozdították az őr

éléről, másokra, fővárosi csibészekre bízták azokat a feladatokat, amelyeknek teljesítéséért kijárt az előléptetés. Ugyanakkor büszke volt rá, hogy ő tiszta maradt azokban a kényes időkben, nem követett el olyan gazságokat, mint Krauszék. Azt tartotta, neki nem is lett volna szüksége afféle durva eszközökre. Ravaszsággal is el lehetett volna végezni azokat a műtéteket, amiknek azok bicskával, érzéstelenítés nélkül estek neki. Egykori barátokozó kedve odalett. Szürke, mániákus tekintete elárulta, valami csattanós válaszon töri a fejét, valami olyasmin, amit mindig megemlegetnek, amíg csak ember él ezen a tájon.

A régi világban is a csendőrségnél szolgált, aztán kikerült a frontra, fogságba esett, beállt az orosz hadseregbe, kommunistaként tért haza, senkinek semmi kifogása nem lehetett ellene. Azért vette talán a kelleténél is jobban zokon a mellőzést, mert előzőleg minden simán ment, minden sikerült neki, amit csak eltervezett.

Nem szerette ezt a Béla gyereket. Így Bálint bátyám, úgy Bálint bátyám, sündörögte körül, de ő már akkor látta, mindjárt az első napokban, nem jól áll a szeme. Kisegítőnek hagyták itt, de hát inkább kerékkötőnek lehetett volna nevezni, mert sok haszon nem volt abból, amit csinált. Annak idején is egyedül rendezett el mindent, nem volt szüksége most se senkire.

Kocsmai verekedések, vásári tolvajlások mind elsimultak a keze alatt. Könnyű dolga volt, az em-

berek bíztak benne, talán még szerették is. Volt kivétel, persze hogy volt, de hát kinek nincsenek ellenségei. Besúgta valaki, hogy a nagygazdákkal paktál, ez lett a veszte. Attól, hogy a jó szolgálatiért elfogadott ezt-azt, egy-két demizson bort, sonkát, kolbászt, egy-egy oldalszalonnát, ugyanúgy teljesítette a feladatát, mintha éhkoppon élt volna. Ha nem jobban. Miért, a doktor urak talán nem ugyanazt teszik, akár embert, akár állatot gyógyítanak, megkérik az árát, és a többiek is, akikre rászorul a nép, nem tartják-e oda a markukat, ügyvédek, felvásárlók, tanácstikárok, az egész irodista siserehad?

Béla neve valahogyan összeforrott evvel az áthelyezése körüli kellemetlen hercehurcával, és ezt nem tudta megbocsátani neki. Idegesítette, hogy Béla annyira odavolt Krauszért meg Horkaiért. A lélegzete is elakadt, ha csak szóba került a nevük. Ő meg, bár sose látta egyiket se, elvetemülten gyűlölte őket. A felettesei folyton rájuk hivatkoztak: na látja, Bálint elvtárs, mondták, ezek a fiatalok nem teketóriáztak annyit, mint maga, megszorongatták egy kicsit azt a megátalkodott vén Savoót, aztán máris minden egyenesbe jött. És tényleg, ahogy Savoót bekényszerítették a szövetkezetbe, a többi magától írt alá. Sorban álltak a tanácsháza előtt, mintha kenyeret osztottak volna. Csak Balázs Gergely makacsolta meg magát, állt ellent, de vele ekkor már a kutya se törődött.

Nem, nem a fenyegetéseitől ijedtek meg. Av-

val, ha meghallgatja valaki, még el is ronthatott volna mindent. Nekitámadt Létra Jósának, párttitkárnak. – Hallod-e, te Jóska, kiabálta ki a kerítésen, azt a földosztó hétszentségödet, ha mégécör ideküldöd neköm a бүдös kölnis városi agitátoraidat, hát a baltát éresztöm beléjük. Aztán neki az istállónak, levágom a lovakat, a csikót is, mög az összes marhát, de nem adom a kezetökre. Uzs-gyi ki a högybe, elállok betyárnak. Bottal üthetítök a nyomomat. A földet mög vigyétök, úgyis ti adtátok. Tudtam én azt akkor is, nem lött vóna szabad elfogadni, de mögszédültem. Szerettem volna gazdálkodni, a magam ura lönni. Se ló, se sömmi nem vót, tudod azt te jól, magamat fogtam a kölcsön eke eleibe, az ustort mög az eke szarvát az asszony kezibe adtam, úgy szántottam, de nem sajnáltam a fáradtságot. Egy-két év, és paradicsomot csinállok ebből a kis gazdaságbul, gondoltam. Nem is panaszkodnék, möglött mindön, amit elterveztem. Van eszötök, ti is most akarjátok visszavönni a földet, amikor már élvezhetné egy kicsit a szögény embör a munkája gyümölcsit. De a hétszentségit, én nem adom, belülem ne csináljatok bolondot.

Balázs Gergely nem egészen a levegőbe beszélt, amikor a betyárokat emlegette, ebben az időben állítólag újra fel-feltűnedezték a környéken. Nem a régi, rettegett rablók voltak már ezek, nyomorult koldusok, afféle Balázs Gergely-félék, akiknek elvette az eszét a vagyonsféltés.

Mint Veress Daniét például, aki rágyújtotta az állataira az istállót, amikor megtudta, hogy el akarják vinni őket, aztán fölgyújtotta a házat is, a családja beégérett. Azóta ő is a hegyben bujkált. Ha megéhezik, előbúvik a vackából, megles egy-egy ebédet vivő asszonyt, elveszi tőle az ételt. Csak áll ott rongyosan, szakállasan, fogja a keziben az első világháborús, kiérdemesült mordályt, és nem szól egy szót se, csorog a nyála.

– Letettem – mondta Hajdu Maris – a fődre a kosarat, aztán futás. Amikor hátralestem, akkor láttam, nincs ott Veress Dani, de a kosár se.

Lapultak a hegyben katonaszökevények is. Nekik jobb fegyvereik voltak, de ők se használták soha. Ezek a betyárok nem társultak, nem tömörültek bandába, mint a régiek. Magányosan bujkáltak, nemhogy egymásban, de sokszor még a saját családjukban sem bíztak, azoknak se árulták el a rejtekhelyüket.

Haragos Bálint úgy tartotta, nem érdemes különösképpen foglalkozni velük, hiszen a végén mind-egyikük megunta a bujkálást. Önként jött be föladni magát az ősre, amikor a hideg, az éhség vagy a betegség kifüstölte az odvából, azt se bánták, ha mindjárt főbe lövik őket érte, mert ezt nem egy megkapta közülük.

Létra Jóska elengedte a füle mellett Balázs Gergely szitkozódását, nem szólt a feletteseinek, nem jelentgetett ide-oda. Akár politikai belátásból, akár együttérzésből hallgatott, végül is neki volt

köszönhető, hogy Balázs Gergely portáját elkerülte a szövetkezet szervezésével járó lármás felfordulás. Balhás-Gaál Jani meg Létra Jóska néhány elvete-mült cigánylegénnyel az oldalukon betörték az alá-írók portájára, vitték-rángatták a kötőfékre fűzött teheneket, borjakat, lovakat. A szegény állatok ré-mülten bőgtek, toporzékoltak, nem akartak menni, mintha tudták volna, hogy még egy rendes istálló se várja őket, oda kötötték ki mind a szabad ég alá, a kastélyparkba, ahol egy óriási ideiglenes ka-rámot alakítottak ki a lecsapdosott kínai selyemfe-nyők sudaraiból.

Kisebb gondjuk is nagyobb volt ekkoriban az embereknek, akik a szőlőhegybe menekültek, vagy fejüket a párnába, a dunna alá dugva próbálták tá-vol tartani maguktól a dülös-fülés zaját, mint hogy Balázs Gergelyt irigyeljék. Azért a későbbiekben ez az irigység csak elő-előbukkant innen is, onnan is, mondván, annak köszönheti a szerencséjét, hogy a többiek mind aláírtak. És mi tagadás, volt ebben némi igazság. Balázsban azonban nem volt belátás, lenézett, szidott, pocskondiázott mindenkit: gyáva, beszari alakok, mondta, csak rájuk mordulnak egyet odafönntről, aztán már teli a nadrág, futnak a tanácsházára, hun írjam alá, tekintetös elvtárs, hát a rosseb bele, mögérdömlik, amit kaptak, azt érdömlik, sömmi mást.

Haragos Bálintot nem bosszantotta ez a hetven-kedés. Egyenesen örült neki, hogy lám-lám, ezt a nagy ügyes Krauszt is sikerült kijátszania valaki-

nek. Hiába mesélte fűnek-fának odafönn Balázs Gergely esetét, nem törődtek vele, a téma rég lekerült a napirendről, de ő csak annál jobban belelovalta magát. Majd én elbánok vele, letöröm a szarvát, meglátjátok, nem telik bele egy hónap, és aláír, pedig egy ujjal se nyúlok hozzá, hetvenkedett.

Kint állt a tornácon, nehéz pocakját előretolta, a karját összefonta a háta mögött. Szokásához híven szemlét tartott az utca fölött. Úrias szemrebbenéssel viszonzta a feléje röppenő alázatos köszönéseket. Nagyon szerette a tiszteletnek ezeket a hamisan túláradó megnyilvánulásait. Úgy érezte ilyenkor, mintha hájjal kenetnék. Önelégülten mosolygott, hunyorgott bele a napba.

A kapu csapódására összerezzen. Bosszantotta Béla állandó jövés-menése, és az meg még külön is, hogy Törökös Józsi személyében idegent kalauzolt be az őrsre. Most is azokkal a nagy kannákkal úgy lökték be a kaput, majd letörött a sarokvasról. De az anyátok úristenit, ha tönkreteszitek, mög is csinájjátok, mordult rájuk. Azok ketten oda se hereditettek, rohantak a dzsiphez, beletöltötték a kannák tartalmát. A telhetetlen tartály elnyelte mind a nyolcvan litert, és még tele se lett. A kannákat csak úgy szétdobálták a gazban, eszük ágába se jutott, hogy visszavigyék a boltba. Beugrottak a vezetőfülkébe, és újra felbőgették a motort. Haragos Bálint megcsóválta a fejét, a rossebit, nem gondútam vóna, hogy sikerül nekik. Leballa-

gott a lépcsőn. Nagyon vigyázott rá, nehogy a sie-
tés látszatába keveredjék, de azért nem ment kör-
be, a kerti úton, rögtön a ház mellett, az oldalban
vágott át Béláék irányába. Unottságot tettetve rug-
dosta szét a fenyőtobozokat a csizmája elől, s azok
megveszekedetten gurultak lefelé a rézsűn a kerítés
tövébe.

Törökös Jóska bent ült a vezetőfülkében, erősen
markolta a kormányt, mintha legalább négyesben
száguldana, nem pedig üresben bőgtené a motort.
Olajos-maszatos arcát kidugta a félig leengedett
ablakon, és csak vigyorgott, vigyorgott, vigyorgott.
Képtelen volt abbahagyni, mintha ütődött lett vol-
na. Bármennyire bízott benne, hogy sikerül rendbe
hozniuk ezt a tragacsot, a sok kudarc, akár a be-
tegség rögződött meg benne, s most nem akarta el-
hinni, hogy tényleg megtörtént a csoda.

Gázt adott, és türelmetlenül fölengedte a ten-
gelykapcsolót. A kéziféket azonban elfelejtette ki-
oldani. A bikaerős motor felbőgött, nekifeszült a
leragadt kereknek, aztán egy-két hörrenés után
mégis lefulladt.

Haragos Bálint közelebb lépett a terepjáró abla-
kához, s beszólt rajta: Na, mi van, nem működik?
Törökös Józsi elengedte a füle mellett a gúnyos
megjegyzést, vagy az is lehet, valóban nem hallot-
ta meg a nagy izgalomban. Lehajolt, kiengedte a
kéziféket, ráadta a gyújtást, indított, és a motor
újra felbőgött. Most már óvatosabb volt a tengely-

kapcsolóval, lassan engedte fölfelé, s a kocsi megindult a füves udvaron a kétszárnyú nagykapu felé.

Béla sarokig kitárta, s két letört fenyőgallyal támogatta meg a düledező kapuszárnyakat. Tisztelegve várta, hogy az ütött-kopott alkotmány elgördüljön előtte, s újra becsukhassa a kaput. Törekös Józsi a fahídon fékezett, de a motort nem állította le, úgy várta meg Bélát.

Haragos Bálint lemaradt kissé. Már Béla is bemászott Törekös Józsi mellé, s indulóban voltak, amikor utolérte őket. Minden méltóságát sutba dobta, a futástól se rettent vissza, csakhogy az útkukat állja. Szuszogva kapaszkodott bele a nyitott ablakba.

– Te kiszállsz – mondta Bélának, és megmarkolta a mundérján a gombot, mintha annál fogva akarná kipenderíteni.

A mérhetetlen csalódottság egészen eltorzította Béla arcát. Értetlenül forgolódott. Törekös Józsira kapkodta a tekintetét, mintha tőle remélt volna segítséget. Józsi azonban tüntetően elfordította a fejét, jelezve, ez a vita igazán nem rá tartozik, intézők csak el egymás között. Na, ami azt illeti, vitáról nem nagyon lehetett szó, Béla megverten, lesunt fejjel kászálódott ki, s adta át a helyét a főnökének.

Állt csak az ablak előtt, de nem mert fölnézni, nehogy Haragos Bálint észrevegye sunyi, gyűlölködő tekintetét.

– Várjál – szólt ki Haragos Bálint egészen fő-

lőslegesen az ablakon. Tollat, borítékot, levélpapírt vett elő, aztán a térdére fektette a válltáskáját. Írni kezdett. Amikor kész lett, négyrét hajtotta a papírt, betette a borítékba. A borítékot vastagon megnyálazta, majd leragasztotta. A címzésen gondolkodott egy kicsit, aztán tétovaságát leplezendő, állendületes, cikornyás írással kanyarította oda: Dallos elvtársnak, majd egy sorral lejjebb, Tanácsháza.

– Ezt elviszöd – mondta Bélának – a tanácsházára, és átadod Dallos elvtársnak. De a saját kezibe! Értötted? – Béla bólintott. – Másfél, két óra múlva ott löszünk, addigra mindön röndben lögyön! – Most, hogy Bélával ilyenformán végzett, választ se várva, minden átmenet nélkül rászólt Törökös Józsi: – Indíts! – aztán még hozzátette: – Balázsékhoz mögyünk. – A kocsi kigördült végre a bazaltúzalékkal behintett poros országútra, s lassan, hörögve elporzott a Balázs-porta felé. – Van ölég benzín ebben a tragacsban? – kérdezte aggódva Haragos Bálint Józsiót.

– Balázsékig ölég lösz.
– Nem a haveroddal beszélsz, hallod-e!
– Miért, máshová is mögyünk még?
– Ne kíváncsiskodj, mert hamar mögöregsző.
– Nyócvan litör van benne.
– Na látod, tudsz te értelmesen is beszélni, ha akarsz. Mög ha muszáj – mondta Haragos Bálint, és elnyomott egy kétértelmű mosolyt a bajusza alatt.

Minden kopogtatást, hangoskodást mellőzve óvatosan húzta el a kiskapu kallantyúját, s akár egy tolvaj, észrevétlenül settenkedett be az udvarba. Az istállók iránt igyekezett, ahol a gazdát sejtette. Az szecskát vágott éppen, meg se hallotta, hogy valaki bejött az istállóba. Annyit érzett csak, egy kéz hátulról erősen belemarkol a vállába. Abbahagyta a munkát. A szecskavágó kereke egyetkettőt lendült, aztán megállt. Balázs a vasvella után kapott, hogy nekiessen a betolakodónak. Nagy volt a meglepetése, amikor visszafordulva Haragos Bálinttal találta szembe magát. Annyira megijedt az egyenruha láttán, hogy még a vellát is kiejtette a kezéből, s az pengve vágódott végig a lucskos téglajárdán.

– Hát maga mög mit keres itt? – kérdezte, amikor szóhoz jutott.

– Magát – mondta Haragos Bálint tettetett egykedvűséggel, mintha valami egészen elhanyagolható semmiségről beszélne. – Gyűjjön velem! – Balázs Gergelyt nem lepte meg a közlés. Régóta várta már.

– Hova mögyünk?

– Magától függ – mondta Haragos Bálint –, ha aláír, csak ide a tanácsházára.

– És ha nem?

– Akkor hozzon magával meleg holmit, mög . . . – várt, gondolkodott, mit is mondjon . . .

– egyheti élelmet!

Nem hatotta meg az asszony siránkozása, se Ba-

lázs gyűlölködő, sötét pillantásai nem zökkentették ki a jókedvéből. Még mosolygott is a bajusza alatt.

Mire kiléptek a kapun, egész kis csoport verődött össze báméskodókból a terepjáró körül. Haragos Bálint mérgesen tört utat, megrugdosta a gyerekek bokáját, ráhágott egy-két asszony tutyijára, sziszegve ugyan, de kényelmes folyosó nyílt előttük. A kocsi faránál megállt. Fölsegítette Balázs Gergelyt a ponyva alá, ő maga meg előrement Törökös Józsihoz. Intett Józsinak, hogy hajoljon ki. Suttogva adta ki a parancsot.

– Elmegy a tanácsháza előtt, aztán föl a templomig, csinálsz egy kört, és kezdesz mindönt előlről. Egészen addig, amíg hármat nem kopogok. Akkor a tanácsháza elé hajtasz, és mögállsz a kapu előtt. – A választ meg se várva sietett vissza a kocsi farához, és bemászott ő is a ponyva alá. A ponyva leffegő szárnyát gondosan leszíjazta belülről.

A ponyva kitűnő állapotban volt, csak a tetején világított néhány ingombnyi lyuk, oldalt szinte semmi. Szótlanul ültek egymás mellett a különös félhomályban, amiről nem lehetett tudni, hajnali derengés vagy alkonyi borulat fészkel-e benne, nem, a fényes délelőttre a világért se vallott volna rá semmi. A bizonytalanságérzést még csak fokozta az állandó zúgás, az álmosító rázkódás, a beszivárgó por, az enyhe benzinszag.

Balázs Gergelyt annyira kimerítették a nem várt izgalmak, hogy elnyomta az álom. Csak egy pillá-

natra billent le a feje, de ez az egyetlen pillanat elég volt hozzá, hogy megzavarja ingataggá vált tájékozódóképességét. Az volt az érzése, odakint már éjszaka van, a bevetülő foltokat mintha tényleg valami hideg, kékes árnyalat színezte volna.

– Hova mögyünk? – kérdezte mogorván, de Haragos Bálint nem válaszolt. Aha, pedzi már, gondolta, s félrefordult, hogy Balázs Gergely ne lássa elégedett, széles mosolyát, ami hirtelenében az egész arcát előntötte. Szinte a kezében érezte a hallgatása horgára akadt szerencsétlen áldozat vergődését. – Szibériába? – kérdezte Balázs Gergely hörgöve. Most már nem is leplezte a hangjában bujkáló kétségbeesést. A foga összekoccant, mintha a hideg rázná. Rettenetesen félt Szibériától, a hidegtől, az éhezéstől, a kényszermunkától, azoktól a lídérces rémmeséktől, amiket néhány hazavergődött hadifogoly terjesztett el a faluban.

Haragos Bálint tudta, már megnyerte a játszmat, de nem akarta elsietni a dolgot.

Balásznak csaknem eszét vette a kétségbeesés, a tehetetlen düh. Azt fontolgatta, hiába van pisztoly Haragos Bálintnál, meg hiába olyan marha nagy ember, nekiugrik, beletérdel a puha hasába, bütykös öklét a szeme közé csapja, aztán szétszakítja a ponyvát, a fogával akár, mert kése az nincsen, és kiugrik, és uzsgyi neki az első kukoricásnak. Meg is teszi, ha tudja, Magyarországon vannak, de ennyi idő alatt már biztosan átlépték a határt, gondolta. Idegenben reménytelen a menekülés. A ba-

tyut kiejtette a kezéből, le a rázkódó, portól füstölő platóra.

Egyik pillanatról a másikra roskadt össze:

– Eresszön el! – mondta. – Négykézlábra állt, Haragos Bálint csizmáját ölelgette, kezét csókolgatta. – Nem vétöttem én magának a kisujjammal se, hát akkor mért csinálja ezt velem? – Haragos Bálint nem válaszolt. Balázs Gergely erre kijózanodott. Az elvakult keserűség helyét a szégyenérzet foglalta el. Visszaült a helyére. A legszívesebben leköpte volna magát. Még szerencse, gondolta, hogy ilyen sötét van.

– Csak magán múlik, haza mén-e vagy se – mondta oktató hangon Haragos Bálint. – Egy szavába kerül, egyetlennybe, ha azt kimondja, már otthon is van – Balázs hallgatott, mintha nem értette volna a célzást. Haragos Bálint fölfortyant: – Na, ne csináljon neköm úgy, mintha nem tudná, möllik az a szó. Tudja azt maga nagyon is jól, ha egyszer képes volt ilyen gondosan elkerülni eddig.

– Belépök – morogta sötétben maga elé Balázs Gáspár.

– Mögesküszik rá?

– Mög.

– A bibliára?

– Arra. A Mögváltó Atya Uristenre!

– Röndben van – mondta Haragos Bálint, és az öklével hármat dörömbölt a vezetőfülke hátán.

Nem telt bele fél perc, a kocsi lassított, majd

zökkenve megállt, aztán hátramenetben visszakanyarodott a tanácsháza bejárata előtti hídra.

Törökös Józsi leállította a motort, és vigyorogva hajolt ki az ablakon. Kíváncsian várta a fejleményeket.

A fogadtatásra nem lehetett panasz, ezt elégedetten nyugtázta Haragos Bálint is. Jelen volt itt csaknem mindenki, aki valamit számított a faluban. A tejfeles szájú tanácsttkár, Dallos elvtárs állt elől, a kezében néhány ívpapírnyi gépelvényt szorongatott, a beszédét. Az állatorvos halaszthatatlan teendőire hivatkozva kimentette magát, de Hamar doktor jelen volt. Úgy látszik, az én teendőim nem annyira halaszthatatlanok, mint a tisztelt kollégáé, fejtegette gúnyosan a szomszédjának. Ott volt Létra Jóska, jobbján az elmaradhatatlan Balhás-Gaál Janival. Kivonult az iskolai énekkar Mikola tanárnő vezetésével, s a makacsul egzisztáló Weisz-féle kocsmából az egész cigánybanda cimbalmostul, nagybögöstitül. Aztán ott voltak az önkéntes báméskodók, mint mindenütt, ahol valami ingyen mulatságra van kilátás.

Amikor Haragos Bálintnak végre sikerült kiboznia a ponyvát, nem ment valami könnyen, a cigánybanda tust húzott. Balázs Gergelyt elvakította a hirtelen arcába tóduló napfény. Erre visszahúzódtott a kocsi belsejébe, mintha nem kérne a rá váró szabadságból, amit ilyen nem várt gyorsasággal visszakapott. Szégyellte magát a sok ismerős

előtt. Nem tudta, mit kereshetnek itt. Azt gondolta, valami félreértésről van szó. Amikor átlátta a helyzetet, elkékült a szája, hideg veríték ütött ki a homlokán.

Szerencsére az ünnepség nem nyúlt túl hosszúra. Dallos elvtárs velős, lényegre törő beszédben köszöntötte a község utolsó egyéni gazdáját abból az alkalomból, hogy végre ő is belátta, megértette, hol a helye, s nem akar többé a haladás, a civilizáció, az emberiség kerékkötője, saját boldogulásának akadályozója lenni, s most azért jött, hogy aláírja a belépési nyilatkozatot. A beszédet háromszoros éljen követte.

Mónika, a fürgé kis titkárnő, aki Varasdról járt ki vonaton naponta, akárcsak Dallos elvtárs – ennyire vitték a fejlődést, most már titkárnő is volt a tanácsházán –, gyorsan, még ott az utcán Balázs Gergely orra alá tolta a belépési nyilatkozatot meg a tollat, nehogy az öreg a végén meggondolja magát, és kárba vesszen ez a csinos kis ünnepség.

Pontosan az előre megbeszélt forgatókönyv szerint zajlott minden. Ahogy Balázs odakanyarította a kijelölt helyre a nevét, Mónika a piros körmével mutatta, hogy hova, az iskolai énekkar máris rágyújtott lágy, csöndes mollban a *Nincs cserepes tanyám* kezdetű dalra, amit a cigánybanda vékony, diszkrét cincogással kísért.

... se szűröm, sem subám – zümmögte tovább a kórus –,

erdő a nyoszolyám,
nem különb a párnám nékem.

A hivatalos vendégek is csak nagy nehézségek árán őrizték meg a komolyságukat, a bámészkodó tömegből a jobb érzésűek pisszegése ellenére több helyütt kibuggyant a röhögés. A cigánybanda és az énekkar teljes hangerejére szükség volt, hogy túl-harsogja ezeket a illetéktelen érzelemnyilvánításokat, elnémítsa a küszöbönálló botrányt.

Az éjszaka a pártfogóm,
zápor mossa a takaróm fehérre,
jaj, de ezer pengőforint van kitűzve fejemre,
az igazi betyár mégse kerül mindjárt kézre.

Balázs Gergely képtelen volt fölemelkedni. A görnyedtség, amivel a papír fölé hajolt, mint a görcs állt belé. Úgy érezte, valami lehetetlenül nagy súly gördült rá a hátára, és még jó, ha meg tudja tartani, ha nem esik össze alatta egészen. Egyedül Haragos Bálint vette észre, hogy rosszul van, ő nyúlt a hóna alá, vezette ki a tömegből. A hangos jókedvnek most már nem is akarta útját állni senki. Létra Jóska meg Balhás-Gaál Jani nagy demizsonokból osztották a bort, ivott boldog-boldogtalan, még az iskolás gyerekeknek is poharat nyomtak a kezükbe, igaz, az övüket csak félig töltötték, ennyi nem árthat meg, mondták, de inniuk kellett nekik is Balázs Gergely egészségére.

Haragos Bálint alig tudta kitámogatni a tömegből Balázs Gergelyt, olyan valószínűtlen súllyal nehezedett rá ez a csupa csont, ín, bőr, semmi kis ember. Odakint kutató szemmel nézett körül, a terepjárót kereste, hogy hazafuvaroztassa vele Balázst, de a kocsí nem volt sehol. Béla és Törekös Józsi túl jártak már hetedhét határon, és nem is kerültek elő, amíg a benzin tartott.

Ahogy kikerült a handabandázó tömegből, Balázs Gergely egészen jól lett. Mindenesetre ellökte magától Haragos Bálintot. Haggyon, mondta, hazatalálok én egyedü is. Kicsit bizonytalanok voltak a lépései, mintha ivott volna, de a nagy elszánás átsegítette a nehézségeken. Amikor hazaért, már egészen jól érezte magát. A házba be se nézett, nem akart ilyen állapotban az asszony szeme elé kerülni. Hátraindult, egyenesen az istállóba, hogy utoljára megjárassa a szemét a jószágokon, megpaskolja a lovak farát, végigsimítsa a borjú selymes szőrét, de hiába, az istálló üres volt. Visszhangot vertek benne a szavai, ahogy elkáromkodta magát.

Itt talált rá a felesége. Háttal a falnak támaszkodva félig lecsúszott az alomba, a kezével is azt markolta, a törődött, szúrós szalmát, és már nem volt az eszméleténél.

Gutaütést kapott, állapították meg róla az orvosok. Az életét megmentették, mentő vitte a varasdi kórházba, de egészséges nem lett többet. Még azután is, hogy hazaengedték, hónapokig úgy kellett

mosdatni, etetni, tisztába rakni, mint egy csecsemőt. Fél év is eltelt, mire föl tudott kelni. Ettől kezdve aztán naphosszat kint állt a kapuban, a kerítésre könyökölve, és furcsa, ferde vigyorával, mintha csak a kölcsönt akarná visszaadni, minden arra járót kiröhögött, a legutolsó cigánypurdét ugyanúgy, mint magát a tanácselnököt.

Az elveszett hivatal

Igaza van a mondásnak, ki kit szolgál, meggyűlöli azt.

Ezek aztán tudtak urak lenni! Úgy ültek oda a keletre, mindig szinte vallásosan keletre néző tornác mészfehérébe, szembe a nappal, hogy belenyek-kent a szék. A borbélykendő világító palástját moccanatlan viselték. Néhány ösztövért tréfát löktek a szalajtott borbélynak, akinek kötelessége volt jót nevetni, igen, sokszor a térdét csapkodva, saját megaláztatásain. A viláért se nevezték volna mestertnek például, mint a többieket, a bognárt, a kádárt vagy akár a kovácsot is. Ezek látszólagos tiszteletére rászorította őket a szükség, ha megrokkann a szekér, elfolyik a bor vagy lesántul a ló, megáll, úgy tartották, az élet. Borbélyt kedvtelésből hívat-tak, nagyzolásból rendelték oda magukhoz, hiszen ha akarnak, egyedül is megborotválkoznak akármi-kor, haját meg egész éven át se vágatnak, ha úgy tartja a kedvük.

Gyula apjának helyzete nem sokban, talán sem-miben sem különbözött a többi falusi borbély hely-zetétől. Basaparasztok kánmerek arcának alázato-

san hajlongó, házhoz-jön, vasárnap-reggeli borotválója, gallérba csüngő, pogány copfba kívánczozó zsíros csimbókók igazítója, egyszóval szolgáló volt ő is, akinek nem a szaktudás, az alázat a legfőbb tulajdona.

Gyula látta az apja örökös füttyös jókedvbe bagyulált mindennapjai mögött a tengernyi megaláztatást, de nem tudott tenni ellene semmit. Mindenki azt várta tőle, és legfőképp az apja, hogy hallgasson, titkolja el, amit tud. Mi mást tehetett volna, engedelmeskedett.

Úgy akart borsot törni a gazdafiak orra alá, hogy elébük került az iskolapadban, jobb tanuló lett náluk. Azok nemigen érzékelték ezt a megszegyenítést. Egyszerűen csak utálták érte, sunyi törleszkedőnek tartották. Igaz, ami igaz, ha ki akarta érdekelni a tanító úr elismerését, nem hagyatkozhatott pusztán a tanulásra, egy kis árulkodással, a tanító úr kertjének fölásásával, egyéb elcsíphető szolgálatokkal kellett megtoldania a tudását.

Kiröhögték a buzgalma miatt, a lába elé köptek. Tudod-e, mire jó a kitűnő bizonyítványod, kérdezték tőle ártatlan pofával a pirospozsgás Sárý ikerék. Nem válaszolt, de azok mégse hagyták ennyibe, ha már elkezdtek, a végére jártak a tréfának. Hogy kitörűd vele a seggödet, mondták, és kajánul egymásra vigyorogtak.

Lenyelte a sértést. Mi mást tehetett volna? Ha odaáll velük pofozkodni, ő húzza a rövidebbet, tudta. Amilyen kegyetlenek voltak, nem álltak vol-

na meg a puszta verésnél. Pogánynál pogányabb ötletek forrtak mindig is a fejükben.

Emlékezett rá, egyszer kívájták az apró nyári körte csutkáját, tyúkszart tömtek a helyébe, a léket visszatették, s kényszerítették a szerencsétlen áldozatukat, egy kisiskolást, egészen kapja be a körte. Az sejtette, hogy valami nincs rendjén, fintorgott, húzódozott, bár nem tudta, mitől. Ellenszegülni azonban nem mert.

Ez nemcsak fizikailag, erkölcsileg is lehetetlennek látszott. Ha valaki netalántán mégis megteszi, lehetne százszor igaza, kiközösíti, furcsállkodva húzódik el tőle a falu, mint attól, aki lop, szélhámoskodik, vét a közszemérem ellen.

– Na, mi van, gyerök, ízlik? – kérdezték közömbös fapofával. Hirtelen pukkadt ki belőlük a röhögés, s akár egy puskagolyó, úgy süvített az áldozat szeme közé.

S most ide készült vissza, ebbe a fekete, rögs országba, ahonnan ijedt mohósággal menekült el annak idején. De hát miért, mi vonzotta vissza a valamikor olyannyira vágyott Varasdról, és éppen most, amikor már-már sikerült megvetnie a lábát? Ridegségben nevelkedett. Mégis az érzelmek csapdájába esett volna?

Az apjára gondolt, erre a hajlongó borbélybohókra, akinek a nyelvéről le nem fogyott a tréfa. Megröhögtette a legmordabb ridegparasztokat is, hogy csak úgy táncolt alattuk a szék. Munka közben úgy lubickolt a jókedvben, mint a hal a víz-

ben, nem lehetett hinni, hogy kényszerből teszi, odahaza mégis mintha kicserélték volna, szinte búskomorságba esett: órák hosszat elült valamelyik sarokban, a pudvás padlót vagy a feketére füstölődött, szüette mennyezeti gerendákat bámulta, nem szólt senkihez. A fiát még csak meg se verte, annyira nem törődött vele.

Gyula az anyjához húzott, segített neki, de amikor elunta ezt a lánymunkát, ugyanúgy duzzogott a sarokban, mint az apja. Irigylte, rettenetesen irigylte azokat a pajtásait, akiknél testvérek veszekedésétől volt hangos a ház. Nem kérdezte meg a szüleit, neki miért nincsen testvére. Egész életében neheztelt rájuk miatta, közben talán nem is tehettek róla.

A ház nem a sajátjuk volt, a Sárnyaktól bérelték, akik miután eltemették belőle valamelyik százéves öreganyjukat, engedték romlásnak indulni. Ezt a romlást lett volna hivatott megállítani az apja, ezért jutott hozzá a bérleményhez viszonylag alacsony fizetség ellenében. Az öreg Bodornak azonban nem fűlt hozzá a foga, hogy más portáját rendbe hozza. – Majd éppen a máséban fogok megszakadni – mondta, és ült csak elszántan a beázó mennyezet alatt, és tologatta ide-oda a teknőket, vödöröket, lábasokat, aszerint, hol volt éppen vastagabb a csurgás. Eszébe se jutott, hogy fölmasszék a tetőre, és befoltozza a lyukakat, pedig még zsúpót is küldtek a Sárnyak. Az a néhány kéve ott rohadott el az udvaron, ahova ledobálták. Azt hiszik,

morfondírozott magában az öreg, ilyen egyszerű, idelöknek néhány kévét, aztán gyerünk, de a hét-szentségit, én nem tetőfedő vagyok, se szerszámom, se semmim, még a létra foka is mind ki van rohadva. Inkább fizetnék ki az adósságaikat! Abból az egész házat megvehetném, vagy talán még kettő ilyet is.

A borbélynál nem volt szégyen adósságot csinálni. Sokszor már csak virtusból se fizettek. A leg-gazdagabbak sírtak a legjobban, hogy így nincs pénzünk, meg úgy nincs pénzünk.

Ez a panaszkodás azonban csak addig tartott, amíg el nem kártyázta, el nem itta valaki a környéken az apai juszt, vagy éppen a saját birtokát, egyszóval amíg némi eladó föld nem mutatkozott, mert akkor aztán rögtön előkerültek a degeszre tömött disznóbőr tárcák, szutykos pénzeszacskók a sifonérből, a szalmazsákból vagy éppen az ágy lábából, s megkezdődött a földvásárlás szertartása. Mogorva arccal kerülgették az áldozatot, mintha csak véletlenül vetődtek volna a portájára. Az egészsége iránt érdeklődtek, meg arról, mi történt a kutyával, mert úgy látták az imént, befelé jövet, mintha lesántult volna. Ezer gyógymódot tudtak. Birták szóval akár éjfélig is. Kivárták, hogy az áldozat maga ajánlkozzék. Akkor aztán, az alkalmas pillanatban, lecsaptak: kiegyenlítették a kocsmaszámlát, új bort hozattak, fekete arccal itták az áldomást.

Ki törődött ilyenkor a borbélyal? Kutyaugatás

nem hallatszik az éig, mondták, s csak legyintettek, ha néha-néha erőt véve magán, egy kis szív-erősítővel toldva meg a bátorságát, szóba hozta a járandóságot. Ha éppen jókedvük volt, löktek neki valamit, de egészen sose fizették ki, nehogy elbízsa magát. Még azt hinné, megijednek tőle, ér neki is valamit a szava.

Az öreg, aki csak Gyula szemében volt öreg, hiszen a negyvenet se töltötte be ekkoriban, sajátos módon fizetett meg mindezért, mert a pletyka szerint valahogy mégiscsak megfizetett. Állítólag miközben a konyhában a vizet melegítették neki, bebenyúlkált a kövér gazdaasszonyok meg gazdalanok szoknyája alá. Azok közül nem egy szóltanul vagy csiklandós vihogások közepette tűrte ezt a közeledést, volt, aki egyenesen el is várta, nem törődött vele, mit gondol odakint a tornácon a ház fehérekendővel körültekert, habos pofájú, félig borotvált ura. Egy-két zsugoribb paraszt állítólag maga biztatta föl a feleségét, a lányát, hogy cicázzon a borbéllal, merthogy az akkor nem meri kérni a bérét, s így is megtakaríthatnak néhány garast. Aki nek van valami a füle mögött, gondolták, az nemigen jártatja a száját.

Az érzelmeknek ebben a világban nem volt helyük. Némi megvetés, néha meg még ez sem, egyszerű lenézés övezte őket, mint afféle nemkívánatos kellékeket, amelyek akadályozzák az ember boldogulását.

Gyula a szabad idejét jó ideje már a Varasdi

Könyv- és Levéltár olvasótermében töltötte, és a környék, különösképpen Avaskér múltjára vonatkozó adatokra vadászott a régi újságokban.

Nem volt ezekben az újságokban semmi érdekes, ő azonban azokkal a semmitmondó, felszínes híradásokkal is elégedett volt, amelyek például a püspök úr látogatását adták hírül, az új templom felszenteléséről, a harangvásárlásról, a cukorgyár, a téglagyár, a szeszfőzde megalapításáról, a sikasztáson rajtakapott gazdatiszt öngyilkosságáról, Gölley gróf vesztes kártyacsatáiról szóltak.

A kéziratos feljegyzésekre csak később kapott rá. A birtoklevelek, a gazdasági s egyéb megállapodások, jelentések, házasságlevelek, keresztlevelek, halotti bizonyítványok, bírósági jegyzőkönyvek, uram bocsáss, magánlevelek böngészése közben fedezte föl, hogy a nagy, vagyis hogy a nagy-nak tartott események felszíne alatt micsoda szívós állandósággal bozsog a hétköznapi, észrevétlen élet, milyen szemérmetlen, már-már aljas mohósággal rájja meg az áskálódás, a csalás, lopás, hazugság elpusztíthatatlan gyakorlata nemcsak a legszentebb eszméket, a legjobb szándékú reformokat, hanem, szerencsére, a legdurvább erőszakot is.

Kíváncsisága elfogulatlan volt. Megelégedett avval, hogy tudomásul vette a dolgokat, eszébe se jutott kritikával illetni őket. Ha ellentmondtak egymásnak bizonyos adatok, ami nem volt ritkaság, akkor se próbált igazságot tenni, meghagyta őket a maguk ellentmondásosságában.

Mindezen körülmények ismeretében sem volt érthető, honnan merítette Gyula azt a hallatlan makacsságot, amivel képes volt kivárni a valószínűtlenül sokáig késlekedő alkalmas pillanatot, és honnan a vakmerőséget, a határozottságot, amivel lecsapott rá.

Varasdtól elbúcsúzni nem esett nehezére. Eddig is úgy fityegett a város mellén, mint egy leszakadni készülő gomb. Ideiglenesen tartózkodott itt, ámbar ez az ideiglenesség meglehetősen sokáig tartott. Amikor bennük élt, annyira egyformának érezte a napokat, hogy egyáltalán nem keltették benne az idő érzetét. Egy hét, tíz év? Nem látszott a különbség. A munkásszálláson még az ágya se változott, ugyanaz maradt, a bejárattól a jobb alsó sorban a tizenharmadik. Nem volt babonás, nem érdekelte, hiszen jó hely volt, csaknem közvetlenül az ablak mellett. A bádog éjjeliszekrény, a kopott vaságyak, a dupla lópokróc mintha mind az állandóság hamis látszatát lettek volna hivatva sugallni. Mégsem rendezkedett be, mégsem rakta szét még azt a kevés holmiját se, amije volt.

A Horhos negyedben volt ez a munkásszállás. Egy régi uradalmi istállóból alakították ki közvetlenül a háború után az iparosítás mindent elsöprő lázában. Az ágyak, akár a lóállások, végeláthatatlan sorban húzódtak a falak mentén a folyosószerűen elnyújtózó hodályban, harminc-harminc mindkét oldalon. Még arcról se ismert mindenkit a szobában, annyian voltak. Éjszakánként, fölébredt rá,

gyanús, rossz arcú alakok nyitottak be, és senki se merte megkérdezni tőlük, mit keresnek itt.

Nem búcsúzkodott. Úgy érezte, fölösleges volna. Talán még az ágyzsomszédja se veszi észre, hogy ma este már más alszik a helyén.

Eleinte bizonyos fokig élvezte a személytelenséget, de később annál jobban nyomasztotta. Hogy mennyire, arra most döbbsent rá, amikor végleg becsapta maga mögött a szálló nehéz, durva ácsolatú tölgykapuját. Vad öröm áradt szét az izmaiban, futni, szökdelni lett volna kedve, mint egy iskolás gyereknek, amikor ráköszönt a vakáció.

Hamar elővették azonban a kétségek, már az álmomás felé lejtő macskaköves utcán meglassultak a léptei, szorongva egyre csak ezt forgatta a fejében: mi lesz otthon, mi lesz otthon, mi lesz otthon?

Rogyadozó ház, öreg szülők, Gyulát nem lepte meg a látvány. Számított rá, mégis elkedvetlenítette. Örült neki, hogy nem ide kell beköltöznie. Hiába ítélte oda úgy az ötvenes évek elején az álmom, nevezetesen Létra Jóska, a párttitkár Gyula apjának a Sáryak házáat, ezt a több évtizedes bérlelést, a ház állapotán a megváltozott jogi viszonyok sem eszközöltek semmiféle javulást.

Nem nyúlhatok hozzá, magyarázta az apja. Bár-mikor visszavöszik, osztánnék elvész a munkám. Lőhet, a Sáryak csinálták ki ezt az egészet, űk intézték, kivárják, amíg rőndbe hozom, osztán visszavöszik. Űk az urak még most is, az a kelekötya

Létra Jóska mög az a részögös Balhás-Gaál gyөрök hiába ugrálnak.

Ott ült naphosszat tétlenül a korhadт oszlopú, megsárgult meszelésű tornácon. Az arcát a nap felé fordította. A feje bizonytalanul ingadozott elvékonyodott nyakán. Borostás arca mestersége ellenreklámja volt. Nem is dolgoztatott már vele senki. Reszket a keze, mondták. Új borbélyt hívtak a faluba. Ezen aztán annyira megsértődött, hogy még azokat se borotválta meg, azoknak se vágta le a haját, akik bizonytalan keze ellenére megtisztelték a bizalmukkal. A jellegzetes borbélyműhelyszag, ami az áporodott izzadság, a nedves falakban tenyésző penészgombák meg az olcsó pacsuli illatának keveréke volt, ennek ellenére egyáltalán nem akart kipusztulni a házból, ellenkezőleg, a mester fénykorát idéző csúfondárossággal csapott a belépő orrába.

Az anyját nem hagyta el a legnagyobb betegségében sem hajdani serénysége. Zsákvarrással, söprűkötéssel, szakajtókészítéssel kereste meg a mindennapi betevő kenyeret. Azt, hogy vénségükre Gyulára szoruljanak, mindenképpen el akarta kerülni. Még a halálos ágyában sem nyughatott. Úgy halt meg, hogy a kezébe beledermedt a tű, a cérna meg a vászon, alig lehetett kifeszíteni belőle.

Egyedül maradva a házban az apja addig-addig pálímkázgatott a házra felvett kölcsönökből, amíg zavarodott állapotában egyszer csak föl nem kötötte magát a nadrágszíjánál fogva az egyik geren-

dára. Onnan vigyorgott le, mintha még élne, szőrös kecskearccal a Hamar doktorral az oldalán belépő Gyulára. A ráncok elevenen gyűrték össze a bőrét, csak a szeme fehére fordult élettelenül a füstös mennyezet felé.

Az öreg Bodor halála után megjelentek Gyulánál a zugpálinkafőzők, hogy behajtsák rajta az apja adósságait. Gyula szó nélkül kiegyenlítette a szabálytalan számlákat, adósleveleket, amiknek jó részét, úgy lehet, utólag hamisították az élelmes kupcihérek. A házon gyorsan, alkudozás nélkül adott túl. A kapott pénz elég se volt a kiadások fedezésére, a saját fizetéséből kellett megtoldania. Járhatott volna jobban is, ha ügyeskedik, de nem érdekelte az apja önkéntelen szerzeményének a sorsa. Szabadulni akart tőle, még az emlékétől is. Minél gyorsabban, annál jobb, azt tartotta. Más életet akart kezdeni, egyenesebb gerinccel élni, tovább jutni, mint az apja, és meg volt győződve róla, hogy ez sikerül is neki.

A postamesteri lakás elhagyatva, de érintetlenül állt az őserdőszerűen túlburjánzott kert közepén a csalán, a galagonyabozót s a mindent befutó repkény fogságában. Még az ablakai se voltak betörve.

Ötvenhat polgárháborús légkörétől megszédülve, ami ide egyébként csak kósza rádióhírek képében jutott el, néhány nagyhangú suhanc nekivágott a fővárosnak. A felszerelésük teljesnek volt mondható: vállukon a ládafiából hirtelenében elő-

kotort, nagyapáról maradt megfeketedett rézfokos, a kalapjukon nemzetiszín kokárda, a mellényzsebükben a szilvóriummal töltött laposüveg. Nem félték ezek az ördögtől sem. A kocsmából a vasútállomásra menet göröngyökkel, az útra terített kőzúzalék tekintélyesebb bazaltdarabjaival a tanácsháza, a pártház, de még a gyógyszertár és a templom ablakait is mind bedobálták. Csupán az öreg Darók üresen maradt rezidenciáját kímélték meg.

A régi postamesterről mindenesetre sok riasztó mendemonda keringett a környéken. Azt tartották, az ördöggel cimborál, mivelhogy egész éjszaka égett a kert hátuljára néző kis kamrában, amit Darók dolgozósobaként használt, a villany. Kíváncsi síhederek meg is lesték az ablakkal szemben álló öreg meggyfa lombja közül, ahogy állítólag fehér galambokat varázsolt elő egy gőzölgő üstből, miközben a nyakában egy vasorrú bába lovagolt. Ahogy meglátták, menten le is törött alattuk az ág, valószínű büntetésből. Egyikük a bordáját törte, a másiknak a bokája ficamodott ki, a harmadiknak öklömnyi véres púp nőtt a fején, pedig be se ütötte sehova. Örültek, hogy egyáltalán el tudtak menekülni, s nem haltak szörnyet ott a helyszínen azonnal.

Tény, hogy az öreg Darók magának való ember volt. Nemígen érintkezett senkivel. Évente egy-egy látogatás oda-vissza alapon az orvosnál, a gyógyszerésznél, a papnál, egyszóval a falusi intelligencia

exkluzívnak tartott képviselőinél, ennyi volt, ami rést üthetett volna külön elzárkózásán, de ezek a látogatások is a semmitmondó udvariaskodás jegyében teltek el. Csupán a felesége nyitotta ki a száját, az öreg makacsul hallgatott, mintha tényleg ki tudja, miféle titkolnivalója lett volna.

Talán volt is. Akik nem hittek az ördögtől szerzett tudás meséjében, azok egészen másvalamire gyanakodtak. Vén spionnak nevezték Darókot. Azt tartották, gőzölgő üst fölött kibontja a leveleket, elolvassa őket, jegyzeteket készít belőlük, ezért ég egész éjszaka a villany az ablakában. Csak az így kifürkészett levelek kerülnek aztán Gyalog Bercinek, a postásnak a tarisznyájába, hogy kikézbessze őket. A falu összes levelet megjárt titkai ott lapulnak egy vaskos, bőrkötésű könyvben Darók rejtett zárja járó íróasztalának valamelyik fiókjában, s azért kerüli az öreg ennyire az embereket, nehogy véletlenül elárulja magát.

Valamikor, közvetlenül a háború után, fontos ember volt, azt tartották róla, a belügyi államtitkár bizalmasa, országot mozgató államügyek fürkészője, tudója. Arról azonban, hogyan került Avaskérre, mit keres itt, még csak feltételezések se születtek. Mintha a környék lakói a világ legtermészetesebb dolgának vették volna, hogy a különbség államtitkárok személyes bizalmasaik révén igyekeznek a közelükbe férközni.

Állítólag Darók jelentései révén került börtönbe

a falu kedvence, az angyalcsináló Maros doktor, derült fény Keserű terményfelvevő üzelmeire.

Gyula nem hitt e hideglelés realitásnak álcázott képzeteknek. Nem tartotta valószínűnek, hogy valaki az államtitkári hivatal közeléből csak olyan egyszerűen a falusi postamesterség mocsarába zuhanjon. Ha meg mégis, ugyan ki tartotta volna vele továbbra is a kapcsolatot? Aki egyszer kegyvesztetté válik ebben a világban, azt nemcsak eldobják, el is tapossák, mint a jól nevelt utcai dohányos a csikket.

Annyi biztos, Darók nem volt akármilyen ember. A szökést is, amire pedig semmi kirívó oka nem volt, körmönfontan szervezte meg. Nem együtt mentek ki még az állomásra se, a felesége a szőlők felől érkezett, látszatra véletlenül. Aztán mégis fölszállt az asszony is a vonatra. Az ásó, amit sebtében támasztott a bakterház oldalához, még másnap is ott árválkodott gazdátlanul a helyén. Végül, amint ez később a faluban kitudódott, ennek a jelentéktelennek álcázott kis kirándulásnak Buenos Aires lett a végállomása.

Darók a távozása előtt módszeresen kiürítette a szobákat. A legutolsó konyhaszéket is pénzzé tette, de úgy, hogy közben senkinek se tűnt föl, mennyire eladózott.

Gyula egykedvűen rakodott ki, rendezkedett be a bútortalanságtól valószínűtlenül tágasra nőtt szobákban. Nem látszott rajta, hogy nyomasztaná a Darók-féle legenda, hogy akár egyetlen szót is el-

hinne belőle. Amikor azonban észrevette, hogy az íróasztal itt maradt, ez volt az egyetlen bútordarab, amit nem sikerült értékesítenie az öregnek, egyszeriben megváltozott a viselkedése, szertefoszlott a színlelt nyugalom. Egész délután a zár felnyitásával próbálkozott. Sikertelenül. Már-már azon volt, nekifogja a fejszét, úgy feszegeti föl a fiókokat, amikor véletlenül leemelte az asztallapot, s alatta megtalálta a vaskallantyút. Reszkető kézzel húzigálta ki a fiókokat, de mind csaknem teljesen üres volt. Egy-két megsárgult, érdektelen újságon kívül semmit nem talált bennük.

Érdeklődését történészi szenvedély és nem rosszindulatú kíváncsiság mozgatta, így hát könnyebben viselte el a kudarcot. Majd csak akadnak más források, gondolta. Egyébként is jobban izgatták a régi események, mint a közelmúlt tisztátalan, sötét indulatokkal fertőzött zavarosa.

Bezárkózott a saját körébe. Avaskérre a legszívesebben be se tette volna többet a lábát. Úgy érezte, ott mindenki lenézi, a szerencsétlen falusi postást látja benne, mintha egyenesen az arcára lenne írva a foglalkozása. A faluban mégiscsak volt valaki, a hivatal tekintélyéből rá is háramlott némi kétes dicsfény. Hetente egyszer azonban be kellett utaznia Varasdra, hiszen a főnökség ott székelt, s ő nem mulaszthatta el a kötelezettségeit.

Most is a hivatalos ügyek intézéséből szabadulva rohant a vonathoz. Éppen sikerült elérnie. Bevette magát az egyik üresnek tűnő fölkébe, s elhe-

lyezkedett. Eleinte észre se vette a szemközti ülésen kuporgó alakot. Később kezdte szemügyre venni, de akkor se sokat tudott meg róla. Egy túlságosan bő ballonkabátba volt burkolózva. Olyan mozdulatlan volt, mint egy csomag. Akkor kezdett csak rázkódni, eleinte a sínek egyenetlenségének ütemére, és egészen hangtalanul, amikor a vonat kihúzott az állomásról. Már-már attól lehetett tartani, leesik a helyéről. Tehetetlenül dülöngélt ide-oda, mintha tényleg nem lett volna benne élet. Gyula féltőn kapott feléje az egyik nagyobb döccenés után, hogy megóvja a zuhanástól. Ekkor hallotta meg a ballonkabát mögül nehezen előszivárgó visszafojtott sírás neszeit. Valami öregasszony lehet, gondolta a sok fekete láttán, aki valamelyik rokona vagy barátnéja temetésére utazik. Nem akart illetéktelen tolvaksággal zavart kelteni. Visszahúzódott. Távolról nézte a sírástól rázkódó ismeretlent, akiről csak most, hosszas és kíváncsi szemlélődés után derült ki, törékeny, fiatal nő, talán még csinos is. Rebbenékeny alkata mindenestre erre engedett következtetni.

Gyula szerette volna megszólítani, beszélgetni vele, de ez a szándéka egyelőre kivihetetlennek látszott.

Az asszony azonban hamar megunt a rejtőzködést, elődugta fitos orrát a kabát szárnya mögül. A szeme barátságosan villant Gyulára. Biccentett is a fejével valami köszönésfélét, mint utasok között ez általában errefelé szokás. Nem látszott raj-

ta az iménti bódult zokogásnak még csak a nyoma se. Csupán a szeme volt fényesebb valamivel a rendsnél.

– Mi baj van? – kérdezte Gyula. Ili, mint később kiderült, így hívták az asszonyt, nem vette zokon, hogy Gyula egyből a legtapintatlanabb kérdéssel támadt rá. Szándékoltan könnyed vállrándítással siklott el e modortalanság fölött. Hálásan fogadta a Gyula szeméből feléje sugárzó érdeklődést, és teljes szenvedélyével igyekezett megfelelni neki.

Mesélt, mesélt, egyre csak mesélt, és nem akarta abbahagyni akkor se, amikor a férfi kénytelen-kelletlen megpróbálta félbeszakítani. Gyula búcsúzkodni szeretett volna, hogy leszálljon. A vonat az avaskéri állomáson tartózkodott éppen. Gyula nem akart az asszony szavába vágni, addig-addig várt az alkalmas pillanatra, amíg el nem késte a leszállást.

– Itt kellett volna leszállnom – mondta némi dicsekvéssel a hangjában. Ili finoman elmosolyodott, jelezve, nemcsak elfogadta, méltányolja is az áldozatot.

Jutalmul egészen bizalmas titkaiba is beavatta Gyulát: elszökött az urától, mondta, nem bírta tovább annak a durva pokrócnak a rémuralmát, úgy gázolt át rajta, olyan unott sietséggel, mint egy filéres utcalányon, régen, a kezdet kezdetén pedig nem ilyen volt, taknyos gyerekként hízelgett, a lába előtt hevert, ahogy mondani szokás, lehet, ezt akarta visszafizetni, ezt a nem szívből jövő meg-

alázkodást, ha számított, rosszul számított, mert ő nem tűr, nem alkalmazkodik tovább . . .

Gyula zavarba jött. Talán még férfinak se tekint, gondolta, hogy ennyire kiteretgeti a szennyesét, ennyire bizalmas vele, mintha csak a barátnőjével beszélgetne? Sokáig nem is mert előállni az ötletével, ami pedig már akkor megfogamzott benne, amikor kiderült, Ilinek nincs hová mennie, csak azt tudja, honnan, de hogy hová menekül, azt nem. Aztán mégis megszólalt. Idegenül, ellenszenvesen hallotta visszacsengeni a hangját. Biztos volt benne, Ili visszautasítja, kineveti, de már késő volt.

– Nálam odahaza, Avaskéren, elalhatna, ha nem vetné meg a hívásomat – mondta, aztán rögtön mentegetőzni kezdett –, na, nem azért mondtam, nehogy valami rosszra gondoljon, csak ha egyszer úgyis . . . ha egyszer úgyse . . .

Ili mosolyogva fogadta Gyula zavarát, mintha nem vette volna komolyan. Az újabb állomás közeledtével azonban ő állt föl elsőnek a helyéről.

– Hát akkor menjünk! – mondta. – Vagy meg gondolta magát?

– Nem, dehogy, a világért se – hadarta Gyula, és lámpalázasan, sietve ugrott fel a helyéről.

A lépcsőről már úgy segítette le Ilit, olyan gyakorlott előzékenységgel, mintha egész életében idegen asszonyoknak tette volna a szépet. Leültek az óriás hársak alá. Éppen alkonyodott. A közeli dűlőút felől idesodorta a szél a hazatérő csorda édes-kés tej- és trágyaillatát. Gyula elment jegyet vál-

tani. Ili egyik lábát a másikon átvetve, némi kacér eleganciát vegyítve a tartásába ábrándos várakozásba merült. Az urára gondolt, arra a piszkos Ottóra, ha most látná! Egy alig észrevehető mosoly suhant át az arcán. A maradéka még akkor is ott időzött a szája szögletében, amikor Gyula viszatért a jegyekkel.

Gyula teljességgel valószínűtlennek érezte, ami történni látszott vele. Félt, hogy végül meg kell bizonyosodnia, mindez csupán káprázat, a beteges képzelődés műve. Szólni se mert Ilihez, attól tartott, egy nem ide való szó, egy durvábbra sikerült taglejtés, hangsúly mindent elrontana.

– Csak nem bánta meg máris? – csilingelt föl Ili hangja csúfondárosan Gyula hirtelen támadt hallgatására célozva.

– Dehogy, dehogy – zökkent vissza Gyula boldogan az álomnak is túl szép valóság talajára.

Az avaskéri állomásról kart karba öltve ballagtak hazafelé a hirtelen beállt sötétség leple alatt, akár a réges-régi házastársak.

Jó pár hétig külön szobában laktak, mintha Gyula tényleg csak szállást adott volna Ilinek arra az időre, amíg valami jobb megoldást nem talál. Bármennyire szeretett volna közelebb kerülni Ilihez, nem mert kezdeményezni. Betegesen irtózott attól a gondolattól, hogy tola kvó közeledése, durvasága, erőszakoskodása Ilit esetleg elriasztaná. Sehogyan sem akartak feloldódni benne az évtizedes, minden női társaságot nélkülöző agglegényéletmód

görcsei. Ili álmodozó, érzéki közelsége bármennyire levette a lábáról, ahhoz nem volt elég, hogy cselekvésre bírja. Végül az asszony unta meg hamarabb ezt az idegzsibbasztó, lehetetlen állapotot, s az egyik este minden előzetes bejelentés nélkül, olyan egyszerűen, mintha ez volna a világ legtermészetesebb dolga, bebújt Gyula mellé az ágyba.

Ili gyöngéd volt és tapintatos, viselkedésében Gyula nem érezte meg a rutinszerűséget, ostobán mindent elsöprő érzelmeket sejtett mögöttük. Ettől a pillanattól kezdve semmi más életcélja nem volt, mint hogy mentül többet együtt legyen Iliel. Éppen csak letudta a legszükségesebb hivatali tennivalókat, és máris loholt az asszony nyomába. Együtt intézték Ili válóperes ügyeit, együtt mindent. Gyula saját kábult boldogságába belefeledkezve nem vette észre, hogy Ili számára nem olyan idilli ez a helyzet, mint ő képzei, kissé talán idegesíti is gyerekes ragaszkodása, amelytől már-már levegőt is alig tud venni.

A körülmények nem voltak olyan rózsásak sem a jelent, sem a jövőt illetően, amilyennek Gyula látni szeretne volna, hiszen Ili nem holmi szobacicus volt, szakmája volt, nyelveket tudott, egy külképviseleti kirendeltség ügyeit intézte annak idején Varasdon, amíg meg nem szökött, és most itt elvesztettnek érezte magát. Látva Gyula elvakultságát, a szinte részegült boldogságot, ami eltöltötte a férfit, egyelőre nem volt ereje szólni. Azt hitte, észre

tér hamarosan magától, de Gyula csak nem akart fölébredni.

Végül is betelt és kilötyt a pohár:

– Nem, nem, nem így képzeltem ezt az egészet – hajtogatta reszketve Ili. – Más embernek gondoltalak, azt hittem, van benned ambíció. Igen, szívesen segítettelek volna, de hát neked nem lehet segíteni. Hogy pazarolhatja valaki ilyen nyilvánvalóan semmire se jó ostobaságokra a szorgalmát, a tehetségét, mint a dülőnevek kutatása, ezer év családtipológiai viszonyainak változásai a levéltári adatok tükrében, hogy a többiről ne is beszéljek? Nem vagy még olyan öreg, beáshatnád magadat igazán valami modernebb, időszerűbb tudomány titkaiba. Nálunk a családban nem volt ez újság, hogy valaki felfülel a kor hívó szavára, és megfelel az új követelményeknek. Volt a családban prépost, katonatiszt, államtitkár, most is például az egyik nagybátyám osztályvezető-helyettes a pártközpontban. Segítene biztosan, ha alkalmat adnál rá, mert hát anélkül nem megy. Valahogyan pedig véget kéne vetni ennek a bezártságnak, mert én így nem bírom tovább. Elegem van a bűdös hársfákból, a fenyőkből, kacsát, libát, disznót, méheket látni se akarok többet. Emberek közé akarok kerülni, igenis emberek közé.

Gyula mindent megígért, megyünk, hát persze, mondta. Olyan gátlástalanul fogadkozott, mintha előre tudta volna, úgyse tartja be a fogadalmaikat, akár egy szélhámos. Csak egy kis haladékot kért.

Egy kis gondolkodási, nem is gondolkodási, csupán felkészülési időt, hiszen tulajdonképpen már elszánta magát.

Addig is, ő nem ragaszkodik hozzá, hogy Ili állandóan itt raboskodjék, beutazhat, ahányszor csak akar, Varasdra. Gyöngyi, az állatorvosné biztosan szívesen elkísérné, hiszen ő is bejár úgyszólván mindennap, fodrást, szabót, vásárlást, mindent ott intéz. Gyula megígérte, hajlandó vele beszélni, de erre talán nincs is szükség, mondta, hiszen Ili sokkal jobban ismeri Gyöngyit, mint ő, ez a rövid idő is elég volt hozzá, hogy már-már összebarátkozzanak.

Nagylelkűségi rohamában Gyula nem gondolta, hogy Ili valóban elfogadja az ajánlatát, most meg már, hogy a vonatablak irigyen elkapta előle az asszony sápadt, fehér arcát, semmit se értek az aggodalmi, hiába szeretne volna visszacsinálni az egészet. Avval nyugtatta magát, Ili úgyis visszajön estére, de hát ez volt az, amiben, bármennyire szeretne volna, egyáltalán nem lehetett biztos.

Beláthatatlan hosszúságúnak ítélték ezt a nap. Az is megfordult a fejében, hogy kimegy a legközelebbi vonathoz, és Ili után utazik. Mégse tette. Minden képtelenségnek tetszett, minden az égvilágon, a várakozás ugyanúgy, mint az, hogy megpróbáljon elébe menni az eseményeknek. A papírjait rendezgette, teát főzött, kávét főzött, a konyhában piszmogott, úgyhogy amikor később számot akart vetni az idejével, képtelen volt visszaemlé-

kezni rá, mivel ment el a napja. Annyira belemerült ebbe a lázas semmittevésbe, hogy csaknem elkéste az esti vonatot.

Lélekszakadva dőlt rá a már leengedett sorompóra. A kanyarból idehallott a gőzmozdony sípolása, aztán sistergő nyökögés közepette vonszolták be az elmerevedő tolattyúk a szerelvényt a sötéten borzongó esti nyárfasorba. A tekintetét zaklatottan kapkodta a leszálló utasok között ide-oda. Épp a legfeltűnőbb helyen állt meg, mégse köszönt senkinek, mintha idegenek lettek volna, úgy bámult bele az évtizedes ismerősök megrökönyödött arcába. Nem törődött vele, mit szólnak hozzá. Semmiel. A falu most nem létezett számára. A levegő idegesen vibráló függőnye mögött feketén izzadtak a mozdony vas alkatrészei. Minden idegszálával marasztalni szeretne volna a türelmetlen alkotmányt. Amíg itt van, van remény, ez lüktetett benne. A mozdony azonban rá se hederített, lassan újra mozgásba lendültek az alkatrészek, és a szerelvény kihúzott az állomásról. A sorompó emelkedni kezdett. Gyulának félre kellett állnia.

A távolodó, idegen léptek neszét gyorsan felszívta az este, és ő egyedül maradt az állomásépület sárga falát megvilágító lámpa ködös fénykörében. Még az öreg Dorogi, az állomásfőnök is visszahúzódott a kuckójába. Összerezzen, amikor valaki mégis váratlanul a vállára tette a kezét. Finom női kéz volt, de így hátulról is megismerte,

nem Ilié. Ingerülten fordult vissza, s durván nézett bele a mögötte álló asszony arcába.

– Gyöngyike, maga az? – dadogta esetlenül. Ili és Gyöngyi együtt szálltak föl reggel a vonatra, Gyula mégsem mert Ili után érdeklődni, mintha attól félt volna, visszavonhatatlanul és végérvényesen megtudja az igazságot.

– Látja, ez az én uram micsoda modortalan fráter, még ilyenkor is dolgozik, ahelyett hogy kijönne értem az állomásra, és hazakísérne.

– Elkísérem én, ha megengedi – értette el Gyula a már-már túlságosan is nyilvánvaló célzást. Kissé kényszeredetten hajolt le a csomagért. Abban reménykedett, az úton megtud valamit Iliről. Gyöngyi azonban mindvégig semmiségekről fecsegett. Mintha szántszándékkal kerülte volna a témát. És túlzásba vitte a kedvességet. A kapuban még meg is csókolta Gyulát. Igaz, csak afféle baráti búcsúzásnak szánta, de itt a faluban ez kihívásnak hatott.

Gyöngyit nem érdekelte a tehetetlenül forttyogó szóbeszéd, az összevissza kavargó pletyka, megrántotta a vállát, s úgy szaladt föl a táskáját lóbálva a lépcsőn, akár egy diáklány, még onnan is, a teraszról is visszaintegetett Gyulának.

– Aztán ne lógassa nekem az orrát – kiabálta –, nem olyan nagy baj az, hogy egyszer engem is hazakísért. Vagy tévedek? – Gyulát bántotta ez az erőszakolt kedvesség, amivel Gyöngyi most körülvette. Nem voltak ők azelőtt ennyire jóban.

Gyöngyi laza virágként lebegett a könnyörtelen vidék fölött. Látszatra semmi nem érdekelt. Egy könnyed szellőt, ami a szoknyáját meglobogtatta, többre becsült akárminél. Közben szívósan, akar-nok erővel kapaszkodott a földbe, akár a szulák. Ő tartotta itt az örökké ivó, zabáló, robotoló Galamb doktort, a férjét, és nem fordítva, ahogyan pedig látszott.

Nem e világra való szépsége e világi gazdagságot teremtett. Lehet, nem a számító akarat, csupán a kegyes véletlen jóvoltából, de mégis. A falusiak, legfőképpen a nők, meg is botránkoztak az akkori-ban errefelé még szokatlan lenge városi ruhákon, amikből bátran villan ki a térd, a comb, amiknek ruganyos, testhez álló anyagán kajánul sejlík át a mell. A férfiak nem voltak ilyen szigorúak, mint a darazsak a kitett, mosatlan mézesüveget, olyan sűrűn lepték el a teraszt. Színleg a doktor urat várták. Gyöngyi ott térült-fordult közöttük, s nem vette zokon, ha a mohó férfikezek véletlenül végigsimították a derekát, hozzáérték a fenekéhez, a melléhez, mintha csak a hely szűkössége miatti kényszerűségből tennék. Őt-hat látogató mindig várta a doktor urat, aki így, alighogy megérkezett, vágthatott neki máris újra a falunak. Ennyi beteg állat sohase volt még a környéken, se ilyen gazdag állatorvos. Gyöngyi hiába költötte megveszekedet-ten a pénzt, nem győzte az urával a versenyt.

Micsoda rossz ribanc, súgtak össze a háta mögött az asszonyok a tisztesség sötét kendőjét az ar-

cuk elé vonva. Csak a szegény doktor urat sajnálom, mondták, bizony az jobb asszonyt érdemelt volna. Gyöngyi semmivel se törődött. A férfiak tolakvó udvarlása, hiába fürdött meg benne önfeltedten, amikor hátat fordított, ugyanúgy lepergett róla, mint a rágalmazók mocskolódása. Lehet, a doktorné egészen sohase csalta meg az urát, ezt azonban senki se merte volna hangoztatni a faluban, hacsak nem akar mindenáron nevetség tárgyává válni.

Galamb doktor jóval idősebb volt a feleségénél, de nem ez volt a legszembeötlőbb ellentét kettejük között. Az életfelfogásuk különbözősége kibékíthetetlenebbnek látszott. Ez az ellentmondás aztán a korkülönbséget is megsokszorozta. Gyöngyi könnyedsége, üdesége csitri lányra vallott, a doktor arcára az örökös hajszolettség egy megkeseredett Buddha időtlen, torz-kövért vigyort ragasztotta.

A doktor úgy tett, mintha semmit se tudna a felesége körüli mendemondákról. Nagyhangúsága, nyers, hol disznólkodón bennfentes, hol mogorva modorának túlzásai azonban azt sejtették, leplezni akar velük valamit.

A mesterséges megtermékenyítések, a védőoltások, a beteg állatok sietős kezelése, a parasztokkal való örökös alkudozás hajnaltól késő estélig minden idejét betöltötte. Szerette, igen, szerette ezt az elfoglaltságot, de néha már túl sok volt belőle. A méltatlankodásának azonban sohase mert hangot adni, hiszen alapjában véve hálával tartozik, úgy

érezte, a sorsnak. Végül is azt csinálhatja, amit ifjú korában eltervezett. Sok, nagyon sok szerencse kellett hozzá, hogy így alakuljanak a dolgok. Szinte félt rá visszagondolni, mennyi.

Amikor este hazatért, az egész napi caplatástól úgy elnehezültek a tagjai, hogy levetközni, megfürödni se tudott volna Gyöngyi segítsége nélkül. A meleg víz kissé magához térítette, a kádból már egyedül mászott ki. Belebújt a pizsamájába, a köpenyébe, szerencsére Gyöngyi mindent előkészített. Odatántorgott a kedvenc karosszékehez, akár egy félrelökött, penészedő liszteszsák, úgy dőlt el benne, a rádiót se kapcsolta be, az újságot se húzta maga elé, még a viszkető füle tövét se volt képes megkavarni. Ez a teendő is Gyöngyire várt, mint minden, de minden a ház körül. És Gyöngyi most is elemében volt, nem várt arra, hogy a doktor szóljon meg, mesélt, pörölt, évődött, mikor mi volt a műsoron, nem nyugodott volna meg egy pillanatra se. A doktorban hallatlan energiák szunnyadtak. Tíz-húsz perc pihenés elég volt hozzá, hogy visszanyerje az életerejét. Akkor aztán fölugrott, derékon kapta a kacagva tiltakozó Gyöngyit, fölélje hajolt, a vállába, a nyakába harapott, a levegőbe emelte, s úgy vitte komótos mozdulatokkal, akár egy ordas medve az áldozatát, befelé az ágyba.

A gyerekek nem voltak tanúi ezeknek a vérmes jeleneteknek. A ház hátsó fertályán voltak a szobák, két kis szoba, s egy harmadik a néninek, aki

vigyázott rájuk. Két gyerek volt, ahogy egy mértéktartó értelmiségi családban illik. A gyerekek ilyenkor már aludtak. Az apjukat többnyire házon kívül látták idegen portákon ágálva lesunyt fejű parasztok között, vagy az utcán futottak vele össze iskolából hazajövet. Ritka eset volt, hogy a vásárnap ebédet együtt költsék el.

Megszedik magukat, aztán odébbállnak, evvel a tervvel jöttek ők is, de mire meglett a pénz, Galamb doktorból elpárologtak a régi, amúgy is kissé körvonalazatlan ambíciók. Színház, mozi, a világnak efféle ócska hígságai sem érdekelték már annyira, mint hajdan, zűrös, zavaros ifjúkorában. Azok a fércművek, amikkel néhanapján találkozott, inkább kellemetlen érzést, semmint rokon gondolatokat váltottak ki belőle. Azért nem kötötte volna meg magát, fölszedi a betyárbútort, ha Gyöngyi csak egy szóval említi, hogy menni akar. Az elhatározó szó hiányzott, egyébként minden elő volt készítve: nyaralójuk volt a Balatonnál, öröklásuk Varasdon, a fővárosban, még válogathattak volna is. Gyöngyi azonban nem szólt. Szemmel láthatóan jól érezte magát. Igen, szerette ezt az omló-bomló, valamikor szebb napokat látott porfészket. Itt mégiscsak volt valaki. Sok rosszat összehordtak róla, de legalább tudták hetedhét hártárban is, hogy kicsoda.

Ili csupán abban hasonlított Gyöngyihez, hogy szép volt. Finom volt, visszahúzódó, de ez a szerénység sokkal több önzést, kegyetlenséget rejtett

magába, mint Gyöngyi vásári hivatkozása. Ez az önzés, ez a kegyetlenség alig valamivel volt több, mint ami természetes. Első pillanatban észre se lehetett venni. Később kezdett hatni, és még akkor se nyilvánvalóan. Azt a feltételezést is lehetővé tette, hogy a hiba nem benne, Iliben van, hanem a másikban, aki megítéli, ő csak előhívja, felmutatja, mint a lakmuspapír a vegyi kémhatás változásait.

Ezen az éjszakán Gyulának nem volt kedve a papírjaival foglalkozni, mint máskor, egyedülléte idején, amikor az éjféli óraütés is ott találta a kertre néző kamra polcai között, asztala mellett. Ahogy hazaért, egyből pizsamára vetkőzött, és bebújt az ágyba. Altatót vett be, mégse tudott elaludni.

Még ezek voltak, az ébren töltött pillanatai, a nyugodtabbak. Ahogy lehunyta a szemét, menten megrohanták a különösnél különösebb képzetek. Álomnak se igen lehetett nevezni őket. Besütött közéjük a hold valódi, hideglelés fénye, megszaggatták őket az éjszaka neszei.

Nem emlékezett például arra sem, hogy találkozott volna valaha avval a férfival, akivel egyszer csak hirtelen szembekerült. A férfi mégis régi ismerősként üdvözölte, a szavaiból gúnyosan süttött elő a fraternizáló atyai fölény. Nem járt soha a műbőr huzatos fotelek, a sötétre politúrozott bútorok között sem, erre esküdni mert volna, mégis, a szoba is ismerősnek tetszett. A férfi a párthivatalnokok egyenruháját viselte: sötét öltöny, halvány-

kék ing, bordó nyakkendő. Mint egy tatár kán, úgy ülte meg a hivatali széket. Gyula végtelenül kicsinek érezte magát előtte, úgy érezte, egyre mélyebben süpped az ingatag fotelbe, ami szép lassan mint-ha forogni kezdett volna vele. Biztosan fölpattan és elszalad, ha Ili pókhálóvékony hangja, amiről nem tudhatta, hogyan jutott el hozzá, a maga szelíd módján vissza nem tartja. Az a bajod, mondta ez a hang, némi szórakozott együgyűséget mímelve, hogy képtelen vagy alkalmazkodni. Gyula bizonyítani akart mindenáron. Égő szemmel, fuldokolva falta a megaláztatást, csak hogy Ilit meghazudtolja. Talán ezért fogta fel a férfi viselkedését is elenségesebbnek, mint amilyen valóban volt.

– Beszéljünk őszintén – mondta a férfi –, úgy, ahogyan férfiaknak egymás között illik! Hallottam, holmi dülönevek gyűjtésével, meg hasonló helytörténeti marhaságokkal pepecselsz. Ne haragudj, édes öregem, ha megmondom, nem érsz el vele sokkal többet, mintha a körmödet piszkálnád helyette. Azon rágódni, ami már elmúlt, amin nem lehet változtatni, teljességgel fölösleges. Mint minden postás, te is biztosan felbontogatod éjvíz idején a leveleket, a patikusné meg az állatorvos titkai után kutatsz a magad szakállára. Használd a közösség érdekében a tudományodat, és akkor kimozdulhatsz onnan az isten háta mögül. Ha annyira tudni akarod, megmondom én neked, a történelem nem ott készül felétek, azokban az elmaradott denevérfészkekben, hanem a városokban. Meg van írva,

a falvakat hamarosan elsodorja a fejlődés. Félre kell lökni őket, mert nem mások ezek a falvak, mint az új élet, a történelmi haladás legfőbb kerékkötői. A gépesítés átalakítja a mezőgazdaságot, nem lesz szükség a hagyományos értelemben vett parasztra, gépekkel végzünk mindent. Átalakítjuk a természetet, a földgolyó arculatát. A hegyek helyén völgyeket teremtünk, a sziket öntözzük, a mocsarakat kiszárítjuk, megfordítjuk a folyókat. A gépek ereje és a mindent átfogó központi irányítás soha nem remélt, és eddig elképzelhetetlennek tartott fejlődés távlatait nyitja meg előttünk. Szédítő távlatokat. Aki e fejlődés útjába áll, annak nem kegyelmezünk. A kicsinyes, képmutató álhumánizmust elsöpörjük a föld színéről. Ha nem szállsz föl a vonatra, ha a sínek között gyalogolsz, hiába ugyanazon cél felé, akkor is elüt a vonat. Ezt jól véd az eszedbe, fiatal barátom! Vagy fölülpsz a vonatra, vagy alája kerülsz, más választás nincsen. A félreállítás kispolgári illúziója önáltatás.

Gyulának csöngött a füle, amikor fölébredt. Pizsamát kellett cserélnie, annyira megizzadt. Ránézett az órára: fél kettő volt. Visszafeküdt hát. Nem sokáig tartott a nyugalma. Furcsa dübörgésre lett figyelmes. Mintha teherautók álltak volna meg az ablak alatt.

Kinézett, és akkor valóban meglátta a három kincstári teherautót. Olyanok voltak, amilyeneket Tarkó tanácselnökért küldhettek a minisztériumból annak idején. Ha nem ugyanazok. Nem lepődött

meg. Hozzálátott a rakodáshoz. Csak úgy pizsamában, ahogyan volt. Ekkor jött igazán zavarba: azon az árva bőröndön kívül, amivel érkezett, semmiféle holmija nem volt. Így pedig nem mehetünk, mondták a gépkocsivezetők meg a rakodók, mert rakodó is, gépkocsivezető is járt minden kocsihoz, szégyenszemre, végig az országon.

Végre mégis elindultak, de lassan haladtak, lassabban talán még egy lovas szekérnél is. Érdekes módon ekkor már nappal volt. A sofőrök mintha szántszándékkal akarták volna kitenni Gyulát a kerítésen könyöklők hangos gúnykacajának, megjegyzéseinek.

Micsoda egy mamlasz embör ez a mi postames-törünk, egy vacak tikot, egy kehös malacot, egy sánta birkát nem vót képes összevakarni ennyi üdő alatt, na hiszön, az ilyen embör nem érdömli mög a hideg vizet se, jobb is, ha elmögy, micsoda egy élhetetlen fajta, csak a szégyönt hozza ránk, sömmi mást, mondták, és utánaköptek a kerítésen át.

Gyula az utolsó koci platóján gubbasztott. A bőröndjét az ölében szorongatta. A koci nem haladt a többivel. Az amúgy is lassú tempót egyre csökkentve végül észrevétlen megállt. A rakodófelület lejtősen emelkedni kezdett. Gyula a bádoglemez lekoptatott szegecseiben próbált megkapaszkodni a tíz körmével, de sikertelenül. Szép lassan csúszni kezdett lefelé az ekkor már csaknem függőleges platóról. Mindez az Örvényes hídjá előtt történt, éppen szemben a cselédházzal. Csodálatos-

képpen Balhás-Gaál Jani mégsem volt sehol. Ismeretlen gyerekek állták körül Gyulát, aki ekkor már az országút porában kuporgott. Hangosan visongtak, göröngyökkel dobálták. A göröngyök eleinte csak a hátán puffogtak, később egy a fejét is eltalálta.

Erre ébredt. A pizsamája már megint csuromvíz volt. Megtapogatta a fejét, amely valóban fájt. Talán az ágy sarkába ütöttem be, gondolta. A szoba csöndje Ili lélegzete nélkül üresen és hidegen sípolt bele a fülébe. Megkönnyebbülve vette észre, hogy bár a szobában sötét van, az ablakokat már tejfehérré festette a hajnali derengés. Percek alatt magára kapkodta a ruháját, és futott az állomásra, a fél négyeshez. Háttha tegnap Ili csak lekéste a vonatot, és most megérkezik. Belül érezte, hogy a remény, ami fűti, ostoba és vak, de nem volt ereje leinteni.

Kicsit korán érkezett. Nekitámaszkodott a fehérre meszelt betonkerítésnek, és a malomárok menti füzesből szétszivárgó óvatos hajnalt figyelte. Összerezzent, amikor Galamb doktor hátulról ráköszönt.

– Hát te meg mit keresel itt ilyenkor, hajnalok hajnalán – kedélyeskedett –, talán nem tudsz aludni? Vagy a vonatot várod? Igaz is, a feleségem tegnap este valami olyasmiről beszélt, itt-hagyjátok a falut, elmentek a fővárosba. Ili már el is utazott. Megértetek benneteket. Valamikor mi is így terveztük, de aztán látod, nem lett az egész-

ből semmi. Túlságosan beleszoktunk a falusi életbe. És nemcsak én, Gyöngyi is. Egész kis királynő lett itt belőle, a környék királynője. Még a plébános úr is beleszótta a prédikációjába. Mindegy, milyen célzattal, de foglalkoznia kellett vele, beszélnie kellett róla. És Gyöngyi rendkívül élvezi ezt a helyzetet. Elégedett. És méltán. Mert, azt hiszem, ez a legtöbb, amit elérhetett az életben. Ugyanakkor én se szólhatok egyetlen rossz szót se rá. Nagyszerűen vezeti a háztartást, a gyereknevelésben meg egyenesen zseniális. Ili azonban más, sokkal bonyolultabb teremtés. Az a fajta nő, akinek bűn volna falun megöregednie. Azok az erények, amikkel ő rendelkezik, nagyobb elismerést, más közönséget érdemelnek. Élettér kell az ilyen nőnek. Te is sokra viheted mellette, ha okosan viselkedsz.

Gyulát elképesztette a doktornak ez az utolsó megjegyzése, ami arra utalt, maga sem volt egészen vétlen abban, ahogy Gyöngyi ott a tornácon a gazdákkal kacérkodott. Egész kis cinikus összeesküvés képe sejlett föl e futó félmondat mögött. Pedig Galambék voltak az egyetlenek, akikkel Gyula többé-kevésbé barátságos, hogy ne mondjam, bensőséges viszonyt volt képes kialakítani. És most még bennük is csalódnia kell? A doktor nem vette észre, milyen hatást gyakoroltak a szavai Gyulára. Kedvtelve nézelődött, szívta magába a fehér párában úszó falu csöndjét. Gyula szó nélkül hátat fordított, s elindult, mert nem volt már mire várnia, a falu irányába.

– Megyek én is – szólt utána a doktor. Gyula lassított. Együtt ballagtak végig a falu még néptelen főutcáján.

– Ha ez a hajnali félóra nem volna ilyen csöndes – mondta a doktor –, nem bírnám ki a napot. Ahogy múlik az idő, úgy lesznek egyre sürgetőbbek a tennivalók. Estére kelve szinte fuldokol az ember. Alig tudom kiszabadítani közülüök magamat. Nincs időm egy újságot elolvasni, egy könyvet kézbe venni. Lassan arra se lesz érkezésem, hogy a pénzemet elköltssem.

– Azért ez kellemesebb gond, mintha megkeresni nem volna.

– Igazad van. Nem untatlak a gondjaimmal, hiszen ezek végül is nem gondok. Hanem te mikor utazol? Gyöngyi azt mondta, nem tudja, kérdezzem meg tőled.

– Semmikor.

– Hohyhogy? – kapta föl a fejét a doktor. – És Ilivel mi lesz?

– Nem tudom – mondta Gyula.

– Egyébként – szorította meg Gyula karját a doktor – örülök neki, hogy itt maradsz.

– Merő ostobaság részemről, hiszen itt semmi szükség rám. Lehet, hogy egyszerűen csak gyáva vagyok?

– Hogy mondhatasz ilyent, hogy lehetsz ilyen kishitű? És éppen te, aki annyi mindent tudsz erről a környékről! Híre jár ám ennek! Valamit tenned kéne, hogy ne csak a tiéd legyen mindaz, amit ösz-

szeszedtél, hadd lássák az emberek, éltek itt előttük mások is, és hadd tudjanak róluk valamit! Mert ezeknek egyébként olyan rövid az eszük, hogy már az űkapjukra se emlékeznek. Möghótt, mondják, aztán evvel vége. Üres az agya itt mindenkinék. A számítás nemcsak az érzelmeket öli ki az emberek lelkéből, megbénítja az emlékezőképességüket is. És ezeknek a Tarkóknak, Krauszoknak ez kell, tiszta lap, amire minden különösebb gond nélkül írhatják föl a légből kapott marhaságait. Lassan már senki se tudja, kicsoda ő, micsoda ő tulajdonképpen. Az emberek azt a kevés gyereket is, akit hajlandók világra hozni, fölnevelni, elűzik innen. El a városokba. És nagyot köpnek a földre, ami pedig nemrég még a mindenük volt. Talán jól teszik, nem tudom. Néha az az érzésem, a saját sírjukat ássák meg evvel az eszetlen kapkodással. Azt mondod, nem érdemelnek mást? Lehet. Talán nem is értük, önmagáért volna érdemes összeállítanod azt a könyvet. Hátha egyszer valaki föllapozza, és megleli benne a tanulságot, ami minket nem érdekelt. A pénz ne aggasszon, a kiadási költségeit magamra vállalom. Készítsd el a kéziratot, szerezd meg a kiadási engedélyt, a többire ne legyen gondod!

Mi sem volt most kézenfekvőbb Gyula számára, mint hogy készpénznek vegye a doktor ajánlatát, így legalább belefeledkezhetett a munkába. Valami ópiumra mindenképpen szüksége volt. Hiába tudta, hogy a doktornál mindig kéznél van a tréfa,

lehet, őt is csak ugratja, s ha előállna tényleg a számlával, a szemébe nevetne, mint aki semmire sem emlékszik, mégse volt más választása, mint hogy higgyen neki.

Tulajdonképpen együtt volt már minden. A vas-kos, mintegy ezeroldalas gyűjtemény szinte magától állt össze. Minél tovább haladt a munkában, Gyulát annál több kétség nyomasztotta. A végén még a magánkiadásért folyamodó kérvényt is majdnem bedobta a szemétkosárba, annyira elkeseredett. A legjobb lett volna, gondolta, mindent úgy hagyni, ahogy volt, nem avatkozni a felejtés egyedül természetes folyamatába oktondi kíváncsisággal. Aztán mégis borítékba tette a levelet. A varasdi tanács kulturális osztályának címezte, gondolta, oda tartozik az ügy, de hónapok múlva se kapott választ. Megkönnyebbülten vette tudomásul, ad acta került a kérelme. Át kellene dolgozni amúgy is az egészet, gondolta. A munka hiányosságait most, hogy távolodni kezdett tőle, még szembeötlőbbeknek vélte.

Szívesen megfeledezett volna a kérvényről végleg, de egy szép napon levél érkezett a címére. Bodor Gyula, Avaskér, Postasor u. 22., ez állt a borítékon iskoláskislány-írással. Mohó kíváncsisággal bontotta föl a borítékot. Egy stencilezett lap hullott ki belőle. A szöveg arra hívta fel a T. Címzett figyelmét, hogy amennyiben a megyei levéltárat feltehetően érdeklő dokumentumok vannak a

birtokában, azokat az illetékeseknek felülvizsgálat céljából sürgősen bemutatni szíveskedjék.

Gyula nem vette zokon a hüvös, kioktató, helylyel-közzel talán még fenyegetőnek is felfogható hangot. Amúgy is dolgom van Varasdon, gondolta. Becsomagolta hát a kéziratot, mellé a dokumentumokat, és becipelte a városba a dögnehez bőröndöt.

A múzeum épületében, itt működött a levéltár is, a portáson kívül csak egy fiatal férfi, valami előadóféle tartózkodott. Éppen egy könyvben volt elmerülve, amikor Gyula benyitott hozzá. Unottan nézett föl, irtózáttal vette szemügyre az ismeretlen látogatót, divatjamúlt ruházatát, a valóságosnál valamivel öregebbnek látszó arcát, a rosszul nyírt, kócos kis kese bajszot. Rögtön tudta, valami isten háta mögötti önjelölt tudósról van szó. Huszonévének minden fölénye benne volt abban az ajkbiggyesztésben, amivel ezt a tényt tudomásul vette. Mindenáron szerette volna megakadályozni, hogy a háború előtti, a sarkain éppen lyukadni kész papírbőröndből előkerüljenek a kolléga tudásának több mint kétséges rekvizitumai, de elkésett. Gyula egy, a félszegségét meghazudtoló gyors mozdulattal az íróasztalra fektette a bőröndöt, és menten föl is kattintotta.

– Ezt az értesítést kaptam – mondta, és kapkodva halászta elő valamelyik belső zsebéből a sajnálatosan meggyűrődött értesítményt. A fiatalember bosszúsán tette le a könyvét, egy angol nyel-

vű etnográfiai atlaszt böngészett éppen, s előrehajolt. Kelletlenül túrt bele Gyula papírjaiba. Felvonta a vállát, és gúnyosan csak ennyit jegyzett meg:

– Aha, kézirat – és visszatemetkezett az atlaszba.

– De hát . . . – próbált tovább erősködni Gyula.

– Ha mégis megnézné!

– A kéziratárunk rendezés alatt áll – mondta a fiatalember –, nagyon sajnálom, de nem tudom átvenni. – Tüntetően bújt vissza a könyve mögé. Gyula megverten csukta be a bőröndöt. Az értesítést, amit a kezében szorongatott, odaterítette a bőrönd tetejére.

– Legalább ezt láttamozza – mondta szinte könnyörögve. A fiatalembert ennyi makacsság láttán elfutotta a méreg. Fölállt, hátrarúgta a széket, becsapta a könyvet, és szikrázó szemmel nézett Gyulára, de a hangja az annál finomabb, már-már behízsgő volt.

– Nem áll módomban – mondta – önnek autogrammal szolgálni. Keresse föl talán a főnökömet! Bizonytal szívesen áll a rendelkezésére.

– Hol találom? – kapott Gyula mohón az újabb lehetőségen.

– A Kanári-szigeteken tölti a rendes évi kiküldetését. – Gyula köszönés nélkül, megverten távozott. Érzékelte, hogy kigúnyolták, hogy csúfot üztek belőle, mégsem volt képes visszavágni, de még csak késztetést se érzett rá. Beharapta a száját,

nem szitkozódott magában sem. Később se tett említést az esetről senkinek, hallgatott megátalkodottan.

Otthon begubózott a hivatalába. A faluban történő eseményekről alig vett tudomást.

Dallos elvtárs, aki a nagy dérrel-dúrral eltávozott Tarkó helyett került a falu élére, tejföldről származó fiatal suhanc volt, frissen végezte a pártiskolát. Minden csodálkozott, minden tetszett neki. Városi gyerek lévén még talán tehenet se látott eddig elevenen.

Létra Jóska, a párttitkár, akit annak idején Tarkó szép lassan, ahogy a vén kártyások a kocsmában két parti között gúnyosan összekacsintva megállapították, talonba tett, újra éledni kezdett. Az agyából jobbnál jobb ötletek pattantak elő. Most éppen kultúrház építésén fáradozott. Dallos elvtárs, jó partnernek bizonyult, lelkesen támogatta a kezdeményezést.

A tervek hallatán még Galamb doktor is elveszítette az önuralmát. Rátámadt Létra Jóskára. A nyílt utcán leállt vele ordítózni:

– Mondja, maga vén pernahajder, hát magának sose jön meg az esze? Mit akar már megint csinálni? Kultúrház, hát persze hogy kell kultúrház, de minek ahhoz lebontani a kastély barokk kapuját, meg az őrtoronyt, aminek ráadásul még ennél is régebbi, román kori az alapja? Meg van maga boldulva egészen? Nem szégyell vénember letére

ilyen örültségekre vetemedni? Tudja maga, hány éves az a kapu meg az a torony?

– Nem tudom – vonta meg a vállát Létra Jóska –, de nem is érdekül. Uri bitangság az akkor is, ha ezöréves. És mi levetöttük a jármot a nyakunkru, mi vagyunk az urak, a hétszentségit, nekünk nem parancsul sönki. Nem hagyjuk magunkat, ha a fene fenét öszik, akkor se. Kultúra köll a népnek, punctum, és lösz kultúra, arru én kezesködöm! Hát mi csoda dolog az, hogy itt a faluban nincsennek egy bűdös mozi, ahun egy jó filmöt mögnézhetne az ifjúság, nincsen egy teröm, ahun tisztóséggel mög esküdhetne, így aztán nem csoda, ha kénytelenök templomba mönni. Hiába agitálja őket az embör, hiába mondja, hogy annak sömme de sömme értelme. Ez így nem möhet tovább, a bűdös istenit! És én töszök róla, hogy ne is mönjön!

– De miért a barokk kapu tégláiból akarja föl építtetni azt a nyamvadt kultúrházat? Miért kell mindig a rombolással kezdeni? Nem volt elég, hogy annak idején széthordták a régi major összes gazdasági épületét, megbontották a százéves téglagórékat, a magtárakat, az istállókat? Maga biztatta, mit biztatta, bujtogatta az embereket, maga vén csirkefogó, hogy törjenek-zúzzanak, ne tagadja! Elpusztult, szétmállott minden. Aztán mi épült helyette? Egy-két istálló a szegénysoron. Azok is mi nek? A maga vezérletével hajtották ki belőlük az állatokat a szövetkezet karámjába. De rendben van, ne firtassuk a régi dolgokat. Ami elmúlt, el-

múlt, borítsunk fátylat rá. Csak azt mondja meg, miért nem lehet a már amúgy is romos épületek tégláiból fölépíteni azt a kultúrházat, vagy mondjuk, aminek még némi értelme is volna, a régi magtár épületét helyrehozni, és fölhasználni erre a célra?

– Majd éppen oda építközzünk, oda hátra, arra az elhanyagút helyre, ahun a kutya se jár! Magtárba telepítjük a kultúrát! Jó, hogy nem mindjárt az istállót javasúta. Vögye tudomásul, ez a kultúrház nem állhat sehun másutt, csak a fő helyön, és oda építjük, pontosan a kastély elejbe.

– Elállja a bejáratot, eltakarja az egész kastélyt!

– Mért fáj az magának? Talán grófok voltak a szülei, vagy mi a rosseb?

– Nem voltak grófok, éppen olyan szegény emberek voltak, mint maga, csak egy kicsit több eszük volt.

– Velem így, hallja-e, nem beszélhet! Tudom, nagyon is jól tudom, mit miért csinálok. Mert mit mondott Petőfi? Sömmi mást, mint azt, hogy a kultúra az igazi érték, nem az úri cafrangok, mint az a királi szék például. A szemétre vele! Majd ha a szellem napvilága ragyog minden ház ablakán, akkor mondhatjuk csak, mögájjunk, de addig nem. Addig folyvást küszködni köll, és én küszködök, én nem hagyom, hogy az ilyen reakciós elemök, mint maga is, az utamat állják!

Mi tagadás, Létra olyan ötletesen, olyan várat-

lan fordulattal fejezte be a szónoklatát, hagyta faképnél a meghökölt doktort, hogy az se köpni, se nyelni nem tudott az ámulattól. Állt csak bambán a tejszarnok korlátjára támaszkodva, és lehangoltan csóválta a fejét. Na igen, az ékesszólás nem kényerem: Ezt a makacs vénembert persze száz aranyaszájú pap se győzné meg, se a legkörültekintőbb tudományos okfejtés.

Gondolta, benéz a postára Gyulához, úgyis arra visz az útja, hátha neki van valami javaslata, hogyan fékezzék meg Létra Jóskát. Gyula csak a válát vonogatta. Mit lehet itt csinálni?

Azért megpróbálta fölhívni Dallos elvtársat, a tanácselnököt. Mónika, a titkárnő vette föl a kagylót.

– Ki keresi? – csicseregte. Gyula kelletlenül mutatkozott be. Kisvártatva újra megszólalt Mónika affektált hangja. – Nincs a helyén. Most nem tudom adni. Tessék talán holnap megpróbálni!

Galamb doktor kiragadta Gyula kezéből a kagylót.

– Majd én – mondta –, velem jóban van, nekem talán nem tagadja le magát. Elvégre én gyógyítom a pincsijét. – Tárcsázott, és rögtön be is mutatkozott: – Galamb vagyok – mondta –, adja nekem gyorsan Dallos elvtársat!

– Azonnal – cincogott olyan áthatóan és készségesen Mónika, hogy még Gyula is meghallotta.

– Szervusz, Jenőké – köszönt rá Dallosra azonnal Galamb, amikor az beleszólt a kagylóba,

és egy szuszra elejétől végéig előadta, miről van szó. Dallos hosszas magyarázkodása nem elégíthette ki, mert ingerülten csapta le a kagylót. – Azt mondja – fordult vissza Gyulához –, nem lehet tenni semmit. Már a megye is jóváhagyta a tervet. Ez már politikai ügy. Különben is azt ajánlja, ne foglalkozzam vele, mert könnyen megüthetem a bokámat. Talán valóban jobban tesszük, ha itt, az ő szemétdombján nem kaparászunk, úgysí hiába. A megyei tanácshoz kell levelet írni, a műemlék-felügyelőségre, a rádióba, az újságba . . . Szerencsére nem ez az utolsó fórum ebben az országban, ahova fordulhat az ember.

– Evvel már elkéstünk. Fél év is eltelik, mire valaki elolvassa azokat a leveleket, ha nem dobják bele őket mindjárt megérkezésükkor a szemétkosárba.

– Én nem vagyok ilyen borúlátó – mondta a doktor –, próbáljuk meg, hátha sikerül!

– Nem bánom – vonta meg a vállát Gyula –, én megírhatom őket.

A levelek már másnap útra keltek, de ez nem akadályozhatta meg Létra Jóskaékat abban, hogy neki ne fogjanak a bontásnak. Tarr Pista, a közműves irányította a műveleteket. Már kora reggel vastagon dőlt belőle a pálinkaszag, ahogy mondani szokták, meg lehetett volna gyújtani a leheletét. A segédmunkát néhány siheder szolgáltatta a cigánytelepről. Nagyon óvatosan markolták a csákány nyelét, de a jóféle rizling reményében, ami

egy nagy, húszliteres demizsonban ott állt Létra Jóska csizmaszára mellett a csalánban, készségesen kapirgálták a kapu amúgy is hámlásnak indult vakolatát.

– Ne úgy, az anyátok бүдös úristenit! – ordított rájuk Létra Jóska. Kikapta egyikük kezéből a csákányt, és vadul nekieresztette a lábazat úri vadászokat ábrázoló domborművének. Csak úgy fröcskölt szerteszét a márvány. Erre aztán a legények is nekiveselkedtek. – Na, hát valahogy így! – mondta Létra Jóska büszkén, amikor látta, mégiscsak van foganatja a szavának, és visszaadta a legénynek a szerszámot. A többiek ekkorra már egészen nekivadultak, nem kellett biztatni őket: omlott a törmelék, tört, ropogott a téglá.

– Álljatok le, de rögtön – dörrent rájuk most meg Tarr Pista –, ne tördejjetök össze mindön téglát! Mibű rakom akkor én a falat, csupa törmelék-bű talán?

A legények, ha nehezen is, lassan beletaláltak a rendes kerékvágásba. Ettől kezdve aztán gyorsan haladt a munka. Gyűltek a téglarakások. A díszkapu boltíve összeomlott. Már csak egy portól füstölő törmelékhalom állt a helyén, abból válogatták ki, rakták külön a legények a használható tégladarabokat.

Mire az őrtoronyra került a sor, egész sereg bámszzkodó fogta körül őket. Úgy terjedt a munka híre a faluban, mint a futótűz. Aki csak tehetett, eljött a száját tátani.

– Itt van, ni, ide gyűlik az egész falu, de szer-
szám az egyiknél sincs. Gyertök, adok én nektök!
– kiabált rájuk Létra Jóska, és felkapott a malte-
rosládából egy kőműveskalapácsot, és avval hado-
nászott a bámészkodók felé. – Nesztök, fogjátok
mög a nyelit, az istenit a kényös markotoknak! –
de senki se mozdult. Az emberek egymás háta mö-
gé bújva húzódtak hátrébb és hátrébb, széles fél-
körbe tágulva Létra Jóska körül. – Na, mi az is-
ten van veletök? Csekonics bárónak, vagy mi a
fészkes fenének képzelitök magatokat, hogy már
dógozni se akartok? Nem kultúrházat a fejetök
fölé, huszonötöt érdömünétök a valagatokra, hát!

A fölindulásban egészen elfulladt a hangja. Há-
tat fordított a bámészkodóknak, s elkeseredetten
vágta vissza a kalapácsot a malterosládába a többi
szerszám közé.

Balhás-Gaál Jani, aki eddig is alázatosan sürgö-
lődött körülötte, most a füléhez hajolt, és valamit
súgott neki. Erre mindketten eltűntek a még csak-
nem érintetlen torony bejáratának szűk bolthajtása
alatt. Amikor kisvártatva előjöttek, hunyorogva
néztek körül a napfényben. Létra Jóskának nem
volt türelme kivárni, hogy a szeme újra hozzászok-
jon a nappali világossághoz, azon vaksin belekez-
dett az összemarkolt, töredező pergamenek vizsgá-
latába. Amikor sikerült a betűkhöz férkőznie a te-
kintetének, undorodva dobta le a földre a zsák-
mányt.

– Hát ezek mög micsodák? Hogy a rosseb vinné

el, hiszön nem is magyarul vannak. Kínai írás lehet ez, vagy mi a fene. Talán nem is papírra van vetve, hanem ögyenösen kutyabőrre.

– Talán Gyula úr, a postamestör mög tunná fejteni – kockáztatta meg a közbeszólást tőle szokatlan merészséggel Balhás-Gaál Jani, miközben lehajolt, hogy összeszedegesse a szétszóródott papírokat. A szemével már régen fölfedezte a bámészkodók között a postamestert, aki ide is kacsintott neki, s ez azt jelentette, némi fizetséget remélhet a szolgálataiért.

Gyula olyan magától értetődő egyszerűséggel került a torony mögé, mintha csak a szükségét akarná elvégezni, majd egy merész fordulattal a bejárat bolthajtása alatt termett. A kapu vaspántja, a kilós rozsdás lakat ott heverték most leverve a fűvön. Gyula fürgén, nesztelenül, mint egy egér, surrant be a homályba. Izgatottan túrt a penészes papírok közé. Nincs az a hivalgó kincslelet, ami jobban megrészegette volna.

Létra Jóska kikapta Balhás-Gaál Jani kezéből a nagy nehezen összeszedegedett iratokat, és levágta őket az arborétumi ritkaságnak számító tiszafa tövébe.

– Hozd ide a többit is – adta ki a parancsot –, gyűjts máglyát belőlük! Írmagja se maradjon annak a mocskos, kutyabőrös régi világnak, azt akarom! Olyan kultúrpalotát építünk ennek a régi, sötét toronynak a helibe, óriási, világos ablakokkal, hogy a hetvenhetedik faluból is a csodájára

járnak, igaz-e Pista! – markolt bele a reggeli pálinkázástól s a délelőtti borozástól szolidan ingadozó kőműves vállába olyan szenvedéllyel, hogy az csaknem elvágódott tőle.

– Igónis – válaszolta igyekvőn –, igónis, Jóska bátyám!

Amikor Balhás-Gaál Jani egy, a szomszédoktól kerített nagy vesszővékával megjelent a torony lépcső alatti, homályos zugában, hogy Létra Jóska parancsának megfelelően a tiszafa tövébe fuvarozza a pusztulásra ítélt iratokat, a postamestert már ott találta. Nem lepődött meg. Számított erre a találkozásra. Türelmesen megvárta, amíg a másik belecsúsztatja az esedékes százast a zsebébe, csak akkor állt elő a javaslatával.

– Van itt ebben a vékában öreg papír, Szabad Nép, Szabad Föld, papírzsákok, mindönt összeszedtem, amit csak találtam – kacsintott rá cinkosan Gyulára. – Még jobban is ég, mint ez a penészsős vacak, nem igaz?

Gyula elővette a zsebéből a kapukulcsot, és Janinak nyújtotta:

– Küldj le valakit gyorsan hozzám! Az előszobában, a nagy szekrény aljában van két üres börrönd, hozasd ide! Nem, nem, jobb, ha magad mégy. Csak siess, igyekezz, gyorsan, gyorsan!

– Bízsa rám, elintézők én mindönt – mondta Jani önérzetesen, de nem mozdult. Gyula megint elővette a pénztárcáját, és egy újabb százast gyűrt bele Jani zsebébe. Jani kilépett az ajtón, hóna alatt

a hulladék papírokkal teli vékával. Ebből rakta meg a tüzet. A többi iratot is kipótolta száraz levelekkel, az árokparton összekapkodott rőzsével. Még azt a néhány lapot is sikerült megmentenie, amit Létra Jóska saját kezűleg hajított a fa tövébe. A tűz nem volt válogatós, meg aztán a rőzse tartalmasabb tápláléknak bizonyult a papírnál, így hát a lángok egyre magasabbra csaptak. Belekaptak itt-ott a nyers gallyakba is. Hirtelen és sercegve falták fel őket. A segédmunkások versengve hajigálták a lángok közé a korhadt deszkákat, tessék-lásék még maga Létra Jóska is oda-odalökött egy-egy tetőlécet, Tarr Pista egy apró, intarziás fészülködőasztalkával rukkolt elő, ki tudja, honnan szerezte, de Létra Jóska kivette a kezéből a zsákmányt. Attól tartott, Tarr Pista esetleg utánaesne, olyan bizonytalanul állt már a lábán. Akkor aztán mit csinálnak? Hiába volt a nagy előkészület, oda az építkezés. Inkább maga dobta bele az asztalt a tűzbe.

A lángok ijesztő, géppuskaropogást idéző zajjal szaladtak föl egészen a tiszafa legtetejéig. A gyanús ágak sisteregve okádták, mint megannyi fáklya, az illatos tüzet. Attól lehetett tartani, fölgyullad az egész park. Aztán maga a kastély is. S a termelőszövetkezet díszfenyőkből összetákolts karámjaiban odavesznek az állatok. Létra Jóska nem törődött a veszéllyel, odanyomakodott a tűzhöz egészen veszélyes közelségbe, beletaposott, leköpte. Bajuszára, ősz, hosszú, de erősen ritkuló hajára nagy csim-

bókokban hullott vissza a pernye, az arca, a mindig másnapos szakálla csupa korom volt.

– Így jár mind, aki utunkba áll, mindön népnyzó bitang – szónokolt, de a hangját elnyelte a lángok egyre erősödő ropogása. Meg aztán nem is figyelt már senki rá. A tűzvész veszélyes látványosságával nem tudott versenyre kelni.

Az évszázados tiszafa hangos roppanással fordult meg saját törzse körül, majd rövid tétovázás után megadóan dőlt bele a mögötte álló fiatal nyíresbe. Hamarosan a nyírfák is tüzet fogtak. Néhányan pánikba estek, tűzoltók után kezdtek kiabálni. A józanabbak már régen elrohantak a szertár kulcsáért, és a lajtkocsi készenlétbe állításával vésződtek. Maguk feszültek neki a kerekeknek, volt ember elég, irányították a rudat, tolták a helyszínre a készüléket. Így aztán idejében megkezdődhetett az oltás, sikerült elejét venni az általános tűzvésznek.

Balhás-Gaál Janinak egyenesen jól jött ez a nagy fölfordulás, leple alatt nyugodtan véghezvihette a küldetését, nem kérdezte meg tőle senki, ezt pedig egyébként aligha kerülhette volna el, mi van a börtöndökben, hova cipeli őket.

A növényzet életkedve hamarosan elmosta a tűzvész nyomát, a fekete tisztást belepte a csalán, a gyökerekből föltörekvő surján, csak néhány elvetemült, megszenesedett csonk emlékeztetett a történetekre.

Az építkezés annak rendje és módja szerint el-

kezdődött, később ütötték föl fejüket a nehézségek. Különösen a befejező munkálatok húzódtak el nagyon. Ráadásul a tél is gyorsabban állt be a rendes idejénél, már október végén kemény fagyok jártak. Mégse lehetett a vakolást, ahogy pedig észszerű lett volna, jövőre halasztani. Vállalni kellett a kockázatát annak, hogy esetleg a fagyott anyag nem köt meg rendesen, tavasszal elenged, lemállik, s kezdhetnek mindent előlről.

November hetedikére, az avatásra magas vendégeket vártak a megyétől s a szomszédos katonai támaszponttól, nem lehetett őket egy félkész épületbe beültetni. Tarr Pista meg a legényei még az ünnepség előtti napon is ott szorgoskodtak a helyszínen, hogy az utolsó simításokat sebtében elvégezzék.

A vendégeket a friss meszelés illata meg a száradó vakolat csontig hatoló hideg kipárolgása fogadta. Hiába fűtötték a sarokba helyezett óriási vaskályhákat napok óta már, a hideget még csak mérsékelni se nagyon sikerült. Balhás-Gaál Jani északa a kocsmából hazamenet is megrakta őket, de ez se használt semmit.

A kultúrpalota leginkább egy túlméretezett istállóhoz hasonlított. Nem csoda, Tarr Pistát e felé a forma felé vonzották a tapasztalatai. Csupán az újfajta, négyszögletes, háromszárnyú szabványablakok sora rítt ki az épület egyébként megszokott rendjéből. Ezeknek az ablakoknak lett volna a hivataluk a szellem napvilágát beragyogatni a nagy-

terembe. De hát észak felé néztek. Az őszi, ködös időben amúgy is kevés napfény hatolt át a csaknem a fák koronájáig lecsüngő felhőkön. Ez azonban senkit sem zavart. Egyedül Létra Jóska csóvalta elégedetlenül a fejét, kevesellte, nagyon is kevesellte a fényt.

Ekkor még senki se gondolta volna, hogy az ablakokkal éppen az ellenkező okból gyúlik meg majd a baj. Túl korán kezdődött az ünnepség. Pontosan nem lehetett tudni, a felettesek parancsára, a katonák kérésére vagy egyszerűen csak azért, hogy ne ütközzék a hat órakor kezdődő esti misével. Elég az hozzá, hogy az archív vetítés ezek miatt az ablakok miatt fulladt csaknem kudarcba. Szégyenszemre még a nap is előbújt a felhők mögül, mintha csak abban lelte volna a kedvét, hogy borsot törjön Létra Jóska meg a többi helybéli előljáró orra alá. Újabb és újabb rendkívüli műsorszámokkal kellett szórakoztatniuk a türelmes vendégeket, mire a község csaknem összes újságpapírját összehordva, s az ablakszárnyak közé gyömöszölve sikerült a kellő félhomályt a teremben előállítani. A rendezők közül többen azon voltak, jobb volna elállni a vetítéstől, hiába hogy ez a fő műsorszám, technikai okokra hivatkozva nem lett volna nehéz kivágni magukat, de Létra Jóska nem engedett a negyvennyolcból. A több lepedőből összevarrott, tetőlécekre feszített vásznon egyszer csak peregni kezdtek, igaz, tejfehér homályban, a

valószínűtlenség régióiba emelkedve, a *Berlin el-este* képsorai.

Annak idején, a film első vetítésekor a Weiszféle kocsmá nagytermében, ezt a közönség nagy része megállapította magában, jobb volt a képmínőség.

A hatást összemérve meg végképp a múlt jávára billent a mérleg. Létra Jóska félrefordította a fejét, hogy ne lássa az unott, rágógumitól dagadozó fapofákat. Hol voltak már azok a kipirult, lelkesen fiatal arcok, azok a csillogó szemek, amiknek tulajdonosai lélegzet-visszafojtva csüngtek annak idején az eléjük táruló látványon, hogy hatására aztán hónapokra, évekre, vagy ki tudja, talán örökre sutba vágják a nagyapáiktól örökölt hagyományos falusi játékokat, a csülközést, a métát, a karikát, a kukoricaszár hegedűt, a bodzasípot, a madzagistrángot és a többit is mind sorba. Mást se lehetett hallani naphosszat a fagyos árokpartok környékén, mint az öldöklő katonásdit kísérő, szájjal utánzott géppisztolyropogást: ratatata, ratatata, ratatatata.

Egy rendeltetését azonban kifogástalanul betöltötte az új kultúrház: tökéletesen elzárta az egyébként is baglyok prédájának hagyott kastély elől a bejáratot és a rálátást.

Galamb doktor egyre vadabb szenvedéllyel vetette bele magát a munkába: elvállalta a szomszéd faluban is a helyettesítést, pedig tudta, ez az állapot hónapokig vagy akár évekig eltarthat. A falu-

ban azt suttogták, a felesége körül keringő elmérgesedett pletykák készítették erre a lépésre, voltak, akik a mértéktelen pénzhajhászást hibáztatták, Gyula közös akciójuk kudarcára gyanakodott, és feltételezése azért is valószínűnek látszott, mert a a doktor úr egy idő óta az indokoltnál jobban került a vele való találkozást.

Gyula is visszahúzódott a maga felségterületére. Az újonnan beszerzett iratokat tanulmányozta. A kamráját egy-egy rövid séta erejéig hagyta el, de ez a séta is csak a kert körüljárására, a méhes megtekintésére szorítkozott. A faluba napokig ki se tette a lábát.

Megrészegült az új lelet bőségétől, olyannyira, hogy észre se vette az idő múlását. Leesett a hó, aztán kitavaszkodott, de ő mindebből szinte semmit se látott. Még a hivatali kötelezettségét is elmulasztotta. Ennek az önkívületi állapotnak egy, a főnökségről érkezett telefon vetett véget. Sürgősen hívaták. Most döbrent rá, ahogy a naptárt böngészte, milyen tetemesek a mulasztásai. Mégse a hiányzó jelentések pótlásával töltötte a hátralévő idejét. A kéziratot próbálta befejezni. Maga sem értette, miért érzi ennyire sürgetőnek ezt a munkát, amikor józan emberi számítás szerint bőven lett volna rá ideje a hivatali beszámoló után is.

Amíg a vonatra várt, a kemény fapadoson zötyköltette magát, folyton azon törte a fejét, hogyan találhatna valami elfogadható mentséget a mulasztásaira, de nem jutott semmi az eszébe.

Tanácsstalanul lépett be a főnöki irodába. Roszszat sejtett, amikor a könyve magánkiadási kérelmét, s az összes levelet, amit Létra Jóska tervének megíúsítása érdekében hiábavalóan összeírkált, mind ott látta viszont a főnöke asztalán. Nem értette, mit akar jelenteni mindez.

A főnök észrevette Gyula gyanakvó pillantásait, könnyed mozdulattal egy üres irattartót dobott a levelek fölébe.

Gyula bárhogy figyelt, képtelen volt rájönni, a főnök csak megrendezte ezt a kis színjátékot, hogy őt megfélemlítse, vagy valóban ennyire feledékeny volna? A külsőségek, habár ez, jól tudta, nem jelent semmit, inkább az utóbbi eshetőségre utaltak. Hát igen, gondolta Gyula, ettől igazán főnök valaki, hogy a legegyszerűbb, leghétköznapibb helyzetekben is olyan rejtélyes, olyan kiismerhetetlen tud maradni, mint egy szfinx.

– Mi újság, Bodor elvtárs? – mosolygott rá az ismerős teknősbékaarc szokatlan nyájassággal.

– Betegség, hosszan tartó betegség akadályozott meg abban, hogy eleget tegyek a kötelezettségemnek. Ilyesmi eddigi hivatali pályafutásom alatt még sohasem fordult elő velem, és ígérem, a hiányosságokat hamarosan pótolni fogom . . .

A főnök legyintett, nem erről van szó, és úgy tett, mintha meg se hallotta volna Gyula szabadkozását.

– Ne kerüljessük – mondta – a forró kását, jobb, ha belevágunk mindjárt a közepébe. Arról

van szó, az egész országra kiterjedő átszervezési tervet kell végrehajtanunk minisztériumi utasításra. Ennek értelmében megszűnik az avaskéri postahivatal, s így természetesen az ön állása is. A szolgálati lakásban bent maradhat, de a használatból kivont irodahelyiségeket nem veheti igénybe, azok már ki vannak utalva Kiss Béla elvtársnak, meg a családjának. A leltári tárgyak elszállításáról gondoskodunk. Holnap délutánra küldjük a teherautót. Addig mindent elszállítható állapotba kell hoznia.

– Értettem – mondta Gyula, és menni készült.

– Várjon egy pillanatra! – szólt rá a főnök, mire Gyula visszaereszkedett a helyére. – Mi magáról is gondoskodtunk. A szabadfalvi postahivatalban létesült egy új státus. Remélem, elfogadja.

– Beosztottként?

– Igen.

– Azt akarja evvel mondani, hogy nekem az a taknyos Krajczár Zsófi lenne a főnököm, aki nemrég bukott ki a gimnáziumból?

– Csak nem a Krajczár Sándor elvtárs lányáról beszél?

– Engem nem érdekel, kinek a lánya, nekem az az ugrifüles, akinek fogalma sincs a szakmáról, akinek még ott lóg a tojásbéja a . . .

– Nagyon kérem, türtőztesse magát!

– Nem, ezt egyszerűen nem fogadhatom el!

– Csak nem önkényesen akar felmondani? Hát azt nem ajánlanám. Annak beláthatatlan követke-

ményei lehetnek. Hogy a legkézenfekvőbbet említsem, ki kell költöznie a szolgálati lakásból.

– Akkor se megyek Szabadfalvára.

– Ahogy gondolja – nézett Gyulára sajnálkozva a főnök. – Aki ilyen makacs, azon nagyon nehéz, hogy ne mondjam, lehetetlen segíteni. – A főnök ezután hátratolta a székét, fölállt. Levette az üres irattartót a levelekről, és belesöpörte őket a fiókba, a fiókot kulcsra zárta. A kulcs egy közepes nagyságú kulcskarikán fityegett. Miközben előlépett az asztal mögül, ezt pörgette a mutatóujján. Mindez vidámnak, csaknem diákosnak tetszett. Gyula egészen fölvidult tőle. Ennyi közvetlenséget sose tapasztalt még a főnök viselkedésében.

– A lemondását, ha szabad kérnem, írásban nyújtsa be! – hallotta Gyula a kijózanítóan baljós szavakat.

A szolgálati lakás miatt, bármilyen kellemetlen volt is fedél nélkül maradnia, Gyula nem nagyon bántódott. Na, még csak az kéne, Kiss Bélával meg Balhás-Gaál Bözsivel egy fedél alatt! Már a gondolatba beleborzongott. Nem mintha bármi baja is lett volna velük, de az efféle népségtől, úgy gondolta, jobb az embernek távol tartania magát.

Világosan látta, el akarják üldözni innen, csak azt nem értette, miért, hogyan szolgált rá erre a körmönfont gyűlölködésre, kik ingerlik, uszítják elene a már-már alattomos rosszindulattal támadó véletleneket. Úgy érezte, képtelen ellenük szegülni. Kóros tehetetlenség kerítette hatalmába. Képtelen

volt rászánni magát bármire, arra, hogy elmenjen ugyanúgy, mint arra, hogy maradjon.

A csomagolást a hivatali holmikkal kezdte. Az irodába hordott össze mindent, a falra szögelt leltárjegyzék alá. A saját dolgaival nem sokat kellett vesződnie. Az iratok készen álltak. Egy batyuba a ruhák, egy batyuba a háztartási eszközök, és már rendben is volt. Ment minden, mint a karikacsapás, mégis öreg este lett, amikor végre kinézhetett az ablakon. A falu olyan volt, mint egy halott, hideg és mozdulatlan. Neki mégis mehetnékje támadt. Úgy érezte, nem bírja tovább egy percig se a kopár falak között.

Egyedül Galambéknál égett még a villany. Gyula akaratlanul is erre vette az útját. Addig téblábolt a ház körül, sehogy se akarózott becsöngetnie, amíg ez a villany is elaludt. Pánikba esett, csakis evvel volt magyarázható, hogy lenyomta a csengő gombját. Rögtön meg is bánta, amit tett. Éppen azt fontolgatta, a legjobb volna talán elfutni, amikor nyílt az ajtó, és a doktor kilépett a teraszra. Pizsamában volt. Az arca szokatlan pírban égett, amit az oldalról rávetülő lámpafény még külön is kiemelt. Gyulát egyből megismerte.

– Te vagy az? Na mi van? Gyere be! – A rövid mondatok nem voltak képesek leplezni a szokatlan látogatás fölötti megrökönyödését. Gyula lenyomta a kertkapu kilincsét, de a kaput zárva találta. – Várjál! – mondta a doktor, és máris szaladt le a lépcsőn. – Rég nem láttalak – mondta

szuszogva, miközben a zárral bajlódott. – Mi járatban vagy ilyenkor? Csak nincs valami baj?

– Baj? Ugyan. Megszűnt az állásom, kiraktak a lakásból, ennyi az egész.

– Semmiség – nevetett föl kínos-kiábrándultan a doktor. – No de félre a tréfával! Ki vele: mért jöttél, mi járatban vagy? – Beterelte Gyulát a napaliba, leültette. – Hozok valami innivalót – mondta.

– Ne fáradj – szabadkozott Gyula, de az üveg már ott volt a doktor kezében, s mindjárt töltött is az asztalon felejtett, alig használt poharakba, aminek alján még látszott a friss italmaradék. Melyik lehetett Gyöngyié, tűnődött Gyula, de nem látott rúzsfoltot egyik poháron sem.

– Egészségedre – mondta a doktor, és megmarkolta a maga poharát. Egy hajtásra kiitta az édeskeserű ürmösbort. Gyula a sajátjába éppen csak belekóstolt.

– Nem tréfálok – mondta. Visszatette az asztalra a poharat. Aztán egy félig-meddig elfojtott káromkodást eresztett ki a foga közül.

A doktor csitítani próbálta Gyulát: tömpe mutatóujját a szája elé kapta, s halkán pissegett. Ugyanekkor célzatos pillantásokat vetett a hálószoba irányába, aminek ajtaja félig nyitva volt. Az ajtónyíláson át kiszűrődött az újra felkattintott éjelilámpa narancssárga hangulatvilágítása, s Gyöngyi hosszú sóhajtásai.

– Na és – kérdezte letompított hangon a dok-

tor –, most mi a terved? – Gyula föl vonta a vállát, széttárta a karját.

– Holnap ki kell költöznöm mindenképpen. Ha tudnál segíteni rajtam . . . Persze csak ideiglenesen, pár napról volna szó, amíg találok kiadó szobát.

– Szívesen adnék helyet – mondta a doktor sietve –, de hát látod – mutatott körül –, mi is szűken vagyunk – közben lesunyta a fejét, mint a kinek nem egészen tiszta a lelkiismerete –, és szegény Gyöngyi nagyon fél. Tudod, engem is szorongatnak ám, csakhogy nemigen tudnak félretenni. A fiatal kollégák nem törekszenek vidékre. A gépésítés meg még egyelőre nem tart ott, hogy a tejet, a tojást, a húst szintetikus úton állítsák elő.

– Hát akkor – próbált sietve elbúcsúzni Gyula – én nem is zavarok tovább.

– Na, ne siess annyira! – mondta a doktor, és szőrös medvemancsát rátette Gyula vállára. – Majd csak találunk valami megoldást. Talán tudsz róla, az az ütődött Gulipán elment az állami gazdaságtól föl a megyéhez. Garami lett az új igazgató. Régi jó pajtásom, együtt jártunk iskolába. Éppen most ürült meg náluk egy éjjeliőri állás. Lakás is jár hozzá, igaz, csak egy kis szoba a porta mellett, de hát az is több, mint a semmi. Tudom, hogy ez az állás nem a te szakképzettségedhez méltó, de ideiglenes megoldásról van szó. Ez az elkeserítő, látod, hogy csak ilyenkor beszélgetünk, amikor valami baj van. Magáért a beszélgetés ked-

véért soha sincs időnk összejönni. Mintha nem is egy faluban élnénk. Erről jut eszembe, mi van a könyvünkkel? Mert állom ám a szavam, nehogy azt hidd, megfeledeztem róla. Csak éppen minden a nyakamba szakadt. Talán hallottál róla, egy idő óta még helyettesíték is. Gyöngyi azt mondta, ha nem adom le, elválík tőlem. Mintha olyan egyszerű volna. Amíg nem vállalja el valaki más, addig csinálnom kell. Szóval, hogy állsz a munkával?

– Át kellett dolgoznom az egészet – mondta Gyula. – Sok új anyag került elő a torony lebontásakor.

– Úgy tudtam, Létra mindent elégetett.

– Csak szeretett volna, de én túljártam az eszén.

– Ami azt illeti, az eszén túljárni nem olyan nehéz, hiszen az nem sok van szegénynek. Most meg már, úgy hallottam, nemigen ugrálhat egyébként se. El lesz látva a baja.

– Én nem haragszom rá, hiszen önzetlenül csinálta . . .

– Igen, a legnagyobb marhaságokat.

– Azért nem egészen ő a hibás, nem a saját feje után ment sohase. Ha nem adják alá a lovat felülről . . .

– Az a te bajod, túl jó ember vagy, mindenre találsz mentséget. De Létra Jóskát ne véd! Kicsinált már éppen elég embert ahhoz, hogy most vég-

re maga kerüljön sorra. Inkább a könyvedről beszélj! Hogy állsz vele?

– Az a baj, sohase lehet igazán elkészülni vele. Én mindenesetre megtettem, ami tőlem tellett. Ámbár néha úgy érzem, teljesen értelmetlenül. Szívesen venném azért, ha egyszer átlapoznád. Csak az a baj, a sok rajz meg térkép miatt egyetlen példány készült belőle, és ezt nem szívesen adom ki a kezemből.

Gyula másnap maga cipekedett az új hivatalába. Balhás-Gaál Jani már nem nézte ki belőle a százast, vagy egyébiránt derogált neki, a szolgálatába szegődni, ki tudja. Mindenesetre Gyula hiába üzent érte, nem jelentkezett. Gyula nem is bánta. Nem volt nagy ügy ez a költözködés. Három kényelmes forduló mindössze. Ennyi idő alatt a postánál se keresett meg egy százast. Most meg aztán, bár nem beszéltek meg előre, de sejtette, még kevesebb lesz a fizetése.

Hát nem Janinak van igaza, csóválta meg a fejét Gyula. Kár, hogy nekem nincs bátorságom ezt a betyáréletem utánacsínálni.

Útja a kultúrház előtt vitt el. Pihenni állt meg, nem nézelődni, a szemét azonban mégse csukhatta be.

A kultúra világos csarnokának vedlő festékű, obszcén ábrákkal telerótt ajtaján karvastagságú vaspánt s óriás, rozsdás lakat éktelenkedett. A kis, fedett előtér, kétoldalt a jegyárúsításra szánt beugrókkal, szabad gyülekezőhelye volt a még kocsmá-

ra éretlen, de már az otthont kerülni igyekvő ifjúságnak. Ide hordták nekik az átelleni kocsmából pohárban a fröccsöt, üvegben a sört a jóakarató idősebb legények. A beugrónak ennek megfelelő volt az állapota. A falakból a hányingerlő vizelet-szagot még az örökös huzat se tudta kiszellőztetni. Nagyon meg kellett néznie az embernek, hova lép, mert némelyek még a vastagját is itt végezték el, lusták voltak megtenni azt a pár lépést a közeli bokrokig. Bármilyen óvatosan léptél, a cipőd alatt mindenütt üvegcserepek csikorogtak. Gyulának fölfordult a gyomra. Nem, semmiféle elégtételt nem érzett.

Létra Jóska a hangosan, bűdösen pöfögő vontatós zetor mögött állt, a ganyét hányta föl éppen, s irgalmatlanul köhögött minden egyes vellalendítés után, s nagyokat köpött a frissen megbontott, füstölgő trágyába. A traktoros a gépe mellett piszmogva várta, hogy Létra elkészüljön. A rakodás idejére se állította le a motort. Nem szeretett vesződni a gyújtással, ami tényleg nem mindig volt zavartalan, különösen ebben az átkozott nedves hidegben adódhattak volna nem várt nehézségek. Benzin meg volt elég, és amúgy se ő fizette. Mire befejezte a rakodást, Létra tüdeje kegyetlenül sípolt, zihált, a homloka verítékben fürdött, őszes, ritka hajából patakokban ömlött a víz, görbe háta remegett, mint a túlhajszott igáslovak horpasza, az ivástól véreres, savós színű szemében azonban még mindig a régi elszántság villogott. Földobta el-

nyűtt, foszladozó zakóját az átizzadt ing tetejébe, csak úgy panyókára vetve, bele se bújt, be se gombolta, s megállt Gyula mellett, hogy bevárja, amíg a traktor megfordul, s indulhatnak ki a mezőre.

– Na, mi van, gyerök, te is idekerütsz? – kérdezte nem kis kárörömmel. – Engöm is ide löktek. Hát. Azt hitték, ulyan vagyok, mint ők, mögijedök a munkátu, de az öreg Létrával nem lehet ilyen könnyen kibabrálni. Ezt csináltam egész életemben, dógoztam, aztán, lásd-e, bírom még most is. – Hirtelen újabb köhögési roham kapta el. Reszkető kézzel vette elő koszos, bizonytalan színű lepedőnyi zsebkendőjét, szorította a szájához, törölgette le vele ajkáról a vért. Amikor a köhögési roham véget ért, visszagyúrta a zsebkendőjét a zakó zsebébe, s mintha mi sem történt volna, ugyanott vette fel a beszéd fonalát, ahol elejtette: – Mögélők én a két kezem munkájából, nincs szükségöm kögyelőmkönyérre. Csak egészség lögyön, a többi nem számít. Arra mög hál' istennek egyelőre nem panaszkodhatok. Nincs énneköm sömmi bajom – bizonykodott büszkén –, ha ez a bűdös bagó nem vóna, egyet se köhögnék, de nem bírom mögállni, nem, az anyja istenit. Tudom, hogy árt, hogy nem szabadna, hogy köhögök tüle, mégis rágyújtok. Csak ennél nagyobb bajom né lögyön sohasem! – de Gyula arcáról a megrökönyödés csak nem akart eltűnni.

– Hanem veled mi van? Hallom, odalött a jó kis állásod. Na de azért nem panaszkodhatsz, itt

se köll mögszakadnod a munkába, igaz-e? Hiába, ravaszerők vagy te, mindig kiügyesködöd magadnak, hogy jól járj. Nem azért mondom, nem irigyllek. Jobb neköm itt a szabad levögön. Ki se bírnam naphosszat abban a bűdös kis likban. Csakis elvi szömpontbu van kifogásom a dolog ellen. Mert hát milyen demokrácia az, ahun mindig az jár rosszul, mindig azt büntetik, aki a közösségért dógozik, társadalmi munkába fekteti az erejét, a sok kaparj kurta mög lefölozi mindönnék a hasznát. Hogy gyün ahhoz ez a tejföloösszajú suhanc, ez az Énekös elvtárs . . .

– Dallos – szölt közbe egy fölényes mosolyt nyomva el a szája szögletében Gyula.

– Ne szakíts félbe, hallod-e! – mordult föl mérgesen Létra. – Látod-e, egészen összezavartál. Azt se tudom, hol tartottam. Na, mögvan. Hogy gyün ez az izé, ez az Énekös ahhoz, hogy kioktasson engöm, engöm, aki több időt tötöttem el pártmunkával, mint amennyit ő élt egyáltalán? Jól elintézte maga vén kelekótya, nagy bajt kavart itt neköm evvel a kútúrházzal, na de hallja, amit főzött, most ögye is mög, ezt mondta neköm. Mondtam is, azért mögválogathatná a szavait, velem így ne beszéljön, elvégre nem vagyok a kapcarongya, jártam én is pártiskolát, ha talán annyit egészen nem is, mint ü, eggyel ippen többet az ölégnél. Egy szó, mint száz, vizsgálni kezdték a mögyétü az ügyet. Jaj neköm, kifogás az vót doszt. Hallgatom, csak hallgatom üket, nem szótám közbe, gondútam, kívá-

rom, mire akarnak kilyukadni. Azt mondták, azért nem vagyok alkalmas a pártot vezetni, mivelhogy az a munkásság élcsápata, én mög paraszt vagyok. Na, a hétszentségit, ezt jól kiókumuláltatok, gondútam magamban. Garami, az állami gazdaság új igazgatója, Hamar doktor, Kotrocó iskolaigazgató elvtárs, Weisz kocsmáros, Nyéki-Abos, Haragos őrmester talán mind munkás? Körülbelül így néz ki a mi kis élcsapatunk. Balhás-Gaál Jani kivételével egy sincs benne szögény embör. Kár vót nekik ennyit fáradozni, hiszön úgy is lemondtam volna, ha nem szekának ki. Vezetni? Ezöket? Vezesse öket a radai rosseb, az való hozzájuk, de nem én. Na, mindezt csak úgy gondútam magamban, mondani nem mondtam, azért nem ejtöttek engöm se a fejem lágyára, mögvan neköm is a magamhó való eszöm. De a piszkos úristenit, csaptam oda az asztalra, hogy majd főborútak a konyakospoharak, a mezőgazdasági munkás az nem munkás? Erre aztán nem tudtak mondani sömmit, csak tátogtak, mint a hal a szárazon. Én mög rájuk csaptam az ajtót, süljétök mög a saját zsírotokban, engöm itt többet nem láttok. Lemondtam. Nem vagyok boldond mögvárni, hogy leszavasztassanak. Így kő ezt csinálni, bikfic, látod-e! Ha legyőzik is az embört, arra azért vigyáznia köll, hogy a gerince igenous maradjon. De neköd errü, hiába is beszélök, nincs fogalmad. Csúszó-mászó kispolgári elem vótá egész életödben. Látod-e, ha maradt, csakis az ilyen embörök miatt maradt bennem keserűség. Mert mit

ártottam én neköd, hogy fűnek-fának följelöntgetél? Mindig a közös ügyet szógáltam, földet, téglát, miegymást osztottam, házhelet mértem a szögény népnek, mög kultúrházat, igönis kultúrházat építöttem. Én magamnak mög közben az a kis bérlet is kicsúszott a kezem közül, amit a régi világban már majdnemhogy sikerült mögszöröznöm. Kiforgatott a jussombu az én kedves jó Sándor öcsém, hogy észre se vöttem. Az is ulyan, mint te, folyton ügyesködik valamiben. Na hiszön, csokorba löhet-ne kötni bennetöket, osztán bele az Örvényös legmélebbik tölcseribe, hadd forgasson egészen addig, amíg eszhöz nem tértök, vagy bele nem fuladtok. Na, ne ijedj mög, nem bántom én egyötöket se. Tudod te azt nagyon jól, ismeröd a mondást: amöllik kutya ugat, az nem harap.

– Sajnálom – mondta Gyula –, ha tudtam volna előre, hogy ez lesz a vége, a kisujjamat se mozdítom. Hiszen nem magának akartam én ártani, csak azokat a műemlékeket szerettem volna megmenteni. Elhiheti, nem az volt a célom, hogy egy ilyen szerencsétlen embert, mint maga is, tönkretessék. Sajnálatos félreértés volt az egész. Ez a bajuk az ilyen magafajta forradalmároknak, azt hiszik, attól, hogy lerombolják a műemlékeket, tönkreteszik az olyan ősrégi intézményeket, mint a posta például, megjavul a világ. Pedig tévednek. Rosszabb lesz, mint volt. Mert ezeket az értékeket az emberiség évezredes tapasztalatai hozták létre, és

nem a népnyúzó régi rezsím, ahogyan maguk képzelik.

Az öreg szaporán pislogott Gyulára. Látszott, nem ért semmit az egészsből. Amikor a zetor megállt, és sürgetően felpöfögött a kapuban a háta mögött, megkönnyebbülten biccentett búcsút. Földobta a púposra rakott pótkocsi tetejébe az ülésdeszkát, s utánamászott. Most végképp eltűnt Gyula szeme elől az érett, meleg trágyából fölszálló gőzgomolyban.

Gyula azt tervezte, hogy itt, a portási állás nyugalmaiban újra belemélyedhet majd a munkába. Semmiféle külső körülmény nem akadályozta, a terv mégis pusztán terv maradt. A bőrröndök ott heverték az ágy alatt, ahova megérkezésükkor tette őket. Csupán a batyukat bontotta ki, azokból is csak a legszükségesebbek kerültek elő, néhány edény, ruhadarab, más semmi. Aggodalmasan őrizte ezt az útra kész állapotot, mint aki állandó veszélyhelyzetben van.

Minél kevesebbet foglalkozott a kézirattal, érdekes módon az annál fontosabb lett a számára. Nem a benne fölvetett gondolatok foglalkoztatták, ezekről szinte megfeledkezni látszott, teljes egészében a külső körülmények kötötték le a figyelmét. A bőrröndökre leskelő veszélyek elhárításának kötelezettsége kényszerképzetes rögeszmeként gyötörte. Állandóan a menekülés különböző módozatait forgatta a fejében, de alig jutott eszébe egy ötlet, már is elvetette, s másikat keresett helyette. Csak egy-

ben volt biztos, innen menekülnie kell, minél gyorsabban, annál jobb. Annyira vitte az aggodást, hogy egy pillanatra se merte magára hagyni a bőrröndöket, a szolgálati idejére a portásfülkébe is becipelte, és a pult alá rejtette őket.

Elutazásának is hovatovább egyik legnagyobb akadálya ez a három bőrrönd lett. Ha a személyi holmijait nem vinné is magával, egy pizsamát, egy fogkefét, egy inget még csak-csak be tudott volna gyömöszölni a papírok közé, akkor is három csomagról lett volna szó, neki meg két keze van. Talán ha egy hátizsákot beszerezne, gondolta, avval megoldódna a kérdés, feltéve, ha a hátizsák elég nagy, de Nyéki-Abos nem árult hátizsákot. Varasdról kellett volna beszerezni. Így aztán az utazás egyre halasztódott.

Gyula meglehetősen különös életmódot élt eddig is, felszínes volt a kapcsolata a falusiakkal, de mostantól, ha lehet, még jobban elszigetelődött. Galamb doktor is széles ívben elkerülte, pedig elég alkalma lett volna, hogy meglátogassa. Garamit, az új igazgatót naponta többször is fölkereste, de sohasem a főbejáraton jött, mindig a hátsó ajtót használta, amelyikhez saját kulcsuk volt a beavatottaknak. Így véletlenül se akadt össze Gyulával. Garami személyében nemcsak az állami gazdaság élére került új igazgató, de egyben új párttitkárt is kapott a falu. Úgy hírlett, Galamb doktor és Garami nemcsak a régi, iskolai emlékek felelevenítése végett dugják össze olyan gyakran a fejüket az iro-

dában, átláthatatlan, homályos üzleti ügyeik szinte az egész falut behálózták, szép lassan mindenkit a hatalmukba kerítették. Senki se tudta, mit vett célba ez a titkos szövetség, pénzt, még több pénzt akartak, vagy valami zsíros megyei, esetleg fővárosi állás megszerzésén fáradoztak.

Egyedül Gyöngyi nem feledkezett meg egészen Gyuláról. Az ünnepi ebédekből rendszeresen küldött kóstolót. Az ételhordót Vica néni, a háztartási alkalmazott hozta, vagy ha ő nem ért rá, a gyerekek közül ugrott be valamelyik. Gyöngyi személyesen soha nem jött, Gyula hiába várta.

Egyszer aztán mégiscsak benyitott a bagószagú legényszobába. Körülnézett a füstös, poros falak között, amik évtizedek óta nem láttak meszet, és méltatlankodva csóválta meg a fejét:

– Itt is elkelne egy kis meszelés – mondta, s az ételhordót letette a terítő nélkül éktelenkedő asztalra. – Az asszonykéz hiányzik innen: egy-két terítő, függöny, és máris otthonosabb volna ez az egérlyuk. Hát még ha néha ki is szellőztetne! – és tárva-nyitva hagyta maga mögött az ajtót. – Miféle dolog az, begubózni egészen, földadni mindent? Hiszen még fiatal, akármibe belekezdhet. Ne hagyja magát, mutassa meg nekik, mit tud!

Gyula hiába kínálta helytel, nem ült le, föl-le sétálgatott, ámbár ez meglehetősen körülményes foglalatosság volt ebben a háromszor három méteres odúban. Így beszélgettek tovább. A beszélgetés

meglehetősen egyoldalú volt. Csupán Gyöngyi beszélt, Gyula megadóan, szinte bambán hallgatott.

Egyszer csak Gyöngyi óvatosan behúzta az üvegezett, függöny helyett mésszel elhomályosított ajtót, lehuppant Gyula mellé a durva lópokróccal letakart sodronyos vaságyra, és bizalmasan a füléhez hajolt. Kiderült, Iliről hozott híreket. Férjhez ment, mondta, egy jó nevű pesti újságíróhoz . . . Gyula reszketve szívta magába a szavait, habár igyekezett úgy viselkedni, mintha egyáltalán nem érdekelnék. Gyöngyi nem akart tolakvónak mutatkozni, így aztán azt se árulta el, ki az az újságíró, se azt, honnan szerezte az értesüléseit.

Gyulában ez a látogatás ismét fölébresztette a távozás gondolatát. Egyre újabb és újabb terveket koholt. Nem, ez már eldöntött kérdés volt, a bőrdökeket képtelenség magával vinnie. Egyetlen megoldás kínálkozott, ha itt hagyja őket. Legalább addig, amíg nem sikerül megállapodnia valahol, amíg értük nem jöhet. A legegyszerűbb lett volna megkérni valakit, hogy vigyázzon rájuk, amíg távol van, de a doktorban megrendült a bizalma, más meg számításba se jöhetett. Valami rejtékhelyet kellene találni, gondolta. Sokáig eljátszott az ötlettel, ami az első pillanatban nem látszott teljességgel kivihetetlennek. Amikor azonban szembekeverült a feladattal, azonnal visszarettent, nem merte sehol ott hagyni a bőrdökeket. Biztos volt benne, az első jöttment pillanatok alatt rájuk találna. Végül mégis megpróbálkozott először a portásfülke

rozzant ágyakkal teletömött padlásával, aztán a volt urasági góré korhadtt pallóközeivel, de sehol sem volt szerencséje. Egész éjszaka a félálom szálítottta rémképekkel küszködött, meg se várta a hajnalt, fölkelt az éjszaka kellős közepén, hogy ellenőrizze, megvannak-e még a kincsei. Idegességében többször elvétette a visszautat, mire célhoz ért, s reszkető kézzel beletúrhatott a takaróul szolgáló limlomokba.

Míg szívszorongva cipekedett hazafelé a sötétség leple alatt, százszor, ezerszer megfogadta, hogy soha többet nem csinál ilyen marhaságot, tíz körömmel őrizi, ami a sajátja. A fogadkozása azonban nem tartott sokáig. Alig telt el pár nap, máris mehetnékje támadt. Újabbnál újabb rejtekhelyek után kutatott, a kievődött téglák helyén keletkezett foghíjakba kapaszkodva lemászott a kiszáradt csordakút fenekére, fölkapaszkodott a félig leroskadtt uradalmi istállók töredezett falmeredélyére, felkutatta a sárgaföldbánya függélyes szakadékába vágott lyukakat, a megzavart bagoly-, denevér-, vércsetanyák toll- és ürülekpiszka e zezugos kirándulások után napokig ott éktelenkedett a zakója gallérján, a nadrágja ülepén. Annyira sem törődött a ruházatával, hogy leporolkozzék.

Egyre ritkábban fordult elő a portásfülke ablaka mögött, nem szólt senkinek, gondolt egyet, és máris kereket oldott. Az irigyei, mert még mindig voltak, föl is jelentették Garaminál, azonban az igazgató elvtárs nem foglalkozott efféle piszlicsárá

ügyekkel, valószínű, ha mégis időt szakít rá, akkor se tett volna semmit. Konzervatív ember lévén amíg nem égett végképp a körmére valami, nem változtatott. Úgy érezte, a megbékélés engesztelhetetlen igénye vibrál a levegőben, mindenki ezt szeretné, nem sokall érte semmi áldozatot, kiharcolja magának bármi áron, és ő nem akart útjába állni e természetes, ámbár talán kissé túlfokozott törekvésnek.

Az emberek úgy grasszáltak az állami gazdaság telephelyén, akár illetékesen, akár illetéktelenül, mint a saját udvarukban. A portásfülkébe be se köszöntek. Úgyse találták volna ott Gyulát, aki a hepehupás dűlőutakat róttá éjt nappá téve, futott a kincse után, ahogy a faluban a háta mögött csúfondárosan összeröhögve mondogatták. Ezer csoda, hogy a határban csápatostul ödöngő gyerekek nem öltötték rá a nyelvüket, nem dobálták meg görönggyel, bogánccsal. Alighanem félték tőle. Mint ha valami zörgő csontváz róttá volna a nyári forgószelek boszorkánysöprűjével felvert poros földutakat, olyan sovány volt, úgy lötyögött rajta a foszlott szárú pantalló, a válltömését lógató zakó, mert úri mivoltának ezekhez a valamikori tartozékaihoz, dacolva minden ínséggel, rendületlenül ragaszkodott. A megsüvegelés, a postamesteri titulus kijárt neki. A formaságokon nemigen változtatott az idő, mintha így próbálta volna elleplezni az egyik kezével, amit a másikkal már lerontott az előbb.

A faluban megoszlottak a vélemények. Az em-

berek nem tudták, mit gondoljanak az elveszett bőröndökről, mert a bőröndöknek egy idő után valóban nyomuk veszett, kétségbe vonják a létezésüket, kinevessék őket a félbolond tulajdonosukkal együtt, vagy bedőlve az egymást túllicitáló pletykáknak a nyomukba eredjenek, megpróbálván elkaparintani őket a postamester orra elől. A mindenre elszánt, a könnyű pénzkereset egyetlen esélyére utalt kocsmai törzsvendégek körében szép számmal akadtak vetélytársak, akik, ha teljes mértékben nem is, félig-meddig, akár csak kényszerűségből, hitelt adtak a mendemondáknak, s a rejtélyesen eltűnt bőröndök nyomába eredtek. Nem sokáig. Már a kezdeti kudarcok a kedvüket szegték. Hiába csábította őket az a rengeteg pénz, amit Gyula állítólag a postánál sikkasztott, vagy az amatőr régészként illetéktelenül eltulajdonított aranyelet, amiről meg egy másik tábor vélt tudni, képtelenek voltak Gyulával felvenni a versenyt, hiányzott belőlük annak hajmeresztő, minden értelmese megfontolást áthágó makacssága.

A dombtetőket borító bükkösökben, a szántóföldeken, az Örvényes szittyós árterének kenderázató tavai között, a csordajárás mentén, mindenütt találkoztak vele a falusiak, volt úgy, hogy egyszerre több helyütt is, mintha nem is egy példányban létezett volna. A végén már aludni se járt haza, ahol éppen leverte lábáról a fáradtság, ott húzta meg magát, többnyire beérte a puszta árokparttal, csak hűvös, esős időben keresett magának va-

lami szélvédettebb helyet a kubikgödrök barlangjaiban, valamelyik elhagyott csőszkalyibában, szalmakazal lábánál, öreg fa odvas ölében. Alig aludt valamit, pár óra éber szendergés elég volt, hogy kipihenje magát, máris pattant föl, rohant tovább. Enni is csak mint a vadak, madarak, úgy evett, futtában, sietve falta be, ami elébe került, fürjtőjást, eleven gyíkot, kecskebékát, madárfiókát, fővetlen, fagyos krumplit. Nem vesztegethette potyára az idejét, kérlelhetetlen belső kényszer űzte a bőröndök után, amiknek a létében pedig lassan-lassan maga is kételkedni kezdett, még az is megfordult a fejében, talán soha nem léteztek ezek a bőröndök, lehet, hogy az egész csak álmodta vagy kitalálta. A kételkedés azonban nem csökkentette az elszántságát. Ha akar, talán már akkor se fordulhatott volna vissza. Eggyé vált a vidékkel, akár a korhadásnak, viharinak értelmetlenül ellenálló réti fűz, a szőlőben felejtett, tél tépázta, főladatát vesztett madárijesztő.

Koppány doktor

Az avaskéri hegyen abban az időben fillérekért lehetett szőlőt kapni, prэшázastul, kádastul, hordóstul, mindenestül, teljes felszereléssel, ahogy mondani szokás. Senki se bízott a jövőben, akármennyiért szívesen elkótyavetyélte a földet, egy újmódi, politúros szobabútort, egy világvevő nagy rádiót többre becsültek a régi vágású birtoknál.

Nem véletlenül alakult ki ez a közhangulat. Egy váratlan pillanatban, amikor már mindenki beleszügyodott, rendben van, a földet elvették, de legalább, gondolták, a szőlő megmarad, új, ambiciózus elnök került a szövetkezet élére, s elhatározta, kiirtja a maszek világot a faluból egészen, elkezdte bekebelezni a szőlőhegyet is.

Útközben derült ki, nincs erő a sokféle, csak kézzel rendben tartható telepítés gondozására, meg gazdaságtalan is, de már nem lehetett visszakozni, védeni kellett a betyárbecsületet. Hogy jött volna ki, ha máról holnapra visszaadják a jogos tulajdonosoknak, amit elvettek tőlük?

Előbb hagyták tönkremenni, elvadulni a kertet, csak akkor hívták be a gazdákat a tanácshá-

zára, és közölték velük, vihetik a szőlejeket, ahová akarják. Megint két-három évi gondos munkát kellett volna befektetni ahhoz, esetenként még többet is, hogy teremjen a föld, de hát kinek volt kedve ehhez, ki tudta, mi lesz két-három év múlva, esetleg nem megint más szedi-e le, vagy hagyja a tőkén, a fákon rohadni a nehezen kicsikart termést.

Amit ma megehetsz, ne halaszd holnapra, így módosult a régi mondás akkoriban.

Ez a föld körüli végeérhetetlen hercehurca segítette hozzá Koppány Pistát, a varasdi fogorvost avaskéri szőlejéhez, félig-meddig akarata ellenére. Jó darab föld volt, két holdnál is több. Ennyiért nemegyszer embert öltek a környékbeli parasztok a régi időkben. Most Koppány doktornak szinte erőszakkal varrta a nyakába az öreg Ricsovics.

Egy zápfog volt az ára.

– Főorvos úr, odaadom a szőlőmet, ha kihúzza ezt a bűdös fogat itt ni – ugratta ki Ricsovics Koppány doktort az éjszaka kellős közepén az ágyból. A műtét annak rendje és módja szerint le is zajlott a hideg, borzongató árnyakkal teli éjszakai rendelőben. Koppány doktor nem gondolta, hogy Ricsovics komolyan beszél, azt hitte, véletlenül felejtette el megfizetni a foghúzás árát.

Egy-két hónap elteltével aztán egyszer csak újra beállított hozzá. Talán eszébe jutott az elmaradt tiszteletdíj, tűnődött a doktor, s azt hozza? Nemegyszer előfordult ez a fájdalomtól eszüket vesztett betegekkel, akiknek csak hetekkel azután, hogy

egészséges ember módjára visszatértek a rendes napi kerékvágásba, dereng föl a mulasztásuk. Ebben meg is nyugodott volna, ha Ricsovecs nem kezd el mindenféle telekkönyvi kivonatokat, szerződéseket s egyéb birtokjogi papírokat az asztalra teregetni. Modortalan fráter volt, annyi szent, nem nézett, nem kérdezett semmit, félresöpörte az útjából a gondosan szétrakott gipszmintákat, kész pótlásokat, viaszlenyomatokat.

– Itt vannak az iratok – mondta, és meggömbült sárga körmével odabökött az egyik ívpapír alája –, ehol írja alá, főorvos úr! – Koppány doktor elméjében csak most rémlett föl az éjszakai foghúzást bevezető beszélgetés.

Meglepetésében nem tudta, mit csináljon. Először szabadkozni akart, de nem volt képes ellenállni Ricsovecs lehengerlő modorának, mindent el-söprő föllépésének. A kételyeinek se adott hangot, csak magában forgatta, ízlelgette őket: mit csinállok én avval a szőlővel, minek az nekem vénségemre?

Ricsovecs, mint a kámfor, észrevétlen párologott el dolga végeztével a rendelőből, azt se magyarázta el, merre található a szőlő, amit ilyen kurtán-furcsán a főorvos úr nyakába varrt.

– Hagyd az egészet a fenébe – mondta Koppány doktornak a felesége, amikor ott találta az urát még estére kelve is a szétteregetett papírok között. – Vegyék el, államosítsák, csináljanak vele,

amit akarnak, erőszakkal csak nem kényszeríthetnek rá, hogy megműveld?

Koppány doktor hajlott rá, hogy megfogadja a felesége tanácsát. Egy színházba sem mehetünk el, egy moziba a végén, mert ha hozzákezdesz, ennek aztán nincs se vége, se hossza – hetekig motoztak a fejében a felesége szavai. Egy szép napon mégis ott találta magát az avaskéri kocsmában, Ricsovícs után, meg a szőleje után érdeklődött.

Bogaras agglegény volt ez a Ricsovícs. A falu szélén lakott, éppen szemben a sírásóval. Baglyokat tenyészt a padlásán, azt beszélték róla, eltanulja a huhogásukat, fél éjszaka eltársalog velük. Délidőn ébred aztán, mikor is a kepék mellé pihenni ledőlő parasztokat riogatja a tudományával, mint valami vásott kölyök. Megkergették, meg is botozták érte már néhányszor, de ennek semmi nem használ. Na, a szőlejin is meglátszik, miféle ember, merő gaz, bozót, surján az egész. Lesz vele dolga, akinek eladta, mert állítólag eladta valakinek.

Mit akar ez a városi úr, súgtak össze Koppány doktor háta mögött a falusiak, majd éppen a selmös, finom kezével fogja mög a kapát, a metszőollót, lökődi a permetözőgépet!

De Koppány doktor rácaffolt a kételkedőkre. Már pénteken odahagyta a rendelőjét, lakását, s hétfő reggelig hiába fáj a varasdiak foga, ha ki nem zarándokoltak az avaskéri szőlőbe, nem húzta ki nekik senki.

A szabaddá vált patientúrára hamarost lecsapott egy új, fiatal doktor, aki megrészegülve a lehetőségektől, a csillagokig emelte az árait. Ricso-
vics zápfogának az árát azonban neki sem sikerült túlszárnyalnia.

Koppány doktort nem idegesítette a konkurencia. Nézze, kedves uram, vagy éppen hölgyem, magyarázta a hűséges betegeknek, akik azért még mindig szép számmal töltötték meg a lerövidült rendelési időben az előszobát, s rosszmájú megjegyzéseket eregettek az újdonsült kollégáról, én megen-
gedhetem magamnak, hogy szolid áron dolgozzam, a gyerekeim felnőttek, a feleségem dolgozó asszony, két-három szeretőt meg már az én koromban elv-
ből sem tart ki az ember, így aztán nincs szükségem rá, hogy telhetetlenül hajszoljam a pénzt. Amennyi tisztességes fizetség a tisztességes munká-
ért jár, én avval megelégszem.

A doktor azt gondolta, illenék a foghúzás és a szőlő reális ára közötti különbséget kifizetni. Nem szeretett tartozni senkinek. Egyik hét végén össze is készítette a kérdéses összeget, s leszállva a vonatról nem a szőlő felé vette az útját, kiballagott a faluvégre, s bekopogtatott Ricso-
vichoz. Az öreg megörült a doktor látogatásának, de amikor a pénzre terelődött a szó, dührohamot kapott, fenyegetőzni kezdett. Koppány doktor kétségbeesve magyarázta, csak a saját lelkiismeretét akarja megnyugtani. Az más, enyhült meg Ricso-
vics, és el-
túrte, hogy a doktor az asztalra tegye az előkészí-

tett borítékot, de ő oda se nézett, meg se számolta, mennyi van benne.

Mesélték, hogy aztán tíz- és húszfilléresekre váltotta fel az így zsáknyira dagadt összeget, s marék-számra szórta a cigányok meg az iskolás gyerekek közé, s nagyokat röhögött, amikor azok összemarakodtak a nyomorúságos fillérjei fölött.

Koppány doktor feleségének igaza lett, a kert csapdába ejtette a doktort. Még hét közben, amikor otthon volt, akkor is állandóan az járt a fejében, mit kell csinálnia majd odakint a szőlőben.

A csalános vadon gyorsan kivirult a gondos kezek munkája nyomán. Koppány doktor nem sajnálta a fáradságot, nem riadt vissza semmilyen akadálytól, jöhetett szél, fagy, eső, bármilyen rossz idő, ő vette a hátizsákját, s ment az állomásra. Semmi nem volt képes visszatartani, várták odakint a kedvenc gyümölcsfái, meg a mindenféle fenyők, díszfák, cserjék, amiket már ő maga telepített a lassan-lassan arborétummá vedlő domboldalba.

Nem röstellte farkánál fogva végighúzni a falun a döglött macskát, csak hogy valamelyik kedvencének a tövébe eláshassa. Merthogy ez a legjobb trágya – magyarázta –, kedves uram, ugye tetszik engem érteni! A fák mindenesetre megértették, és boldogan telt ki a lombjuk a köréjük ázott dögök s egyéb disznóságok korhadékától.

Vasárnap este volt, erre biztosan emlékezett, mert éppen a hegyről tartott hazafele, hátán a de-

geszre tömött hátizsák, amikor a forgalmista közölte vele, ne várjon tovább, jobb ha visszamegy a hegyre, mert holnap reggelig biztosan nem indul vonat, de lehet, hogy még holnap se. Kimaradt a varasdi személy, így mondta.

Amíg csak a rádióból, innen-onnan szivárogtak a kósza hírek a fővárosi csetepatékról, nem vette őket komolyan, hazudik ez mindegyik, akár kelet, akár nyugat, mondta, és megvonta a vállát, de most, amikor ilyen nyíltan szembe találta magát a hírek következményével, megijedt. Talán a kelle-ténél is nagyobb jelentőséget tulajdonított a vonat kimaradásának. Ilyesmit csak háborús helyzet indokolhat, jutott el tapasztalatai alapján a végső következtetéshez.

Ha a saját bőrét akarná menteni, ha mással nem kéne törődnie, itt maradhatna a hegyen, az volna a legcélszerűbb, de a felesége, a lányai, az unokák sorsa nem hagyta nyugodni. Mind bent voltak Varasdon, s nélküle, ki tudja, mi lesz velük.

Nem olyan nagy ez a távolság, többet is megtettem én már egyhuzamban, gondolta. Igaz, akkoriban jó pár évvel fiatalabb volt, de azért most is bírta a gyaloglást. Tizenegyre haza is ért.

A lépései visszhangot vertek a lépcsőházban, megállt az ajtó előtt, hallgatózott, a ház riasztóan üresnek hatott. Amikor belépett a lakásba, ott se volt megnyugtatóbb a helyzet, a szobákból síri csönd sipolt kifelé. Ledobta a hátizsákját az előszoba közepére, és rohant a nagyszobába. Odabent

megnyugodva látta, együtt az egész család. Lesötétítették az ablakokat, és nemhogy villanyt, gertyát se mertek gyújtani, egymáshoz húzódva kuporogtak a sötét sarokban a díványon, de nem aludt senki, még csak hozzá se készülődtek a lefekvéshez.

A felesége eléje jött:

– Kitört a háború – szaladt ki a száján a sikoltássá élesedő panasz. A kezét ijedten tapasztotta aztán a szájára, maga rémült meg a legjobban attól, amit kimondott.

A doktor vigasztalni akarta, valami ide illő, nem túl erős tréfán törte a fejét, de mielőtt bármi eszébe jutott volna, megszólalt a csengő.

– Ne menj ki – súgta a fülébe a felesége, és óvatosan megpróbálta elvezetni az ajtótól a férjét. A doktor először engedelmeskedett, aztán mégis gondolt egyet, és megmakacsolta magát.

– Végül is orvos vagyok – fordult szembe a feleségével. Az asszony karja erre lehanyatlott, nem állt útjába az urának, bár tudta, rosszul teszi. A doktor a sötétség ellenére felismerte a felesége arcán a kétségbeesés vonásait. Megsajnálta, de nem segíthetett rajta. Némi erőtlen magyarázkodásba fogott:

– Lehet, hogy emberéletről van szó – mondta. Kiment az előszobába, ajtót nyitott.

Egy bőrkabátos férfi állt előtte. Csak úgy áradt belőle a lőporfüst meg az olaj szaga. A doktor halott ugyan idefele jövet egy-két kóbor lövést, gép-

pisztolysorozatot belevakkanni az éjszakába, de azért nem gondolta, hogy ennyire komoly a dolog. Most döbrent csak rá, mi is történik valójában körülötte, amikor a férfi benyomakodott az előszobába. Nem várt semmiféle invitálást. A nyakában géppisztoly lógott. Kezét nem vette le a ravaszról. A csővel bátortalanul próbálta odébb lökődni a doktort, aki az útjában állt.

A jelenet riasztó volta ellenére Koppány doktor gyakorlott szeme rögtön fölfedezte az olajos, marcona arcon a fogfájósok keserű fintorát. Ez a tény, hogy végül is csupán egy pácienssel áll szemben, megnyugtatta. Bevezette az ismeretlen férfit, aki még mindig, ekkor se szólt egy szót se, a rendelőbe.

– Parancsoljon – mondta, de hogy érthetőbb legyen, rá is mutatott a kopott fogorvosi székre.

Az idegen fájdalomtól szikrázó tekintetéből is ki lehetett olvasni a meglepetést, amit a látvány okozott neki, amikor a doktor némi keresgélés után végül fölgyújtotta a villanyt.

Óriási volt a rendetlenség. Koppány főorvos úr rendelője mindig is jobban hasonlított egy fúró-faragó ezermester műhelyéhez, semmint orvosi rendelőhöz. Ő így érezte jól magát, így tudott dolgozni, és nem érdekelte se a tisztelt kollégák, se a külsínre olyan sokat adó, előkelőséget mímelő betegek véleménye. Akinek nem tetszik, le is út, fel is út, gondolta. Nem függött tőlük, nem volt rájuk szorulva, volt munkája elég.

A legkülönbélebb ragasztók, fogminták, fúró-faragó szerszámok nemcsak az üvegezett polcokat borították el, betolakodtak mindenüvé, a szoba közepén álló óriási asztalon egész kis dombot képeztek, úgyhogy csak nagy ügyel-bajjal, különféle kényszerű rendezkedések árán lehetett bármiféle újabb tárgynak helyet szorítani. Pedig ezek az újabb és újabb tárgyak lankadatlan erőszakkal kérték, követelték maguknak a helyet.

Rendelés előtt és után, üdítő foglalatossággént Koppány doktor fafaragással foglalkozott. E szenvedély eredményei apró, festett hárs- és nyárfa szobrocskák képében beborították az orvosi felszerelések által szabadon hagyott legapróbb zugokat is, az ablakpárkányt, a szekrények tetejét, bekéredztek az üveges szekrénybe a fúrók, fogók s egyéb kínzószerszámok közé.

Mindennapi jeleneteket, alakokat ábrázoltak ezek a szobrok, láthatók voltak a foghúzás, javítás különböző pillanatai, a nevetségesen eltorzult fogfájós pofák, a szőlőművelés, borkészítés mozzanatai a legapróbb részletességgel. Ugyanaz a világ volt ez, amiben élünk, mégis egészen más. A szobrokból áradó groteszk derű megszabadította kötelező szorongásuktól e rendelő vendégeit. Különösen a gyerekek érezték elemükben magukat. Nem egynek közülük, ha jól viselte magát, Koppány doktor a kezébe nyomta valamelyik alkotását, s boldog volt, amikor meglátta a gyerekek arcán szétterülő földöntúli mosolyt. Ennél több művészi

elismerésre nem vágyott. A városi művelődési ház újdonsült előadóját ridegen elutasította, amikor az kiállítást akart rendezni a számára.

A férfi hamar túltette magát az első körülnézés okozta meghökkenésen, átbotorkált a szanaszét-tárgyak között, és behuppant a székbe. Koppány doktor meggyújtotta a fogorvosi lámpát, a kétszázas égő fénye egészen közélről, brutális erővel csapódott a férfi szeme közé. Össze is rándult tőle.

Amikor átlátta, hogy csak egy egyszerű fogorvosi lámpával van dolga, megadta magát a sorsának, kitátotta a száját, olajos-bütykös hüvelykujával rámutatott a bal alsó hatosra, és nagyokat nyögött közben, jelezve, hogy avval van baj, de a géppisztolyt nem tette le, minden eshetőségre fölkészülve továbbra is ott tartotta az ölében.

– Ez így nem lesz jó – mondta Koppány doktor, és a géppisztolyra mutatott.

Az idegen az egészből csak annyit fogott föl, hogy a doktornak valami kifogása van ellene. Ez felbőszítette. Türelmetlenül, haragosan integetni kezdett a bal kezével, hogy gyerünk, gyerünk, húzza már ki gyorsan azt a fogat. A nagyobb nyomaték kedvéért még a fegyvert is ráfogta a doktorra. Koppány doktor erre még tovább hátrált, csaknem az ajtóig, és mindkét kezét megadóan fölemelte. A férfi elégedetlenül csóválta a fejét. Odaintette magához a doktort. Mutatta, hogy lengedheti a kezét. Fölkapott a szék mellett álló kisasztalról egy fogót, és a doktor kezébe nyomta. Az hozzá is kez-

dett volna a foghúzáshoz, de a géppisztolytól nem tudott a beteg közelébe férközni.

Végül megunva ezt a hosszan tartó huzakodást, halált megvető bátorsággal kikapta az idegen öléből a géppisztolyt, és a sarokba támasztotta. Az idegen nem ellenkezett, a fejét hátradöntötte a fejtámlára, a száját kitátotta. Engedelmesen várta, hogy a doktor megszabadítsa a rossz fogától.

A kemény, hatalmas zápfog mintha egybenőtt volna az állkapoccsal. Az első próbálkozásra meg se mozdult.

Ennek a fele se tréfa, gondolta Koppány doktor, és odalépett az ablakhoz. Kinyitotta, hogy egy kis levegőt szívjon, összeszedje magát az újabb erőfeszítés előtt, de hamar elment a kedve a levegőzéstől. Egy tank állt az ablak alatt, talán a szomszédos támaszpontról tévedhetett ide, a doktor úgy érezte, az ásító ágyúcső pontosan a homlokának szegeződik. Gyorsan becsukta az ablakot, és nem törődöm arccal, mintha semmit se vett volna észre, visszalépett a beteghez, s hidegen gyöngyöző homlokkal újra föléje hajolt.

A marcona idegen kisgyerekként nyöszörgött, amíg a doktor a fogát lazítgatta. Jó sok idő eltelt, mire odáig jutott, hogy megpróbálhatta kimozdítani a helyéről. Szerencsére újabb komplikációk nem léptek föl. Az elefántagyarhoz hasonló véres, sárga csont ott füstölgött a fogóban. Koppány doktor diadalmasan tartotta a magasba, s mutatta

az idegennek, aki a fájdalomtól kábultan, mozdulatlanul dőlt hátra a székben.

Kapkodó, álmittas mozdulatokkal kelt föl, hátrált az ajtóig, s már kint is volt az előszobában. A nagy bejárati ajtón ügyetlenül babrált egy darabig, mire sikerült kinyitnia, nehéz, vasalt csizmája az egész lépcsőházat fölverte. Aztán minden elcsöndesült. A nyitva hagyott ajtón át fölhallatszott, ahogy a lépcsőház kapuja nagyot dörrenve visszacsapódik.

Koppány doktor elővette a köpenye zsebéből lepedőnyi zsebkendőjét, és megtörülte a homlokát. Megkönnyebbülten sóhajtott fel, de amikor körülnézett, egyből észrevette, elsiette a sóhajást.

A sarokban ott maradt a géppisztoly, s most nem tudta, mit kezdjen vele. Rohant az előszobába, le a lépcsőn, de az idegen már nem volt sehol, mintha kútba ugrott volna, olyan hirtelen nyelte el a sötétség. Félúton megállt, lekiáltott egyet-kettőt, hogy hé, hó, hahó, de még csak visszhang se jött rá, nemhogy felelet.

Óvatosan visszalopózott a rendelőbe, minden ajtót bezárt maga mögött, aztán a lámpát is leoltotta, mielőtt az ablakhoz lépett. Nemcsak elővigyázatosságból. Így jobban is látok, gondolta.

Valóban, most minden sokkal élesebben rajzolódott ki, mint az imént. A tanácsháza szecessziós, kerámiacserepes tetőzete kékes fényben vibrált. A tér közepén álló, macskagörcsbe merevült Kosuth-szobor zöld penészén a galambszar fehér csík-

jai egészen a csizmaszárig lefutottak. A félig-meddig csupasz fák ágbogainak irkafirkája fekete hálóként feszült a holdvilágban meg-megcsillanó üres úttest fölél. A tank nem volt sehol.

Lehet, hogy álmodtam, tűnődött el Koppány doktor, és megnyugodva csukta be az ablakot. Amikor visszafordult, ismét a géppisztolyra esett a tekintete. A géppisztoly nem tűnt el, ott volt konokan a helyén. Szinte követelte, hogy a doktor közelebb lépjen hozzá, megtapogassa, kézbe vegye.

Az asszony nem bírta tovább a várakozást, benyitott a rendelőbe. Majd hanyatt esett, amikor meglátta a férje kezében a géppisztolyt.

– Mi ez? – kérdezte fuldokolva.

– Itt felejtette a kedves beteg – mondta a doktor, és óvatosan visszatette a fegyvert a helyére, a sarokba.

– Dobjuk ki az ablakon – mondta az asszony.

– És ha visszajön érte a gazdája, mit mondok neki? Nálam még sose vészett el senkinek semmije.

Koppány doktort a szokatlan események nem akadályozták meg abban, hogy nyugodt alvással töltse el az éjszaka hátralevő részét.

Arra ébredt, a felesége felöltözve áll előtte, és szaporán hadar valamit.

– Hát nem érted? Statárium van. Mindenkit főbe lőnek, akinél fegyvert találnak. – A doktor megvonta a vállát. – Mi lesz a géppisztollyal? – aggályoskodott tovább az asszony. Sötét szemében gyerekes rémület ült.

– Nem a miénk – mondta a doktor. Megpróbálta nyugodtnak tettetni magát.

– Csinálj vele valamit – könyörgött a felesége.

A doktor kelletlenül kászálódott ki az ágyból. Az ablakra nézett. Láta, kora hajnal van még. Nem csoda hát, ha fázom – gondolta.

– Ne sírj – mondta a feleségének –, meglásd, rendben lesz minden!

Felöltözött, átment a rendelőbe, magához vette a géppisztolyt. Óvatosan kikémlelt a lépcsőházba. Nem látott senkit, mégis visszahúzódott. Egy rongyos inget vett elő a szekrény aljából, belecsavarta a géppisztolyt, nehogy meglássa valaki, csak azután settenkedett le az udvarra. Senki nem zavarta. Mintha még mindenki aludt volna, olyan kihalt volt a ház.

Az udvaron megállt, körülnézett. Valami alkalmas helyet próbált keresni, ahova elrejtethné a géppisztolyt, de a bejárat kapu felől felhangzó dörmöbölés félbeszakította a tájékozódását.

– Hatóság – sipította egy idegen, asszonyos férfihang –, azonnal nyissák ki! – De hiába, senki nem akart kaput nyitni.

A doktor odalépett az udvar közepén álló, használaton kívüli kerekeshúthoz, s előhúzta a kabátja szárnya alól a bebugyolált fegyvert. Nem volt más választása, beledobta a kútba. Áthajolt a káván, és vaksin pislogott le a mélybe. Aggódással töltötte el, hogy nem hallott csobbanást, de nem volt alkalma meggyőződni róla, fönnakadt-e valahol a

csomag, vagy egyszerűen csak nincsen víz a kútban. A kaput reccsenve szakította be az egyre erőszakosabbá váló dörömbölés.

Reménytelen lett volna menekülni. A helyén maradt hát. A katonák némán özönlötték el a kis udvart, de csak ketten-hárman maradtak itt: a parancsnok, akiben Koppány doktor ráismert éjszakai páciensére, meg a civil ruhás férfi, s egy sürgőforgó, ide-oda szaladgáló segédtiszt, a többiek szétszéledtek. A hálósobától a konyháig fölforgattak mindent, még a WC-be is benéztek. A padlás, a pince, semmi se került el a figyelmüket.

Nem telt bele negyed óra, a ház összes férfi lakója Koppány doktorral együtt lenn téblábolt az udvaron, előállítva.

A katonák, mint akikre már semmi szükség, behúzódtak a kapualjba, nevetgéltek, beszélgettek, cigarettára gyújtottak. A lakókban is oldódni látszott a feszültség. A hangulat egészen kedélyessé, már-már meghitté vált. Jó sokáig nem történt semmi. Mindenki azt várta, hamarosan eltávozik a kis csapat, és a ház visszatérhet békés életrendjéhez, de a katonák csak nem akarták elhagyni az udvart. A parancsnok és a civil férfi elmélyülten pusmogtak az egyik sarokban.

A civil semmi kis ember volt. Vasutasruhát viselt, és látszott rajta, tudatában van fontos szerepének, s ez elégedettséggel tölti el.

– Ha van valakinél fegyver, adja elő! – mondta, és fenyegetően fölemelte hozzá a mutatóujját,

mintha ő lenne itt a főnök. – Mindön fegyvert be köll szolgáltatni, erre röndölet van.

Senki nem mozdult. A csönd egyre kínosabbá és vádolóbbá vált, s megszorult a tenyéryi udvaron. Riasztó mozdulatlanság társult hozzá. Csak a segédtszt, az nem nyughatott most sem. Kábult dervisként rőtta egyre szűkülő köreit a kút körül. Végül, mintha csak szórakozottságból tenné, neki-támaszkodott a rozoga alkotmányának, ami erre recsegeve, ropogva oldalra billent. A segédtszt méregtől vörös arccal, sértődötten ugrott félre.

Gyanakodva vizsgálgatni kezdte a kutat. Egyetlen erős rántással feltörte a lécajtót, nem bajlódott a tolózárval.

A parancsnok intésére mindenki menetkészen állt már, rá vártak egyedül, a parancsnok sietős kézmozdulattal sürgette is, de a segédtszt oda se hederített, a mélység fölé hajolt. A kíváncsi kis vasutas egyből ott termett mellette. Ő is belenézett a kútba.

– Persze, van ott valami – dobta föl a visszhang a szavait.

A parancsnok leállította az indulási készültséget. Kötél és vasmacska került elő a szolgálatkész házmester jóvoltából. A segédtszt sokáig horgászott elmerülten az ideiglenes szerszámok segítségével. Mindenki unta már ezt a fölösleges akadékoskodást, legfőképpen a parancsnok, ez látszott rajta, de ki tudja miért, nem mert ellenszegülni a

beosztottjának. Végül siker koronázta a segédtsízt fáradozását.

Az ingbe bagyulált gépisztoly ott feküdt a parancsnok lába előtt a kövön. A segédtsízt letérdelt a csomag mellé, és óvatosan kigöngyölte. A parancsnok ránézett a fegyverre, de nem árulta el, hogy fölismerte volna. Megpiszkálta a lába fejével. Lehajolt érte. Odatámasztotta a csizmája szárához. Mégse akarta egyből a nyakába akasztani.

– Kié a fegyver? – kérdezte a vasutas. – Álljon elő, mert ha nem, mindön férfit letartóztatunk, mindön férfit, válogatás nélkül.

Koppány doktor úgy érezte, a szemek rá szegeződnek. Látni vélte, hogy a házmester odahajolt a szomszédjához, valamit súg a fülébe, és közben feléje mutogat.

Nem, egy pillanatig se kételkedett benne, hogy tisztázni lehet ezt a félreértést. Előlépett hát. A kis vasutashoz intézte a szavait.

– Kedves uram – kezdte határozottan és magabiztosan –, itt valami félreértés lesz –, de amikor észrevette, hogy senki nem figyel rá, elbizonytalanodott, és nem folytatta tovább.

– Ne, ne! – hallotta a függőfolyosóról a felesége halálsikolynak is beillő kiáltását.

Föl akart nézni, integetni akart neki, hogy megnyugtassa. Még mindig nem tett le róla, hogy szót értsen a parancsnokkal. Hiába emelte azonban föl a fejét, a feleségét már nem látta, az udvar hirtelen

len kiszaladt alóla. Erős kezek ragadták meg a hóna alatt, emelték föl, röpítették az utca felé.

– Na de kedves uraim, itt valami tévedésnek kell lenni, hát nem értik?

Odakint a téren, a Kossuth-szobor tövében egy kisebb csoport várakozott két fegyveres őrizetében. Közéjük lökték Koppány doktort. Nehezen ismerte fel az érzelem nélküli, merev múmiaarcokat: a gimnáziumi számtantanár alakja mindannyiuk fölé magasodott, Kavicsos úr, az alváros vízvezeték-szerelője zsörtölődésével tűnt ki, másokat csak arcról ismert, még inkább szuvas zápfogaik révén, de a fele társaságot idegen, rosszcarcú alakok tették ki. Valószínű a váróterem hívatlan lakói, vándor kocsmatöltelékek voltak, akiket a pályaudvaron fogdostak össze.

Elindultak. Koppány doktor kissé hátramaradt. Még mindig reménykedett benne, hogy esetleg valaki meghallgatja. Óvatosan próbálgatta, hogyan tudna közelebb kerülni a kísérőihez. Nem vették zokon a lemaradását. Valószínű azt hitték, a kora miatt esik neheze a járás, de ő félreértette, a bizalom jelének vette ezt az engedékenységet.

Visszafordult. Csaknem olyan közről látta a parancsnok arcát, mint a fogorvosi székben. Meglepődve vette észre, hogy az éjszaka óta valószínű, még csak nem is mosakodott: a kormos, olajos folatok között egy félarasznyi, elvékonyodó, feketére száradt vércsík futott le egészen az álla közepéig.

Az arckifejezése arról árulkodott, fölismerte a

doktort. A kútból kihalászott géppisztoly már ott lógott a nyakában. Kapkodva bújt ki a szíjból, fogta két marokra a csövet, s a tussal oldalba taszította az öreget, ki a sorból, bele az árokba. De elkésett.

Egy gazdátlan sorozat hátba kapta a doktort, még mielőtt egészen lebukhatott volna. A golyók okozta ütéstől estében megbicsaklott, nem gurult le az árok fenekére, odaroskadt a partra, a zörgő októberi avarba.

A keze, ez az ezermester kéz, egy pillanatra úgy látszott, mintha túlélte volna magát az embert: tempós igyekvéssel túrta szét a leveleket, markolt bele az alattuk megbúvó nyirkos-sárga löszbe, mint ha csak az avaskéri dombok földjét kereste volna, a szőlőét, amit egyhamar megint nem vesz a gondjaiba senki.

Október mérge

Tegnap a pályaudvart rabolták ki. Lisztet, zsírt, cukrot szállító kocsikat tört föl a tömeg. A kocsik a hirtelen megbénult vasúti közlekedés jóvoltából ott vesztegeltek őrizetlenül nemcsak a pályaudvar területén, hanem kint a nyílt pályán is, és arra csábították a lakosságot, hogy kiürült kamráit innen töltse meg, a boltok üresen álltak.

A nemzetőrök, legalábbis magukat annak vallották a bőrkabátos, fegyveres suhancok, bár még egy vacak nemzetiszínű szalagot se voltak képesek kibiggyeszteni a karjukra, végül a tartálykocsiknak estek neki. A golyó ütötte lyukakon szökőkútként fröcskölt a pálinka szanaszét. A környék lakói kidöntötték a vödrökből a vizet, és azokba fogták fel az italt. Még a szomszéd kerületekből is idecsődültek a csábító hírre. Jöttek biciklin, gyalog, s nyögve cipelték hazafelé vödrökbe, kannákba töltött drága terhüket. Olyanokat is elcsábított ez a paradicsomi bőség, akik egyébként rá se bírtak nézni a szeszre.

A templomtéren összeverődött tömegen úrrá lett a részeg kábulat, kövekkel dobálták meg a tanko-

kat, amelyek ekkor már vagy huszonnégyszer órája zakatoltak éj nappá téve a főváros felé. A tankok tüzet nyitottak, s habár e dobálódzás nem volt több meggondolatlan, gyerekes csínytevésnél, nagy árat kellett fizetni érte, a hanyatt-homlok menekülő tömegből többen ottmaradtak a téren, ki holtan, ki sebesülten.

Egyik osztálytársának az öccsét a mozi előtt érte utol a golyó, ide akart bemenekülni a kopogó sortűz hallatára, de a mozi ajtaját zárva találta. A holttesteket gyorsan eltakarították, a szétloccsant agyvelő azonban másnap is látható volt a mozi lépcsőjére mázolódva.

Többen kétségbe vonták annak a lehetőségét, hogy ennyi tank egyáltalán elfér a városban. Az a hír járta, valahol másutt, egy titkos úton visszatérnek a harckocsik a telephelyükre, a tököli támaszpontra, körjáratot végeznek, hogy megfélemlítsék, nyugalomra bírják a lakosságot.

A fiú türelmetlenül görbedt a kerékpár kormányára fölé, nem törődött sem a föl-vájt úttest okozta huppanásokkal, sem az innen-onnan fölhangzó kóbor lövésekkel, sem az arcát maszkká merevítő fagyos széllel, látni akarta a várost, ami, bármennyire közel élt hozzá, ismeretlen maradt előtte. Amikor a Juta-domb homokbuckái között zajló játéksztározások közepette egyszer-egyszer elszaladt velük az idő, s váratlanul rájuk esteledett, akkor vette csak észre, milyen titokzatosan villámlanak feléje a fényei.

Amilyen hirtelen és nagy elszánással indult meg, s jutott több száz kilométernyi gyalogos és kerékpáros vándorlás után idáig az apja, ugyanolyan makacsul horgonyzott le aztán ebben a város széli poros faluban. Azt az egyórás utat, ami a belváros megismeréséhez szükséges lett volna, már nem volt kedve megtenni, még egy-egy kirándulás erejéig sem.

A fiú félt egy kicsit, mi lesz vele abban az ismeretlen házrengetegben, eltéved a végén, de azért nem fordult vissza. Amikor az országút beletorkollott a városba, a mocskosan égre törő házak közé, riadtan nézett körül. Szerencsére észrevette a Duna ólomszürke tükrét, ahogy kicsillant a partján terpeszkedő roncstelep kacatjai közül. Ez megnyugtatta, kész volt mindjárt a terve: a Dunához kell igazodnia, és akkor nem lehet baj, minden gond nélkül keresztül-szelheti a várost, és vissza is eltalál ugyanígy.

Már-már hitelt kellett adnia az otthoni szóbeszédnek, hiszen ha az a töméntelen harckocsi valóban mind ide tartott volna, most egy lépést se lehetne tenni tőlük, és lám csak a város egészen üres. Egy árva tankot nem látni sehol.

A nagycsarnok előtt kicsit megelégnékült a forgalom, feltűnt egy-két gyalogos csoport, alighanem kenyérért, lisztért, sóért mentek sorba állni. Itt ereszkedett le a rakpartra. A Lánchíd előtt újra fölrobogott a házak közé.

Az utca végéből, mintha csak egy képeslapból

vágta volna ki valaki, és ragasztotta volna fel a változékony égre, az Országház túldíszített tortára emlékeztető sziluettje nézett szembe vele, s előtte ott álltak felsorakozva a tankok. Leszállt a kerékpárról, gyalog próbálta becserkészni a látványt.

A tér mozdulatlan volt, mintha a tankok is üresek lettek volna, csövik az ég felé meredt, a lötornyok lezárva. A teljes veszélytelenség látszata lengte be a békésnek mímelt, hangtalan környéket. Sípoló, üres csönd süvített ki a házak bezárt, por-szürke ablaktáblái mögül, a varacskos-sötét falak vakolatmintáiból, az odvas lépcsőházakból.

A fiút egyszerre rohanta meg a hideg és az ijedség. Elég egy elvétett mozdulat, úgy érezte, és ráomlik a tér egész lélegzet-visszafojtott csöndje, s maga alá temeti. Egy behunyt szemű vadállatot képzelt maga elé. Látni vélte a vicsorgó fogsort, a fogakon a sárga, bűzös lepedéket, a száj szögletén a kicsorranó forró, üvegesen áttetsző nyálát.

Visszafordult. Két páncélauto jött feléje, s nyomukban a zászlót lobogtató, éljenző tömeg. Átálltak az oroszok, átálltak az oroszok, ezt üvöltötte mindenki. A katonák térdig álltak a cigarettában s az almában, amit a lelkes civilek dobáltak fel nekik, s egykedvűen, moccanatlan arccal túrték az ünneplést. Háromszínű szalagok, kokárdák, papírzászlók pókhálója ragadt rájuk, belepte őket, mint Avaskéren a húsvéti körmenet résztvevőit a virág-szirmok. Nem porolták le a kabátjukat, nem törölték meg az arcukat, mintha észre se vették volna,

mi történik körülöttük, mintha nem jutott volna el hozzájuk semmi az eufóriás kábulattól esztét veszített tömeg hangulatából.

Kitérni, félrehúzódni lehetetlen volt, a nagy tolongás mindenkit magával ragadott. A fiút ráadásul még a kerékpár is akadályozta.

A két páncélautó kigördült a térre, s megállt szemben a tankokkal. A katonák most próbálták először kapcsolatot teremteni a körülöttük tolongó emberekkel: rájuk fogták a fegyverüket, s integettek, vissza, vissza. Az elől lévők még hallgattak is volna rájuk, de hiába, nem tudtak ellenállni a hátsó sorok felelőtlen, erőszakos nyomakodásának. Ekkor a tankok leengedték, s a tömeg felé fordították tüzelésre kész ágyúcsöveiket. A kétféle erő lassan kiegyenlítődött. Már-már úgy tűnt, sikerül a békés visszavonulás, amikor egy egészen váratlan és megmagyarázhatatlan esemény felborított mindent.

A múzeumból lopott Rákóczi-zászló kirojtosodott, régi selyme hirtelen villant meg a tömeg feje fölött, aztán előrelobbant. Az egérrágta, molyette, golyó marta lobogó fiatalos lendülettel úszott bele a hideg, átható napfénybe. Egyetlen érzékelhetetlenül átvillámló pillanat volt mindez, és csak utólag lett, az emlékezetben kibogozható. A fekete, nagykabátos alakról, aki a zászló rúdját markolta, senki se tudott semmit, öreg-e, fiatal-e, férfi-e, nő-e, miért tette, amit tett. Talán még a katonák se hittek a szemüknek, az illetékes mesterlövészek is elméláztak, olyan váratlan volt a jelenet.

Az ismeretlen mintha filmvásznon mozogna, úgy rohant előre egyedül, szembe a tankokkal, és amikor odaért elejbük – csodák csodája, egyetlen puskalövés nem próbálta megakadályozni ebben –, a zászló rúdját lándzsaként vágta bele a legközelebbi tank ágyúcsövébe. Mintha azt a csövet külön e célra engedte volna a többenél kissé alacsonyabbra a legénység.

A vibráló selyem, amit eddig megbolondítottak a túlfokozott mozdulatok, most békésen hanyatlott alá. Jól látszott ezer hibája, az aranyos rojtokat is, amik most csaknem a földet söpörték, elkezdte a barnulás.

A tömeg, amely már-már képes volt belátható érdekei szerint cselekedni, hirtelen megbolondult: újra előkerültek a veszélyérzettől a kabátszárnyak alá menekült szalagok, lobogók, s szétcsattantak a napfényben, az emberek egymás sarkára taposva a tankokra vetették magukat. A Kossuth-címeres zászlók befonták a láncalpakat, rácsavarodtak a konokul hallgató, mogorva ágyúcsövekre.

A parancsnoki harcokcsi kapitánya tehetetlen dühében öklével a levegőbe csapott, de nem adott jelt a tüzelésre, eltűnt a bezáródó páncéltoronyban, amely fenyegető moccanatlanságán mit sem változtatva, megadással tűrte a tömeg fékevesztett örömet. Győztünk, győztünk, szakadt föl innen is, onnan is egy-egy árva, rekedt kiáltás, aztán minden átmenet nélkül az ismert Kossuth-nóta refrénje töl-

tötte be a teret: „Éljen a magyar szabadság, Éljen a magyar hazal!”

És éppen most, éppen ekkor, a képzelt, az álmodott győzelem kábulatának kellős közepén csorbult bele az ének a környező házak ablakaiból felugató géppuskák torkolattüzébe.

A kerékpár hideg vasát valami ismeretlen, vak erő tépte ki a fiú kezéből. Nem kapott utána. A tömeg kétségbeesetten örvénylett körülötte, halottakon léptek keresztül, vergődő sebesülteken gázoltak át. Közben egyetlen pillanatra se szűnt meg a gépverek unott kelepelése.

Amikor már kiürülni látszott a tér, a kapualjakból, a sötét mellékutcákból tengerészházak folyam-őrcsapatok futottak elő, mind fiatal, riadt arcú fiú, akiknek vonagló ajkát vérszomjas bódulat torzította el, s kezdték visszaszorítani a térre az embereket. A vezényszavak magyarul hangzottak, de valami különös, idegen hangsúly torzította el őket, mintha azok, akik kimondták e szavakat, szégyellték volna, hogy ezen a nyelven beszélnek.

A fiú tehetetlenül vergődött az esztét veszített tömeg szorításában. A tolongás hirtelen hígult fel. Észre se vette, és már egyedül állt az utca torkolatában. Lába előtt felporzott a golyó verte kövezet. Nekivágódott a falnak, a mocskosszürke vakolat-hoz szorította az arcát, de a veszély itt sem hagyott alább, a golyók marékszám pergették a hajába, a vállára a száraz, hideg homokká porló omladékot.

Egy kéz a vállába markolt. Hanyatt rántotta.

Elesett. Érezte, valaki megragadja a lábát, és húzni kezdi, annyira tehetetlen volt, a fejét se tudta fölemelni, ide-oda ugrált a kövezeten. Az volt a legfurcsább az egészben, hogy semmi fájdalmat nem érzett. Valami lépcsőházba kerülhettek, mert a napfény helyét félhomály váltotta fel.

Ismerős arc hajolt föléje. Az egyik tanára. Annyira valószínűtlen volt mindez, hogy már-már hajlamos lett volna azt hinni, álmodik. A géppuskák konok ugatása elrágta képzelődése fonálát. Néhány eltévedt golyó behatolt a kapualjba, föltépte a kapudeszkrét, s apró, világító lyukakat hagyva maga után, fáradtan koppant le a kövezetre.

Kohárry tanár úr új ember volt az iskolában, nemrégiben helyezték ki orosz tanítani, a pletyka szerint büntetésből, egyenesen az egyetem spanyol tanszékének éléről. Hogy miért, azt senki sem tudta, de nem is firtatta. Abban az időben nem volt ez szokás.

Viszolygó tisztelet övezte. A többszörösen bukkott, bajszos diákok, az osztály krémje, a teljes létszámnak mintegy a negyedét tették ki, akik más tanárokkal szó szerint is megverekedtek, ökölpárbajt vívtak, a tanárnőket óra közben inzultálták, nála álmélkodva húzták össze magukat.

Megvetette őket. S velük együtt ezt az egész tudatlan, külvárosi bandát. A megvetését nem is rejtette véka alá. Nem akarta őket megtanítani semmire. Maguknak ehhez úgyszincs elég eszük, bigygyesztette le a legjobb tanulókra is a száját. Az osz-

tályzatok miatt meg ne fájjon a fejük, amit kérnek, megkapják. Feltéve, ha békén hagyjuk egymást.

A nyelvet most már úgyse tanulják meg, mondta. Nem azért, mintha olyan lehetetlen volna. Nekem csak két hónap állt rendelkezésemre, hogy államvizsgát tegyek belőle, és itt vagyok, levizsgáztam, pedig nem bántak kesztyűs kézzel velem, azt elhihetik. A maguk esete azonban egészen más. Nem erre születtek, mondta. Lehajolt, fölvette az asztal alól bő, borjúsájú aktatáskáját, kihalászott belőle egy színes borítójú spanyol regényt, és unott pofával olvasni kezdett. Az osztály lélegzet-visszafojtva figyelte, mint egy különös, sose látott ragadozót, és nagyon vigyázott rá, nehogy megzavarja akár csak egyetlen pisszenéssel is a nyugalma.

– A tanár úr? – ámult el a fiú, amikor már lent a pincében újra fölé hajolt az ismerős barnán barázdált, hosszú lóarc. Nem merte tovább folytatni a kérdést.

– Én itt lakom – mondta megenyhülten Kohárry –, de te, te hogy kerülsz ide?

– A biciklim, elveszett a biciklim – szakadt ki a kétségbeesett panasz a fiúból.

– Micsoda marhák, Istenem, micsoda marhák – mondta Kohárry a feleségéhez fordulva. Nem törődött vele, hogy a fiú is hallja, mintha azt az alapelvelet akarta volna szemléltetni, a tapintat csak egyenrangúak között kötelező. – A kerékpárját keresi, ahelyett, hogy hálát adna az Istennek, amiért megmentette az életét. Nem, nem nekem, az Isten-

nek. De hát se Istennel, se emberrel nem törődnek ezek, éjjel-nappal csak a biciklin jár az eszük.

– Miért, mit vártál tőlük? – mondta az asszony. A hangjában valami különös, átható éllel villant meg a gúny. Ott állt a pince patkánybűzös falai között, a nyirkos homályban, a pókhálós mennyezet alatt, és olyan méltósággal viselte nem mindennapi szépségét, mintha legalábbis a bécsi opera csillárjai adnák hozzá a világítást.

A hála helyett a fiúban vak ellenszenv ébredt. Menekülni, menekülni akart innen mindenáron. Szétlökdöste a pincében szorongókat, s arrafelé tolakodott, ahol az ajtót sejtette.

Átvágtatott a homályos lépcsőház álboltívei alatt, föltépte az utcai kaput, s kitántorodott a járdára. Tátott szájjal, mohón szívta, nyeldekelte a levegőt.

A szélben a vér különös, émelyítően sós illata érzett. Vérbe mártott kendőket lobogtatva sűrögtek a vöröskeresztesek. Hordták a park gypére a hullákat, rakták több rétegben egymás fölé őket, mint a tűzifát. Különben nem fértek volna el. Vértől volt mocskos az utcakő, minden.

A kerékpárt kereste, de az nem volt sehol. Ellopták volna? Hát van, akinek még ilyenkor is az jár ez eszében, a lopás? Nem akarta hinni. Itt kell lennie valahol, morgott magában, igen, itt. És akkor meglátta végre. Roncsá lapítva feküdt az úttest közepén. Futni kezdett, csak úgy toronyíránt, hazafelé.

Esteledett, mire elérte a külváros még most is pálinkától bűzlő utcáit. A kopasz akácfa alatt jobb sorsra érdemes férfiak, a szeszt eddig csak hírből ismerő sihederek támolyogtak hamuszürke arccal, céltalanul, meglett családanyák hiányos öltözetben lebbentek át egyik kapuból a másikba, föl volt bolydulva minden.

A házuk közelében kisebb csődület fogadta. Középen a szomszédasszony állt. A haja kócos volt. Egy szál pongyolában, papucsban dacolt az őszi hideggel. Kivörösödött arccal szavalt valamit. A fiú eleinte nem értette, de aztán valahogy, ha nem is egészen pontosan, összeálltak a szavak:

Ki a síkra a kunyhókból
Magyarok!
Kaszát, ásót, vasvillákat
Fogjatok!
Az alkalom magamagát
Kínálja,
Ütött a nagy bosszúállás
Órája!

Az asszony bal keze a szavakat jellegéhez illően szabadon röpködött a levegőben, de a jobb el volt foglalva: öt ódivatú mordály szíját szorongatta benne. A fiú a csődületet széles ívben elkerülve surrant be az örökösen nyitva lengedező léckapun.

A konyhában némi zavar keletkezett, amikor belépett. Az apja falfehéren állt a konyhaszekrény

előtt. Látszott rajta, nemcsak a pálinka okozta rosszulléttel küszködik. Az anyja a hideg tűzhelyet támasztotta, és zsebkendő híján a köténye szélével törölgette sírástól kivörösödött szemét. A fiúnak az volt az érzése, valami fontos megbeszélés szakadt félbe megjelenésével, talán egy veszekedés.

Nem kérdezték, mégis szeretett volna mondani valamit. Lehetetlennek látszott terjedelmes magyarázkodásba fogni. Állt hát csak a beszéd furcsa kényszerével a torka közepén, és nem szólt egy szót se. Várta, talán az apja vagy az anyja megtöri a csendet, de nem, hallgattak mind a ketten, még nála is makacsabban. Végül sikerült kipréselnie valamit a torkába szorult gombócon át. Egyetlen szó volt az:

- A bicikli . . .
- Mi van vele? - förmedt rá az apja.
- Elveszett.
- Az anyád jóistenit, hogy te nem tudsz sem mire vigyázni!
- Öreg volt már úgyis - kelt a fiú védelmére az anyja.
- Öreg hát - dohogott tovább az apa -, mert én vigyáztam rá, nem úgy, mint ez e - mutatott megvetően a fiúra. - Még inas voltam, amikor vettem. Az első keresményemből. Ez meg egy pillanat alatt elherdálja. Látszik, hogy nem ő dolgozott érte.

Váratlan incidens szakította meg a szülői prédikációt. A kis csapat időközben bevonult az udvar-

ra, s most az ő ajtajuk előtt horgonyzott le.
A szomszédasszony vezérletével egész szavalókórus
fújta kissé átalakítva a közismert verset:

Van-e mostan olyan legény,
Aki fél,
Ha a mennykő jár is ott a
Fejinél?
Takarodjék el közülünk
A gyáva,
Bújjék bele a vaskályha
Lyukába!

A szakasz végeztével hangos, csúfondáros röhögés kapott lábra, és behallatszott az egy szál üvegezett ajtón át a konyhába.

– Megyek már – nyitotta résre az ajtót az apa. Elvette a szomszédasszony kezéből a feléje nyújtott puskát, ez az egyetlen maradt már csak szabadon, és a vállára akasztotta. – Előbb elbúcsúzom a családtól – mondta, s gondosan visszacsukta az ajtót.

Az asszony két kézzel kapaszkodott a tűzhelyet körülkerítő vékony vaskorlátba, és a görcsös zokogástól meg se tudott szólalni. A fiú ugrásra készen támaszkodott az asztal lapjára, és égő tekintetét, amiben nem lehetett eldönteni, féltés vagy gyűlölet lappang, az apjára szegezte.

– Mi van, na, nem keveredek bele én semmibe – szabadkozott az apa –, visszajövök. Ennél nagyobb felfordulást is megúsztam már – mondta.

A hangja zavart volt, magyarázkodó hebegés szakította meg itt-ott a mondatait. Távozni akart. De a fiú belekapaszkodott a ruhájába, a puskaszíjába, mint a bogáncs, és húzta, húzta befelé. – Eressz már! – próbált szabadulni az apa, de csak ímmel-ámmal. A meghatottság, ami a fiú ragaszkodása láttán lett úrrá rajta, lefékezte a mozdulatait. Legszívesebben maradt volna.

Idegesen rándult össze, amikor odakintről megint fölhangzott a gúnyos nevetés, aztán énekelve, valami friss, szedett-vedett dallam szárnyán az iménti strófa utolsó két sora:

Bújjék bele a vaskályha
Lyukába!

Az apa eleinte simogatással, rábeszéléssel akarta jobb belátásra bírni a fiút, de az hajthatatlan volt. Lassan szabályos dulakodássá fajult kettejük között a dolog. Az apa volt az erősebb, sikerült neki a puskaszíjat is, a kabátja szárnyát is kiszabadítania.

Erre a fiú az apja karját kapta el. Amikor itt is ernyedni érezte a szorítását, a fogával próbált segíteni, beleharapott az apja kezébe, valahol a csukló tájon. Az apa a váratlan, meglepetésszerű fájdalom hatására felordított.

– Mit csinálsz, te, te piszok! – és szabadon maradt jobbójával egy jókora pofont kevert le a fiúnak.

Most már szabadon léphetett ki az udvarra. A gúnyolódás elhallgatott. A kis csoport hangos éljenzésben tört ki. Na végre, mehetünk – mondta a főnök, a szomszédasszony férje, civilben kénsavgyári rakodómunkás, és a csapat, mindössze öt ember, vállukon a múzeumba illő avított puskákkal, elindult a hideg októberi estében a város irányába.

A fiú amikor magához tért a pofon okozta kábulatból, kirohant az udvarra az apja után, gyere vissza, gyere vissza, akarta kiáltani.

A hangok ott bugyborékoktak a nyelve alatt, de a gúnyos, hideg tekintetek az ajkára forrasztották a szót. Belefogódzkodott a kapufélfába, és csak nézett meredten a távolodó csoport után, amelyről tudta, biztosan tudta, sose tér vissza többé.

Foggal, körömmel

Sose nézték semmire a faluban. Legalábbis amióta nem volt földje. Megrántotta a vállát. Nem érdekelte. Szántás-vetés, lovak, parasztgőg, hol van az már! Ha eddig megvolt, és megvolt, meglesz ezután is nélkülük. Széthúzódott az ajka, látni engedte a sárga, gondozatlan, de erős, szinte mohó fogsort, s a fehéres-rózsaszínű ínyt.

Jöhetnek a hátamra púpnak – morogta, és egy erőset kiköpött a csalános, kódistetves kerítés tövébe. Nemcsak az indulatát vélte így levezetni... A kocsmából jött éppen, szinte fulladásig teli volt a sok tisztátalan fröccsel, a pattogzó szóda még bizonytalanabb ízűvé tette az amúgy is elég bizalmatlan kinézetű bort, amit valószínű maga pancsolt a vén Weisz, és sose látott tőkét, de hát mindenki ezt itta. Mért pont neki ne lett volna jó? Nem volt ő olyan kényes. Ha más megissza, megihatom én is, gondolta, és nem nagyon figyelte, hány pohárral csúszott le a torkán. A belső tisztátalanság érzése azonban mostanra egészen hányingerlő erejűvé fokozódott benne.

Szerette volna kimosni magát belülről. Elkép-

zelte, kiforgatja valaki egészen, mint a zoknit, az inget-gatyát szokás, s úgy lötyköli bele az Örvényes sárga, malacszagú vizébe, aztán a burjánzó bürökbozóttra teríti száradni. Érezni vélte a bürök balzsamos, keserű illatát, a napsütés lányujjérintés melegét, de nem hunyta be a szemét. Annyira azért nem volt tanácsos megfedkeznie magáról. Hamar visszatért képzelete képei közül a földre, a létező lehetőségek közé. Pálinkával leégetni ezt a moslékízt, az is elég volna. Eszébe jutott, hogy otthon, a konyhaszekrényben van egy kis pálinka, s így ez a kívánsága hamarosan teljesülhet, hacsak az aszszony el nem dugta valahová az üveget. Meggyorsította a lépteit.

Sietett, de a gondolatai vissza-visszatértek a kocsmába. Van itt egy állás, mondta a sógora. Vele ivott. A disznót adták el, annak az árából futotta kocsmázásra. Mért nem vállalsz el? Rohacc mögött a máséba. Nem, dehogy kellett őt rábeszélni. Azért hallgatott, mert ilyesmi vele még sose történt, hogy állást ajánlott volna neki valaki. Állásban lenni, és ráadásul a vasútnál, ez olyan elérhetetlenül előkelő lehetőség volt a szemében, hogy eleinte nem is tudta komolyan venni. Azt hitte, a sógor csak ugratja, de végül kiderült, komolyan beszél.

Ezer akadály tornyosult eléje, de ha egyszer menni akar, tudta, az isten se tarthatja vissza. Mindig is makacs volt. Ha megvadult, nem mert eléje állni senki. Utána persze aljas áskálódással vissza-

fizették a sértést, amit a gyávaságuk miatt kellett elszenvedniök, de ott, abban a pillanatban meghátrált mind.

Amikor a lovakat kezdték csereberélni, akkor is, odaállt az agronómus elé, és megmondta:

– Az én lovaimat pedig el nem vősi sönki a kezem alól, mert aki hozzájuk nyúl, annak vasvel-lával ontom ki a belit. És látszott rajta, hogy nem a levegőbe beszél.

– Azok a lovak nem a magáé, közös tulajdon, és én rendelkezem velük – morogta az agronómus, de csak a háta mögött, ügyelve rá, hogy meg ne hallja. Amikor az elszámolásnál kevesebb munkae-gységet kapott, mint azok, akik nem végeztek fele annyit se, mint ő, de hagyták, hogy mindenféle idegen kézben tönkremenjenek a lovaik, nem lepő-dött meg. Egy szép napon megtörtént az is, amitől eleitől fogva tartott: kiselejtezték a lovait. A tud-ta nélkül. Selejtezni kellett a gépesítés miatt, hát az övéin kezdték.

Siheder korában, amikor először szántani ment, szinte megrészegült, ahogy az eke belehasított a földbe, és könyörtelenül és frissen kidobta az első barázdát. Dehogy hitte, hogy a végén ezt is képe-sek lesznek megutáltatni vele, magát a földet, pe-dig képesek voltak. Megalázták, és ezt nem tudta elfelejteni.

Ezt még az apjától se tűrte el. Az első adandó alkalommal, ahogy elég erőt érzett magában, oda-állt elejbe, a szemébe nézett, és csöndesen, de azért

úgy, hogy súlya legyen a szónak, azt mondta: velem többet ne kiabáljon, és megmozdította a vállát. Nem azért, hogy az erejét fitogtassa, hanem csak úgy, nem árt, ha az apja is látja, most már férfival van dolga. Láttá, milyen nehezen nyeli le az apja, hogy vereséget szenvedett, de lenyelte.

Megállt a kapu előtt. Elnyűtt, moha ette léckapu volt. A korhadástól összevissza álló lécek zabolátlan rendetlensége fölidegesítette. Közéjük rúgott. Úgy érezte, ijesztő iramban válnak egyre rendezetlenebbé a dolgok körülötte, s megfojtják, ha nem menekül el előlük. Ekkor döntötte el végleg, hogy megy. Ebben a pillanatban olyan kézzelfoghatóan valóságosnak és egyszerűnek látszott minden, amilyennek soha eddig. A cselekvés magától jött, nem kellett törődnie a körülményekkel, mérlegelni, fontolgatni, a következmények mintha nem is rá tartoztak volna. Már-már végzetesen leegyszerűsödött a helyzet, és ő elfogadta a kihívását.

Beszélek az asszonnyal, evvel nyitott be a konyhába, de ott egyszerre inába szállt a bátorsága. Amikor hosszú gólyalábát komikusan emelgetve átboladozott az udvaron, még semmi baj sem volt, nemtörődöm mozdulattal söpörte félre maga elől a gyerekeket. Volt belőlük jó néhány. Ha jöttek, hát jöttek, nem sokat törődött velük. Úgy tartotta, az asszony dolga. Rágtá is eleget a fülét miattuk az anyja: minek ez a sok gyerök, ha nekünk ölég vótá te, akkor neköd minek ennyi felé pazaruni a vagyont. A vagyont, legyintett, ugyan, hol van az

már. Az anyja azonban nem hagyta magát csak olyan egyszerűen leinteni. Az a kis ház, az is nagyon, meg amit kereső, így sose möntők sömmire, aszongyák a faluba, na, ennek a Királnak is csak arra van esze, hogy gyerököt csinyájjon, másra se, osztán még a seggik is kilátszik a nadrágbu, és igazuk van, más házat épít, te mög még mindig abba a putriba laksz, amit az asszony örökölt, hát nem szégyüllöd magadat! Még egy röndös konyhabútorotok sincs, a kerítés is majd bedül. Naninca ángyod ölég angyalt csinált már, nem tört vóna ki a keze, ha még egy-kettőt a másvilágra segít, a többi ügyis elmönt vóna magátu.

Erre megmérgesedett. A rosseb ott ögye mög az angyalcsináló vénasszonyokat, mondta, és rávágta az ajtót az anyjára, de az utánajött az udvarra is, nem lehetett olyan könnyen lerázni.

Ha csak az a baj, folytatta, emöhetők orvoshoz is, nem tuttam, hogy ilyen fővilágosultak vagytok, vagy mi . . . Fölül az asszony a vonatra, Varasdon egy nap elintézi az egészet. Nem mondom, nincs ingyen, de csak egyszer köll érte fizetni, ha mög mögszületik, akkor mindönnap pénzbe kerül. Nem akarja az asszony, mondta. De az anyja most valahogy a szokottnál is telhetetlenebb volt, egyre hangosabban kiabált utána, szórta hegyibe a válogatott szidalmakat: Na, mi van, nálatok az asszony hordja a nadrágot? Az apáddal hogy elbántál annak idején, most mög már nem mersz odaállni az

asszony elejbe se, hogy gyerünk, asszony, szödölödzködj, irány Varasdra! Teli van a nadrág, mi?

A többit nem hallotta. Gőgösen, fennhéjázva törtetett az apai házból a sajátja felé. Most adott csak hálát az Istennek, hogy van saját háza, van hova visszavonulnia. A ház a felesége öröksége volt, szegényes örökség, de önállóvá tette már a házasságuk első percétől fogva. Talán ezért is vette el. Rangon aluli házasság volt ez akkor, a szülei nem is akartak beleegyezni, de dűledezett már a régi törvény, így erős akarattal ki lehetett alóla bújni.

Rendes körülmények között húsz hold egyedüli várományosa aligha vehetett volna feleségül egy roskatag, vén vályogházba ragadt szegény árva lányt. Mindenképpen menekülni akart otthonról, s ez látszott a legegyszerűbb és leggyorsabb útnak. Mi tagadás, tetszett is neki Rozi, hogyne tetszett volna, hiszen szép volt és fiatal, meg kedves, talán még szerette is, de azért, ha a pusztá érzelmi kötődésen kívül más nem sarkallja, dehogy vett volna ekkora kalamajkát a nyakába, amekkorával ez a házasság járt.

Ki hitte volna annak idején, hogy a rozoga kis ház tartósabb örökségnek bizonyul a szilárd, mindennek ellenálló földnél, hogy ez marad egyedül mindenük. A szülei attól fogva, hogy a fiuk, kiderült, kevesebbet hozott a házasságba, mint Rozi, csak még makacsabbul meggyűlölték a menyüket. Érdekes, elítélte ugyan miatta a szüleit, de ebből a

gyűlöletből rá is átragadt valami. Nehezen viselte el, hogy a családban ő lett hirtelen a nincstelen senki, és az asszony hozta a vagyont. Amennyire dolgos volt kezdetben, annyira nemtörődömmé lett később. A máséba? Így gondolta. A máséba csak amennyit muszáj.

Az asszony éppen a levest kavarta, amikor belépett. Összerezzent, szinte megijedt az ajtónyitástól, mintha váratlanul érte volna, pedig számított rá, nagyon is számított. A fakanál megállt a kezében, de nem fordult hátra. Megmondom neki, ez járt a fejében, nem várok tovább, most aztán megmondom, velem ugyan nem járatja a bolondját, de közben az arcát egyre mélyebbre dugta a bableves puha gőzébe, mintha lehetséges volna elrejtőznie benne, mintha megvédhetné ez a gőz bármitől is. Pedig a szavak készen voltak, szinte a szájában tartotta őket, mint áldozáskor a szentostyát, és egyre csak szaporodtak, kimondani meg egyet se tudott közülük.

– Folyton a faluban kujtorogsz, aztán sose nézöl felém. Talán öleged van a gyerökökből? Jól van, hallottam én ezt már másoktól is, anyád se tött lakatot a szájára soha, de azért még nem kőne, mint a leprást, elkerülnöd. Persze, ha te így, akkor én amúgy. Nehogy azt hidd, senkinek se köllök már. Azért olyan öreg még nem vagyok – forrt benne a méreg, a szégyen, a megbántottság. Negyvenéves volt, de nem látszott öregnek, a sok munka, a bőrt kicserző mezei szél nyoma, a gyerekek

nem csúfították el. Valami kicsattanó vad erő érződött rajta, bizonyos kihívás, hogy mindezek ellenére itt vagyok, ragyogok. Hallatlan magabizás süttött a mozdulataiból, a tekintetéből, a bőre ráncaiból, a haja fényéből. Talán e szélsőségesen nőies tulajdonság volt az a vonzóerő, ami darázként csípte meg a közelébe került férfiakat. Ha megjelent valahol nyilvános helyen, tejszarnokban, piacon, közös munkán, templomban, a férfiak nyomban körülhongták. Büszke volt, de melyik nő nem volna, erre a népszerűségre. Neheztelt esett nem élni vissza vele. Ez a marha meg, itt az urára gondolt, mintha nem venne észre semmit az egészről. Pedig dehogynem. Csak éppen tanácstalan volt, az egész falu férfinépével úgyse kelhetek versenyre, gondolta. Rábízta Rozira a dolgot. Döntse el maga, mit akar.

Bolond ez a Jóska, vetette hátra a haját az aszszony, megvárja, amíg végleg elveszítem a türelmemet. Mért szeretné, ha kurva lennék, hogy pofozhasson, hogy verhessen, talán azért? A konyhaszekrény ajtajának prózai csattanása visszatérítette a képzelete rajzolta lelki dráma színteréről abba a valódi, kecskelábú asztallal, faragott paddal, konyhaszekrénnel, kemencével, spórral berendezett konyhába, ahol most a levest főzte. Az urának. Ennek a marhának, aki alighogy megjön, még csak nem is köszön, máris a pálinkásüveget nyaggatja. Tudta, azért rángatja a konyhaszekrény ajtaját, hogy kivégeye belőle a pálinkásüveget. Látta az

előbb, amikor az edények után kotorászott, hogy ott van. Mért is nem dugtam el? Az ember tette-tetten köhögött, krákogott, mintha csak azt akarta volna bizonygatni, mennyire jólesett neki az ital. Az asszonyt nem az a mohóság idegesítette, ahogy a férje rácsapott az üvegre, hiszen tényleg nem volt részeges, ritkán ivott, hanem, hogy megjátszotta magát. Hiszen nem esik jól neki, tudta. Annyira beteg lett mindig az ivástól, hogy napokig képes volt utána ágyba feküdni, amire egyébként semmilyen betegség nem tudta rákényszeríteni. Mért csinálja, dohogott, hiszen úgyis tudja, átlátok rajta. Jobban ismerem már, mint a tenyeremet. Elhátározta, hogy nem szól, mégsem tudta megállni megjegyzés nélkül.

– Már mögint azt az üveget nyaggatod? – mondta.

– Nyaggatja a ménkü, csak iszom belüle.

– Hogy az isten rohasztaná mög azt a бүдös pälinkát!

– Mért, talán sajnálod tülem?

– Sajnálja a rosseb.

– Hát akkor mi bajod van vele?

– Erre van pénzöd.

– Úgy kaptam a Sándor komámtól, mert segítettem neki fölvinni a buzáját a padlásra. Nem került ez egy бүдös vasba se – mondta, és beleivott újra. – Csak azt sajnálod, hogy jólesik. – Elnevette magát. – Igaz-e? – Odalépett az asszonyhoz, meg akarta ölelni, de az ellökte magától.

Maga se tudta, mit csinál. Dehogysis akarta ő el-
lökni ezt a szegény bolondot, de a méreg, amit aka-
ratlan forralt föl benne az ittas ember otromba té-
tovasága, nem ismert könyörületet. Király meghök-
kent. Sok mindenre számított, csak éppen erre
nem. Most aztán hogyan tovább?

– Haggy engöm békit – mondta az asszony.

– Hiszön hagylak – húzódott vissza a sarokba
látszólag megjuhászodva a férfi. – Egy darabig
egészen békin hagylak most már – mondta, és fur-
csán, idegenül elhúzta a szavakat.

– Hogy értöd ezt?

– Elmögyök.

– Hova?

– Állásba.

– Miféle állásba?

– A vasúthoz.

– Hova?

– Pestre – ez a szó úgy hatott az asszonyra,
mintha áram ütötte volna meg, egészen belefeke-
tedett az arca.

– Nem is mondtad.

– Nem. Most szólt a sógor.

– Az öcsém, Pista?

– Ő.

– A bolond. Annak se nő be a feje lágya, úgy
látszik, sohase.

– Nagyon is röndös volt. Mégiscsak más az, iga-
zi állásban lönni Pestön, és nem itt ezökkal a szar-

jankókkal cigánykodni. Möglátod, jobb lösz – mondta, és odalépett az asszonyhoz, átölelte.

Az asszony most tűrte, hogy a férfi magához szorítsa, de az megérezte a mozdulatlanságba rejtett visszautasítást, és meghátrált.

– Aztán mikor indulsz? – ez volt az a kérdés, amire a férfi nem számított. Zavarában újra fölvette az asztalról a pálinkásüveget. Meghúzta.

– Nem kérsz? – tolt a asszony elé. Mintha ő maga is érezte volna, milyen otromba tréfára vetemedett, már félútról visszahúzta a kezét, s szinte szégyenlősen somfordált oda a konyhaszekrényhez, hogy visszategye az üveget.

– Mit szórakozol? – mondta az asszony. – A pesti kurvákra gondolsz, azért van olyan jó kedved?

– Ugyan, érdökűnek is azok engöm. Azért mögyök, hogy pénzt keressek. Tudod te is. Olyan ruhát vöszök neköd a születésnapodra, amilyen az egész faluban senkinek sincs. Sárga selmöt.

– Köll a fenének. Maradnál inkább itthun. Mit csinálók egyedül a gyerökökkel? Apjuk nélkül mi lösz velük?

– Möglösznek azok, sose féltsd őket, aztán mög hazagyüvök én, nem maradok örökre ott. Egy hónap szolgálatra két hét szabadság jut. Ledógozom annyi idő alatt itthun is, ami rám esik, és két kereset üti a markunkat. Végre vihetjük valamire.

– De amikor én nem akarom vinni sömmire,

neköm elég vóna, ha föl tudnánk nevelni a gyerököket. Mire jó ennél többre vágyakozni?

– Mindön asszonyt mögüt a guta, amikor a templomba mégy, olyan ruhát hozok neköd.

– Hagyd már el. Azt hiszöd, fölvönném? Hiszön eddig is az vót a bajod, hogy olyan sokan mögfordutak utánam.

– Ha itt lösz, majd fölvöszöd – mondta a férfi szinte egykedvűen, mintha már nem is ennek a beszélgetésnek a körében élne. Bement a szobába. Az asszony a szekrényajtó nyikorgásából kitalálta, hogy tiszta ruha után kutat.

– Hagyd, majd én becsomagulok – mondta, és bement a szobába, eltolta az embert a szekrénytől.

– Nem mondtad, hogy ilyen sürgős.

– Mög van beszélve. A hat húszassal. Nem löhet sokáig halogatni. Ilyen állásra nem akad mindönnap az embör.

A férfi az asztalnál ült, előtte ott gőzölgött kimerítve a bableves. Szórakozottan kevergette. Bele se kóstolt, mint aki egyáltalán nem éhes. Az asszony nézte. A legszívesebben kifakadt volna: mi az, már nem ízlik a bableves, a flancos pesti vendéglőkre spórolod az éhödöt, de meggondolta magát, félúton lenyelte a bosszúságát.

– Mért nem örülsz, hát te semminek se tudsz örülni? – nézett föl a férfi a leveskavargatásból.

– Minek örüljek, hogy egész hónapban nem löszöl itthun, annak?

– Hát annak is.

– De sok eszöd van! Ha tunnád, mennyit zaklatják az embört, nem így beszélnél. Egy magányos asszonnyal a férfiak mind azt hiszik, azt csinálnak, amit akarnak.

– Na hiszön, a Pintér Jóska egész nap a felesége szoknyáján ül, mégis csak az nem tősz kárt az asszonyban, aki nem akar.

– Te könnyen beszélsz, mert téged ott fönn, abba a fene nagy városba senki se lát, azt csinász, amit akarsz, de engöm itt akkor is kikezdenek; ha hónapszám nem mozdulok ki az udvarbu. Ha nem mögyök el a templomba, az a baj, ha mög elmögyök, akkor az. Ismeröd üket.

– Ne törőggy velük.

– Csak aztán te se törőggy!

– Nem is, ha nem lösz rá okom.

– A gyanakvásra mindig van ok.

– Hagyd már abba, mit köll előre idegesködni – szeretete volna föloldani valahogy a helyzetet. Ilyen feszült hangulatban képtelen volt elbúcsúzni, pedig már indulnia kellett. – Háromszor annyi pénzt keresők, mint itthon. És ez biztos pénz. Fix fizetés. Möglásd, könnyebb lösz neköd is.

– Lőhet – mondta az asszony minden meggyőződés nélkül, de nem látszott megenyhülni. Kiment az udvarra. A nyitott ajtóból szólt vissza: – Hívom a gyereköket. – Behallatszott, ahogy a kiabálása áthasította a meghitten csöndes kacsahápo-gást. A gyerekek nagy lábdobogással tódultak föl a tornácra.

– Már vacsorázunk, ilyen korán? – kérdezték méltatlankodva, egymás szavába vágva, egyáltalán nem voltak éhesek, annyira bele voltak merülve a játékba.

– Mén el apátok – mondta az asszony.

– Hova?

– Pestre – mondta az asszony kelletlenül. Ahogy körülnézett a gyerekeken, egyből látta, nincs itt mindegyik. – Hát Pista, Palkó hol van?

– Nem gyünnek – mondta Julcsa. Ő volt a legnagyobb, tízéves múlt tavasszal.

– Mért?

– Játszanak.

– Na, mönj értük, Juliskám, hívd ide őket, búcsúzzanak el az apjuktól!

– Mért pont én . . .

– Na, siess, ne duzzogj! – hajolt le hozzá sürgetve az anyja, igaz, barátságosan, de még hátba is verte, hogy lóduljon.

A férfi elkészült az evéssel. Odament a konyhaszekrényhez. Kicsit tétovázott, mielőtt kinyitotta volna, de aztán mégis kivette újra a pálinkásüveget, becsavarta egy újságpapírba, és a belső zsebébe csúsztatta. A bőrpötyöt a kezébe vette, s kilépett a tornácra. Hunyorgott a hirtelen szemébe tűző délutáni naptól.

– Egy igazi bőrlabdát akarok, meg egy indián fejdísz, egy tomahawkot, egy babát, igazi alvóbabát . . . – ugráltak körül a gyerekek.

– Hagyjátok már abba – igyekezett megállítani a kérésáradatot az asszony.

– Neköm léggömböt hozzál, neköm talicskát, neköm egy kicsi ásót, kicsi gereblét, mög kicsi bácsikat . . . – A férfi egykedvűen lábalt le a tornác lépcsőjén, át az udvaron.

– Na, köszönjetök már apátoknak, mert mindjárt elmögy! – próbálta jobb belátásra bírni a gyerekeket az anyjuk.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! – kiabálták azok összevissza.

– Jók lögyetök – mondta a férfi. Visszalépett, sietve megcsókolta az asszonyt, aztán hosszú gólyalépteivel nekiindult az állomás felé vezető útnak.

A fülkében már volt valaki, egy apró, fekete ember ült a műbőr huzatos ülésen, a sarokba húzódva, és aludt. A feje előrecsuklott, a haja közepén szétvált, és a homlokába, a szemébe lógott, a szája félig nyitva volt. Az ajtónyitásra összerezzen. Fölébredt, de az álom tehetetlenségi ereje egy darabig még magával sodorta. Amikor Király ráköszönt, ijedten húzta magához a degeszre tömött, rongyos aktatáskát. Az aktatáska szíját a csuklójára fűzte. Király földobta a bőrröndöt a csomagtartóba, hátravágta magát a szemközti ülésen, és kifelé bámult az ablakon. Bosszantotta a férfi bizalmatlansága, de nem akarta mutatni.

Sohase nézte még ezt a vidéket, az ismerős, megmegrezenő dombokat ilyen idegenként, s ezért még sohase látta őket szépnek. Annyira beléjük

volt növe, nem látott az orránál tovább, sokszor még addig se. A lovak farát, fényesen hullámzó vagy izzadtan sötétlő tomporukat látta, a sötéten fölszakadó barázdákat. Amíg itt élt, mintha sohase emelte volna föl a fejét, mintha sohase lett volna módja fölemelni. Most nézett először körül úgy, hogy nem szorította semmi kötelesség, semmi gond. Részegségtől megütve lebegett a rezzenésekkel teli táj fölött. A zölden egymásra toluló dombok hajlatában fehéren világítottak a présházak, mögöttük tömör tölgyesek tolongtak, előttük a meleg szélről kipirult szántások bogárháta barnállt.

A kis ember mocorogni kezdett az ülésen, úgy látszik, nem tudott újra elaludni. Izgágán próbálta fölhívni magára a figyelmet, de Király rendületlenül, szinte megbabonázva bámult kifelé az ablakon. A kis ember megszólította Királyt.

– Szógalat?

– Az – mondta Király. Igyekezett foghegyről lökni a szót, mintha régi, hétpróbás ingázó volna ő is, amilyennek az öreg látszott, nem pedig olyan zöldfülű, amilyen valójában. Elővette az üveget, abban bízott, hogy így jobban sikerül lepleznie valódi mivoltát. Kivette a dugót, megtörölte az üveg száját, és odanyújtotta az embernek. – Na, igyék! – az szabódott, hogy így meg úgy, ő nem szokta, de azért nagyokat nyelt, hogy csak úgy mozgott bele a gigája.

– Csak a maga kedvéért – mondta, és még egyszer meghúzta az üveget. Röstelkedve adta vissza,

mintha szégyellte volna, hogy így beleivott. – Bitang erős – mondta. – Hova utazik?

– Pestre.

– Hát az jó messze van. A család mög otthun, mi? – és hunyorított rá. – Hát az asszony mit szól hozzá?

– Mit szóna? – vont a vállát Király.

– Nem vádunám el a vasutat sömmi pénzért. Nem mondom, a régi világban, akkor még vót értelme, de manapság . . . Persze maga tuggya.

– Ahogy mondja. – Király hirtelen megharagudott a kis emberre. A pálinkámba hogy beleivott, gondolta, aztán meg piszkálódik, micsoda szemét emberek vannak. Legszívesebben nem is válaszolt volna. Tüntetően hátat fordított, és kinézett az ablakon. Azt remélte, így a másik abbahagyja a faggatózást, de azt nem nagyon érdekelte Király sérődöttsége. Talán észre se vette. Egészen belelendült a beszélgetésbe.

– Aztán meddig lösz oda? – kérdezte.

– Egy hónap – mondta Király.

– Sok.

– Sok, de letelik.

– Le, eccör mindön – mondta ravaszul a kis ember, és szedelőzködni kezdett, ami abból állt, hogy újra megtapogatta az aktatáskáját, a zsebeit, megvan-e mindene. Amikor nyugtázta, hogy nem hiányzik semmi, elégedetten pattant föl a helyéről.

– Na, én itt leszálllok – mondta. – Isten álgya!

Király vissza se köszönt, forrt benne a méreg.

Akkor volt csak bajban igazán, amikor megérkezett. Úgy volt, várja a pályaudvaron egy falubeli ember, akit látásból ismert. A sok ismeretlen arc között, ha ott lett volna, talán akkor se talál rá. De lehet, ott se volt. Mi érdeke lett volna, hogy idejöjjön? Érdek nélkül meg nem csinál semmit az ember. Ebbe bele is nyugodott. Majd csak boldogulok, gondolta. Eleinte elképzelhetőnek látszott, hogy egyedül megtalálja a szállót. A cím ott lapult a zsebében. Meg hát, legalábbis úgy gondolta, vasúti munka, valahol itt kell lennie a pályaudvar közelében. Nem tudta, hogy több pályaudvar is van a városban, egyik messzebb, mint a másik.

Odament a portáshoz, akit az óriási üvegvaróban látott lézengeni. Az először a fejét csóválta, aztán nagy fontoskodva kibökte, alighanem a ferenccvárosi lesz. Elmondta, milyen villamosokkal, autóbuszokkal, hogyan teheti meg az utat. De hogy azok a villamosok, autóbuszok honnan indulnak, azt már neki magának kellett volna kitalálnia. Az utcán nem mert megszólítani senkit, félt, hogy toladónak tartják. Tudta, semmi értelme ennek a tartózkodásnak. Most összefutnak, aztán soha többet nem látják egymást. Teljesen mindegy, ki mit gondol róla. Valahogy mégse volt képes megszólítani senkit. Volt, hogy odaállt egy-egy járóelő elé, aztán hagyta elmenni. Mintha véletlenül keresztezte volna az útját, úgy tett.

Végül elszánta magát, megszólított egy sétapálcás öregurat, de ahogy megszólalt, rögtön kiment a

fejéből a keresett autóbusz száma. Zavarában nem is tudta, mit mondjon. Mondania azonban kellett valamit. Nagy nehezen előkotort a zsebéből egy cigarettát, és tüzet kért. Az öreg végigmérte, s nem válaszolt, sietve húzódott el tőle. Hát olyan ijesztő vagyok én, nézett végig magán Király, s vad düh és keserűség kerítette hatalmába. Legszívesebben most rögtön hazautazott volna. Szerencsére meglátta a keresett autóbuszt elhúzni a járda mellett. Megindult hát utána, s addig gyalogolt, amíg a megállóba nem ért. Le kellett ülnie a bőröndjére, olyan fáradt volt.

Az autóbuszon újabb, már-már megoldhatatlannak látszó akadályokba ütközött. Hol szálljon le, ezt megint csak kérdezősködéssel kellett volna eldöntenie. Mire rászánta magát, és valakitől megkérdezte, elérték-e már a keresett megállót, kiderült, hogy el is hagyták. Nem volt kedve a visszafelé járó buszt megvárni, gyalog tette meg az utat.

A szállóra a portás nem akarta beengedni, mert nem voltak meg az iratai. A munkafelvétel ilyenkor este már zárva volt. Azt remélte, bent a szálón megtalálja a komáját. Erre nem számított, hogy esetleg be se engedik. De a portás nagyon megmakacsolta magát. Valamit adni kéne neki, gondolta, de hát mit?

Kínjában elővette a pálinkásüveget a belső zsebéből. Nem avval a szándékkal, hogy ezt adja oda. Pénz után kutatott. A portás azonban gyorsan likapta a kezéből az üveget, s a pult mögé rejtette.

Mintha nem is látná Királyt, átnézett a feje fölött, de közben hadarva a fülébe súgta: na, menjen jó-ember, gyorsan, gyorsan, és keresse meg a haver-ját, de engem nem látott, velem nem találkozott, engem nem ismer, megértette?

Király boldog volt. Nem szívesen töltötte volna a szabadban, álmatlanul az éjszakát. Jobban el volt fáradva, mintha egész nap zsákolt volna. Azt már megszokta, az csak az izmait vette igénybe, de itt minden egyes idegszála meg volt feszülve, és az izmaiba is valami ismeretlen, a munka fáradságánál ha nem is mélyebb, mindenesetre bizonytalanabb kimerültség remegett.

Nem csoda, hogy úgy megörült a félig ismert komának, itt a folyosón könnyen fölismerte, mintha az édestestvére lett volna. A koma közel se látszott ilyen boldognak. Meglehetősen kelletlen volt. Király már-már attól tartott, szóba se áll vele. Akkor pedig végképp nem tudta volna elképzelni, mihez kezdjen. Egyedül ebben az irdatlan városban, úgy érezte, elpusztulna. Szerencsére a koma hossz- szas homlokráncolások után mégiscsak hajlandó volt elvállalni a pártfogását. Kezet fogott vele, és elmagyarázta, mit kell tennie.

A portással ne törődjön, azt mondta, majd szerez ő egy üres ágyat, ahol elalhat. Ha van nála valami hazai, kis bor, kis kolbász, szívesen megengedik valamelyik szobában, ahonnan hazautazott egy hálótárs, hogy annak az ágyában meghúzza magát. Holnap reggel aztán végleg elrendezik a dolgot.

A koma tényleg állta a szavát, Király jóformán körül se nézett, máris minden el volt intézve. Nagy szerencse volt ez rá nézve, hiszen teljességgel képtelennek érezte magát most bármiféle cselekvésre. Alkalmazkodóképességének utolsó tartalékait is elhasználta. Alig tette le az idegen párnára a fejét, az önkívülethez hasonló álom lett úrrá rajta. Föl-fölríadt. Ilyenkor kinyitotta a szemét, csodálkozva vette tudomásul az idegen környezet ittasan kékes derengését, a bútortalan kopárságot, az éjszakai város villanyszínű vibrálását, ami a hegesztőfény tágulásához s összeugrásához hasonlított. Olyan érzése volt, mintha álmodott volna, de hogy mit, arra nem emlékezett. Mégis idemenekült, ehhez a nem létező álomhoz.

Azt se tudta, hol van, amikor a komája meg-
rázta a vállát:

– Na, keljen már fel, nem érek rá, nem dada vagyok, hogy itt magát köttögessem.

Király készségesen ugrott talpra, öltözött, csapott kis hideg vizet csak úgy tenyérből az arcába.

A koma türelmesen vezette végig az ismeretlen utcákon, folyosókon.

– Jól figyeljen, mondta, mert aztán nem kísérgetem tovább, hónaptu egyedü kell járnia. Figyelem ide, figyelem oda, úgy érezte, képtelen megjegyezni az egymáshoz annyira hasonló utcasarkok közötti különbséget, egyáltalán bármit. Mit kaphat ezért a koma, ez járt az eszében, de rögvest el is szégyellte magát. Háttha nem olyan haszonleső, mint a többi.

Még az is lehet. Mert ő nem adott neki semmit, az például biztos. A pálinkája a portásnál maradt, az elemőzsia a szobatársaknál. Pedig bármit jó szívvvel odaadott volna. Egy fröccsre meghívhatnám valamelyik kocsmába, ha nem utasít vissza, gondolta. Amikor kifele jöttek a nagy állomásépületből, ahol a munkafelvételt meg a szállót intézték, rászánta magát, odafordult a komához.

– Nem inna meg egy fröccsöt velem? – kérdezte. A koma vállat vont, de azért nem utasította vissza. Királynak ez nagy örömet okozott. Úgy érezte, meg van becsülve. Legszívesebben átölelte, megcsókolta volna a komát, de aztán mégis visszariadt az érzelemnyilvánításnak ettől a szertelen formájától.

Lassan elrendeződtek körülötte a dolgok, kezdte kiismerni, s némileg otthon érezni magát. Volt saját helye, hivatalosan kiírt szobaszám, ágyszám tartozott hozzá, megvolt a munkája, a váltótársa. Ismert embereket, a váltótársát, a szobatársait. Legalábbis úgy érezte, ismeri őket, habár semmit nem tudott róluk. Ugyanígy volt a portással. A pálinka jogán hozzá mintha egy lépéssel közelebb lett volna. Király szinte hivalkodón kérkedett evvel a portáshoz fűződő látszólagos barátsággal, ami azt jelentette, ide tartozik most már tényleg.

A váltótárs mérges, apró ember volt. Dühös volt Királyra. Ez a méreg nem Király személyének szólt, hanem a helyzetből fakadt.

Már megint egy hülye, bunkó paraszt, akit ne-

kem kell tanítanom, aki helyett dolgozhatok, füstölgött magában az ember, akire a neve is, mintha csak gúnynév lett volna, úgy illet: Sovány.

Meg se fordult a fejében, hogy alig néhány éve ő is ugyanígy keveredett föl a falujából, ugyanilyen nehezen tört bele az itteni életbe, ugyanezekkel az akadályokkal találta szembe magát. Vagy ha gondolt erre, ez a gondolat nem együttérzést, inkább ellenállást szült benne. Nekem se segített senki, én is megállottam a magam lábán, akkor én minek abajgassak másokat? Tanulja meg mindenki a saját bőrén, mit jelent boldogulni. S félszavakat lökött csak, ha Király valamiről érdeklődött. Olyan németből ferdített szakkifejezéseket, amiktől a tudománya a valóságosnál sokszorosán nagyobbnak mutatkozhatott, mint amilyen valóban volt.

Király, bárhogy figyelt, nem értette Sovány zavaros magyarázatát. Kérdezni meg nem mert, félt Sovány szúrós, pökhendi szavaitól, félt, hogy kiröhögi, értetlennek tartja. Majd csak boldogulok valahogy, gondolta. Alig várta, hogy Sovány elmenjen, s egyedül maradjon az éjszakai pályaudvar fekete csörömpölésében. Mindjárt éjszakára osztották be, magának úgyis mindegy, mondták, szállón lakik, nem a családnál. Nem tiltakozott. Nemcsak azért, mert tudta, hiába, új embernek kuss a neve, hanem mert azt remélte, a sötétség leple alatt jobban elbújhat, nem szúr szemet az ügyetlenkedése. Szégyellte volna, ha megáll mellette valaki, és rászól, nem így kell ezt csinálni, hé, hanem úgy, mi

van, most jött faluról? Éjszaka veszélyesebb volt ugyan a szolgálat, de azt remélte, legalább nyugodt lesz.

Bárhogyan bízott magában, amikor Sovány végül megunt a kelletlen magyarázkodást, s indulni akart, inába szállt a bátorság. Nehezeére esett, de kérlelni kezdte Soványt, legalább azt várja meg, amíg egyedül megpróbál egy kapcsolást. Ne segítsen, ne szóljon közbe, csak a végén mondja meg, rendben van-e minden. Sovány a fejét csóválta, de kisleány lettél hirtelen, gondolta, nagy melákja, most ugrálj, ne a kocsmában. Utált minden embert, aki magasabb volt nála, mert úgy érezte, lenéznek a kicsisége miatt, és ahol csak tehetette, borsot tört az orruk alá, éreztette velük a felsőbbrendűségét. Ha egy-egy új váltótársat kapott, mindig eljátszotta a boszorkányos, mindentudó mester szerepét. Minden alkalmat megragadott, hogy megleckéztesse a szerencsétlen tanoncot. Talán csak ezért maradt itt, hogy a körülbelül félévenként cserélődő váltótársakat szabadon székálhassa. Mert fél évnél szinte egyik se bírta tovább.

Nevetve, fejcsóválva nézte végig Király ügyetlenkedését, de amikor ki kellett volna javítania a kapcsolást, amiben Király minden buzgalma ellenére belecsúszott egy-két hiba, már seholy se volt. Megszökött a piszok, morgott magában méltatlankodva Király, és kiköpött az olajos-tompán csikorgó zúzalékágyra. Maga kezdte vizsgálni a kapcsolást, s egyedül is fölfedezte a hibát. A tömlők, lán-

cok, horgok maguk adták magukat. Ha figyelmen és nyugodtan dolgozhat, talán még élvezi is a munkát. Csakhogy a mozdulatokra most kevés idő maradt. A gurítódombról egyre újabb és újabb kocsi indultak, s rohanni kellett, nehogy valami baj legyen. Alig fejezte be az egyiket, jött a másik. Az időt, amit a kapcsolásban való járatlansága miatt elvesztegetett, futással igyekezett behozni. Folyt róla a víz, lihegett. Mintha magával az éjszakával kellett volna birkóznia, s életre-halálra.

Elkésett. Az egyik kocsit túl nagy lendülettel vágódott neki a szerelvénytorny, s kinyílt az ajtaja. A megrepedt zsákokból a liszt a mocskos talpfákra folyt. Az ólmos szürkességben már jól lehetett látni mindent. Király észre se vette, hogy megvirradt. Csak amikor Sovány foghegyről odalökte neki a jó reggelt, akkor neszelt föl, nézett az újonnan érkezettre, de olyan bamba pofával, olyan hályogos szemmel, mint aki még mindig nem fogta föl, ki áll előtte. Sovány nem állhatta meg ugratás nélkül:

– Na, mi az, nem ismer meg? – kérdezte. – Én vagyok az állomásfőnök és most jól megbüntettem magát ezért itt ni – mondta, és belerúgott a kicsorogott liszthalomba. – A kárt annak kell megfizetni, aki okozta. Nézzük csak, egyhavi fizetése talán elég lesz, de csak azért, mert vajszívű vagyok. Egyébként két hónapot is levonhatnék, és olyan fegyelmet akaszthatnék a nyakába, hogy arról kódolna, amíg él . . .

Király szeme előtt a tárgyak apró buborékokká foszlottak. Nehezen kecmergett ki az ütközők közül. Zavartan rugdosta szét ormótlan bakancsával a lisztet, próbálta valahogyan belekenni a kövek közé.

Sovány elégedett volt az eredménnyel, odament a kocsihoz, becsapta az ajtaját, a plombát összedrótotta, aztán lenéző mosollyal a bajusza alatt Királyhoz fordult:

– Mit van úgy beijedve? Ne féljen, nem jelentem föl, nem rohanok a rendészetre, az állomásfőnökhöz, a forgalmistához, az anyám kínjához, mint sokan. Vannak ilyenek, alkik egy szabadnapért az anyjukat földadnák, börtönbe, bíróság elé juttatnák a legjobb barátjukat, de tőlem nem köll félnie. Remélem, maga se fog sokat ugrálni. Nem ajánlom, hogy megpróbálja. Elég régen itt vagyok, ismerem a dörgést, úgyis maga húzná a rövidebbet. Szóval jól jegyezze meg: akármit lát, hallgasson! – Király rábólintott a kioktatásra.

– Nahát, csak azért mondtam, jóindulatból. El-fáradt?

– Hogy a bélpoklos istenbe ne!

– De nem eléggé. Olyan erőbe van, hogy még most is szétdurrogatja azokat a marhaerős zsákokat.

– Durrogatta a fészkes fene, szétmöntek azok maguktól is.

– Mit morog, örüljön, hogy megúsza ennyivel, és nem a fél kezit vitte le a kerék, vagy a belit

nyomta ki az ütköző. Volt már ilyen. Nem is egy. Na, isten álgya! – mondta Sovány. – Aztán pihenje ki magát!

– Maga csak ne féltsön engöm – mordult vissza Király.

– Ilyenkor, amikor elkerülnek az asszony szoknyája mellül, és egy kis pénzt éreznek a zsebükben, mind azt hiszi, ő a legnagyobb legény a világon. Másnap aztán se látnak, se hallanak, még jó, ha csak az áruban tesznek kárt, és nem magukban. Fél karral pedig a kurvákat se könnyű megfogdosni.

– Isten álgya! – lökte oda Király a köszönést, azt remélve, ezzel elállítja a kellemetlen szóárada-
tot. Pedig Sovány már magától is elhallgatott, macskaüggyességgel bujkált az egymáshoz csattanó ütközők között, emelte a horgot, csavarta a tömlőt. Király sietve indult el, vágott neki a virradattól szürke pályaudvarnak.

A szállóban csend volt, a folyosón üresen kongtak végig a léptei. Bent a szobában hat emeletes ágy állt. Az ablakok a szemközti oldalon nyíltak, kicsik voltak, és magasan, közvetlenül a mennyezet alatt helyezkedtek el, foszladozó, sötétkék csomagolópapír fedte őket, hogy az éjszakások is tudjanak valamit aludni. Az ajtónyitásra az egyik tükör megmozdult, a gazdája vadul tekergőzni kezdett alatta, majd kiveckendezett a huzattalan ló-pokrócból, és fölült az ágyon. Svihák volt az.

– Na, mi van? – meredt Királyra és merően az arcába nézett. Királyt idegesítette ez a tolvakság.

– Jó röggelt! – lökött oda egy kelletlen köszönet, és fordult a saját ágya felé, hogy lefeküdjék.

– Azt hittem, már köszönni is elfelejtett – mondta Svihák fennhéjázón.

– Maga mér nem alszik?

– Nem vagyok álmos.

– Én mög az vagyok.

– Én is álmos volnék, lehet, ha egész éjszaka a Veres Kakasban forgatom a nőket. Vagy nemcsak forgatta?

– Haggyon engem békén, azt se tudom, mirü beszél. Dógoztam egész éjszaka, olyan fáradt vagyok, hogy már lefekünni is alig bírok, maga mög itt folyton pofázik.

– Mi baja van, bántottam talán? Érdeklődtem csak, mi újság van a Veres Kakasban, ennyi az egész. Ne féljen, ha vána egy kis pénz a zsebemben, én se itt rohadnék. Vidámabban is el tudnám tölteni az időmet, az biztos.

– Az a maga dóga, semmi közöm hozzá – mondta Király, és vetkőzni kezdett. Ledobálta a ruháját csak úgy csomóba az ágya melletti székre.

– Nincs magánál egy pintesüveg? – kérdezte sietve Svihák. Nem akarta megvárni, míg Király is elalszik.

– Minek az magának?

– Meghúznám.

– Mért nem hord magánál, ha annyira szereti?

– Hordok, csak az enyim már kifogyott.
– Akkor aluggyon! – mondta Király és a fejére húzta a takarót. Svihák azonban nem adta föl.

– Hát nem szán meg? – Várt egy darabig a válaszra, amikor nem jött, csüggedten visszafeküdt maga is. – De nagyon sajnálja tülem azt a kis piát. Na, rendben van, ha sajnálja, hát sajnálja, de akkor mért nem mondja meg egyenesen a szemembe: nem adok, és kész. Ne tettesse itt magát nekem, hogy alszik, amikor úgyis tudom, hogy nem alszik.
– Király nem mozdult. A felső ágyon fölébredt valaki. Kásás, álmos hangon szólt le a földszintre.

– Mi van?

– Semmi – mondta Svihák, s a takaró alatt dohogott tovább: – Gyün még maga hozzám, az egyszer biztos, de ne féljen, akkor majd én is így bánok el magával. Akármit kér, alvást tettetek. Nem törődöm vele, ha megeszi is a fészkes fene. Szép kis szobatárs az ilyen!

– Kuss! – ordította el magát valaki. Svihák elhallgatott. Egy darabig a fölötte lévő emeletes ágy sodronyát bámulta, a húgyfoltos, foszladozó matracokat.

Nem tudott elaludni. Éberén vibráltak az idegei. Ha egy korty pálinkát bedobhatott volna, délig elvan a takaró alatt, az biztos, még ha fát vágna a hátán, ahogy mondani szokás, akkor se ébred föl.

Király sietve eltette a borítékot, amiben a fizetése volt, s kilépett az iroda ajtaján. Danóczi, a fa-

lubeli koma ott állt a falnak támaszkodva, mintha egyenesen rá várna, az utca túloldalán. Arra gondolt, észrevétlen elslisszan mellette. Valahogy kényelmetlennek érezte a találkozást. Kellemetlenül érintette, hogy még csak nemrég is mennyire rá volt utalva Danóczira. Úgy vezetgettette magát vele, mint valami óvodás gyerek. Nem akart erre emlékezni.

Most már, úgy érezte, minden rendben van körülötte. Most, hogy sikerült minden különösebb baj nélkül maga mögött tudnia ezt az első két hetet, s kapott egy rendkívüli szabadnapot is, rendes ruhába öltözött, megborotválkozott, beolajozta s gondosan hátrafésülte a haját, s menni akart haza. Elvégre mint vasútinak a vonat semmibe se került neki.

Úgy érezte, tartozik Danóczinak, s nem tudta, hogyan egyenlíthetné ki ezt a tartozást. Hálát érezni valaki iránt kényelmetlen. A legtöbb ember szívesen lerázza magáról ezt az érzést. Király azt hitte, hogy ő nem ilyen, nem bújik ki a kötelezettségek alól, de hát most mégse tudott ellentmondani az ösztöne sugallta rossz tanácsnak.

Danóczi csak a szeme sarkából nézett föl, úgy figyelte Királyt. Elmosolyodott. Tudtam, előre tudtam, ez volt ebben a gúnyos mosolyban, te se vagy jobb a Deákné vásznánál. Nem sietett, kivárt az utolsó pillanatig, hagyta egészen az épület sarkáig osonni Királyt. Akkor szólt rá, amikor az már elhitte, sikerült megszöknie. Király megállt.

Arra se volt érkezése, hogy megpróbálja leplezni zavarát.

– Hát maga hova siet? – kérdezte Danóczi kedélyesen. – Valami kocsmába talán? Úgy látom, még nyakkendőt is kötött. Csak nem a Vörös Kakasba készül? Hallja, azért ez nem szép magától, hogy amikor teli a zsebe, akkor meg se ismeri a szegény embert. Bezzeg amikor az állást kellett intézni, meg a szállót, akkor nem hordta fönn enynyire az orrát.

– Ne haragudjon, hogy nem vöttem észre, de... Hát szóval el vótam gondolkozva. Hazamögyök. Először mögyök haza, amióta ide vagyok.

– Csak nem akarja azt mondani, elmenne anélkül, hogy beugorjék a Vörös Kakasba?

– Sose vótam még.

– Na, majd most lesz... – Danóczi elrugaszkodott a faltól, és odalépett Királyhoz. Király már visszaoldalgott a sarokról, de igazán közel nem mert jönni. Szégyellte magát, hogy ilyen csúnyán el akart iszkolni a jötevője előtt. Danóczi barátságosan hátba verte, jelezve, hogy nem haragszik. – Na, menjünk – mondta.

– Hova? – kérdezte ijedten Király.

– Hát a Vörös Kakasba. Vagy nem akar meghívni már egy pofa sörre se?

– Dehonnem – mondta Király. – Boldog vagyok, hogy möghívhatom.

A Vörös Kakasban már nagy volt az élet, mint mindig ilyenkor, fizetés után. A zene is szólt.

A nagyzenekar játszott, amely egy zongoristából, dobosból s egy klarinétosból állt. Egyelőre semleges slágerek voltak műsoron, régi s új vegyesen, a *Duna parti csónakházban* éppúgy sorra került, mint a *Kislány a zongoránál* című. Hű, de mi lesz itt este! Látszott a zenészek elvetemült arckifejezésén, nem sokat tétováznak, ha eljön a megfelelő hangulat, belevágnak egyből a közepibe, akkor aztán szinte futószalagon követik egymást a sikamlósnál sikamlósabb zugdalok, s a fáradságba s részegségbe merevülő hajnali záróra idejéig nem csillapodnak. A multság úgy ér majd véget, mint valami katasztrófa, a legéktelenebb csinnadratta közepén.

Amikor Danóczi és Király beléptek, még csak fél ház volt, szabad székeket lehetett találni, de asztal már egy se volt üres. A helyiséget vastag, tapadós cigarettafüst ülte meg, s a bizalmatlan kinézetű arcokat jótékony homályba takarta. A hangulat még nem volt túlságosan emelkedett, de már ki-kioldott az egyébként görcsösen hallgatag, legföljebb káromkodva hangos férfiakból egy-egy felszabadult kurjantást.

Király látásból ismert néhány arcot a szállóról, Danóczinak azonban minden asztaltól odaköszöntek.

– De nagyon ismerik itt magát! – mondta Király őszintén hangot adva a csodálkozásának.

– Mint a rossz pénzt – mondta szerényen, mégis némi büszkeséggel a hangjában Danóczi. Örült,

hogy végre megmutathatja Királynak, s Királyon keresztül, úgy érezte, az egész falunak, hogy vitte valamire, megállta a helyét itt ebben a nagy, idegen városban, és nem olyan anyámasszony katonájaként ténfereg ide-oda, mint ez a Király is, mint a legtöbben, akik fölkerülnek. Hiába nagy marha ember, az erejével elmehet a sóhivatalba, ha ő nem segíti, egyedül talán még a munkaügyi irodába se talált volna el. Otthon a faluban pöffeszkedő, gőgös parasztok, de ha elkerülnek idegenbe, ilyen kicsik lesznek ni, mint a körmöm feketéje.

Leültek az egyik asztalhoz, ahol már ketten iszogattak, két fiatalember. Ismerősei lehettek Danóczinak, de nem barátkoztak vele feltűnően. A pincérnőnek integettek. Amikor az a kért itallal megérkezett, és az asztalukra tette a poharakat, kétértelmű megjegyzésekkel zaklatták. A pincérnő, ezen Király fölöttébb csodálkozott, egyáltalán nem ütközött meg a szemtelenségen, annyira természetesnek vette, hogy még csak nem is válaszolt, lepergett róla, mint falról a borsó.

Király is ivott. Sörrel kezdte, nagyon szomjas volt, a meleg tavaszi napsütés a torkára forrt, s a Danóczival történt kellemetlen találkozás cserepesre szikkasztotta még a szája padlását is. Egy üveggel rendelt. A sör állott volt, mintha kicsit savanyú is lett volna, de nem mert szólni, és ott hagyni is szégyellte. Ha itt hagyom, még azt hiszik, kényeskedem, gondolta, és begyűrte inkább az egész a gallérja mögé. A rossz sör nem javított a

kedvén. Azt leste, hogyan szökhethet meg. Lelkiismeret-furdalása volt, amiért nem ment mégis haza. Az órájára nézett. Most indul éppen a vonatom – gondolta kedvetlenül. Senki se figyelt rá. De szívesen beült volna a rázkódó fapadosba! Amikor az asszonyra gondolt, a horpadt gyomra tájékába is belemarkolt a szemérmetlen hiányérzet.

– Igyék, na – kínálta Danóczi, és eléje tolt egy konyakos poharat. Király mohón kihúzta, hogy valamivel elfojtsa a romlott sör hányingerlőn föl-fölböfögő ízét.

– A magáét issza – mondta az egyik suhanc, és felröhögött. Éppen belekortyolt sörébe, és még nem nyelte le, így az félig a tüdejébe szaladt, félig az orrán fröcskölt kifelé. A röhögés kínos köhögésbe, prüszkölésbe fulladt. Danóczi szeme ingerülten villant. A suhanc fölállt, és bocsánatkérő fintorgás kíséretében az illemhely felé távozott.

– Ne törődjön vele – mondta Danóczi Királynak –, gyerek még, nem tudja, mit beszél. – Királynak azonban szöget ütött a fejébe a mondat. Hát ezek mind velem akarják kifizettetni, amit itt összevedelnek?

Fölugrott, és elindult a fiú után. Tisztázni akarta a helyzetet, de elkésett. A suhanc kimosakodva, frissen vizezett-fésült hajjal jött szembe vele az asztalok között, és gúnyosan vigyorgott rá.

Éjfél után kezdtek élessé válni az események. A zene ekkor már az igazi volt. *Szalad a Fáni a nagy kufferral*, zengték, röhögték a zenészek, s az-

tán meg azt, hogy: *Majd megtudod, hogy mi a szerelem.* Már nem is hümmögtek a kényes részekhez érve, se a virágnyelvű átköltéseket nem használták, kimondtak mindent úgy, ahogy kellett. Részségtől rekedt ordenáré röhögések, kurjantások s csiklandós női sivitás, vinnyogás szakították félbe a zenét, gátlástalanul adva hangot az őszinte tetszésnyilvánításnak.

Király homloka egyre kínzóbban lüktetett. Szerencsétlen alkatánál fogva őt az ital nemhogy föl-szabadította volna, éppen ellenkezőleg, újabb és újabb feszültségekkel oltotta be. Tudatosította, és nem feloldotta a gátlásait. Úgy érezte, mindenáron uralkodnia kell magán, és egyre nehezebb volt ennek az önmaga szabta várakozásnak megfelelnie. Ezek a belső, lelki feszültségek a valódi, fiziológiai rosszullét közelébe sodorták. Becsukta a szemét, hogy ellenálljon a környezet tántorgásra csábító tétova jeleinek. Amikor újra körülnézett, már a végében volt, Danóczi tartotta csap alá a fejét.

– Na, jobban van?

– Ühüm – bólogatott Király, de értelmes választ nem tudott adni. A foga közé ragadva még ott érezte az eszméletlenségében rátört hányás maradékát. Kiöblítette a száját. A hideg víz néhány kortya akaratlanul lecsorgott a torkán, s megállt a gyomrában. Külön érezte minden cseppjét. Megpróbálta letisztogatni a zakóját, aztán megnézte magát a tükörben. Elégedett volt a látvánnyal.

Igaz, kissé sápadtabb volt a szokottnál, de ez inkább előnyére, semmint hátrányára vált. Danóczit kereste, de az már nem volt sehol. Kilépett a vécéből, és megindult az asztal felé. Az összekapaszkodott párok előtt megállt. Annyira sűrűn préselődtek egymáshoz a szűk táncparketten, hogy nem lett volna ajánlatos zene közben átvágni közöttük.

Egyébként esze ágába se lett volna táncolni, de ez a hirtelenül jött kijózanodás egészen felelőtlenné tette, leplezetlen kíváncsisággal nézett a táncoló nők arcába, de ezek az arcok mind olyan barátság-talanul, fennhéjázón fordultak el tőle, utasították vissza tolakvását, hogy nem volt bátorsága mégse az elhatározásának engedelmeskedni, lekérni valamelyiket. Egyébként is, a furcsán tarka, kihívó ruhák inkább riásztóan hatottak rá, semmint csábítóan. A véletlen lendület lökte ki a tülekedésből eléje az asztaltársát, az előbbi suhancot karján te rebélyes, de azért nem túl kövér partnerével. A nőn piros alj és középzöld kosztümkabát feszült. A kabát ki volt gombolva, látszott a lila blúz, s alatta jól sejlett az óriási mell. A nő teljes súlyával rálépett Király lábára, és egy darabig rajta is maradt, lustán kászálódott csak le róla. Még hátra is fordult.

– Bocsánat – mondta, és elmosolyodott.

– Szabad? – kérdezte Király. A suhanc meg se hallotta, tovább szorította a nőt, de az nem törődve a szorítással, könnyedén elvált partnerétől, és Királyhoz lebbent. Király alig merte átölelni, pe-

dig lassú szám ment. A nő azonban nem sokat teketóriázott, magához szorította a férfit, annak szinte még az ina is beleremegett ebbe a nyílt, szemérmetlenül célratörő ölelésbe. De alig egy-két szempillantás múlva ott termett a következő táncos, s a nő ugyanolyan mohón vetette magát annak is a karjába, ahogy az imént az övébe. Király tett még egy kísérletet, hogy visszaszerezze a partnerét, de most még gyorsabban lekérték, mint az előbb. Visszavonult hát. Valahogy az volt az érzése, jó előre ki volt ez már főzve, s csak nevetségessé tenné magát, ha tovább erőlködne. Különben is gyors szám következett, a heringként összehérszélődött párok szétspricceltek. Néhányan, akik már egymásra leltek, összebújva az ajtó felé szállingóztak, s eltűntek az éjszakában, a többiek meg visszakucorodtak az asztalokhoz, a színen csak néhány eszeveszett jampec maradt. Szabad lett az út Király előtt is.

– Hát akkor fizethetnénk – mondta Danóczi, s némi célzatossággal Királyra nézett. Király készségesen nyúlt a pénzéért, már régen beletörődött, hogy ő fizet, s kísérletet se tett, hogy kibújjék e kínos kötelezettség alól. A boríték azonban nem volt sehol, pedig jól emlékezett rá, ide tette, azon mód, számolatlanul, ahogyan megkapta, a belső zsebébe.

Király szeme végigvillant az asztaltársaságon. A szentelen suhanc hiányzott. A másik legény kárörvendő vigyora csak még jobban megerősítette a

gyanúját, az a piszok, az volt, az lehetett, az vehette ki a zsebéből a pénzt. Talán összejátszott a nővel, villant át az agyán. Fölugrott, és a kijárat felé rohant. Valami azt súgta neki, hogy odakint az utcán megtalálja a tolvajt. A suhanc az ajtóban állt, egyáltalán nem úgy, mint aki el akar bújni, még rá is szólt szemtelenül:

– Hova, hova ilyen sietve? Csak nem a fizetés elől akar meglépni?

Király nem sokat teketóriázott, a fiú arcába vágott. Nehézkés testének minden erejét beleadta ebbe az ütésbe, érezte, ha eltalálja, menten szörnyet hal ott előtte az a vézna, semmi kis alak. Már bánta is, hogy így nekihuzakodott. Szinte megkönnyebbült, amikor az arc eltűnt a szeme elől, s ő maga nekivágódott a falnak. Váratlan erővel, s alattomosan hasított bele az öklébe a fájdalom. A fiú után vetette magát. Egy darabig hallotta maga előtt a csattogó lépéseket, aztán ezt is fölshívták a város hajnali mocorgásának zajai.

Egész nap föl se kelt az ágyból. Száraz kenyérdarabokat, szalonnabőrt rágszált, állott vizet ivott egy, az asztalon felejtett befőttesüvegből. Koszos, benedvesített zsebkendőjét kötözte a keze fejére borogatásnak, mégis, amikor munkába kellett állnia, ugyanúgy sajgott a két középső bütyke, ha nem jobban, mint ez idáig. Be is dagadt jócskán. Csak nem törött el, ijedt meg, de túltette magát az ijedtségen. Nem akart az orvos elé járulni, inkább fél

kézzeel kínálódta át a napot. A végére egészen megszokta, hogy nem tud rendesen fogni a jobb kezével.

A pénze nem lett meg. Minden este úgy aludt el, hogy holnap bemegy az irodába, és valami ürüggyel előleget kér, csak azt nem tudta, mivel álljon elő. Elvégre mégse állíthat haza egyetlen filér nélkül. Szinte félt a hazautazás egyre vészjós-lóbban közelgő pillanatától.

A portás ingerült volt, amikor benyitott Királyékhoz. Odament az első ágyhoz. Meg se nézte, ki fekszik benne.

– Hé, keljen fel! – mondta. Az alvó meg se mozdult. A portás erre elhúzta a takarót az arca elől. A zseblámpájával egyenesen a szeme közé világított. – Ébredjen na, távirata gyűtt, a hétszent-ségít!

– Mi van? – fordult végre ki az ember a fal mellől, nézett bele hunyorogva a zseblámpa halvány, de az álmos szemnek mégis vakító körébe. Föülült az ágyon, a szemét dörgölte. – Mi az isten – dörmögött csodálkozva, az álmoságtól kábultan az orra alatt, és bizonytalan, akadozó mozdulattal vette föl a borítékot, amit a portás a takaróra dobott. Amikor kibetűzte a címzést, ingerülten lökte vissza a borítékot:

– De hiszen ez nem én vagyok. Az istenbe, hogy még aludni se hagyják az embert... – mondta, és morogva, szitkozódva visszabújt a takaró alá. A portás nem tudta, mit csináljon, tanácstalanul

továbbra is a fölkeltett ember ágya mellett toporgott.

– Nem ismeri, mellik az a Király?

– Nem – köpte ki a szavakat a takaró alól az ember. A komája segített, ő szólt oda nevetve a szomszéd ágyról:

– Ott ni, a sarokban.

– Előbb is megmondhatta volna – lökte oda köszönöm helyett a portás a méltatlankodó mondatot.

– Kérdezte? – A portás már odébbállt, a fölföhorkanó Király vállát rázta, magában dohogott:

– Micsoda marha emberek vannak, elnézné, hogy az egész szállót fölébresszem, csak azért, mert nem méltóztattam megkérni, vagy kérdezni, vagy mi a franc, ökegyelmességét . . . Az ilyenek miatt megy tönkre az ország, ezek mindennek a kerékkötői, hogy az isten verné meg őket . . . – Király gyorsan fölébredt. A portás neki is belevilágított a szemébe.

– Az istenbe, vigye innen azt a lámpát, maga marha! – a portás nagy kegyesen elengedte a füle mellett a szitkozódást, és ledobta Király elé a borítékot. Király megpróbálta kibetűzni a szöveget, de nem ment. – Ide világítson a papírra, ne a szömömbel!

– Nekem maga nem parancsol, érti? – mondta a portás, és eloltotta a lámpát.

– Világítson már ide, lögyön szíves!

– Látja, ez mindjárt más! – vált álnokul nyá-

jassá a portás hangja, s megvilágította a papírt. – Na, mi van?

– Beteg az asszony – jött a kedvetlen válasz. – Kórházban van.

Király fejében összevissza ugráltak a különböző egybe nem tartozó ötletek, összeilleszthetetlen gondolatösszekeveredések. Fogalma se volt, mit csináljon. Valahogy egyszerre rohanta meg minden. Legszívesebben se szó, se beszéd, kerekét oldott volna, úgy itt hagyott volna mindent, hogy a színét se lássák többet, de ez lehetetlennek látszott. A pénzt ellopták, pénz nélkül pedig nem utazhat.

Az előleget a vártnál sokkal simábban megkapta. Bemutatta a táviratot. Kitöltött valamilyen úrlapot, és már mehetett is a pénzért. Készséges, fiatal lány volt az ügyintéző. Egy ilyen kis csitri lány bábkodik fölöttem! A szégyentől egészen elvörösödött.

Gondolta, elintézi egyben a szabadságot is, elkéretőzik. Megállt a főnök ajtaja előtt. Nem mert egyből benyitni. Végül is elszánta magát, kopogott. Lesz, ami lesz, gondolta. Nem jött válasz. Közelebb hajolt az ajtóhoz, ami mögül kiszűrődtek a jelenlét egészen apró moccanásai: az összegyűrt, kosárba dobott papír zizegése, gépkopogás, aztán egy suttogva folytatott telefonbeszélgetés részletei. Király kívárt a telefon végét, s belépett a kopár, Király szemében mégis fényűzőnek látszó irodába. A főnök ráemelte a tekintetét.

– Hát maga hogy kerül ide?

- Király Lajos vagyok.
- Mit akar?
- Egy szabadnapot szeretnék.
- Mikor?
- Hónap.
- Hoooolnap?
- Igen - megpróbálta mellőzni a tájszólást.

- Aztán miért? - Királynak valahogy nem akaródzott kinyögni a választ. Pedig ott volt a száján, ezt fogalmazta, készítgette egész idő alatt, és most mégse jött. Dühödt igyekezetében még dadogni is elkezdett, ami pedig nem volt szokása. Egyszer csak hirtelen a mondat közepén találta magát.

- . . . beteg - mondta -, beteg az asszony. Kórházban van. Izgatottan kotorászott a zsebében, mire meglelte a táviratot. - Itt van - mondta, és letette az asztalra - a távirat. Most kaptam. - A főnök szórakozottan forgatta az ujja között a borítékot, de nem nézte meg.

- Nézze, jóember . . . - mondta -, . . . én megértem magát, de maga is értsen meg engem. Ha most elengedem, kit teszek a helyére, tud valakit ajánlani?

- Nem, de hát én is helyettesítettem már . . . Nem is egyszer.

- Így is többet végez mindenki, mint amennyit szabadna, amennyit az előírás megenged, hát még ha mindenkinek a hóbortját kiszolgáltatnánk! - Elfordult Királytól. Király mohón várt. A főnök fölállt, összecsomagolt, és indult volna kifelé a szo-

bából. Király még mindig makacsul az asztal előtt toporgott.

– Szóval nem kapok – morogta maga elé. A főnök fölállt. Apró, köpcös ember volt, s maga előtt lökdösve kiterelte Királyt a szobából.

A reggeli fény átvilágította az utcát. A nap nem látszott ugyan, elnyelte a szürke, ködös égbolt, a szórt fény árnyéktalan közelsége azonban a tűző napnál is tolakvóbban hatolt be mindenüvé, még az egyébként védett, árnyékos zugokba is. Királynak hunyorognia kellett, hiába húzta a szemébe a sapkája ellenzőjét, nem segített az sem. Mintha soha se akarna vége szakadni a hosszú gyárkerítésnek, aminek mentén a szállóhoz vélt jutni, úgy érezte, pedig tudta, tíz perc gyaloglás az egész, megtette már az utat nemegyszer az embermagaságú betűkkel rótt jelszavak oltalmában.

A szálló előtti kis téren, akár egy falusi templom előtt, mindig volt valaki, a portás alkalmi barátai, beszélgetőtársai, nem lehetett úgy elmenni, hogy valakibe bele ne ütközzék az ember. Királynak pedig most éppen semmi beszélgethethetnékje nem volt. Szégyellte a portás előtt, hogy nem tudta elintézni a szabadságot. Letagadom, határozta el magát, de már ekkor, az elhatározás pillanatában tudta, nem lesz ereje a hazugsághoz. Letört egy vakolatdarabot a kerítésből, eldobta, s az puffanva porladt szét a kövön. Utánanézett, mint-ha sajnálná.

A portás nem volt egyedül, egy félkarú, idegen

férfi ácsorgott vele, akit Király eddig még sose látott. Valamit bizalmasan súgtak-búgtak, a fejük szinte összeért a kapualj adta szélárnyékban, szájuk sarkában nyálasan füstölgött egy-egy tövig szítt csikk. A másik férfi alacsony volt, zakója egyik karja üresen fityegett, még csak be se gyűrte a zsebébe, hagyta, hadd himbálja a szél. Király megpróbált beszélgetésbe elegyedni a félkarúval. Rámutatott az üres kabátujjra:

– A háború vitte el?

– Nem, a vasút.

– Elnézést – hadarta fontoskodva a portás –, még be se mutattam magukat egymásnak. Király ... hogy is ... mi is a másik ... na, megvan ... Lajos, igaz, Lajos ... Ő meg a barátom, rendész a pályaudvaron ... – Király és a félkarú kezét fogtak. Királyt zavarta, hogy bal kézzel kellett kezét fognia, mert a másiknak éppen a jobbjára hiányzott. Először a jobbal próbálkozott, mint mindenki, ösztönösen. A félkarú mosolygott, megszokta már az efféle ügyetlenkedést, de azért látszott rajta, nem esett jól neki.

Most, hogy a bemutatkozás megtörtént, igazán illett volna valamiről elbeszélgetni, de mindenki zsugorin magába zárta bizalmas közlendőit.

Amikor Király elment, a két régi barát cinkosan összenézett. Na, ettől a kellemetlen alaktól is sikerült megszabadulnunk, ez volt a tekintetükben.

Akkor is elmegyek, határozott Király. Nem ér-

dekel engem, mit csinálnak, ott rohadjon meg minden főnök, az anyja bűdös istenit, ahol van. Aztán mégis fölébredt benne a kötelességérzet. Megkérem Soványt, nyomja le helyettem a műszakot, gondolta. De megteszi-e? Felesége neki is van. Lehet még beteg az is.

– Mi van – nézett rá Sovány megütközve –, maga meg mit keres itt, nincs nyitva a kocsmá?

– Beteg a feleségöm. Kórházban van. Érte kőne mönnöm.

– Kísérjem el?

– Mög akartam kérni valamire.

– Aztán – komorodott el Sovány – mi legyen az?

– Maradna itt helöttem, amíg hazautazom.

– Mennyi idő az?

– Hónap röggel itt löszök, a négy húszással.

– Rendben van, de aztán igyekezzék, mert ha nem ér vissza, én nem várok. Most elmegyek, megbeszélem az asszonnyal, addig vegye át a helyemet.

– Köszönöm – mondta. Király mohón. Hát persze, korholta magát, itt kellett volna kezdenem mindjárt legalul, itt még meg lehet egyezni, mert többé-kevésbé egyenrangúak vagyunk, rászorulhatunk egymásra.

Sovány állta a szavát.

– Na, most már mehet. Ha siet, még eléri a tíz tizenötöst – mondta. – Isten áldja! – köszönt szinte elérzékenyülve. Meg volt hatva magától, hogy

ilyen nagy jót tett valakivel. Kezet azért nem adott. Kurtán-furcsán hátat fordított Királynak. Király nem bánta, nem volt sok ideje a vonatindulásig. Eredetileg szeretett volna visszamenni a szállóba, hogy megborotválkozzék, de úgy számolta, most már nem futja az időből.

Szinte futva tette meg az utat. Szerencséje volt, busz, villamos, minden mintha rendelésre jött volna. Kicsit korábban is érkezett. Lepecséltetett egy szabadjegyet, aztán megkereste a vonatját. Behúzódott az egyik üres kupéba. Senki se volt a vonaton. Már-már azt hitte, rossz szerelvényre szállt. Megkérdezte a kalauzt, ez a szerelvény megy-e Varasdra. Ez hát, mondta a kalauz, hangjában az avatatlanknak kijáró lenézéssel.

Gyorsan visszabújt a kupéba, s behúzódott a sarokba. Levetette a zakóját, nehogy még jobban összegyűrődjön, elég gyűrött volt már amúgy is, s fölakasztotta a fogasra. Egyik szárnyát az arcára borította, mintha aludna. Valaki fölnyitotta az ajtót. Király oda se nézett. Nem akart most találkozni senkivel.

Először úgy tervezte, hazamegy, megnézi a gyerekeket is, de nagy kitérő lett volna. Felesége Varasdon volt a megyei kórházban. Ha haza akar menni, le kellett volna szállnia Sárdombón, s megvárnia a személyt, s erre most nem volt ideje.

A gyors, amire fölszállt, meg se állt Avaskéren, a sebesség irigy kézzel rántotta el orra elől még a falu látképét is.

A varasdi kórház százéves, elhanyagolt épület volt, talán utoljára a háború után nyúltak hozzá, próbálták a harcok okozta sérüléseket úgy-ahogy rendbe hozni. Azóta még a festés-mázolás is nehezen járt ki neki. Királyt ez egyáltalán nem akadályozta meg abban, hogy elhatalmasodjék rajta a leküzdhetetlen lámpaláz. Sosem volt még kórházban, a gyerekek is mind otthon születtek, és senki a családban nem vitte addig a betegséget, hogy kórházba kerüljön, vagy meggyógyult, vagy belehalt, de a kórházat mind elkerülték.

A folyosó tele volt székekkel, mégse ült le, föl-le sétált, toporgott, hátha így gyorsabban meghallgatásra talál. Jött is a nővér, hamar, Király elállta az útját.

– Mi tetszik? – kérdezte a nővér.

– A feleségömet keresöm – mondta Király, és előhúzta a zsebéből a táviratot –, ihol ni, a távirat, hogy behozták . . .

– Hogy hívják?

– Király, Királ Lajos vagyok . . .

– Várni kell egy kicsit – mondta a nővér a homlokát ráncolva. Király cigarettát vett elő. A nővér már indult volna, de még visszaszólt: – Itt nem szabad dohányozni! – Király eltette a cigarettát, és türelmetlenül dobolni kezdett az ablakpárkányon. A nővér bement a szemközti ajtón. Az ajtót nem csukta be rendesen maga mögött, ki lehetett hallani a szavait: – Itt van a férje annak

az asszonynak, akit a múltkor operáltunk vakbéllel.

– Küldje be – mordult föl az orvos. Király nem tudta, mérges vagy magától ilyen a hangja. A nővér kinézett az ajtórésen.

– Jöjjön be, a doktor úr várja!

– Jó napot! – mondta Király, és megállt az ajtóban.

– Jó napot! – mondta az orvos tettetett kedélyességgel. – Már azt hittük, itt hagyja nekünk a feleségét.

– Szolgálatban vótam, nem gyűhettem hamarébb.

– Hol dolgozik?

– Pestön, a vasútnál. – Az orvos beleegyezően bólogatott, mintha valóban érdekelték volna Király munkahelyi viszonyai.

– Elviheti a feleségét – mondta. Király nem mozdult, csak állt, és továbbra is az orvost nézte, az arcán kifejezéstelen egykedvűség ült. – Na, mi az, nem is örül?

– Igaz, hogy mögoperálták? – bökte ki a kérdést Király.

– Hát persze – mondta az orvos.

– És . . .

– Már nincs semmi baja, a seb szépen gyógyul, egy hét múlva akár futballozhat is . . .

– Mi baja vót?

– Vakbélgyulladás.

– Vakbél?

– Az hát. Na de siessen, mert a felesége már nagyon várja magát – mondta az orvos. Kezet nyújtott Királynak, aztán megpróbálta, némi enyhe erőszakot alkalmazva, kitessekélni a szobából. Király megmakacsolta magát. A kezét a nadrágzsebébe mélyesztette, néhány gyűrött százast húzott elő, és az orvos felé nyújtotta.

– Tudom, hogy ez szörény fizetség, de azért csak tögye el, doktor úr! – Az orvos némi furcsálkodó mosolyt nyomva el a szája szögletében, elhárította Király kezét. – A magáé. Tögye csak el – erősködött Király, és az orvos zsebébe gyűrte a százásokat. Az orvos kivette a köpenye zsebéből a pénzt, és egy újabb kézfogás ürügyén visszacsúsztatta Király kezébe.

– Nem azért csináltam, higgye el jóember. Jobban kell ez a pénz magának, mint nekem. – Király zavartan hátrált, kezében a gyűrött százások, így lépett ki a folyosóra.

Belül csupa zuhogás, zakatolás, dobogás volt, kívülről meg ez a nyomasztó, szinte együgyű csönd, a folyosó ásító üressége. A fehér ajtók idegenül állták útját, mi van mögöttük, nem tudhatta. Megállt az egyik előtt, kopogott. Nem jött válasz. Újra kopogott. Várt. Hiába. Elveszítette a türelmét: lenyomta a kilincset. A túlzott óvatosság megboszszulta magát, az ajtó hosszan, kíméletlenül nyikorogott.

Női kórteremben van, azt egyből látta. Az ajtó melletti ágyról egy kövér asszony köszönt rá.

– Nem volt szép, hogy ilyen sokáig nem jött, pedig a felesége nagyon várta magát – támadt neki mindjárt otthonosan, mintha ismerné. Király kíváncsian fürkészte az ágyakat. Egyszer csak az ablak mellett meglátta a feleségét. Megállt az ágy előtt. Ijedten nézett körül. Szégyellte magát ennyi idegen előtt, mintha mindenki őket nézte volna, úgy érezte.

– Hogy nézöl ki – korholta az asszony –, igazán fölvöhetted volna az ünneplődet.

– Nem vótam otthun.

– A táviratot mögkaptad?

– Mög.

– Mégse gyüttél.

– Szolgálatban vótam. Most is hónap röggel már dógoznom köll. Nem engedtek el, suttymban cseréltem egy komával. Hazaviszlek, aztán máris mögyök vissza.

– A doktorral beszéltél?

– Persze – vont a vállát Király. Az asszony erre fölült az ágyban, odahajolt a férje füléhez, és suttogva hadarta bele:

– És pénzt, pénzt adtál neki?

– Akartam, de nem fogadta el.

– Talán kevesellte?

– Mög se számúta, ahogy a markába nyomtam, azonmód visszalökte. Nem köll a koszos pénze magának.

– Ezt mondta?

– Nem, csak gondúta. Különben mért lökte vóna vissza?

– Beletötted kopertába?

– Minek töttem vóna?

– Úgy szokták.

– Honnan az isten nyilábu vöttem vóna kopertát!

– Azért lökte vissza.

– Visszalökte, visszalökte, jó helön van az nálunk is, nem igaz? Úgy köll neki, mért volt olyan finnyás!

– Te könnyen beszélsz, nem tégöd operált.

– De hát honnan vögyek kopertát?

– Szörzök én – mondta az asszony, és tettetett fürgeséggel lecsusszant az ágyról. Odament a szomszédasszonyához, összedugták a fejüket. A susmorgás vége az lett, a szomszédasszony kihúzta az éj-jeliszekrénye fiókját, és kivett belőle egy tiszta, fehér borítékot. Király felesége zavartan, de boldogan nyúlt érte. – Köszönöm, Iluskám – mondta –, de hát mivel tartozunk?

– Semmivel.

– Ne csináld ezt velünk, mondd meg, mi az ára, megfizetjük, de ingyen nem kell! – Király elcsodálkozott az asszonyon, milyen ügyesen kerülí a tájszólást, mintha sose állt volna rá a szája.

– Megharagszom – mondta Ilus, és tréfásan özszeráncolta a szemöldökét.

– Jaj, jaj – sópáncodott Királyné –, hogy fogjuk ezt mi viszonozni neked?

– Hagyd el – mondta Ilus –, jó szívvel adtam, ajándékba. Ajándékot nem kell viszonzozni. – Hirtelen arcon csókolta Királynét, aki ettől egészen zavarba jött. Könnyekig érzékenyülve jött vissza az urához, karolt bele, vezette kifelé a folyósóra.

Röstellte a többiek előtt, hogy ilyen tesze-tosza, semmit sem intéző ember az ura. Bezzeg az Ilusé, az nem így jött be, nem ilyen oldalazva, kopott, gyűrött ruhában. Egy kazal virággal rohant végig az ágyak között, mindenkinek adott belőle, és mégse fért el, még a maradék se, az éjjeliszekrényen. Nem kellett avval ennyit veszkődni, adott az pénzt mindenkinek, orvos, nővér egyformán szerették, jól is bántak a feleségével. És milyen boldog volt, amikor megoperálták az asszonyt, szinte az arcára volt írva, csak úgy fénylett az a kövér képe, majd kicsattant a boldogságtól. Ha hazavihetem, nem engedem dolgozni többet az én kis feleségemet, mondta, többet a kezébe se veheti a kapát, én fogom tisztán tartani még a virágoskertet is, mert a többihez eddig se engedtem nyúlni, haha. Hát ilyen emberek is vannak. Mért kell mindig olyan búval béleltnék lenni, mint ez a Lajos. Hirtelen melegség ébredt benne. Valamikor régen, lány korában éppen ezt szerette meg benne, az esetlenséget. Persze, mert még nem tudhatta, milyen nehéz lesz aztán elviselni.

– Látod, mégiscsak sikerült szörözni – mondta, és odaadta Királynak a borítékot.

– Mennyit tögyek bele?

– Hát egy ezrest.
– Mennyit?
– Egy ezrest.
– Kevesebbet nem lehet?
– Nem.
– Miért?
– Ez a szokás. Van aki többet ad, de kevesebbet senki. Az már sértés vóna.

– De hiszen akkor egy vasunk se marad.

– Nem baj – mondta az asszony –, a vonat elvissz ingyen is, szabadjegyünk van, nem? – Királybólintott, aztán elővette a pénzt, a csaknem szakadásig gyűrött százasokat, kisimogatta, de nem tette bele őket a borítékba. – Mi van, mért nem készíted be, sajnálod tőlem? – Király sietve telerakta, aztán leragasztotta a borítékot. – Jaj, minek ragasztottad le! – kapott a kezéhez ijedten az asszony.

– Nem köllött volna?

– Nem hát.

– Hanem?

– Csak úgy be szokták gyűrni.

– Nem tudtam.

– Én voltam bolond, hogy rád bíztam – mondta az asszony, és elhúzódott. Az ablaknak támasztotta a homlokát. Látszólag nyugodt volt, de a szeméből sűrűn peregtek a könnyek. Nem törölte le őket, engedte, hadd hulljanak szabadon a poros ablakpárkányra mind.

– Te sírsz?

– Nem – mondta az asszony, és csüggedten Király kezébe adta a borítékot. Király elindult az orvosi szoba felé.

Amikor Király visszajött, az asszony idegesen csapott le rá:

– Na, sikerült?

– Nem vót a helin. A nővér eresztött be. Letöttem az asztalára. Ott hattam.

– Csak mögmondja neki a nővér, hogy mi küldtük.

– Ha el nem töszi magának.

– Hogy mondhatsz ilyet!

– Mit védöd üket, attu, hogy fehér köpenyt hordanak, attu még nem szentök. Ippen olyanok, mint a többi embör.

– A többi embör se mind lop.

– Nem hát, csak amellik töheti.

– Eh, bolond vagy te.

– Mönni kéne – mondta Király –, mert nem érjük el a vonatot.

– Már becsomagutam – mondta az asszony –, fööltözöm, aztán indulhatunk.

Amikor kiléptek a kórházkapun, az asszony megbocsátón bújt oda Királyhoz, aki görnyedten baktatott, egyik kezében az asszony holmija, a másikkban a saját nyúzott aktatáskája, s nem sokat tördöve a felesége állapotával, makacsul szaporázta a lépteit.

Az állomáson leültek a padra. A bőrröndöt ma-

guk mellé tették. Volt idejük, most mondta a hangosbemondó, hogy a vonat húsz percet késik.

– Kőne valamit vőnni a gyerekeknek – mondta az asszony.

– De hiszön nincs egy vasunk se – mondta Király.

– Nálam maradt néhány forint. – Előkotorta a pénztárcáját, s odament a váróterem végében álló kis üvegbódéhoz. Sokáig válogatott, csak amikor a hangosbemondó közölte, hogy a szerelvénnyel beállt, akkor jött vissza kezében az apró kis ajándékokkal: műanyag babák, katonák, egy zacskó cukorka.

– Nézd – mutatta büszkén.

– Mennyi vót? – kérdezte Király.

– Egy ötvenesből még vissza is kaptam . . . – Király oda se nézett, komoran törtetett föl a bőrdőkökkel a lépcsőn. Már a peronon állt, türelmetlenül fordult vissza, na mi lesz már, mért nem jön ez az asszony. Elöntötte a szégyén, amikor látta, idegen emberek segítik föl a feleségét. Segítenem kellett volna, gondolta, de már későn. Az asszony bocsánatkérően szabadkozott: – Húzódik a sebem, nem tudok olyan magasra föllépni egyedül.

Találtak egy üres kupét, a sarokba telepedtek. Az asszony Király vállára hajtotta a fejét, pedig nem volt álmos. Királyban türelmetlenül rajzottak föl a régi, mára szinte szégyellnivalóvá élesedett emlékek. Behunyta a szemét, hogy elűzze magától őket, de csak még forróbban lepték el. Átkarolta az asszony derekát, ha nem is olyan sürgetően, de

csaknem ugyanolyan félénken, mint legény korában. Az asszony erre fölszisszent, s barátságosan, boldogan, de odébb tolta a kezét:

– Na, te, mit csinálsz! Fáj ám, ha ennyire szorítasz . . . – Király engedelmesen odébb húzta a kezét.

– Mi van a gyerökökkel?

– Jól vannak, anyádék legalábbis azt üzenték. Mert bent nem vótak nálom egyszer se.

– Anyáméknál vannak a gyerökök? – csodálkozott el Király.

– De most hazahozom őket.

– Ilyen betegön?

– Nem vagyok már beteg. Hidd el, rosszabb lenne egyedül. Segítenek már, hiszön Juli egész nagylány.

– Egyszer köll még huszonnégyóráznom, aztán két hétig itthun löszök. Ezt várd ki legalább. Ezt az egy napot.

– Nem löhet. Mit szólnának anyádék! Nem ismeröd őket?

– Dehogynem.

– Nem lösz sömmi baj. Mönj csak nyugodtan.

– Nem mögyök vissza többet, de ezt az egy napot muszáj. Mögígértem a komának, aki most helöttesít. Mög az egész havi pénzöm is odaveszne. Azt még azért ki akarom hajtani belőlük. Aztán ott ögye mög őket a fene. – Az asszony hálásan simult hozzá. – Hazagyüvök, persze csak akkor, ha te is akarod.

– Bolond vagy. Hát hogyan akarnám.

– Akkor jó.

Már délután volt, amikor a szülői házba beállítottak. Visszük a gyereköket, mondta az asszony. Köszönöm, hogy vigyáztak rájuk eddig is, hogy bajlódtak velük. Ó, mondta Király anyja, nem volt ezekkel sömmi baj, mind olyan engödelmes volt, legalábbis a nagymamának mindig szót fogadtak, igaz-e, kislányom, fordult Julihoz, aki távolról szemlélte, a kicsik hogy tolakodnak oda az anyjukhoz, apjukhoz, hogy rángatják a kezüket-ruhájukat, követelve a remélt ajándékot. Majd otthon mögkapjátok, mondta nevetve az asszony. Azért nem adta elő itt, amit hozott, nehogy megszólja az anyósa. Tudta, előbb-utóbb úgyis eljut hozzá a hír, mit kaptak a gyerekek, s a számára nem tesz akkor se lakatot, de most ezt a pillanatot legalább szeretne volna megúszni bosszúság nélkül. Este lett, mire hazaértek. Föltett egy kis levest, s amíg az főtt, kipakoltak, előkerültek az ajándékok is.

– Te add oda nekik – súgta oda az asszony az urának. Király szinte megrészegült a hálától. Átkarolta az asszonyt, s amit még sohase tett, ott a gyerekek szeme láttára szájon csókolta. Éhes, vak szenvedély ébredt föl benne. Mintha attól félt volna, igen, hogy elveszíti.

Lefekvéskor bebújt az asszony mellé az ágyba.

– Hogy fogsz aztán huszonnégyszázra? – kérdezte aggódóan az asszony, de már húzódott is

odébb, készítette neki a helyet az átfűlt, forró takaró alatt.

– Majd alszom a vonaton – mondta a férfi.

– Csak aztán vigyázz, tudod, hiszen még fáj a sebem.

Lajos be se ment a szállóba, egyből a váltáshoz sietett. Sovány mogorván tette a dolgát. Most még kisebbnek, még ráncosabbnak látszott, mint eddig, szinte törpévé aszalódott, de a mozdulatain egyáltalán nem érződött a fáradtság. Csak a tekintetéből sütött a feneketlen kimerültség.

– Azt hittem, sose gyün meg – lökte ki a foga közül a szinte érthetetlenül keményre rágott szavakat.

– Későtt a vonat.

– Hogy van az asszony?

– Jól. Hazavitem. Elmögyök én is. Itthagynom ezt az egészet. – Nem akarta elmondani, és éppen Sováynak nem, e hosszas tépelődés eredményét, de valahogy most annyira kikíváncozott belőle, nem tudott uralkodni magán.

– Sejtettem – mondta Sovány –, de a szabadságot, azt még kiveszi, mi?

– Hát persze – vigyorodott el Király –, bolond azért nem vagyok.

– Igaza van – mondta Sovány –, ha otthon jobban kijön. Mennék én is, de nincs hová, nekem már nincs. Aki szökhethet, az elején szökjön, mert aztán vége, úgy jár, mint én, itt marad örökre. Hogy

az isten verje meg! Különben jó hírem van. Éjfélkor leváltják.

– Kicsoda?

– Svihák. A szállón lakik. Ismeri, nem?

Nappal könnyen múlt az idő, alig volt fáradtabb a szokásosnál. Csak néha vett erőt rajta egy-egy szédülésszerű kimerültségroham.

Ahogy besötétedett, kezdtek egyre sűrűbbé válni a rohamok, és most már nem is csak egy-egy összerázkódás idejéig tartottak, volt, hogy még le is kellett ülnie. Majdnem elaludt, csak az ijedtség ugrasztotta talpra.

Jócskán elmúlt az éjfél, de Sviháknak híre-hamva se volt. Becsapott ez a Sovány, gondolta Király. Persze Svihákba se lehetett bízni, ha beveszi magát egy kocsmába, ismerte, amíg a pénze vagy a hi-tele tart, addig biztos, hogy nem jön elő. Svihák végül mégiscsak megjött. Egyáltalán nem zavarta, hogy elkésett. Egy fél órácska, mit számít az, mondta röhögve. Volt már benne valami nyomás.

– Már mögint ivott? – förmedt rá Király mogorván.

– Mi köze hozzá? – húzta föl a vállát Svihák.

– Na, fogja – mondta Király, és ledobta Svihák lába elé a szerszámokat.

– Lehetne egy kicsit barátságosabb is.

– Az, persze.

– Látja, én nem vagyok olyan irigy, mint maga – egy laposüveget húzott elő a kabátja alól, és Királynak nyújtotta. – Húzza meg – mondta. – Jó

kisüsti van benne. Csak nem utasít vissza? – egészen közel furakodott Királyhoz, és az orra alá tolta a pálinkásüveget. Király, bármennyire ellenére volt, beleivott az üvegbe. A pálinka forró-jege marásától összerándult az egész benseje. Hogy az öklendezését elfojtsa, újabb kortyokat kellett az első után erőltetnie. Ettől aztán váratlanul kitisztult a feje. A fáradság föloldódott, valami lebegő, földöntúli könnyedség foglalta el a helyét. Futva indult el a sínek között a sötétbe.

– Hová megy? – kiabált utána Svihák.

– Haza.

– Arra? – de Király a kérdést már meg se hallotta. Vadul csikorgott a lába alatt a sínágy zúzaléka.

Amilyen hirtelen gyorsultak föl és könnyebbedtek meg a mozdulatai a pálinka hatása alatt, olyan váratlanul lett most nehéz és lassú minden. Mint ha az éjszaka egész feneketlen súlyát neki kellett volna a vállán cipelnie egyedül. Odatámaszkodott az egyik kocsi oldalának, s várta, hogy elmúlják róla a tehetetlenségnek ez a mindent megemésztő érzése. Szerencsére futó rosszullét volt csupán. Az éjszaka, mintha számításból tenné, szinte túlzott kedvességgel ölelte át.

Tétovázva indult tovább, mint aki keres valamit. Megpróbálta kinyitni az egyik kocsi ajtaját, de nem sikerült. Á, nem ez az, gondolta. Pedig itt kell lennie valahol, ezek közül volt valamelyik. Még napközben túl nagy lendülettel csapódott be

egy kocsi, és ettől kinyílt az ajtaja. Sietve visszahúzta, be is drótozta, de az a drótozás annyi, mint a halottnak a csók, egyetlen rántással föltépheti. Csak találjam meg, szinte betegesen vibrált benne a kívánság. Egyre idegesebbé vált a közeli, mégis olyan csalókan bujkáló lehetőség kergetése közben. Nem készített elő semmit. Azt se nézte meg, mi van a vagonban.

Ekkor valami neszezést hallott a kocsi másik oldalán. Nem mozdult. Az őrvolna az? És ha ő? Csak nem ijedek meg egy félkarú vénembertől? Jól is néznénk ki. Azért megvárta, hogy a lépések eltávolodjanak.

Na végre, morogta magában elégedetten, hát már azt hittem, sohase talállok meg. Sietve kereste a papírdobozok nyitját, ahol benyúlhatott a nagy karton alá. Türelmetlenül tépte föl, mert közben újra közeledni hallotta az őrt. Sietve a kabátja szárnya alá rejtette, ami a keze ügyébe akadt, és futni kezdett. Nem törődött vele, hogy így még jobban felhívja magára a figyelmet. Hallotta a háta mögött az őrvkiáltását, álljon meg, álljon meg, de oda se figyelt. Gyorsan, könnyedén bujkált át az ütközők között, futott végig a talpfákon. Az őrvlépései messze elmaradtak mögötte.

Megállt egy pillanatra, hogy belehallgasson az éjszakai pályaudvar ismerős zajaiba, nem észlel-e valami gyanúsat. A szokásos zajokon kívül semmit se hallott. Megnyugodott. Az utat is könnyen megtalálta a szálló felé. Közelebb volt, mint remélte.

Nem bírta a kíváncsiságával. Elővette a kabátja alól a zsákmányt. Egy kis fehér papírdoboz volt színes ábrákkal az oldalán. Ki akarta bontani, hogy megnézzze, mi van benne, de a doboz leesett a földre. Egy hajszárító bomlott ki belőle. Mi lehet ez, tűnődött el Király. Biztosan valami háztartási gép, gondolta, jó lesz az asszonynak a születésnapjára. Azt a ruhát, azt a selymet úgyis annyira leszólta.

El volt merülve a gondolataiban, nem vette észre, hogy a dombról elindult egy kocsí, és hangtalanul gurult feléje. Lehajolt a földre, fölvette a hajszárítót, aztán újra lehajolt a dobozért. Jobb, ha visszateszem bele, gondolta, úgy olyan, mintha egyenesen a boltban vettem volna, talán még a jótállási cédula is benne van. Ez az ötlet fölvidította, csaknem elmosolyodott. Kár, hogy egy kicsit piszkos lett, gondolta, benyálazta az ujját, hogy avval törölgesse le a koszt a dobozról.

Csak annyit érzett, valaki gyöngéden meglöki hátulról. Előrenyúlt, széttárta a kezét, a hajszárító leesett a földre. Nem értette, hogyan gyöngülhetett el hirtelen ennyire. Tett egy-két kapkodó lépést, hogy visszanyerje az egyensúlyát, de ezek már teljesen automatikus mozdulatok voltak, mintha nem is ő követte volna el őket, aztán evvel is fölhagyott, e hiábavaló kapkodással. Végigesett a talpfák között, arca a kövekre csapódott, a keze előrenyúlt. A kocsí semmit se veszítve a lendületéből könnyedén, kattogva gurult át fölötte.

A gerincét törte el az ütköző, s a feje búbját sértette föl valami kiálló vas alkatrész, de éppen hogy csak, egy horzsolás erejéig. Már nem is vérzett, amikor megtalálták. Látszólag semmi baja se volt. A szája kissé föl volt nyílva, mintha még mondani akart volna valamit.

Vége a táncnak

A templomkert égerfáinak fekete lombjába szelíden mart bele a kora esti sötétség. Alig-szellője unottan rázogatta az évszázadok súlyától megcsüngedt lombokat, az ágak néhol egészen földig hajoltak, vén kutya ejti ki így foga közül az egykor olyannyira áhított koncot. Azt is hihette volna az ember, hogy valami lovagvári történet díszletei közé tévedt, talán egyenesen Kemény Zsigmond vadregényes birodalmába. A tárgyakon azonban jól látszott, nem sikerült az időn kívüliség képzelet szülte birodalmában megragadniuk. A fákhöz képest túlon túl kicsire sikeredett templom éppen most készült elhányni tornyáról a zsindelet, a valamikori tojássárga vakolat mögül mindenütt szemérmetlenül tolakodott elő a téglá, a vedlett falakon hosszú rozsdacsíkokat húzott a romlástól szétmarcangolt csatornából kicsorgó esőlé, mindez arra utalt, modern idöket élünk, valahol a huszadik század második felének közepe táján járunk, amikor az egyház csillaga ugyancsak leáldozóban van, s nincsen pénz az állami műemlékvédelem szempontjából jelentéktelennek ítélt rekvizitumok állapotának meg-

őrzésére, és talán végképp Isten gondjára bízott, ami Istené. A békés romlásnak ezen idilli kuszaságú képe azonban nem maradhatott meg önmaga védett körében, mint ahogyan talán semmi ezen a világon. A mindenén áthatoló ammóniaszag kéretlen-kelletlen messzről jelezte, a templomot körülvevő falu háztáji disznótartásra adta a fejét. A kellemetlen szag némi jó módra is következtetni engedte volna a kíváncsi szemlélődőt, ha nem lett volna botorság már feltételezni is idegen szemlélődő felbukkanását ebben a közhasznú térképeken mára föl se tüntetett, ámbár valamikor szebb napokat látott faluban, Avaskéren.

A templomtérre, amit a templom, a paplak, valamint a pártház fogott háromszögébe, nagyvárosi, kozmopolita diszkózene szűrődött ki. Az egészben csak az volt furcsa, hogy a kultúrház messze volt ide, a falu túlsó végén, a mulatságokat pedig ott volt szokásban megrendezni. Most az egyszer azonban kivételt tett a szomszéd faluban székelő közös tanács vezetősége, s a pártház féltve őrzött nagytermét dobta oda a katonaérett ifjúságnak prédául. Az ünnepségre, a fegyveres erők napja keretében, Avaskér felszabadulásának harmincadik évfordulója alkalmából került sor.

A hivatalos események már a délutáni órákban lezajlottak. Az örökös részegségtől elmeredezett arcú komoly katonatisztek mostanra mind eltakartak a helyszínről, megunták a már kora délután elkezdett kekszrágást, konyakozást, s a tanácsi ve-

zetők kíséretében visszatértek a laktanyába, hogy ott kerítsenek sort a mulatság vastagabbik részére. A megyeszékhelyről ingázó újsütetű tanácsi dolgozók gondoskodásából egy jóízű birkapaprikásra se futotta. Semennyibe se került volna, ha leütközött egy-két kiselejtezett báránnyal a termelőszövetkezet birkanyájából. Egyébként se a pénzt sajnálták: vi-zes-pohárból nyakaltatták mindenkivel a legdrágább Napóleon konyakot, mintha holmi kertek alján termett, novás vinkó lett volna. A tiszteket nem is a szomjúság, sokkal inkább az éhség készítette, hogy a visszavonulás mellett döntsének, hiszen a laktanya konyháján a tegnapelőtti vadászat maradéka, jóféle vadhús várta őket, meg a tisztes vendégeket is.

A legénység cseppet se bánta, hogy ily módon felügyelet nélkül maradt. Másnap reggelig szólt a rendkívüli eltávozás. Különösen a kopaszok vadultak neki. Ínyükről alig száradt még fel a civil élet engesztelhetetlen szabadossága, s a kiképzés okozta kényszer-elvonókúra taplószárazzá sorvasztotta az érzékeiket. Míg az öreg bakák rendíthetetlen nyugalommal vedelték a márványpadlós, de különben ízléstelenül, olcsón kicicomázott terem szabad sarkába húzódva a sört, ládászámra halmozva föl a tartalék muníciót, az újoncok hörcsögmohósággal vetették magukat a néhány nehezen összezsúfolódott, ideetlenül vihorászó lány nyomába.

Talán ha nyolcan, tízen lehettek a lányok, egyikükre se lehetett rámondani, hogy valami harmatos

virágszál, eldugott falusi szépség. Csakis a legelvetemültebbek engedtek Törekös Józsi hetek óta tartó, már-már zaklatásszámba menő unszolásának.

Józsi a rendőrőrs lerobbant terepjárójának javításához szükséges alkatrészek csereberéje folytán afféle összekötőként szerepelt mind a laktanya, mind a falu lakóinak szemében, s így az ünnepség minden rendezőjének hálátlan feladatköre szinte törvényszerűen szakadt a nyakába. Hetek óta nem törődött már semmi mással. Kedvét lelte a feladatban. Nyelvét lógatva rohángált fűhöz-fához.

Igazi, rendszeres munkára egyáltalán nem volt kapható. Csakis olyan dolgokba kezdett bele, amiknek semmiféle látható hasznuk nem ígérkezett. Félnotás falubolondjára emlékeztető bohém életvitele ilyenkor, ha kedvére való munkára lelt, gyökerezen megváltozott. Meglepő találékonyságról, ösztönös intelligenciáról, nemegyszer buldogszívósságról tett tanúbizonyságot. Amikor aztán bevégezte a munkát, rögvest visszaváltozott azzá, aki volt, mihaszna kocsmatöltelékké. Az imént említett jó tulajdonságok, habár látszólag teljesen hiábavalóan fitogtatta őket, még a falu végzetesen haszonelvű világában is szereztek némi megbecsülést neki.

Józsit ez is, a megbecsülés, s az is, a megvetés, látszólag teljesen hidegen hagyta. Ízig-vérig ide tartozott a faluhoz, mégis úgy viselkedett, mintha felül állna az itteni szokásokon, füttyülne az általuk képviselt értékrendre. Az előkelő, városi idegen szerepét játszotta. Talán a motorok, autók s a

mindenféle gépek iránti rajongásával is ezért tüntetett olyan hivalkodóan. Az azonban sose fordult meg a fejében, hogy egészen hátat fordítson a falunak, hogy tényleg kereket oldjon, s gyári munkásként próbáljon szerencsét akár a közeli Varasdon, akár a fővárosban, mint a kortársai közül a legtöbben, akik pedig egytől egyig földhözragadtabb gondolkodásúak, nehézkesebbek voltak nála. Józsi azonban nem irigyelte a szerencséjüket.

Tulajdonképpen elégedett volt a helyzetével, akkor meg minek kíváncszott volna el, és hova? Lehet, hogy nem is bízott eléggé magában ahhoz, hogy a faluból való menekülés, erős divat volt ez akkoriban, nagy elhatározása megszülessék benne. A gondolattal eljátszott néha, de ennél tovább nem jutott. Az igazi ösztönzést mindenütt a családi háttér adta. Nála, árva, gyerekek lévén, ez is hiányzott.

Ott ült az öreg katonák gyűrűjében, és keserű, unott fintorral szemlélte az újoncok meg a néhány jöttment falusi lány ugrabugrálását, infantilis viháncolását. A világért se vegyült volna közéjük.

Egészen addig tartott ez a fölényes viselkedése, amíg meg nem jelent a lányok között Gizi. Józsi nem akart hinni a szemének.

Egyedül Gizit felejtette le a meghívandók listájáról, nem minden szándékosság nélkül, és tessék, most mégis itt van. Nem értette, hogyan történhetett meg a baleset. Gyalog Berci, a postás az ő határozott tilalma ellenére is bedobott volna egyet a stencilezett meghívók közül Giziékhez?

Józsi maga se tudta pontosan, miért éppen Gizit akarta megkímélni ennek a már eleve rosszízűnek ígérkező mulatságnak a viszontagságaitól. Ösztönösen jött az egész. Eddig eszébe se jutott, hogy Gizit jobban kéne féltenie bármitől is, mint akármelyik lányt a faluban. És ha Gizi nem jelenik meg az előzetes óvatossági intézkedések ellenére egy buldogképű újonc karjába kapaszkodva a táncparketten, talán annyiban is marad az egész, lehet, másnap maga Józsi se emlékezett volna önkéntelenül tett gáláns gesztusára.

Most azonban, miközben a táncba belefeledkezett, gyanúsan gondtalanul nevetgélő lányra tévedt a tekintete, szinte összegörnyedt a fájdalomtól. Azt hitte, mindenki Gizit nézi, és mindenki megbotránkozik a kihívó viselkedésén, ami igazából, a többiekéhez képest, nem is volt kihívó.

Annak, hogy később mégiscsak a figyelem középpontjába került, egészen más oka volt.

Talán még az sem számított volna, hogy a Pestet megjárt, levitézlett malteroslányok alkotta hölgykoszorú csalóka kontrasztja folytán az ő közönséges falusi eleganciája, a frissen bodorított haj, a röpködő műszál csipkék, a szappanillat szinte hercegnőien választékosnak hatott, ha a mindig is kiszámíthatatlanul csapongó események nem vesznek olyan közönséges fordulatot, mint amilyent végül is venni kényszerültek.

Józsi bajban lett volna, ha megkísérli, hogy Gizi hirtelen fölfedezett szépségének mibenlétéről,

akár csak magának is számot adjon. Nem, az arca nem nagyon tetszett neki, a szája túl nagy volt, az orra kunkori, mint a malac farka, a szeme vágott, a pillantása lapos, ami együgyűvé tette a megjelenését, ugyanakkor némi ravaszkodás látszatát is odalopta a vonásai közé. Most itt a táncolók között azonban az arcánál jobban érvényesült a mozgása.

Ne nézze őt senki a buldogképű tulajdonának, hiszen semmi közük egymáshoz, éppen csak egy táncra szövetkeztek, gondolta Gizi. Ide-oda villant hát a fiú válla fölött a szeme, mégse merete senki lekérni. Pedig a többi lány körül szinte forrt a levegő. Még a tánc szüneteiben is a partnere nyakán maradt, aki ellen egyébként nem volt semmi kifogása, csöndes, udvarias fiú volt, s ha már így alakultak a dolgok, megpróbált jó pofát vágni hozzá. Alighanem azért bántak ilyen kíméletesen vele a többiek, mert túlságosan választékosnak találták ahhoz, hogy leplezetlen, durva kívánságaikkal megrohanják, csendes, hosszadalmas udvarlásra pedig, jól tudták, nincsen idő. Gizi zavarában hangosan nevetgélt, lecsipkedte a hajszálakat a buldokképű egyenruhájáról, még a sörébe is beleivott, ami erre felé egészen bizalmas gesztusnak számított.

Józsi szemében föl is lobbant a gyűlölet, de furcsa módon nem Gizi, hanem a buldogképű ellen. Elhatározta, mindenképpen véget vet a kutyakomédiának. Fölállt. A ládákból tákolt asztal csaknem összedőlt a váratlan megpróbáltatástól, ugyanis Józsi, hogy lendületet vegyen, kénytelen volt rá-

támaszkodni a tenyerével. Szétlökdöste a táncolókat, a söröspult előtt ácsorgókat, ámbár erre a lökdösődésre nem lett volna szüksége, enélkül is utat nyitottak neki mindenütt, olyan vészjósló volt az arckifejezése, elszántak a mozdulatai. Hátulról ragadta meg a buldogképű karját. Meglepte, mennyire izmos. Ő maga a beesett mellével, a csapott vállával beteges kamasznak hatott mellette, mégsem ijedt meg. Durván megrántotta, s szembefordította a fiút. Az se köpni, se nyelni nem tudott a meglepetéstől, szinte meghunyászkodva túrt, Józsi azt tehetett volna vele, amit akar, de csak egyetlen mondatot sziszegett bele az arcába, igaz, olyan hévvel, hogy még a nyála is kifreccsent közben:

– Kopj le, érted, kopj le!

A figyelmeztetés azonban teljesen hatástalannak bizonyult. A buldogképű, úgy látszik, nem fogta fel a helyzet sugallta választási lehetőséget, se az engedelmességre, se az ellenállásra nem mutatott semmiféle hajlandóságot. Bután nézett Józsi, mintha nem értené, mit akar, aztán megpróbált kezeket oldani. Egyetlen karrándítással kitepte magát Józsi szorításából. Még arra is futotta a figyelméből, hogy Gizit udvariasan maga elé terelje.

Józsi agyát elöntötte a vér. Hogy egy elkényeztetett városi mamlasz, egy mama kedvence így bánjon vele, így merészelden viselkedni, ezt azért nem gondolta volna. Különösen az fájt neki, hogy Gizi is szó nélkül engedelmeskedik ennek a ficsúr-

nak, ennek a senkinek, és még csak eszébe se jut, hogy az ő pártjára álljon.

Nem volt semmi számítás abban, hogy most egyszerre minden dühe Gizi ellen fordult, és a könnyebbnek látszó ellenállás irányába próbált kitörni, a vak ösztön sugallatára ragadta meg a lány kezét, rántotta el a buldogképű mellől.

– Na, mit csinálsz! – méltatlankodott Gizi. Az elkeskenyedett szem, a félig nyílt ajak ügyetlen álarcnak bizonyult, nem tudta leplezni, hogy gazdája várta ezt a fordulatot, és most örül neki, hogy a várakozása nem volt egészen hiábavaló. – Ha nem jártál is tánciskolába – folytatta okoskodva –, annyi sütnivalód azért lehetne, hogyan kell valakit rendesen lekérni.

– Szabad? – kérdezte Józsi, Gizi barátságos gesztusától egészen fölvillanyozva. Még meg is hajolt a buldogképű előtt. Az azonban rá se nézett, mintha észre se venné. Józsi nehezen türtőztette magát. Gizi kedvéért, csakis Gizi kedvéért próbált meg továbbra is készségesnek mutatkozni. Gizi apró fejbólintással köszönt el a buldogképűtől, s egy barátságos mosolyt dobva neki vigaszul, máris Józsi karján vonaglott tovább a halk muzsika gépies ütemére. Józsi jóformán át se fogta a derekát, máris megjelent az újabb táncos. Idegen arca csúfondáros vigyorral hajolt közéjük. Józsi egyből látta, el van veszve, ezek megszervezték a lekérést. Visszakérés nincs, ez íratlan, de annál makacsabb törvény volt itt faluhelyen.

Tanácsstalanul nézett körül. Fogalma se volt róla, mit csináljon. Mindenen áttörtetni újra, vissza az öreg bakákhoz a sörözősarokba, hogy segítséget kérjen, elég reménytelen vállalkozásnak ígérkezett. Igaz, a laktanyán belül feneketlen gyűlölködés tombolt a régiek és az újoncok között, kívülállóval szemben azonban, és Józsi bennfentessége ellenére kívülállónak számított, mégiscsak kötelezte őket a mundér becsülete.

Ártány Dezső képe a legjobbkor bukkant föl az ismeretlen arcok között. Gúnyosan pislogott Józsi-ra, mintha töviről hegyre ismerné minden gondját-baját.

– Mi az, öreg, valami baj van? – tette föl a gépies kérdést.

– Semmi – mondta Józsi zavartan. Egyből zarba jött. Hiába döntött úgy már az első pillanatban, hogy Ártányt nem avatja bele a dologba, éppen eléggé utálta ahhoz, hogy ne kíváncsian közösködni vele, nem tudott meggyőzően hazudni. Nem erkölcsi megfontolások akadályozták, csupán a tehetsége hiányzott.

– Elöttem nincsen titok, pajtás – verte hátba Ártány a barátságosnál egy fokkal durvábban Józsit –, látom én, mi a bajod, hiába tagadod. Gizi-vel szeretnél táncolni, de nem tudod visszakérni, igaz-e?

Józsi megverten bólintott. Nem értette, hogyan láthatott bele Ártány a gondolataiba. Valami disznóságnak kell lennie a dologban, ez másképpen

nem volna lehetséges, gondolta. Ártány a tettek embere volt. Józsi jóformán föl se eszmélt, Ártány máris lekérte Gizit. Odatáncolt vele Józsi elé, s komikus majompofáját átdugva a lány válla fölé, rákacsintott Józsi, s szinte a karjába penderítette Gizit. Ettől fogva aztán viharos gyorsasággal peregtek az események. Gizi alig lépett egyet-kettőt a partnerével, máris ott termett közöttük az újabb táncos, hogy lekérje, és Gizi röpiült karból karba. Kissé szédült ugyan, a gyomra bizonytalanul remegett, mintha körhintán ülne, de boldog volt, de nevetett. Szántsándékkal nem vett tudomást az idegeit újra meg újra megpendítő, talán valóban indokolatlan félelemről. A lányok többsége, pedig milyen vadul kezdték forgatni őket is, most petrezselymet árult. Ha bálkirálynőt választának, biztosan én győznék, gondolta. Azért egy kicsit sajnálta a többieket, túlzásnak tartotta, hogy ennyire a háttérbe szorultak.

Ki tudja, milyen véres verekedésbe nem torlik ez a Gizi körüli kalamajka, ha valami szerencsés véletlen, avagy a technikai személyzet bölcs előrelátása folytán a magnó éppen a legválságosabb pillanatban föl nem mondja a szolgálatot. Hangos felhördülés fogadta a hírt, amit Kapitány Béla, a magnó kezelője a recsegő hangszóró segítségével hozott a tanácstalanul tébláboló párok tudomására: technikai szünet következik.

Gizi csak most nézett föl a partnerére, akit a vé-

letlen kiválasztott neki ebből a részegítő, boldog kavargásból. Ártány volt az.

Ismerte a hírét. Ártány azon kevesek közé tartozott, akiknek a cselekedetei, viselt dolgai közbeszéd tárgyát képezték a faluban is, nem maradtak meg a laktanya egyébként zárt, hermetikus világában. A női nemet célba vevő gáztettei már-már a bűnözés határát súrolták. Gizi azonban nem ijedt meg, inkább vakmerő kacérságot ébresztett benne Ártány híre, semmint félelmet. Szégyenlős, visszahúzódozó lány volt, aki a szokásos körülmények között semmiképpen sem állt volna, de nem is állhatott volna szóba egy ilyen hírhedett alakkal, mint Ártány. Most azonban egészen elveszítette a fejét. Hiába volt kifejezetten jó alakja, a faluban csúnya lánynak tartották a szabálytalan arca miatt. Hát most megmutatom, én is érek valamit, lobbant fel benne a bizonyítási vágy. Úgy érezte, semmibe se kerül neki, hogy akár ezt a hétpróbás csirkefogót is az ujjá köré csavarja. Ha akarom, a lábam elé kuporodik, és dorombolni kezd, akár egy közönséges macska, gondolta.

Ártány nem restellte a szégyenlős kisfiút játszani. Úgy fogta meg Gizi kezét két ujjal, óvatosan, ahogy a lepkét az árokparton a szurtos, mocskos parasztgyerekek. Gizi már ebből is megsejthette volna, ha akarja, hogy Dezsőben sem lakozik több kímélet, mint a lepkevadász gyerekekben, de nem akarta. Elvakította a szinte szemérmetlenül áhított, de eddig olyannyira nélkülözött siker.

Hagyta vezetni magát. Nevetve huppant le a sörládákból rögtönzött asztal mellé. Egy hajtasra kiitta a sört a kicsi, kétdecis pohárból. Észre se vette, hogy Dezső, mielőtt eléje tolta volna, jócskán rátöltött a zsebéből előhúzott lapos konyakosüvegből. Utólag ugyan elcsodálkozott, mennyivel más, jobb íze volt most a sörnek, mint egyébként. Eddig egész pohárral sose ivott. Nemcsak az illendőség tartatta meg vele a mértéket, amikor lakodalmak, keresztelők alkalmával bele-belekóstoltak a nyakra-főre kínálgatott Kőbányai világosba, hanem az a penetráns egéríz, ami már az első kortyoknál megborzongatta a hátát. Most azonban, meglepődve tapasztalta, semmiféle utóíz nem maradt az ínyén. Annyira szomjasnak érezte magát, s annyira kellemesen zsibbadt a szája padlása az előző pohártól, hogy a másodikhoz is kedvet érzett. Szégyellt volna újat kérni, de nem is kellett a kéressel vesződnie, Dezső, amikor kiürült, azonnal újratöltötte a poharát, s most kacsintva tolta a keze ügyébe.

– Igyál, kislány! – mondta. – Ugye, jobb, mint az otthoni, nem olyan keserű? – Ezt az utóbbi megjegyzést már nem is Gizinek címezte, hanem a körülöttük kornyadozó bakáknak, akik jól látták, miben mesterkedik, mégse avatkoztak közbe. Hanos röhögéssel nyugtázták Dezső ormótlan szellemeskedését. Eszük ágában sem volt megsajnálni Gizit, inkább valami kárörömféle volt fölfedezhető az arcukon, a roncsolt vonások mögött. Úgy

kell neki, gondolták, miért kezd vele, hiszen tudhatná, kiféle, miféle. A jobbérzésűek ugyan, mert volt ilyen is közöttük, eleresztettek az asztal fölött egy-két figyelmeztető megjegyzést, de teljesen hatástalanul.

Gizin ekkorra már úrrá lett az enyhe részegség, nem volt képes értékelni az eseményeket, a várható következmények meg végképp kívül estek a látókörén. Hiába bélyegezték a díszes társaság tagjai ütődött kéjencnek, liliomtiprónak, s illették egyéb, nyomdafestéket még kevésbé tűrő jelzőkkel Dezsőt, Gizi mindenén csak nevetett, kacagva bökdöste Ártány oldalát:

– Hallja-e, mit mondanak magáról, hát hagyja ezt? – Dezső már az első pillanatban letegezte, ő mégse volt képes visszategezni, még az alkohol hatására se, hiába tudta, így kellett volna, így illenék ebben a társaságban. Ez volt az utolsó kapocs, ez a magázáshoz való görcsös ragaszkodás, ami a megszokott erkölcsökhöz kötötte. A társasági kapcsolatok körében nem ritka jelenség, hogy a pusztá formalitás tartósabbnak bizonyul a lényegnél, annál, amit kifejezni hivatott. Így volt ez Gizivel is, hiába igyekezett tartani a három lépés távolság látszatát, végérvényesen kicsúszott a lába alól a talaj.

Mire Józsi áttörtetett a lézengő, tétova tömegen, s Gizi közelébe jutott, már késő volt. Első indulatában arra gondolt, belecsap Ártány pofájába, kést ránt, öltre megy vele, de aztán fölmérte, mennyire

kilátástalan, lehet, nevetséges helyzetbe kerülne ezáltal, s visszakozott. Gizit próbálta meggyőzni: helytelen, mondta, amit tesz, amit tenni szándékozik, Ártálynak minden szava csapda, ha rá hallgat, elveszett.

Józsi magához se volt őszinte, holmi hazug ideológiát próbált gyártani, hogy szokatlan viselkedését valamiképpen magyarázza. Bármelyik falubeli lányt megvédené, bizonygatta, ha hasonló helyzetbe kerül, mert ez kutya kötelessége. Arról bölcsen megfeledkezett, hogy makacs kapacitálással ő vezette mindegyiket a veszély elébe, és egyáltalán nem gondolt rá, mennyi viszontagságban lehet részüik, nem is érdekelte, cinikus legyintéssel intézte el az ügyet, mondván, megvan azoknak a magukhoz való eszüik, tudnak vigyázni, ha éppen akar-nak.

Eszébe se jutott, hogy Gizi hívás nélkül is megjelenhet, most meg már késő volt. Hiába próbálta megragadni meztelen, pihés karját, elrángatni Ártány közeléből egy nyugodt beszélgetésre, nem sikerült. Gizi méltatlankodva szabadult ki a szorításából.

– Na, hagyjál már! Mit csinálsz!

– Beszélni akarodk veled! – Józsi szerette volna, ha Ártány közbelép, most úgy tűnt, mégiscsak az volna a legjobb, ha végre tengelyt akasztanak. Ártány azonban nem szólt egy szót se, bölcs nyugalommal a háttérbe húzódva hallgatott, miközben

már a harmadik poharat csempészte észrevétlenül Gizi kezébe.

– Aztán miről? – kérdezte csúfondárosan Gizi. Váratlanul veszítette el a beszéd fonalát. Megrázódott, majd az enyhe szédülés okozta imbolygás után lefordult a támlátlan székről. Egyenesen a padlóra esett volna, de Ártány résen volt, s így történt, hogy Gizi csupán az ő karjába hanyatlott.

Józsi leforrázva állt az asztal innenső oldalán, és tehetetlenül szemlélte a túloldali eseményeket. Gizit ketten vitték a karjukon kifelé, úgy, hogy a lába se érte a földet: Ártány, és az őt árnyékként követő fullajtárja, Görhes Pali.

Pali kicsi, csaknem púpos gyerek volt, de a nevével ellentétben egyáltalán nem görhes. Állandóan, még a legnagyobb télben is trikóban strapacérolt, hogy dagadozó izmait mutogassa. Már-már szektás haraggal gyűlölte az inget. Ennek ellenére a lányokkal nem sok szerencséje volt. Ezért is lett, úgy lehet, Ártány önkéntes csicskása, hogy az elhullajtott morzsákkal némileg kárpótolja magát.

Mire Józsi megkerülte az asztalt, áttörtetett az előtte itt is, ott is röhögve összezáruló tömegen, Ártálynak, Görhesnek és Gizinek már híre-hamva se volt. Hiába kérdezősködött, mindenki úgy tett, mintha fogalma se volna, merre is tűnhettek. Volt, aki azt se tudta, kikről van szó. Talán nemcsak Józsi magyarázta bele a katonák arc kifejezésébe a szándékolt cinizmust, letagadták volna azok színe még a csillagot is az égről. Egészen belesz-

dült az eredménytelen rohangálásba, kérdezősködésbe.

Megadóan, szinte örömmel tűrte, hogy valaki visszaterelje az asztalhoz, lenyomja egy üres székre. Elszánt pofával kezdte nyakalni a sört, mintha kötelességének érezte volna, hogy minél gyorsabban behozza a lemaradását. Erre ugyan kevés esélye volt, a buzgósága azonban átsegítette a nehézségeken, sikerült hamarosan az eszméletvesztés határáig lerészegednie.

Mint az áldatlan falusi utakon zötykölődő teherautókat a porfelhő, úgy vette körül, olyan fojtogatóan a részegség köde, ugyanakkor jótékony védelmet is nyújtott a körülötte zajló kellemetlen események ellenében, elszigetelt érzékei jó ideig nem voltak képesek tudomást venni semmiről, tompán és sötéten hallgattak, mintha rövidzárlat tette volna működésképtelenné őket.

Ha valaki fékevesztett kedvében nem vágja az arcába azt a meglehetősen diszkrét női alsóneműt, sose eszmél föl talán ebből a bambaságba oldódó apatikus nyugalomból, s nem veszi észre, mi történik körülötte a váratlanul az eddiginél is jobban megbolydult díszteremben.

Megtépázott női ruhák kerengtek, szálltak a magosban ide-oda az esztelenül kurjongató, boldogan hahotázó bakák feje fölött. Csaknem a lehetetlennel volt határos, Józsi mégis, első pillantásra fölismerte a színes rongyokban Gizi ruháját.

Ez a fölismerés jótékony atyai pofonként hatott

rá, azonnal kijózanította. Fölugrott. A feje világos volt. Élfényektől kimerevítve, kemény vonalak regulájába kényszerítve kattant eléje a látvány. A kábaság érzete valahonnan nagyon messziről, a ködös múltból derengett csak, nem volt képes áthatalni a szomszédos tizedmásodperc korszakokat elválasztó, hűvös üvegfalán. Öntudata teljes birtokában, mégis egy vadászkutyát meghazudtoló szenvedéllyel vetette magát az elrongyolódott ruhadarabok után. Megpróbálta elkapni őket, kitépni valamelyik vigyorgó újonc kezéből, de azok, mintha megbabonázta volna őket valaki, az utolsó pillanatban kisiklottak a keze közül, az utolsó pillanatot azonban, mintha különös számítás lappangott volna ebben is, mindig kivárták. Józsiban a szenvedély már-már embertelen méreteket öltött, szinte esztét vesztette a dühtől, annyira belelovalta magát a ruhák üldözésének csak azért is lázába.

Hamar összeroppant a végletes erőfeszítés súlya alatt. Pár perc elég volt hozzá, hogy a részegség kábulata újra birtokba vegye eszméletét. Megrogyganva, tehetetlenül támolygott ide-oda a cinikusan jókedvű katonák között, akik olyannyira egy húron pendülve ugratták, cselezték ki, mintha egy jól összeszokott profi kosárlabdacsapat tagjai lettek volna. Cinkos hunyorítással jelezték egymásnak, vigyázz, most feléd indul, s lenéző ajkbiggyesztéssel tértek ki aztán a közeledése elől. Józsi teste már nem engedelmeskedett az akaratának, akár egy tehetetlen bábu, egy vihar tépázta madár-

ijesztő lökődött ide-oda, mindig megkésve, lemaradva, a levegőben röpködő ruhák után.

Egyszer csak Ártánnal találta szembe magát. Ebben a szempillantásban újra visszatért belé az akarat. Nekirontott Ártánnak.

– Mit csináltál velem, te szemét?

– Kivittük friss levegőre – tolta előtérbe magát kéretlenül is Görhes. – Olyan meleg volt – tette hozzá Gizi hangját utánózva, miközben az ő mozdulatait karikírozva, kényeskedve legyezgette magát. Majd hirtelen stílust váltott. – Most aztán szelőlözködhet – mondta nyersen, és röhögve a magosba, a piros selyempapírral bevont lámpák felé dobta Gizi elrongyolódott kombinéját.

– Hol van? – ragadta meg az óvatlan Görhes mellén a zubbonyt Józsi, és rázni kezdte, mintha csak egy kiszolgáltatott kisgyereket egzecíroztatna.

– A plébános úrnál – szólalt meg Ártány unottan, olyan lassan ejtve ki a szavakat, mintha nehezére esne a beszéd. – Neki mindjárt meggyónhatja a bűneit is.

– Bedobtuk, igen, a plébános úr kertjébe, azonmód, ahogy volt, anyaszült meztelenül, hadd legyen egyszer a plébános úrnak is jó napja – Görhesből csak úgy dőlt a szó. Ki tudja, mit össze nem rikoltozott volna még, ha Józsi ököllel az arcába nem vág. Nem lehetett valami nagy ütés, mert Görhesnek a szeme se rebbent. A további viszálykodásról mégis lemondott. Nem ment öltre Józsival,

csak utálkozva ellökte magától, neki egyenesen a buldogképűnek, az meg vissza.

Égész kis kör képződött a balhét kedvelő kíváncsiakból, szervezni se kellett. Hangos kurjongatások közepette lökdösték egymásnak a józansága és ereje utolsó morzsáit is fölélló Józsit. Ártányra, Görhesre nem volt már szükség. Hideg, kíváncsi pillantások követték Józsi minden mozdulatát. Mondhatni, kíméletesen bántak vele. Nem ütötték meg, nem rúgtak bele, csupán ellökte magától, mintha önvédelemből tenné, akinek nekitántorodott, de még ezt se durván, ezt se erőszakosan. Józsi sokáig föl se fogta a helyzet fonákságát, tágra nyitott szeme bizalommal viszonzott minden egyes tekintetet, amit sikerült elkapnia, de hát miért, de hát hogyan, kérdezte, mi lett vele, hol van, motyogta maga elé rendületlenül, amíg csak hasra nem vágódott, ott nem maradt a gyorsan feloszló kör közepén, és el nem veszítette egészen az eszméletét.

A zene semleges, jótékony zsongása újra elárasztotta a termet, a mulatság, igaz, kicsit megcsillapodva, de azért látszatra zavartalanul folyt tovább. Akinek útjába került, átlépte a tehetetlenül elnyúló, ájult testet. Csupán a buldogképű hajolt le egyszer, egy óvatlan pillanatban hozzá, hogy megnézzé, mi van vele, de látva, hogy lélegzik, a tagjai mozgékonyak, nem merevedtek el, tehát él, ő is békén hagyta. Izgatott tekintete a lányokat pász-

tázta, pedig semmi esélye sem volt már, hogy a hát-
ralévő rövid idő alatt bármelyiknek is a kegyébe
férkőzzék. Az ablakok mögött ott ólálkodott ha-
muszürkén a hajnal, jelezve, hamarosan vissza kell
térni a laktanyába.

Hajnali madárszó

Máskor is előfordult vele, hogy kitakarózott, s a hajnal megborzongatta. Az első pillanatban nem gondolt hát semmi különösre. Néhány tizedmásodperc elég volt azonban ahhoz, hogy ráeszméljen, most valami egészen másról van szó.

A madarak zsibongása szemérmetlenül, tolavón közelről csattant föl, a bőrét csiklandozta a cikákoló hangzavar. Úgy érezte, a féktelen kedvű csőrök, a rigó, a csíz, a pitypalatty habókos karma, mind a hajába gabalyodnak. Szárnyak tollmotoszását vélte érezni a nyaka, a válla környékén, surrogva futottak végig rajta az érintések a feje búbjától hivalkodóan duzzadó mellén, horpadt hasán, ágyékán át le egészen a lábujja körméig. Még nem fogta fel egészen, mit jelent mindez. Arra is, hogy hajnalodik, csupán a madarak nyughatatlan viselkedéséből következtethetett, hiszen teljes volt a sötétség. Az elhanyagolt, ismeretlen kert, amit követkehetlen buzgalommal vert fel a csalán, lepett be a bozót, bélelt ki a fű, a moha, bizonytalan rémképeket, semmihez se hasonlító árnyékszörnyeket vetített feléje.

Nemcsak a sötétség akadályozta abban, hogy ráébredjen a valóságra, ösztönösen is ódzkodott a tájékozódástól. Amíg nem ismeri föl a helyszínt, nem emlékszik vissza az előzményekre, nem kell számot vetnie a következményekkel sem. Ez volt az, a következményekkel való szembenézés, amit nagyon szívesen elkerült volna.

A tenyerével többször is végigsimította lúdbőrző, mégis lázasan forró testét, tudta hát, hogy meztelen, de tudomásul venni képtelen volt. Tisztább pillanataiban azt remélte, álmodik, s valami fölébredésfélében reménykedett. Az ébredés azonban nem jött. Mégiscsak fel kellene öltöznöm, gondolta. Fázott, de a meztelenség különös, eddig sose érzett izgalma is erősen vonzotta magához hangyaboly mohóságával. Nehezen, szinte mesterségesen lelassított mozdulatokkal tapogatózott a ruhája után, de nem akadt a keze ügyébe semmi. Ettől ijedt meg. Kapkodva kezdte keresni a bugyit, a harisnyát, a kombinét, a blúzt, a szoknyát, a cipőt. Nem értette: hogyhogy nincsenek sehol? A józanság hirtelen szakadt rá, jeges zuhanyként öblítette le eszméletéről az álom és a már amúgy is tűnőben lévő részegség keverék kábulatát. Amikor először volt kénytelen télvíz idején a tornác takarítása közben könyékig a jeges felmosóvödörbe nyúlni, akkor kapta el ugyanez a dermesztő érintés, igaz, csak könyékig. Most végigsiklott a bőrén, egész valóját kikezdte.

A teljes kijózanodás elkerülhetetlen volt. Föl-

képzett előtte Ártány tolakvóan mézesmázos pofája, a mímelt előzékenységtől elzsibbadt mosoly. Örök életében utálta az efféle embereket, mégis engedett neki. Nem értette, hogyan történhetett. Pedig mindent tudott róla, mindent de mindent, amit a faluban beszéltek, az erőszakoskodásairól, a botrányairól. Mégis megszédült. Azt hitte, vele szemben más lesz, hiszen valóban másnak mutatkozott. Az ujsa köré csavarhatja, azt hitte.

Bizonyos fokig érthető volt, hogy Gizi elvesztette a fejét.

Ha valakinek nem volt, az itteni szóhasználat szerint, aranyos pofikája, hosszú volt mondjuk az orra, hegyes az álla, egyből rámondták a kerges lelkű vénasszonyok, hogy csúnya. És ez ellen az ítélet ellen nem volt apelláta. Gizi is hiába tudta, hogy meztelenül egészen jó alakja van, a fürdőszobatükör előtt többször szigorú vizsgáztatásnak vetette alá magát, egy szót se szólhatott. A büszkeségével, a fennhéjázásával tüntetett inkább. Kissé szájalmas urizálása kétségtelenül bosszantotta a falusiak többségét. Ugyan, mire vág föl annyira, morogták ingerülten, talán arra a vacak érettségijére, na hiszen, elmehet vele a sóhivatalba. Csekély kárpótlást jelentett mindez, ráadásul a helyzetén cseppet sem javított. Tudta, most már aztán végképp nem talál tisztességes udvarlót hetedhét faluban sem. Ha nem éri be valamelyik idejekorán megözvegyült trágya- meg pálinkaszagú állatgondozóval, hát vénlány marad. Ezt már húszéves ko-

rában rámondták akárkire, ha nem volt férjnél. Nem, ezt a végkifejletet, elhatározta, nem várja meg, akkor inkább fölül az éjféli gyorsra, s meg sem áll, amíg valamelyik építőipari vállalat munkásszállásán helyet nem szorít neki az állam egy emeletes vaságy kiteknőződött, megáporodott fészében.

A kezdeti időkben sok-sok ilyen malteroslány rebbent ki a faluból. A legtöbbjének végleg nyoma veszett. Nem érkeztek róluk hitelt érdemlő hírek, csak a pletyka kíméletlen malma örölte tovább a valamikori hírüket, költött róluk mesébe se illő, rosszhiszemű történeteket. A szülők se találtak rájuk. Hiába utazott fel egynek-egynek az apja vagy valami más katonaviselt rokona a fővárosba, kezdett kutatni, kérdezősködni az elveszett után minden világjáró tapasztalatát latba vetve, szinte sohasem járt eredménnyel, ami nem is csoda. Ha véletlenül tovább jutott volna a pályaudvari váróteremben vizslató rendőröknél, a beláthatatlanul kusza nevű vállalatok személyzeti archívumainak kartotékdobozai akkor se nyíltak volna meg előtte. Mélységes titokként kezelték az ideköltözött adatait az illetékesek. Maga a hétfejű sárkány se láthatta volna el különül ezt a feladatot, mint az osztályvezetői székekbe ez időre jócskán belepuffadt, kiérdemesült agitkák, akik a valamikori párkák szerepét átvéve sanda rosszindulattal fonták, tépték, tisztelet a kivételnek, a meggondolatlanul nekik kiszolgáltatót sorsok fonalát.

Voltak néhányan, akik nem bírták az idegenbe vetettség megpróbáltatásait, s hazatértek, de megvetésen kívül itt se igen jutott nekik más. Akik a tegnapi katonamulatságra szóló meghívást elfogadták, mind ehhez a kaszthoz, a megtért malteroslányok kasztjához tartoztak. Egyedül Gizi lógott ki a sorból. Elkényeztetett boltoslány létére meg sem jelent volna egy ilyen kétes társaságban, ha Törökös Józsi őt is hívja, mint a többieket. Igen, Józsi volt az oka mindennek. Ha nem hagyja ki a névsorból, nincsen semmi baj. Így azonban el kellett mennie, csak azért is. Hadd lássa, mennyit érnek a stencilezett, egérrágta meghívói. Annyit se, mint a múlt heti Szabad Föld, mint a körme feketéje. Rajta aztán nem fog ki se Józsi, se más, azt csinál, oda megy, ahova akar, akár hívják, akár nem, elvégre a maga ura. Igen, ezt meg kellett mutatnia.

Néha besegített az anyjának a boltban, de össze azért nem törte magát. Hogyne, érettségizett lány létére csak nem fog az örökös savanyúcukorkaszagban megáporodni. A tanácsháza, a termelőszövetkezet irodája mind tele voltak már az előtte végzett lányokkal, ennél alább pedig ő se akarta adni, az anyja még kevésbé. Majd éppen, hogy kirohögtesse magát! Ha meglátják a lányát kapával, gráblával, hogy ő is a mezőre, a rétre jár a munkaeységért, ahogy a többi tanulatlan falusi lány, egyből kifakadt volna belőlük a megszólás mérge: Na, látod-e, mi lőtt az Abosné lányábu, mögsütheti azt

a hírös bizonyítványát, erre köllött annyira fönn hordani az orrát, erre vót jó az a nagy flanc?

Így aztán Gizi otthon múlatta az idejét, hol kellemes, hol kellemetlen semmittevéssel. Az érettségi óta az anyja még a házi munkától is igyekezett megkímélni, nehogy kirepedezzen a keze, letöredezzon a körme. Józsi esetlen fontoskodása, annak a buldogképűnek az udvarlása, Ártány Dezső számító bámulata, hízelkedése önuralma maradék morzsáit is félresöpörték az útból. Elúszott előle az asztal, kibillent alóla a szék, végül maga a padló is.

Mindmostanáig fogalma se volt, hova zuhant, mi történt vele. A kert trópusi izgalma egyszerre csak érthetetlenül megfagyott. A madarak elhallgattak, a levelek moccanatlanul meredtek a sötétbe. Ez a csönd, ez a mozdulatlanság azonban csöppet sem volt megnyugtató; mint a kényszerűen hosszú ideig visszatartott lélegzet, a kimerültség, az ájulás közeledtének káprázatait pergette Gizi elé, vélt zajok, vélt moccanások lobbantak elő mindenünnen a könnyelműn kényükre hagyott zugokból. Gizi ijedten szökött föl a helyéről, és szégyenlősen, egyik kezével az ágyékát, másikkal a mellét takarva futott előre az egyre ritkuló lombok között a meztelen talpát sajgató kőzúzalékos ösvényen. Nem gondolt semmire, üres volt a feje, akár egy őszi madárfészek, de neki nem is gondolkodnia kellett, sokkal inkább cselekednie. Cselekednie, bármi áron. Az elszánás nem hiányzott belőle, a paplak

tornáca elé érve mégis megtorpant. Ekkor vette csak észre, hova is keveredett. Már-már azon volt, visszafordul, amikor belülről, a zöldre festett, hólyagosan hámló faajtó mögül harsány kutyaugatás hangzott fel. A várható hatással ellenkezőleg Gizi egyből megnyugodott. Állt csak a lépcső előtt, és várt, olyan türelmesen, mintha előre tudta volna, mi történik majd vele.

Maga elé képzelte a plébános úr magas, kissé görbedt alakját, a fekete reverenda úgy lógott rajta, mit egy jobbvágású madárijesztőn a folt hátán folt kidobott télikabát, a vakítóan fehér csontgallér fölött a fekete szeme mintha egyenesen a pokolból világított volna kifelé. Nem, nem jó, igazította ki magát Gizi, azért aludni talán ő is pizsamában alszik. Vagy anélkül. Meztelenül. Azt beszélik róla. S mielőtt lefeküdne, éjfélig táncol a tükör előtt göcsörtös-szörös lábát emelgetve, a sarka úgy kopog a kemény tölgyfa padlón, mint a kecskepata.

Árky atya körül, ahogy megérkezett és elfoglalta a hivatalát, egyből magasra csaptak az ellentétes szenvedélyek hullámai. Sokaknak már pusztá halásra sem tetszett a hír, miszerint a megszokott, idevalósi Szajczy plébános úr helyett idegen érkezik, méghozzá a tekintélyes, ugyanezért többek által meglehetősen rossz szemmel nézett, irigy lenézéssel emlegetett Torosnyékről. Arra a mellékkörülményre ügyet se vetettek, hogy ez a helycsere Árky atya bukásával, s Szajczy plébános úr föl-emelkedésével volt egyenlő, mert hiszen akkor nem

úgy kellett volna fogadniuk, mint egy pökhendi püspöki fullajtárt, s akkor a határtalan ellenszen-
vükbe vegyíthettek volna némi kis megértést is. Talán ha Árky atya egyedül, szemlesütve érkezik, vagy ruháit megszaggatva átkokat szór az elha-
gyott Torosnyékre, a kegyükbe férközhetett volna, de nem, Árky atya nem egyedül jött.

Idő rágt a Mária-zászlók lobogtak a feje felett az eső fenyegette novemberi szélben, a keserű zsol-
tárok örvényének fogságában. A zsoldárokat meg-
feketedett szájú eszelős hívők fújták, a zászlónye-
lek is az ő kezükben ingadoztak. Avaskéren szo-
katlan volt dologidőben az efféle vakbuzgó hívők,
ne mondjam, rajongók látványa. Így aztán nem
volt meglepő, hogy tisztelet helyett hangos röhögés
fogadta a bevonulást, még a tisztes, templomjáró
vénebbek részéről se tellett többre megbocsátó
fejcsóválásnál. Néhány magáról megfeledkezett
vénesszony csatlakozott csak a menethez.

Árky atya egyáltalán semmi hajlandóságot nem
mutatott az ellentétek összebékítésére, esze ágában
sem volt enyhíteni a föltűnése okozta meghőkölést,
nem tűnt el az őt kíváncsian fürkésző rajongó és
ellenséges tekintetek elől valahova a sekrestye bor-
zongó homályába, nem hunyászkodott meg, le se
rázva réverendájáról a felfröcskölt sarat, azonnal a
szószékre hágott, és bejelentette, misézni fog.

A templom a szokatlan időpont ellenére hama-
rosan megtelt. A padokban szorongó zarándokok
köré odagyűltek a falu lézengői, a nehéz munkától

megkímélt öregek, gyerekek, a kocsmakerülésbe belefeledkezett életerős férfiakon is úrrá lett a kíváncsiság, ők is átugrottak az átellenben működő csapszékből, de még Weisz felvégi kocsmájából is érkeztek lóhalálában igyekvő borközi legények. Árky atya rekedt, kissé fojtott hangon latinul celebrálta a misét, de hát nem is ez volt most az érdekes. Mindenki a szentbeszédet várta.

S elkövetkezett az is. Árky atya hangja nem szárnyalt, nem járt be virtuóz magasságokat és mélységeket, ahogy azt Szajczy plébános úr szájából megszokták, de olyan szenvedély, olyan két-ségbeesett hit járta át, hogy még a legelvetemültebb kocsmatöltelékek háta is, akik pedig jószereivel csak röhögni ugrottak át egy jó balhé reményében, beleborzongott, ők se tudták kivonni magukat a hatása alól. Néhányan közülük zokogva borultak le a padra, verték a mellüket, hogy ők nem és nem, soha többé nem vétkeznek, nem néznek a pohár fenekére, és akkor, ott, Árky atya sötéten tűző tekintete alatt, hitték is, amit megfogadtak, de mise végeztével alig fordultak ki a templom kapuján, máris a kocsmapult mellett találták magukat, ahol is még mindig föl-fölzokogva villámgyorsan a teljes eszméletlenségig részegedtek. Amikor végül a kocsmáros kidobta őket a sáros, hideg éjszakába, és sikerült föleszmélniük, gyűlölettől vérben forgó szemmel meredtek a templomra, rázták fenyegetően feléje az öklüket. Egészen mostanáig békés, kellemes időtöltés volt a mindennapi leré-

szegedés, most ezt az örömet is elvette tőlük az az átokverte pap, még itt se hagy békit senkinek, a kocsmában, eléri őket akkor is, amikor a kikapós Pupákné szoknyája körül ólálkodnak, úgy érezték, ott lohol az átkaival mindig szívósan a nyomukban, akárhova is veti őket a jó sors, nem lesz nyugvásuk, a megszokássá tespedt hétköznapiakat e tolakvó buzgalom folytán a lelkiismeret utálatos ébersége teszi egyre lakhatatlanabbá.

A buzgó torosnyéki gyülekezet a mise után hamarosan eltávozott a darázsfészekként felbolygatott faluból, Árky atya magára maradt, de hamar támadtak új rajongói itt is. A már jó ideje elbutult csöndességben kérődző faluban hirtelen mindnaposak lettek a nemegyszer tettelegességig fajuló torzalkodások. Hamar doktor rendelőjében egymás sarkát taposták a bevert fejű, megtépett hajú, föl-karmolt arcú, látteleletért kilincselő kárvallottak. Mindenki kiélhette a szenvedélyét, régóta elfojtott, visszaszorított indulatok törtek fel, meg nem torolt sérelmek nyertek orvoslást e vallási vizsálykodás leple alatt. Árky atya volt az egyetlen, aki nem árthatta bele magát ezekbe a vizsálykodásokba, hiába, hogy látszólag miatta dúltak. Úgy kellett tennie, mintha semmiről se tudna.

Ez a hallgatás a hétköznapi életben nem is esett nehezére, annyira gyámoltalannak mutatkozott, hogy már-már maga is szégyellte, a tüzelőt is a fájós lábú, beteges nagynénjének kellett megrendelni helyette.

A szószék azonban más volt. Itt nem tudott lakatot tenni a szájára. Égő szomjúság kínozza egész héten át, ami csakis a vasárnapi megszólalásban oldódott fel némiképp. Mintha valami hirtelen ízű forrásvíz végtelen kortya perzselte volna végig a torkát, nem tudott parancsolni a szavaknak, amik minden megfontolás nélkül áradtak kifelé a melléből, a csendes mormolásból egyszerre mellverdeső önostorozásba csaptak, majd a szemérmetlen gynás kínos pillanatai következtek, de csak azért, hogy az elvakult kinyilatkoztatások körül az illő csöndet megteremtsék.

Tudta, Torosnyékről már-már botrányossá nőtt népszerűsége miatt kellett távoznia. Elhatározta hát, uralkodik magán, tárgyyszerű lesz, nem rugaszkodik el a mai napra rendelt szent evangélium szavaitól, még csak a szokásos semleges aktualizáló magyarázatot sem fűzi hozzá, és nem beszél tovább tíz percnél, nem emeli föl a hangját, a tekintetét, a kezét odaragasztja a szószék karfájához, nem zavarja meg az előre leírt, betanult szöveg monotoníáját ostoba hadonászással, semmivel, de amikor szembe találta magát a hívők gyülekezetével, lett légyen ez a gyülekezet akár csupán néhány agyér-elmeszesedéstől elbutult vénasszony, összevissza sejpegő unoka, menten elveszítette a fejét. A gügye, mongolidióta kis Majtán Flóri jelenléte éppúgy lázba hozta, ha nem jobban, mint az előkelő városi érdeklődők látogatása. A lélek, amelyből hiányzik a mérték, talán ezt szokás Istennek ne-

vezni, egyformán kiszolgáltatott és mégis hozzáférhetetlen, akár a csapongó intellektus, akár a végzetes tudatlanság fogságában senyved. Létezik-e ez a mérték egyáltalán? Az emberek többsége boldogan vonja kétségbe, így legalább gátlás nélkül merülhet bele a világ ördögi maffiaüzelmébe, hagyhatja eluralkodni magán a mindennapos létharc könyörtelen acsarkodását.

Itt, ezen a ponton próbált meg Árky atya megálljt kiáltani. Önmaga zsigerekig ható őszinte elemzésével kezdte. Jól tudta, ez az egyetlen út, ha van ilyen út egyáltalán, ami mások meggyőzéséhez vezet.

Eleinte Torosnyéken, kezdő korában, amikor öthat lézengő öregasszony volt minden hallgatósága, nem is volt semmi baj. Akkor váltak a nézetei, a módszerei elítélendőkké, különösen a minden szentbeszédét méla unalomba fullasztó püspök úr szemében, amikor kezdett népszerűvé válni. Előfordult, hogy egy-egy jeles ünnepen az összesereglett hívek be se fértek a templomba, a kintrekedtek a téren csoportosultak, s pisszegve fülelték Árky atya szavait, amelyek mikrofon nélkül is betöltötték a telített akusztikájú barokk hajót, s harsogva tódultak ki az utcára a nyitva hagyott ajtón keresztül, nem tudta elnyomni őket az állami gazdaság traktorainak pöfögése sem, pedig vagy négy-öt darab makacsul, az egész mise ideje alatt ott körözött belőlük minden vasárnap a templom körül.

Árky atya számára, aki elkényeztetett, külföldet

járt, művelt városi sihederként lépett a papi pályára, Avaskér a világ végét jelentette, de nem ez riasztotta meg, a sötét elmaradottság, amivel, úgy képzelte, szembe kell szállnia, hanem az a megalázó tény, hogy idehelyezése nem küldetés, hanem száműzetés volt. Személyes megbántottsága azonban nem akadályozta meg abban, hogy komolyan, talán a kelleténél is komolyabban vegye a kínáló feladatokat, s megpróbáljon kihívásuknak megfelelni.

Nemzethalálról prédikált, az angyalcsinálás miatt ostromozta a makacs vénasszonyokat, s a poklok poklát, a kínok kínját ígérte a vétkeseknek, s mindezt olyan reszkető, vészterhes hangon, hogy a templom szinte megtelt az égő fahasábok s a fortyogó szurok kesernyész illatával, képes volt belecsalni a rémületet még a zugbábaasszonyok gyűlölettől szárazon szikrázó tekintetébe is. Az egyik vasárnap este aztán, megelégedvén a kénköves szidalmakat, valaki papírzacskóba csomagolt friss ürüléket csattantott a paplak tornácára, egyenesen a tisztelendő úr ajtaja elé.

Ha Árky atya átsiklik a jelentéktelennek is fölfogható incidens fölött, talán annyiban is marad az egész, senki se figyel föl rá, ő azonban nem ezt tette, nem, megint csak nem a józan megfontolás útját választotta.

A fölháborodástól fuldokolva állt föl a következő vasárnap a szószékre. Percekig meg se tudott szólalni, pedig egész héten erre várt, erre az al-

kalomra, hogy szembekerüljön végre a tettesekkel. Volt ebben némi igazságtalanság, hogy az egész falut azonosította a csíny elkövetőivel, hiába voltak az érvei szinte cáfolhatatlanok. Szerinte a falu közvéleményének el kellett volna ítélni e durva tréfa elkövetőit, s nem cinkos kacsintással nyugtázni az eseményeket, térni napirendre fölöttük. Olyan megszégyenítő beszédet kanyarított a hívei nyakába, hogy még a szelíd tekintetű Kocsor méhésztsebében is kinyílt a bicska. Szerencsére a régi bicskázó hagyományok otromba tréfálkozássá szelídültek mára, s így nem folyt vér, de az imént említett tréfához hasonlók egész láncolata indult el, míg nem e tréfák végül is ide torkollottak, e talányos éjszakai látogató megjelenésébe.

Azt lehetne mondani, Árky atya várta már ezt a találkozást, és most mégis, Gizi láttán, földbe gyökerezett a lába. A csapzott haj, a holdsütéstől krétafehérre sápadt arc valószínűtlen, angyali jelenést ígért, de a meztelen emlők ingerlő reszketése, a horpadt has, az elfojtott vágyakozástól darázspotrohként kissé túlduzzadt csípő, alább már nem is mert tévedni a tekintete, valami egészen mást sejtetett.

A „mi tetszik” illendőséget mímelő formulája úgy olvadt szét a tisztelendő úr szájában, mint az első csók forróságát a téli éjszakába lehelő kamasz lány nyelvén a hópihe. A hirtelenében a hálóingre fölé kapott hétköznapi csuha szerencsére túl bő redői mögött önkéntelen görbedt meg, rázkódott

végig a gerince. Röviden sújtott le rá a gyönyör. Kielégülést nem érzett. Hideg és ragadós szégyen maradt utána, semmi más. Meztelenebbnek érezte magát a lánynál, aki, mi tagadás, némi méltósággal, már-már otthonosan viselte a maga ruhátlanságát: még a mellét, a szemérmét se takarta el, úgy lépett föl a tornác mohos téglalépcsein, s indult meg a tisztelendő úr irányába.

– Uramisten! – csapta össze a kezét a nagynéni. Hitetlenkedve leskelt elő a homályos előszobából. Reszketeg, agg hangjának felcsattanása kizökken-
tette Árky atyát bódulatából.

Gizi ekkor már ott állt közvetlenül előtte, anyyira közel, hogy érezni vélte lehetetlenség párás erdő- és mohaillatát, reszketeg mellbimbóinak érintését a reverenda és a hálóing kettős anyagán át. Gizi macskaügyességgel időzött el ennél az önkéntelennek is fölfogható érintésnél, nem hőkölt vissza, de nem surrant tovább az előszoba irányába sem, pedig bármelyiket akadálytalanul megtehetette volna. Árky atya érezte a lány vérének mohó lüktetését, ami szöges ellentétben állt az arcán felejtett szégyenlős mosollyal.

– Nem tudnának rajtam segíteni? – törte meg Gizi a csendet. A nagynéni szúrós, számonkérő pillantásai alatt be kellett látnia, nem térhet ki a magyarázkodás elől. Máskor, más férfiak jelenlétében többnyire riadt áldozatként viselkedett, idegesítette az erőszakoskodásuk, az a tolakvó türelmetlenség, amivel már az első pillanatban a tudo-

mására hozták, semmi másnak nem tekintik, mint visszataszító indulataik tárgyának. A tisztelendő úr reszketeg, bizonytalan közelléte fölszabadította szunnyadó ösztöneit, amelyek olyan frissen, érintetlenségük minden báját visszanyerve ébredtek föl, mintha meg se gyalázta volna őket az a vaddisznó Ártány, se Görhes Pali, a segédje. Gizi boldognak érezte magát, olyan boldognak, amilyennek még talán sohase eddigi rövid életében, mohón itta magába Árky atya közellétét, hálás volt a sorsnak e találkozás minden percéért, már-már Ártánynak is megbocsátott, mégse volt képes valami hosszú mesét kiötlöni. – Megtámadtak – mondta olyan egyszerűen, mintha valami egészen hétköznapi dolgot jelentene be –, és elvették a ruhámat. – A nagynéni nem szólt egy szót se, csak bólintott kényszeredetten, jelezve, érti, miről van szó, s ott hagyta őket kettesben.

Gizi a maga részéről azt szerette volna, ha ez a pár perc, amíg a nagynéni a maga elnyűtt vénaszszonygöncei között keresgélt, örökké tartana. A tisztelendő úr a reverenda alatt is reszketett. Gizinnek több oka lett volna rá, de őt belső oldottságának önfeledt állapota megvédte a környezet kellemetlen hatásaitól, biztosabb oltalmat nyújtott, mint a legkifogástalanabb állig öltözet.

Aztán ez a mákonyos, véletlen szülte idill is véget ért. A nagynéni fújtatva, krákogva csoszogott vissza az előszobába. Meg se várta, hogy Gizi közelébe érjen, már messziről feléje hajított egy fe-

kete kendőbe csomagolt mosószappanszagú csomagot. Élemedett korát meghazudtolva célozta meg a lány fejét. Gizi alig tudott elhajolni. A csomag a haját érve suhant el a bal füle mellett, s a lépcső alján ért földet, majd begurult az enyhe lejtőn egészen a bokrok alá.

– Itt van a ruha, ötözzön fő – krákolta fogatlan száját ördöglyukfeketére tátva a nagynéni, és mellbe lökte Gizit, akit ettől megtántorodott. Hát-rálva próbált lebotorkálni a lépcsőn, de elesett. Nem ütötte meg magát, egyszerűen csak a fenekére huppant, bele a puha fűbe. Ha nem lett volna ennyire keserű a szájíze, biztosan elneveti magát, annyira viaszos volt a helyzete.

Még egy utolsó pillantást akart vetni a plébános úrra, de már csak a bezárt ajtó hólyagos háta meredt vissza rá. Minden csendes és mozdulatlan lett újra, csak a vaskos tölgyfa ajtó puskaövésszerű dörrenése himbálózott még mindig kitartóan a levegőben, akár egy pókfonálra függesztett légytetem. Ez a dörrenés aztán le is zárta az eseményeket, habár nem egyszer s mindenkorra.

Gizi anyja, ha tehette volna, a boltot se nyitja ki soha többet, de még az ablakon a zöld zsalugáttert se. Legszívesebben mindörökre eltűnt volna a falu szeme elől, amikor hosszú és kíméletlen vallás után megtudta végre, mi történt a lányával. Később, úgy egy-két óra dühödt zokogás után kezdte csak el hideg fejjel értékelni a történeteket, s arra a következtetésre jutott, legjobban, ha megpróbálnak

mindent titokban tartani. Ahhoz pedig úgy kell viselkedniök, mintha nem történt volna semmi.

Gizi falfehéren bólogatott. Már a tízórás misén megjelent, egy kis púderrel, festékekkel így-úgy eltüntette arcáról a törődöttség nyomait. A legnagyobb csodálkozására a misét egy idegen pap tartotta Árky atya helyett. Nem nézte volna ki a nagynéniből, hogy képes ilyen villámgyors intézkedésre.

Látszólag senkinek nem volt érdeke szellőztetni az esetet, sem az Ártány-féle bandának, sem a tisztelendő úréknak. Egy idő után Árky atya amúgy is ideggyógyintézetbe került, Ártányékat az ország másik végébe helyezték át szolgálatra. Minden jel arra mutatott, sikerül a történeteket eltussolni. Csodák csodája, mégis minden napvilágra került. Ahogy az már lenni szokott, a szóbeszéd a valódi eseményeknél jóval cifrábbakról is tudni vélt. Mindez nem harsány fölismerésként robbant bele az emberek tudatába, lassan, mondhatni alattomosan szivárgott szét, mint a vályogházak falában a talajvíz. Honnan táplálkoztak a mendemondák, senki se tudta volna megmondani. Szívós terjedésük, már-már kegyetlen céltudatosságuk némi tervszerűséget sejtetett a háttérben. Nem látszott ajánlatosnak még csak találgatni se, kinek vagy kiknek állt érdekében a botránynak ez a felemás eltussolása. Tényekkel állni elő, szemtanúk és tárgyi bizonyítékok birtokában bíróság elé vinni az ügyet,

ahogyan pedig kellett volna, most már lehetetlen volt. A főszereplők mind eltűntek a színről.

Még Gizi maradt legtovább, de körülötte is egyre elviselhetetlenebb lett a légkör. A végén már az iskolás gyerekek is összesúgtak a háta mögött, ha végigment az utcán, és ujjal mutogattak rá. Így aztán senki se csodálkozott rajta, amikor egy szép napon ő is megszökött. Állítólag még az anyja se tudta, hová.

Az, hogy Törökös Józsit se lehetett megtalálni a kocsmá környékén, jóval később szűrt szemet az embereknek.

Kettejük eltűnését eleinte csak a legmerészebb fantáziájú vénasszonyok próbálták kapcsolatba hozni egymással. Lassan azonban szinte magától bizonyossággá vált közös szökésük. Végül még szemtanúk is akadtak, akik együtt látták fölszállni őket az éjféli gyorsra. Itt, ezen a ponton ejtette el őket a falu szája, hullott ki alakjuk az ügyeletes pletykák pókhálójából.

A tisztelendő urat sokáig követték újsütetű, fanatikus hívei egyik szanatóriumból a másikba, ajtatos imádságok mellett jóféle hazaival is megvigasztalva a vasárnapi látogatások alkalmával. Valahol a Lipót mezei ideggyógyintézet táján veszett nyoma. A megyei kórházból állítólag ide szállították. A hatalmas épületben azonban senki se akart róla tudni semmit: a portás a betegnyilvántartóba, a betegnyilvántartó az ügyeletre, az ügyelet a mentőszolgálatához küldözgette a híveket, de az óriás,

asztallapnyi könyvek, a mágikus sorba rendezett kartokékok mindenütt némák maradtak, kaján vigyorral ásítottak a tájszólásban perlekedő, megfáradt utasok arcába, és a világért se adták volna ki a titkukat, miközben azt is kétségesse tették, létezik-e ez a titok egyáltalán.

A ligeti harang

Az a néhány ház, amely ott valahol, az Örvényes felé igyekvő patakok egyikének forrásvidékén összetorkollott, nem volt igazi falu, ezért is nevezték el talán jobb híján Ligetnek a környékbeliek. Tizenöt-husz család lakta a nem szegényes, de azért nem is túlságosan módos kinézetű portákat. A birtok tíz holdnál sehol sem volt kevesebb, de húsztól sem rúgott. Avaskérre, a szomszédos nagyfalura jellemző belső ellentétek itt nem voltak jelen, minden gyűlölködés, minden rosszindulat, ami az emberekben élt, kifelé fordult. Talán ezért nem gyarapodott a falu, hiszen idegent még családtagnak is ritkán fogadtak be. Fittyet hányva az unásig ismételt genetikai intelmeknek, többnyire egymás között házasodtak. Ennek következtében megnövekedett az öröklött betegségek aránya, az országos átlaghoz képest riasztó volt a gyakoriságuk, de az emberek nem hittek a természettudományos magyarázatnak. Alighanem egy szót se értettek a kirendelt TIT-előadó túlbonyolított okfejtéséből, és azt is nagyon furcsállották, miért éppen nekik kell végighallgatniuk mindezt. A betegség Isten csapása

volt a szemükben, amit elkerülni egyedül az ájtatosság, az eretnekek szerint a pusztaszerencse segített, vagy nem segített.

Nemcsak a település éghajlata volt védettebb, mint a környéké általában, az Örvényes völgyében visongó szelek ide már alig jutottak el, a társadalmi viharok ereje is gyakran megtört a sündisznóállásba gömbölyödő dombháton. Az egyenetlen terep nem volt alkalmas a nagyüzemi termelésre, ezért aztán annak idején a nagybirtok harapós terjeszkedése nem érintette, és a termelőszövetkezetek szervezésének első hullámai is elkerülték a vidéket. Egyszer mégis vége szakadt a pünkösdi királyságnak. Olyan váratlanul történt mindez, hogy az emberek nem akartak hinni még a saját szemüknek se, jóval tovább bámulták a kerítésre támaszkodva a házak közé begördülő óriási teherautókat, mint az ésszerű lett volna.

A felszalagozott, zászlókkal díszített teherautókról városi hölgyek, pantallós férfiak ugráltak le csapatostul, és árasztották el kissé késve, de annál barátságatlanabbul bezáruló porták környékét. Elszántan tébláboltak a bokáig érő sárban kaputól kapuig, zörgették a suhángokból szögelt, leláncolt kapukat, s addig ingerelték az amúgy is felajzott kutyákat, amíg azoknak ki nem ült, mintha megvesztek volna, a sárga hab a szájuk szögletébe. Csupán a rendfenntartó erők fegyveres segítségének jóvoltából nyíltak meg a kapuk, engedték be hívatlan látogatóikat a megvertségükbe talán tú-

lontúl is készségesen beletörődő parasztok. Egyenesen a szertartásos tisztaszobába vezették, borral, fánkkal kínálták őket, mint a szabadságra hazaérkező várva várt katonafiakat.

Mindössze egy-két túlbuzgó házörző volt e hirtelen keletű szívélyesség ára, ezeket kellett lepuffantani érte, nem is annyira a szorongató szükség parancsára, hanem hogy példát statuáljanak. Ettől fogva aztán ment minden, mint a karikacsapás. A fekete jóslatok, amik véres verekedésekről, bicskás-baltás ellenállásról szóltak, szerencsére nem váltak valóra. Estére kelve már szent volt a béke. A kapatos agitátorok, meg a fiatalabb, borközi állapotba szédült férfiak egymásba kapaszkodva tántorogtak ide-oda a település egy szál utcáján, ami a szálfahidakkal keresztül-kasul öltött Liget-patak partján kanyargott, szolgálaián követve annak minden szeszélyes kanyarulatát. Szerencsére senki sem esett áldozatul a sunyin örvénylő, a gyakori esőzések miatt sokszorosára duzzadt pataknak, pedig az ingerlően szabados viselkedésű és kissé szintén mámoros városi hölgyek közelléte még azt a maradék józan eszét is elvette a férfiaknak, amit az ital meghagyott. Annyi gátlástalan, diákos csínytevést, otromba tréfát követtek el egyetlen este, amennyit eddigél egy emberöltő alatt se. Hónapokig zengtek a mérges családi csetepaték a kisded különítmény távozása után. Éjfél is elmúlt, amikor az agitátorok az aláírt belépési nyilatkozatokkal a birtokuk-

ban fölkapaszkodtak a teherautókra, és integetve, dalolva tovagördültek.

A hirtelen-gyorsan aláírt belépési nyilatkozatok az avaskéri Felszabadulás Termelőszövetkezet címére szóltak. Ide kellett volna a ligetieknek bejárni, az avaskéri központba, de hát ez egyáltalán nem akarózott senkinek. A saját földjüket nem művelhették, ettől nemcsak a szigorú parancs tartotta vissza őket, hanem az az egyszerű, prózai tény is, hogy az igásállatok nagy részét a központi telep rendelkezésére kellett bocsánatiuk. A parasztok jobb híján afféle passzív rezisztenciába fojtották a sértettségüket. Az elcsendesedett porták lakóira mintha örökös vasárnap köszöntött volna. Az emberek látszatra boldogan adták át magukat a mindent megemésztő tétlenségnek, de az agyuk szüntelenül járt, zakatolt, a kisiskolástól a dédszülőig egyként azt kutatták, hogyan menekülhetnének a kutyaszorítóból.

A szövetkezetben megvolt a jóindulat, szerette volna legalább fölszántatni a ligeti földeket, de a gépállomás traktorosai nem álltak kötélnek. Amikor aztán felsőbb parancsra mégiscsak meg kellett kísérelniük a lehetetlent, a gépek, mintha valóban szabotázsakciónál lett volna szó, sorba beleragadtak a kíméletlen őszi sárba, az egyik közülük ott is húzta ki oldalára borulva valamelyik vízmosás szélén az egész telet. A katonaság csak tavasszal vonult ki, vontatta be a gépállomásra a ronccsá roszdásodott kőrmöst.

Mire nagyüzemi művelésre alkalmatlanná nyilvánították a területet a központ illetékesei, és szóba jöhetett volna az a megoldás is, hogy legalább részben visszajuttassák a földet eredeti tulajdonosaiknak, azok jó része már nem volt a faluban. A maradék meg éppen menni készült, ki valamelyik városba a fiatalok után, ki meg a temetőbe a huszadíziglen ősei mellé. Így történt, hogy sorra mindenki visszautasította a szabadfalvi tanács, mert közigazgatásilag ide csapták a községet s nem a közeli Avaskérhez, föld-visszaszármaztatási javaslatát.

Egyedül az öreg Kántor állt kötélnek. Jövevény volt, új gazda, azért ragaszkodott minden ésszerű tanácsnak fittyet hányva, ilyen megátalkodottan a földhöz. A felesége évekkal ezelőtt meghalt, a fia a katonaidejét töltötte, az istálló, a szín, a góré, az ólak mind üresen tátongtak, düledeztek, néhány tolla hullajtó vén tyúkon kívül semmi nem zavarta a gaz felverte udvar nyugalját, ő mégis habozás nélkül mondta ki az igent, próbált meg újra gyökeret eresztetni az ekkorra már csaknem teljesen elnéptelenedett faluban. Ettől a szándékától semmi nem térítette el.

Az egyetlen kocsma, a Gabányi-féle is kénytelen volt bezárni közönség hiányában. A levegőben a romlás leplezetlen, erdő leheletű illata érzett, még estére kelve sem enyhítette meg sem a tej, sem a trágya otthonosan szivárgó melege.

Aki egyszer kitette innen a lábát, sohase tért

vissza többé. Csupán néhány öregember tartott ki „a nekünk úgyis mindegy” jelszavával. Egyik temetés a másikat érte. Sanda gyanakvással fürkésztek egymást, mintha folyton azt találgatták volna, ki lesz a következő. Sokáig senki se bírta idegekkel ezt a morbid játékot, előbb-utóbb mindenki megfutamodott. Egyesek szerint még az utálatos, egérszagú szeretetotthonok is lakályosabbnak bizonyultak a pusztulófélben lévő falu légkörénél.

A házak egyszer csak azt vették észre, senki se lakik bennük, a törött ablakokon ki-be ugrándoztak az elvadult macskák, az ablakpárkányokra lerakódott porból kihajtott a kutyafülű disznóparéj, húsos levelei szeles éjszakákon kísértetiesen síkáltak a helyükön maradt, repedés szabdalta üvegtáblákat. Az öreg Kántor eszelős dühvel, immár sokadszor látogatta végig az összes elvadult portát, semmiképpen sem akarta tudomásul venni aényt, hogy végérvényesen egyedül maradt.

Ijedtében a templomban keresett menedéket. Amennyire kerulte régen, éppen annyira igényelte most az Isten közellétét, szinte beköltözött a hajlékába. Órákig elüldögélt a szúrágta padok valamelyikében, minden badarságot összevissza motyogott magában azon az örvön, hogy ő az Istennel beszélget. Közben az éhes baglyok egerekre vadásztak vinnyogva a feje fölött.

Teljességgel érthetetlen volt, hogyan vándorolhatott ide ennyi egér, amikor látszólag semmi, de semmi táplálék nem csábította őket. Éhségükben a

korhadó berendezési tárgyakkal ezek neki, szét-
rágták például a gyóntatószék egyik lábát, úgy-
hogy az most a falnak dőlve volt kénytelen várni a
további, bizonytalan jövőt. A padok térdeplői és
minden földközeli fa alkatrész szép sorjában áldo-
zatul ezek az egerek mohóságának. Az emészthe-
tetlen táplálék azonmód távozott belőlük, ahogy
befalták, morzsalékos, fűrészporszerű, áthatóan
szaglós ürülékük az egész templomot elárasztotta.
Hiába járt a törött ablakokon állandóan ki-be a
huzat, a lehetetlen egérszagot nem tudta kiszellőz-
tetni. Szaporaságuk, aminek még a horgas tél is
csak alig-alig tudott megálljt parancsolni, arra val-
lott, a szűkös táplálkozási viszonyok ellenére jól
érzik magukat a templom oltalmában.

Öreg Kántor szertartásosan illetudó ember
volt annak idején, a magányosság azonban szinte a
fölismerhetetlenségig megváltoztatta. Nagyon is el-
vetette a sulykot. Ha ráérett a szükség, akár az ut-
cán jártában-keltében elvégezte. Nem kímélte a
templomot se. Abban meg külön a kedvét lelte,
hogy az egerek milyen undorító buzgalommal esnek
neki, takarítják el utána a mocskot. Képes volt vén,
összeaszalódott szemérmét az oltár előtt kilógatni,
levizelni a gyertyatartó angyalok lábát. A végeér-
hetetlen imádkozás szüneteit használta föl e csíny-
tevésekre. Egyáltalán nem érzékelte cselekedetei-
nek Istentől elrugaskodott voltát, inkább egy cin-
kos szövetség jelképeiként fogta fel őket. A végén
aludni se ment haza. Valamelyik padban vetett

magának ideiglenes ágyat. Itt is halt meg, a térdeplő korhadékai közé roskadva.

Dénes, a fia, már föl se ismerte a fehérre rágott csontokat. Unottan piszkált közéjük a bakancsa orrával, s olyan közömbösen, mint valami szakmája unt, hétpróbás régész. Nem lepte meg, amit látott. A hírek mindenhova elszivárogtak utána, ha részletes helyzetjelentést nem adtak is, a legfontosabbakról tájékoztatták. Ennek ellenére alig várta, hogy hazatérhessen. Még örült is neki, hogy a falu üresen fogadja. Nem szívesen beszélt volna senkinek arról a kilenc évről, amit távol töltött. A szolgálati idején kívül hetet a recski kőbányában, kényszermunkán. Úgy érezte, meg van bélyegezve, és egyetlen esélye van arra, hogy életben maradjon, ha elbújik a kíváncsi tekintetek elől.

Ekkor már, ahogy az orvosok diplomatikusan fogalmaztak, nem volt teljes értékű férfi. Mielőtt a börtön viszonylag nyugalmas világa befogadta volna, hónapokig vergődött a vérszomjas Karacsó őrmester karma között. Ez a primitív, parancsoláshoz szokott ember mindenáron rajta akarta kiélni békeidők elferdítette katonai ambícióit. Ennek érdekében a legkülönbébb szabályzati túlkapasoktól se riadt vissza. Egyetlen célja volt, rábírní Dénest jehovista fogadalma, miszerint nem foghat fegyvert a kezébe, megszegésére. Dénes azonban ellenállt. Nyugodt, lenéző fölénnel figyelte az őrmester erőlködését, amitől annak szinte meghatványozódtak az energiái.

A törött csontok, a szétvert heregolyók híven tanúskodhattak volna a történekekről, ha van, mint ahogy nem volt, aki e tanúskodásra odafigyeljen.

Bármilyen furcsán hangozzék is, Dénesnek a börtön a megváltást jelentette. Egy kivételével mind begyógyította a sebeit. Csupán férfiassága elvesztését nem tudta kiheverni. Ezt az egyet sohase bocsátotta meg a sorsnak. Türelmesen várta, hogy rettenetes bosszútervei, amiket a Biblia tanításai alapján koholt, bekövetkezzenek. Olyan tűzőzönt, világégést jövendölt, amely mindenkit elpusztít, csupán őt és a hittársait hagyja életben.

Túl hosszú időre nem akart berendezkedni, hiszen a különböző előjelek arra utaltak, a világvég eljövetele nem várat sokáig magára. Addig hullott szilván, vadmadártojáson is kihúzza valahogyan, gondolta. Végzetesen belesüppedni látszott a teljes tétlenségbe, ami lassan a boldog elhülyülés állapota felé kezdte sodorni. Legszívesebben egész nap a sarokban gubbasztott volna, csupán az éhség kíméletlen mardosása bírta rá, hogy a szegényes zsákmány reményében kisebb-nagyobb gyűjtőutakat tegyen a határban.

Egyik ilyen kényszerű bókászása közben katonai dzsippel találkozott. Elbújni se volt ideje. Futni kezdett. Erre a terepjáró, mintha csak tréfából tenne, a nyomába szegődött. Makacsul araszolt utána árkon-bokron, hegyen-völgyön át. Dénes annyira belefeledkezett a menekülésbe, hogy észre se vette, amikor a kocsi utolérte. Jó ideje már ott dőcögött

mellette karnyújtásnyira. Egy férfi hajolt ki belőle a vezető melletti ülésről. Barátságos karmozdulatokkal arra igyekezett rávenni Dénest, hogy álljon meg. Dénes engedelmeskedett.

Mint később kiderült, Topolya Tivadar, művész-nevén Cser Csaba, a megyeszerte ismert és közkedvelt szobrászművész volt az illető. Kifejezetten erre az alkalomra kölcsönözte a gépkocsit és a sofőrt a városi helyőrségtől barátja, a megyei pártbizottság másodtitkára, Gömböry Andor segítségével. Nem rejtette véka alá látogatásának célját, egész Varasd tudott róla. A ligeti nagyharangért jött, ez ügyben kereste meg Kántor Dénest. Elvihette volna a harangot minden különösebb ceremónia nélkül is, de ő nem volt tolvaj, mint törvénytisztelő szocialista állampolgár, ezt úton-útfélen hangoztatta, ragaszkodott a szabályos adásvételi szerződéshez.

Mire kellett neki a nagyharang, senki se firtatta. Megszokták habókos dzsentrí különbségeit, amiket ő, alkalmazkodva a társadalmi miliőhöz, művész voltával fedezett. Egyébiránt az életmódja is könnyen megbotránkozás tárgyát képezhetne volna: délben ébredt, délután a kutyájának furulyált, a kutya egészen sötétedésig járta fáradhatatlanul a lassú palotást a méla furulyaszóra. Topolya csak ekkor kapott életre, amikor sötétedni kezdett. Nekilátott a városnak, az összes presszót, kocsmát, éttermet, szóval minden néven nevezhető vendéglátóipari egységet végiglátogatott. Ibolyát tűzött a kacagva tiltakozó presszóslányok blúza elejébe, az

unatkozó doktornéknak rózsával kedveskedett, a szegénységükre büszke tanárkisasszonyokat világfájdalmas erkölcsprédikációkkal untatta. A gáláns kalandjairól szóló mendemondáktól csak úgy visszhangzott a város. A megmosolygott férjek mégsem mertek kikötni vele, röstellték volna nyíltan beismerni a vereségüket.

A bohém kalandok előkészítése és lebonyolítása úgyszólván minden idejét lekötötte. Hogyan készültek el akkor mégis a szobrai? A körülötte szövődő legendáriumnak ehhez a rejtélyes, szélhámosságot sejtető pontjához senkinek se sikerült közel férköznie, mindörökre titok maradt. Mert hát nem holmi elnagyolt, modern gyökerhasítékok, drótgöngyölegek, roncspréselvények voltak ezek a szobrok, amelyekből tizenkettő egy tucatot, és bármelyik kétbalkezes segéd legyártja őket percek alatt, hanem a középkori mestereket megszágyenítő részletességgel kidolgozott, az eltúlzott mikrorealizmus szellemében fogant alkotások, némelyiken még a ravaszul kitervelt műszúrágások is be voltak lyuggatva. És a mester nem takarékoskodott velük, szinte hetenként kikerült egy-egy a műhelyéből.

Az adásvételi szerződést ott helyben elkészítették. A harang tulajdonosaként Kántor Dénes szerepelt, és az ár öt kecskében állapítottatott meg, gondolván, ennyi egy ideális háztáji kecsketenyészet létszáma. A szerződés azt is kikötötte, hogy négy nősténynek és egy baknak kell a kisdéd nyáját alkotnia.

Tivadar nem sokat teketóriázott, már másnap kivonult egy Tefu taxival a helyszínre. A platón éhesen mekegtek a kecskék. Hamar kicserélték a rakományt. Szinte diadalmenetben vitték a harangot a Tivadar ősi birtokának maradványát képező elhanyagolt, de még mindig biztonságot adóan terpeszkedő nemesi kúriáig. A ház az Ingatlankezelő Vállalaté volt. Tivadar jól ismerte még a régi világból, a leghasználhatóbb apai örökségnek ez a jártasság bizonyult, a korrupciós ügyintézés rejtett ösvényeit, így sikerült elérnie, hogy legalább fele részben bérlőként benne maradhatott a saját egykori ingatlanában. Valóságos hőstettnek számított ez akkoriban, a nagy, mindent felforgató társadalmi átalakulások idején. A ház másik, nagyobbik felében egyelőre a Terményforgalmi Hivatal tanyázott, de a napjai meg voltak számlálva. Tivadar zsebében már ott lapult a Cser Csaba Munkácsy-díjas szobrászművész nevére kiállított, a Művelődésügyi Minisztérium, a megyei, a városi hivatalok hetvenhét pecsétjével, aláírásával ellátott műterem-kiutalási okmány. Csupán az ügy nehezebbik része volt hátra, érvényesíteni a papíron lefektetett jogokat. Tivadart azonban nem hagyta el kincstári optimizmusa. Már is a műterem berendezési tárgyainak összeharácsolásával foglalkozott. Egyesek szerint a harangot is ide szánta.

Különös volt, hogy éppen a harang miatt gyűlt meg a baja hatóságokkal, amikor annyi, a harangvásárlásnál jóval súlyosabb ballépése fölött más-

kor készségesen hunytak szemet az illetékesek. Valaki feljelentette. A tárgyaláson dugig megtelt a bíróság nagyterme. A jegyzérek bomba üzletet zártak. Rekordbevétel született, amely még a legendás Honthy Hanna vendégszereplésével előadott *Csárdáskirálynő*-ét is meghaladta. Mindenki a tárgyalásról beszélt. Pártok alakultak. Szenvedélyesen latolgatták az esélyeket. A suttogó propaganda fantasztikus összegű fogadásokról tudósított. Cser Csaba élvezte a népszerűséget. A rossz nyelvek szerint maga jelentette föl magát, így akart szert tenni egy kis hírverésre.

A kétségtelenül rosszhiszemű állítást némileg valószínűsíteni látszott, hogy a bíróság a legnagyobb erőfeszítések árán se volt képes elfogadható gazdát szerezni a haragnak, a kijelölt tulajdonosok sorra visszaléptek. Csupán az látszott bizonyosnak, s ebben többnyire meg is született az egyetértés, Kántor Dénes jogtalanul adta el a fent említett tárgyat Cser Csabának, mivelhogy az nem képezte törvényes tulajdonát. Hiába volt a falu egyetlen lakója, ez még nem jogosította fel arra, hogy szabadon rendelkezék a hajdani egyházközség ingóságai felett. A védőügyvéd ugyanis evvel az érveléssel operált. Ráadásul Kántor Dénes ligeti lakhatóságát nem tudta hivatalos, pecsétetes papírokkal bizonyítani.

A bíróság nehéz helyzetét mi sem szemléltette jobban, mint hogy döntését a fellebbezések hatására több ízben is megváltoztatta. Először arról

volt szó, hogy a harangot, természetesen Cser Csaba költségére, vissza kell vitetni a roskadozó ligeti templomba, és föl kell szereltetni a helyére. Később az egyházközség jogutódjának ajánltatott fel, de a jogutód, az avaskéri plébánia nem ismerte el ezt a jogfolytonosságot. A harang végül, ahogyan az már előre sejthető volt, ott kötött ki a megyei múzeum valamelyik penészes pincéből alakított raktárában.

A kecskék tulajdonjogáról nem folyt ilyen késhegyig menő vita. Kántor Dénesnek vissza kell őket szolgáltatnia, szólt a határozat. Kántor Dénes nem fellebbezett, megadóan vette tudomásul a döntést, annál is könnyebb szívvel, mert mire jogerőre emelkedett, a kecskék egészen előregedtek. Az utódaikból képződött csinos kis nyájra, amely megalapozni látszott Dénes egzisztenciáját, szerencsére már nem terjedt ki a bíróság figyelme. Dénes ezért sem akarta fölöslegesen húzni-halasztani az ügyet, igyekezett minél hamarabb pontot tenni a végére. Furfangos módon éjszaka csempészte vissza a szőre hullató jószágokat a művész úr udvarába, úgy, hogy az még tiltakozni se tudjon. A szükséges aláírásokkal nem sokat törődött.

Cser Csaba nem akarta eladni a híressé vált jószágokat, a Terményforgalmi Hivatal vezetőjének minden tiltakozása ellenére ólat tákoltatott nekik az udvar sarkába, és büszkén mutogatta őket a barátainak, akik valóságos zarándoklatot rendeztek a már-már csodatévőnek kikiáltott jószágok meg-

tekintésére. A kecskéknak azonban hamar elégük lett a dicsőségből, amely csőstül kijutott nekik, de többnyire a mindennapi takarmány helyett. Erről Cser Csaba különös előszeretettel feledkezett meg. A csonttá soványodott tetemek a helybéli sintér gondjára bízattak, ő nyúzta meg és tömte ki őket nagy-nagy kedvvel és szakértelemmel. Jelentős szerep várt rájuk. Cser Csaba elképzelései szerint a majdani új műterem bejáratában nekik kell fogadniuk harsány mekegéssel a látogatókat. Feladatuk elvégzésében egy vadonatúj, távkapcsolású magnetofon volt hivatva segíteni őket. A művész úrnak, amint egy kis pénzt érzett a zsebében, a legfantasztikusabb távlatoktól se riadtak vissza az ötletei. És most igazán nem kellett takarékoskodnia.

Az igazgatóság tőle rendelte meg az újonnan épülő szálloda nagytermébe tervezett, egész falat beborító, óriási és természetesen méregdrága domborművet. A témán nem kellett sokat gondolkoznia a mesternek. Valahogy mindenki természetesen vette a városban, hogy az elmúlt időszak legemlékezetesebb eseménye az egyetlen méltó témája e nagyszabású művészi vállalkozásnak.

Kántor Dénes a tárgyalás felkeltette érdeklődés kereszttüzében egészen fölviányozódott, prófétákat megszegyenítő vitalitással hirdette úton-útfélen a Bibliából párolt, senkit sem érdeklő jehovista üdvтанát. A népszerűség elültével olyan váratlanul és végzetesen egyedül maradt, hogy impotenciája mellé egy kisebbfajta idegösszeomlást is szerzett.

A központi szanatóriumok méregdrága doktorainak pirulái helyett az ő betegségét csupán a sikeres kecsketartással járó ügyes-bajos teendők voltak hivatva meggyógyítani.

Dénesnek bele kellett törődnie, és látszólag minden különösebb tiltakozás nélkül bele is törődött, hogy ugyanaz a sors vár rá, ami az apjának kijutott. Talán valóban elhanyagolható különbség, hogy az ő, egerek tisztogatta csontjai közé, nagy valószínűség szerint, már nem tûr bele semmilyen sorsüldözött vándornak a porlepett bakancsa se.

Fekete üröm

Egy akármilyen csíkos nyakkendő, egy eszterházi kockás öltöny, egy fekete félcipő, színes műanyag bokafix zokni már lefegyverezte az avaskéri közönséget. Néha ennyi is elég volt, igaz, néha ennél jóval több se, hogy összesűgjanak az illető háta mögött, úgymond, ennek az X. Y.-nak is de fővitte az Isten a dógát. Ha ráadásul még frissen is volt borotválkozva az illető, és ott párállott körülötte a borotválkozás utáni arcszesz, a Pitralon cukorkabolt-illata, hát egyenesen doktornak vélte az általános körzeti ellátásban csatlakozott betegársadalom, és úgy járult hozzá gyógyulást remélve, mintha egyenesen maga a pócsi Szűz Mária szállt volna le méasztól és mohától rücskös talapzatáról, és jött volna el közénk, hogy a gyógyulás hön óhajtott isteni kegyelmében részesítse őket.

Bacsa Pista ütött-kopott külleme egyáltalán nem volt választékos még a falusi ízlés sajátos szempontjai szerint sem. Az örökös szipákolástól folyton rángatózó kis hitlerbajsa olyan kócos volt, mintha megrágtá volna az egér, a beesett mell, a görbe hát, a csapott, kissé ferde váll az erőltető kétkezi

munka deformáló hatásáról árulkodott. A józan ész szerint mindez inkább képes szánalmat, semmint tekintélyt kelteni, de hát, ezt be kell látni, az emberiség a legritkább esetben hagyatkozik a józan ész sugallatára. Mert igenis, Bacsa Pista a különcségeivel, a nyomorúságával együtt, ha nem éppen miattuk, tiszteletet teremtett maga körül, akárhol megjelent.

Amikor hazalátogatott a falujába, eleinte csak úgy negyedévenként egyszer, megsüvegelték, előre köszöntek neki a legrátartibb, karót nyelt nagygazdák is. Nem volt könnyű e tekintélyt sugalló megjelenés kelleit előteremteni, de Bacsa Pista nem sajnálta a fáradságot. Gondosan készült minden hazalátogatásra. Bármennyire nyomorgatta a város, a gyárban lezajló veszekedések, a sok méltatlan sérelem – a lehetetlen politikai hercehurcák, áskálódások csaknem az egészségét is kikezdték –, ilyenkor összeszedte magát. Olyan kevés nem lehetett a fizetése, hogy egy újnak látszó konfekció öltönyre, ingre, cipőre, nyakkendőre, zoknira ne fussa belőle. Boris, a felesége ugyanígy el volt látva a városi divat együttesen nagyon is vidékinek ható kellekeivel. A rózsaszín csipkefodros nejlonblúz úgy pompázott rajta, mint valami papagájmellény, a büszkeségtől talán még a valóságosnál is terjedelmesebbnek hatottak alatta az óriási mellek. A szűk, enciánkék alj majd szétrepedt a fenekén, amely sehogyan se akart a karcsúsított szabáshoz igazodni. És ez az egész arányát veszített kövérség

két pici, túsarkú körömcipőn egyensúlyozott. Boris mozdulatai meglepő jártasságról árulkodtak. Látzólag még a foghíjas téglajárda sem okozott neki gondot, az pedig elég megviselt állapotban volt. Senki sem törte a fejét a megjavításán, hiszen még így is környékszerzte megcsodált, irigyelt dísz volt a falnak. Egyaránt megkímélte lakóit, és a ritkán idetévedt látogatókat a vendégmarasztaló sár meg a vastagon felhőző nyári por ártalmaitól. A járda most a fiúnak, mert a bevonuláshoz ő is hozzátartozott, nyújtott egy kis örömet, biztosított némi terven felüli szórakozást. Amíg tehetette, valóságos sportot űzött a fokok közötti, különös mértani rend irányította ugráندozásból. Az anyja néha hátramordult. A fiú szó nélkül engedelmeskedett. Tudta, nem sokáig tart ez a fegyelmezési kampány, hamar elterelődik róla a figyelem, és akkor újra vizszatérhet kedvenc szórakozásához.

A családfő ment elől, úgy fél lépéssel az asszony előtt. Bacsa Pistának szüksége volt erre a lépéselőnyre, úgy vélte, ezáltal némileg elterelődik a figyelem arról a visszásságról, hogy a felesége magasabb nála, ráadásul ezt a különbséget az asszony testessége komikussá fokozta. Bárhogy félt Bacsa a nevetségessé válás lehetőségétől, nem siethetett még előbbre, hiszen kart karba öltve kellett haladniuk, ahogy az egy magára valamit is adó városi házaspárhoz illik. A járda keskeny volt, így aztán a gyerekek nem jutott hely mellettük. Az anyja megpróbálta kézen fogva vezetni, de mivel az

árokparton beporozódott, a kacsatocsogókban meg összesározódott a szandálja, a vállá nekiütődött a szorosán a járda szélére ültetett eperfák törzsének, nem erőltette tovább a dolgot. Mielőtt azonban végleg útjára bocsátotta volna a fiút, elővette külön e látogatás idejére tartogatott illatos díszszekendőjét, s feláldozva a zsebkendő tisztaságát, megtisztította az újonnan vásárolt szandált. A fiú ettől fogva egyedül baktatott mögöttük a suttagásba fullasztott, indulatos figyelmeztetések pórázára fogva. Boris tekintete időről időre hátravillant, de hiába észlelte a fiú elszabadult ugrándozhatnékját, nem volt kedve semmit se tenni ellene. Itt van az apja, gondolta, mért nem fegyelmezi meg az.

A fiú utálta ezeket a látogatásokat, de nem mert szólni ellenük. Rövid pórázon tartott egyedüli gyerek volt, s így nemigen nyílt módja az ellenkezésre. Magában fortogott csak. Meg afféle együgyű mesterkedésekbe koncentrált a keserűségét, mint a téglák kiszámolása és a rajtuk való ugrándozás.

Neki már idegen volt a falu, nem érezte benne otthon magát. Sokkal jobban eligazodott a külváros vasútparti bozótosában, a kertek aljának düledék bódéi, nyomortanyái, a raktárépületek tűzfalai között, a szeméttelép bűzlő kincsesbányájában, az öntöde szén- és salakhalmai alján, a kénsavgyár agyonhorpadt vashordóhegyeinek zezugában, a gáztartályok tövében, mint itt, ahol a házak üveges tekintetű ablakai olyan bizalmatlan gyanakvással pislogtak feléje, mintha biztosak lennének a bűnös-

ségében, s csupán jóindulatból halogatnák a tetten-
érést.

Nem értette, minek ez a nagy felhajtás. Még ha
el tudnák is vele takarni néhány napra az otthoni
nyomorúságukat, attól az ugyanolyan nyomorúság
marad. A legszívesebben letépte volna magáról a
fehér térdzoknit, a rövidnadrágos öltönyt, a lá-
nyoknak való, új, mintás szandált összesározta vol-
na, hogy ne öltsek rá a kastélyparkot eltakaró
bodzabokrok mögül olyan ellenségesen lila, érdes
nyelvüket a helybeli utcagyerekek.

Anti nagybácsi óriási, de rideg, otthontalanul
gondozatlan háza rejtett ellenségeskedéssel figyelte
a puccos városi rokonok érkezését. Az apja, érez-
vén e titkon jelen lévő zavart, úgy akarta elosz-
latni, hogy azon öltönyösen, nyakkendősen beug-
rott a tehenek meg a lovak közé ganyézni. Anti,
amikor látta, hogy az öccse nem hallgat a szép szó-
ra, nem engedi el a sok használattól üvegesre ko-
pott vellanyelet, erőszakkal lökdöste ki az istálló-
ból.

Ide se gyüvök többet, fogadkozott magában Pis-
ta, és félrehúzódott valamelyik sarokba a sérelmé-
vel. A bátyja borral próbálta békíteni, pedig tud-
hatta volna, minél többet iszik, csak annál meg-
átalkodottabb lesz. Hamar megártott neki az ital.
Hörögve szórta a bátyja szemébe a szitkokokat. An-
tiról azonban a legelvetemültebb sértés is leper-
gett. Beszélj, beszélj csak, öcskös, a végén úgyis én
nevetek, ez volt az arcára írva, de nem olvashatta

le akárki. Okosabb volt annál, hogy kérkedni akart volna a fölényével.

Pista követelte, hogy mutassák meg neki a végrendeletet.

– Amíg anyánk él, nem lehet – mondta Anti sötéten. Ezen aztán újra összekaptak. Némán, szuszogva dulakodtak az udvar közepén, a nagy körtefa alatt a szekérfordítástól fölszaggatott sárban. Ott feküdtek el mind a ketten eszméletüket veszten a túlfokozott, részeg erőfeszítéstől. Antal ébredt hamarabb, az állatok első neszezése talpra ugrasztotta. Első dolga volt Pistát fölsegíteni, bevinni a házba. Lehet, csak a botránytól tartott, és nem a féltő, testvéri gondoskodás vezette, de hát mégiscsak segített. Ez Pistát annyira meghatotta, hogy zokogva borult a bátyja nyakába. Egy darabig újrászent volt közöttük a béke.

A családi veszekedések e mámoros vesszőfutását Boris meg a gyerek a sötét, légszarcspikés nyári konyha lópokróccal letakart kemencepadkáján silbakolták végig. Boris itt hallgatott, nem úgy, mint odahaza. Robbanásig feszült benne a sistergő szemrehányás, de Vera néni fekete, szikrázó tekintete előtt szégyenlős, habogó kislánnyá szelídült újra, mintha semmit se változott volna azóta, amióta Pista karján először járult akkor még leendő anyósa színe elé. A fejét lehajtotta, a háta megörbéd, ormótlan teste összezsugorodni látszott, hogy hajdani valóját idézze.

A fiú utálta ugyan a nyári konyhát, mégsem volt

kedve kimenni. A légyfogóra ragadt legyek kínládását figyelte, mérsékelt érdeklődéssel, de nagy-nagy szakértelemmel.

Vera mama fából faragott arccal meredt a csukott, udvarra néző ajtóra, mintha tudta volna, mi történik mögötte, de kísérletet se tett, hogy beleavatkozzék, kedvezőbb irányba terelje az eseményeket. Talán tényleg nem érdekelte, hogy a két fiú az ő halálára spekulálva miként civakodik, hogyan csapdossák bele egymást részegen a lóhúgy émelyítő szénaillatától megbolondított sárba. Pedig egyedül ő állhatta volna útját az elmérgesedett indulatoknak. Szavára még mindig összeresztent az egész háznép. Nemcsak Anna, a kicsúfolt, lenézett, lustának bélyegzett, örökös szolgamunkába kényszerített meny, Anti se volt képes megilletődöttség nélkül az öregasszony elé állni. Még Pista, a kedvenc tartott legkevésbé az anyjától. Vele mindig kivételezett, és ez a vérében maradt. A titokzatos végrendelet azonban Pistát is elbizonytalanította. Mintha előre sejtette volna, hogy sose tudja meg, mit tartalmazott, mert Kabócza ügyvéd úr elveszíti majd, hogy az örökségből való kitagadását tartalmazó hiteles másolattal pótolhassa az alkalmas pillanatban.

Minden akörül forgott, mi lesz, ha meghal, egyelőre azonban élt, nagyon is makacsul élt a nagymama. Nem tudta elhagyni az ágyat. Fél arca megbénult a szélütés következtében. Annus szorgalmasan üritgette alóla az ágytálat, a nyári konyha

mégis szinte robbanásig telítődött az ürülék, a vi-zelet és a kiborogatott gyógyszerek szagából össze-keveredett patinás kőrházbűzzel. Arc kifejezéséből arra lehetett következtetni, előre tudja, ha ő meg-hal, recsegve-ropogva omlik itt össze minden, unott pofájú buldózerek döntik le a családi sasfészek ir-galmatlan kuporgatás árán rakott vályogfalait. Ezért nem engedett. Fogatlan száját makacsul, gye-rekes buzgalommal szorította össze, és őrizte, őriz-te magában az életet. Ezen függött minden figyel-mével, nem csoda, ha a házi felfordulás jelei nem jutottak el a tudatáig. A nagy, süppeteg párnával harcolt csupán, amelynek a hátát kellett volna megtámasztania, de amelyik folyton elcsúszott a helyéről, meg a dunnával, amelyben megcsimbóko-sodott, ezért aztán hol erre, hol arra húzott a toll.

Tudnia kellett volna Pista üzélmeiről is, amik a családi csetepaték ellenére, azok vásári díszletei mögött évek óta folytak már, és valószínű, tudott is mindent, de úgy viselkedett, mint akinek fogal-ma sincsen semmiről.

A kezdeteket a legendáknak kijáró bizonytalan homály vette körül. Talán egy hullott szilvától megfostosodott gyerek hasmenését állította el a doktorként tisztelt városi ismerős, a mindig a zse-bében hordott bélfertőtlenítők valamelyikével, amit a kerítésen nyújtott át a szomszédasszonynak, nem is dobozostul, csak úgy marokból marokba, ahogy a cukorkát szokás, talán valami makacs bőr-pörsenést gyógyított meg a mindenre jó fülzsírral,

talán egyéb, számon se tartott szívesség volt az első, amittől kezdve aztán egyre sűrűbben keresték föl problémáikkal a rászorulókat. Szívesen segített akárkinek, boldog volt, hogy az emberek megtisztelték a bizalmukkal, eszébe se jutott, hogy amit cselekszik, azt nem volna joga megtenni.

Egy idő után annyira elterjedt a környéken a csodatévő Bacsza Pista híre, hogy még a hetedik faluból is érkeztek páciensek. Valami rendet kellett teremteni közöttük. Tulajdonképpen magától oldódott meg a dolog. A szemfülesebbek már a kezdet kezdetén előjegyeztették magukat Pista édesanyjánál. Beszélni szeretnénk a Pistával, ha haza gyün, mondták, és szép sorjában felrótták a nevüket az ágy lábára kötött vonalas irkába. A füzet mellett egy másik madzagon csonkig rágott tinta-ceruza lógott külön erre a célra.

Pista aztán megérkezvén szépen sorra vette a várakozókat. Nála nem volt protekció, mint Hamar doktornál az SZTK-ban. Nem intette előre a János bácsi feje felett, nem engedte be a hátsó ajtón a tekintélyes beosztású vendégeket. Ahogyan többször is tréfásan megjegyezte, nála igazi volt a demokrácia. A várokszobaként szolgáló nagy könyha mindent egybemosó homálya egy-egy kétségbeesett pillanat erejéig leoldotta mindenkiről a konok évek alatt rákövesedett kisebbségi érzést, vagy éppen a túlméretezett úrhatnámság terhét, és szembeállította kiszolgáltatottsága valódi tényével, valódi tragédiájával. Sokan pusztán ezért az élményért

zarándokoltak el a csodadoktorhoz. A Pistával való találkozást, tanácsainak meghallgatását, a gyógyszereit egyszerű formalitásnak tekintették, nem vártak tőle túl sokat. Mégis itt voltak hónapról hónapra. Igen, Pista látogatásai időközben egyre sűrűsödtek. Sokan még ezt a havi egyszeri rendelést is kevesellték. Legszívesebben minden hétvégén a faluban tudták volna botcsinálta doktorukat.

Bacsa Pistánál a rendelés teljesen ingyenes volt, régi jó falusi szokás szerint mégse jött soha senki üres kézzel. A kemencezugban, egy függönyként a gerendára szögezett pokróc oltalmában teljesen egyedül, tanúk nélkül rakhatta le ki-ki, amit hozott, mintha titkos szavazás urnájához járulna. Pista maga találta ki ezt a szertartást azért, hogy a szegényeknek se kelljen szégyenkezniök.

Ha jól sáfárkodik a keresményével, sokra vihetne volna, de hát nemhiába mondják, a könnyen jött pénznek nincsen maradása. Pista is az utolsó fillérig hazaadta rendes fizetését, a rendelésért kapott tyúkok, libák, kacsák, tojások sorsa azonban a legkevésbé se érdekelte. Antiék annyit vettek el belőle, amennyit akartak a szállás fejében, nem nézett a körmükre. A készpénz se nagyon állt meg nála. Még Annus zsebébe is belecsúsztatott néhány százast, mondván, nesze, vögyé rajta valamit magadnak, a hitös uradtu' úgyse látsz soha egy petákot se. Útközben, a vonaton, a pályaudvari restiben megveszekedettten költekezett. Zsákszámba vásárolta a semmire se jó csecsebecséket, annál dü-

hődtebben, minél jobban tiltakozott a felesége. Sokszor úgy összevesztek, haza se vitték a sok bővít, otthagyták a vonatban az ülés alatt, vagy valamelyik csomagtartóban. Egy-egy öltöny, az aszszonynak egy kosztüm, cipő a gyerekeknek, ennyi volt minden luxus, amihez a rendelések bevételeiből hozzájutott a család.

Nem történt ezeken a rendeléseken semmi hókuszpókusz. Különösen eleinte voltak szinte a túlzásig puritánok, egyszerűek. Az alkalmazott gyógyszerek mind szerepeltek a vény nélkül kapható készítmények listáján. Pista csak annyit tett, hogy a nagyobb hatás kedvéért gondosan megfosztotta őket a gyári csomagolástól. Egy időben megfordult a fejében, otthagya a gyárat, elmegy dolgozni az SZTK-ba, hogy kibővíthesse a palettáját, de aztán letett róla. Maga se hitte, hogy a drasztikusabb szerek alkalmazásától eredményesebbé válhatna a működése, annyival semmiképpen, amennyi veszélyt ezeknek a szereknek az alkalmazása jelentene. Ugyanakkor, ez is nyilvánvaló volt, valamit mégiscsak lépnie kell.

A gyerekkorában látott, hallott, megtapasztalt gyógymódok feledésbe ment részleteit próbálta feleveníteni. Maga csodálkozott el rajta a legjobban, milyen eredménnyel. Amikor összekészülődött az utazáshoz, majdnem a behemót családi vulkánfíber bőrönd is kicsinek bizonyult. Volt itt tehénnyálba gyúrt korpagalacsin veszettség, mélakór és egyéb lelki nyavalyák ellen, törkölypálinkába áz-

tatott örménygyökér szívelégtelenség, vesebaj s enyhébb daganatok gyógyszerél, katángkórófőzet eszenciális kivonata végtagi fájdalmak istápolására, borjúfúlzsírral telt tégelyek a különféle bőrgyulladások, ekcémás megbetegedések gyógyítására, borogató és köptető keverékek, lélegzőlyukas, ledugaszolt nádízek teli eleven méhekkal, kicsi üvegpoarak, petróleumos vatta a hólyaghúzáshoz, öblös üvegtál, gyertyacsonk, gyertyaalátét a gynommassázshoz, és még annyi, de annyi minden, amit képtelenség beleszorítani egy primitív felsorolás béklyójába.

Az utóbbi időben kissé elszemtelenedtek a vára-kozók, voltak, akik már az előző nap be akartak kéredzkedni legalább az udvarba. A vajszívű Anna be is engedte őket, de Anti szerencsére idejében észbe kapott, s kiugrasztotta a pácienseket az utcára, mielőtt még végleg elöntötték volna a házat. Hónap gyűjjenek, ordított rájuk, a goromba úris-tenit maguknak, akkor lösz a röndülés, hát nem tudják! Erre ürült csak ki az udvar. Az árokpar-ton azonban már nem parancsolt Antal, onnan nem tudta elkergetni a távoli falvakból érkező betege-ket, akik, nem lévén kedvük visszagyalogolni az állomásra, tanyát vertek az eperfák tövében, és a szabad ég alatt töltötték el az éjszakát.

Másnap áztán már nem lehetett ellenállni az ostromnak. Antal a nagy felfordulás láttán úgy döntött, nem várja meg az öccsét. Befogott, és ki-szekerezett a szőlőhegybe, ámbár lett volna mun-

kája itthon is elég. Utálta ezeket az ostoba, elvakult embereket. Maga egy fabatkát se adott volna az öccse tudományáért.

A hosszú várakozás felfokozta a feszültséget az emberekben. Érdekes módon mégse volt nyoma a Hamar doktor rendelőjében uralkodó ingerült hangulatnak, nem akarta mindenki mindenáron becsapni a másikat, nem azt kutatta, hogyan tudna eléje kerülni a sorban, nem lökdöste, nem ócsárolta a padszomszédját, békésen, szinte áhítatos odaadással várták Bacsa Pista érkezését. Ahelyett, hogy az SZTK-t szidták volna, Bacsa Pista tudományának dicséretében voltak nyakig elmerülve.

– Eccer fővött a sógorom egy embört a szekérre – mondta az egyik. – Az embör hátraült a szekérderekba. Olyan nehéz lött a szekér, hogy a lovak alig bírták. Csak úgy potyogott róluk a hab. Háttranéz a sógorom, hát egy nagy fekete kutya ül a szóma között. A lovak mög úgy kepesztöttek tovább, mintha högynek mönnének. Eccer aztán mögindút a szekér, a lovak trappúni kezdtek. Erre mögin háttranéz a sógor, hát az embör ott ül a helein, a kutya mög sehun. Pista vót az az embör.

– A minap a révész – folytatta a másik – arra lött figyelmes, valaki kiabál a túlsó partru. Hát átmögy érte. Nincs ott sönki. De egy kutya beugrott a csónakba. Amikor átértek, a kutya kiugrott. Egy nagy vizes lábnyom maradt utána, egy embörnek a lábnyoma. A Bacsa Pistáé.

Amikor Pista belépett a konyhába, a susmorgás

egyből abbamaradt. Odaköszönt az embereknek, de nem állt le velük beszélgetni, úgy tett, mintha nem ismerné őket. Saját kezűleg, a szemük láttára cipelte be a csodatévő bőrröndöt a tisztaszobába, ami ettől hirtelen rendelővé alakult át. A bőrröndöt az asztalra tette, kinyitotta. Odahúzott az asztalhoz a fal mellől egy egyenes támlájú, fonott ülőkéjű széket, és leroskadt rá. A betegeknek a lócán volt a helyük. Ennyire fáradtnak talán még sohase érezte magát. A rosszullót környékezte. Fölállt, kinyitotta az ajtót, és türelemre intve a várakozókat, átsietett a konyhán, ki az udvarra. A vályú fölé hajolt. Émelygés fogta el, arra gondolt, mi lenne, ha nem menne vissza az emberek közé, ha bevinné magát a fekete makkoserdőbe, aminek esti hűvösségét ide az udvarba is becsapta a szél. Aztán mégis úrrá lett magán, az arcába, a nyaka közé locsolta a hideg vizet. Anti sokat veszekedett érte, de hiába, ő a vályúból szeretett mosakodni. De hiszen nem vagyok én bűdös, mondott ellent öntudatosan. A ló kényös, mögérzi az idegön szagot, aztán nem iszik belőle. Erről jutott eszébe, hol van Anti? Hiányzott neki a veszekedése. Annus is eltűnt, az anyjától meg hiába érdeklődne. Még a kutya is elkerülte, abba se sikerült egy jóízűt belerúgnia.

Visszafelé menet bemelegítette a csuklóját. Mindig sok volt az ízületi, izomfájdalomról panaszkodó beteg, akiknek semmi más nem használt, mint a kenés. Sokan hajlamosak félreérteni ezt a

népi szakkifejezést, kenőccsel való kezelésre gondolnak, pedig hát a kenés nem más, mint egy szakszerű, alapos gyögmasszázs, amikor is az ízületek átdolgozása, az izmok fellazítása azt a célt szolgálja, hogy a beteg testrészek korrekcióra való hajlamát felébredjük. A kenésnek egyszerűek a szabályai: mindig a vérnek, és nem a vér ellen kell végezni, a két hüvelyk dolgozik, a jobb kéz jár elől. Először is ki kell tapasztalni, van-e valahol gyulladás vagy más rendellenesség. Ezt megérzi az ember, ha van hozzá keze. A legkisebb csomó is szinte forr, mintha villanyozná az ujjakat. Ekkor kezdődik az igazi munka, felosztatni, eldolgozni a csomót. Önkéntelenül futottak végig az ismert mozdulatok a kezében, de most nem tudott mégse a felkészülésre koncentrálni, annyira idegesítette Anti eltűnése.

A betegek maguk tartották a sorrendet. Nem kellett ide számokat osztogató, előjegyzést fölvevő asszisztens, mint a festett körmével hivalkodóan pámpélózó Enikő Hamar doktor mellé, ment minden anélkül is. Mindenki megkapta a maga félóráját. Ennyi volt a kezelési idő. A rendelővé alakult tisztaszoba gyóntatószékcsöndjében Pista nemcsak csontkovácsi minőségében működött. Olyan lelki, morális, néha gyakorlati tanácsok kedvéért is fölkeresték, mint például, hogy megtartsák-e vagy elvetessék a fiatal házasságok a tervezettnél előbb jelentkező gyereket, megbocsásson-e Julis a kikapós urának, visszafogadja-e, vagy kezdjen inkább új

életet a szolidabb, ámbar számára is kevésbé kíváncsatos Kőtörő Kálmán oldalán, és így tovább, volt, aki eladásra szánt házának értékét akarta megtudni tőle. Bátran állhattak elő bármivel, Pista nem hurrogta le őket, nem szidott meg, nem gúnyolt ki senkit. A legnagyobb odaadással közeledett a mégoly nevetséges ügyekhez is, hozta meg dodonai, félreérthető ítéleteit, olykor még egy-egy veszélytelennek látszó jóslásba se átallott belebocsátkozni.

Az öreg Dudás jött be elsőnek az ajtón. Már tudta a szokást, nem is kellett helytel kínálni, egyből a lócához ment, és leült. Pista éppen ebben a pillanatban ugrott föl, az ajtóhoz rohant. Azt hitte, tűz van. Csak amikor föltépte a kilincset, akkor döbbsent rá, hogy a vaku sűrű villogása tévesztette meg. A megyei lap mindenek gyakornoka szokatlan buzgalommal kattogtatta a méregdrága kincstári gépet. Pista bémultan tűrte, hogy a sikongó, arcukat a kezükkel, alkarjukkal eltakaró embereket félrelökösve a helybeli rendfenntartó erők, név szerint Haragos Bálint és legelsőképpen pedig a fullajtárja, Kiss Béla kétfelől melléje tolakodjanak, hátracsavarják a karját. A fényképezőgép villogása közben sem lankadt. Pista látta, vagy az is lehet, csak látni vélte az egy-egy pillanattöredék erejéig kekesen szétterpeszkedő, agresszív világításban Hamar doktor háttérből fölrémlő, gúnyosan elégedett vigyorát. Kettejük rejtett, illetéktelen párharca ezzel a jól időzített rajtacsapással, aminek fotódokumentumai a helyi lapban elrettentő példaként, kép-

riport formájában hamarosan megjelentek, véglegesen lezárulni látszott. Pista nem érzett semmiféle megrendülést, semmiféle büntudatot. Úgy viselkedett, mint aki már régóta várja, és belülről valahogy rendjén valónak is érzi ezt a végkifejletet. A vaku elvakította. Többször is megbotlott, mire a tornácra ért. Itt kattantották rá a rendőrök a bilincset, mintha csak az utcai csődületnek akartak volna elégtételt szolgáltatni. Önként nyújtotta a kezét. Úgy érezte, evvel a gesztussal valami keveset megőrizhet véglegesen elveszni látszó méltóságából.

Beleborzongott, amikor a nyári konyha felől meghallotta a szokatlan, emberi hangra csak alig-alig emlékeztető zajokat. Rajta kívül alighanem senki más nem vette ki az értelmüket.

– Édös kis fiam, micsinyának veled, hova visznek? Jaj neköm, jaj neköm!

Összegörnyedt. Rettenetesen nehéznek érezte magát.

– Az anyámtól hadd búcsúzzak el legalább! – csúszott ki óvatlanul a száján a kérés. Pedig jó előre elhatározta, ezektől a hóhéroktól nem kér semmit. És most mégis! Hosszú, kínos csönd következett. A kérés kimondásánál csak az okozott volna nagyobb megrázkódtatást neki, ha megtagadják a teljesítését. A látszat azt mutatta, megfordult a fejükben a visszautasítás gondolata. A valóságban azonban nem voltak ilyen mélységes elvi okai a tétoválásnak. A tisztázatlan hatásköri viszonyok

okozták a késlekedést. Haragos Bálint, az őrsparancsnok, először Hamar doktorra kapta a tekintetét, aki az összegyűlték között feljelentői minőségében jóval nagyobb súllyal szerepelt, mint amire egyszerű doktori hivatása feljogosította volna. De hát Dallos elvtársról, aki a járási vezetést képviselte, sem volt tanácsos megfélelkezni.

– Jól van na, ereggyen – adta meg a beleegyezést nagy sokára olyan gondterhelten Haragos Bálint, mintha tényleg a saját jószántából engedett volna, pedig a mondat csupán mesteri időzítéssel követte Dallos elvtárs bólintását, valamint Hamar doktor elnéző ajkbiggyesztését.

A szűk nyári konyhában az anyja betegágyának háttéréből Boris és a fiú szemrehányó pillantásai szegeződtek rá. Boris szeméből csak úgy sütött a „na ugye, megmondtam” rosszállása. Részvétnek a nyomát se lehetett fölfedezni benne. A gyerek szemében a rémületen kívül semmiféle más érzelmnek nem maradt hely. Visszakapta a tekintetét az anyjára. A múmiaarc hidegen és kifejezéstelenül meredt rá, de a szeméből bőségesen, megszegyenítő őszinteséggel peregtek a könnyek. Olyan mélyre süppedt bele a párnába, mintha így akart volna eltűnni a belépők szeme elől. Mert hát Pista nem egyedül jött, vele tartott az egész díszkíséret. A friss ürülék szaga, ami durván párállott fel a hirtelenében az ágy alá lökött ágytálból, kissé megfőköltette a betolakodókat, úgyhogy Pista pár lé-

péssel elszakadhatott tőlük. Odalépett az ágyhoz, lehajolt, homlokon csókolta az anyját. Rémülten észlelte, hogy a pergamenszerű, de azért egy kissé nyirkos bőr mintha kihűlőfélben lenne. Önkéntelenül emelte föl a kezét, hogy végigsimítsa az anyja feszesen hátrakötött, ritkás, ősz haját, de a bilincs csörrenése megakasztotta a mozdulatát. A bilincscsörgésre az anyja fölkapta a fejét. Aztán visszaejtette a párnára, de nem az iménti nyugalmi helyzetbe. Megbicsaklott a nyaka, de már nem volt ereje hozzá, hogy változtasson a kényelmetlen testhelyezeten. Pista egy hirtelen jött, buta ötlet hatására megpróbálta letépni a csuklójáról a bilincset. Olyan hevesen hadonászott, hogy a bőrét véresre horzsolta a vékony acélpánt.

A rendőrök ekkorra már nagy nehezen leküzdötték az ürülékszag keltette undorukat, beléptek a nyári konyhába, megragadták és kivonszolták Pistát az udvarra. A ház előtt ott állt a sötét rabszállító autó, amit eddig a helybéliek még sose láttak. Hamar doktornak azonban sikerült, ki tudja, milyen kapcsolatok révén, megszereznie. A rácsos kocsit egyenesen Varasdra szállította Pistát, ahol azonnal meg kellett kezdenie a vizsgálati fogság letöltését. A hoppon maradt, segítséget hiába váró betegek a kínos incidens után sem oszlottak el, később estig együtt maradtak a ház előtt, Antalnak kellett elzavarnia őket, amikor estére kelve a szőlőhegyről hazaérkezett.

Pista, mielőtt beszállt volna az autóba, egy pillanatra visszafordult, megbilincselte kezét a magasba emelte. A lánc úgy csilingelt rajta, finoman, kétértelműen, mint az úrfelmutatási ezüstcsengők. Dallos elvtárs idegesen intett, hogy el vele, mégsem tudta megakadályozni, hogy Pista vissza ne lépjen, egészen közel hozzá, mintha arcul akarná ütni. Pista azonban nem bántotta. A mondókát, amiért valószínű ezt az egész közjátékot kiprovokálta, sietve hadarta el. A rendőrök már nagyon rángatták hátulról.

Özvegy asszony siralmától,
kemény szájú lótól,
hamis asszony nyelvétől,
szegényből lett úrtól
mentsen meg az Isten!

A közismert mondóka a hely és az alkalom jóvoltából a közönségesnél most sokkal mélyebb értelmet látszott nyerni.

Hamar doktor elégedett lehetett. Nem sikerült ugyan Bacsa Pistát hosszabb időre börtönbe juttatnia, a kiszabott büntetés alig volt több a vizsgálati fogság már amúgy is letöltött idejénél, a célját azonban elérte: Pista a történetek után nem merette többé a lábát se betenni a faluba. Ennek Antal talán még Hamar doktornál is jobban örült, mivel így egészen szabadon rendelkezhetett az örökség-

gel, aminek birtokbavételére Pista elvitele után vilámgyorsan sor került. Vera mama, ahogy ez várható volt, nem élte túl a szégyent. Pista a temetés alatt börtönben ült, de amikor a kézzelfogható akadályok elhárultak, akkor se látogatott haza, még az anyja sírjához se, soha többé.

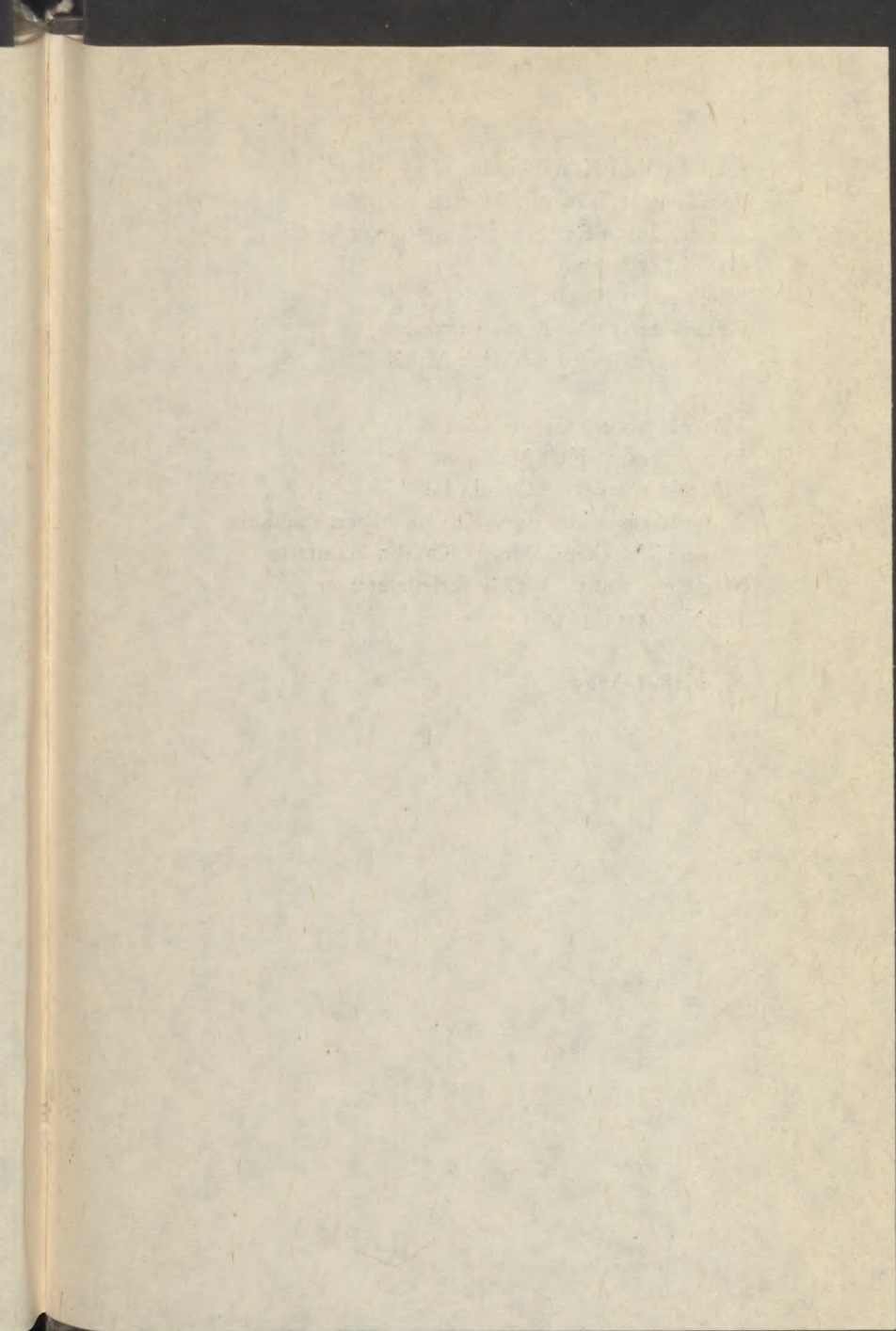
Tartalom

Az Örvényes /	5
Májusi por /	10
Hétágú szederfa /	20
Fölkel a nap /	35
Az intéző háza /	47
Hajnaltól estélig /	66
Az éjféli gyors /	73
Isten báránya /	90
Kölcsönkenyér /	133
Az elveszett hivatal /	154
Koppány doktor /	229
Október mérge /	249
Foggal, körömmel /	264
Vége a táncnak /	327

Hajnali madárszó / 348

A ligeti harang / 368

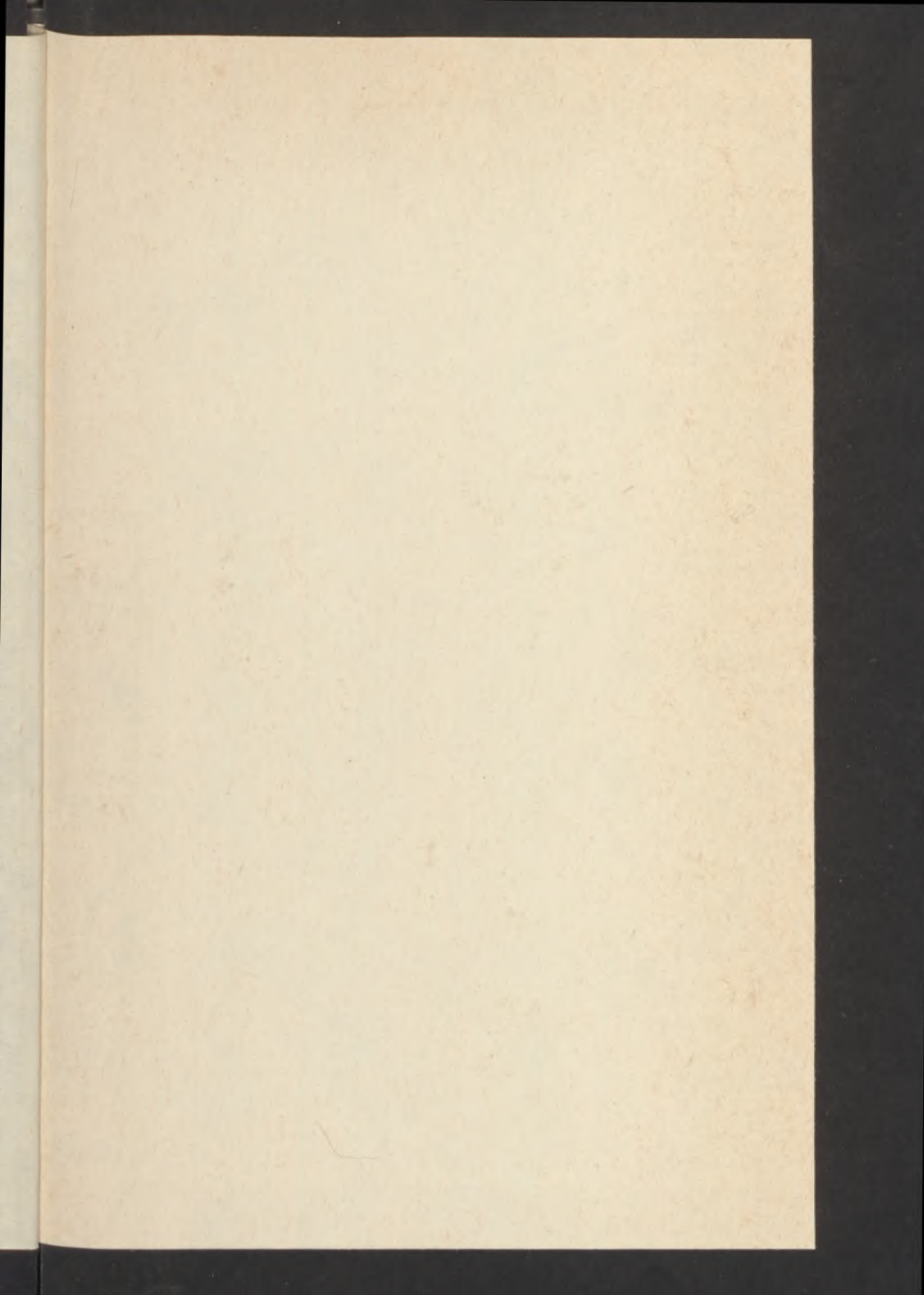
Fekete üröm / 384

Szépirodalmi Könyvkiadó
Felelős vezető Tarnóc Márton igazgató
A kiadvány a Széchenyi Nyomdában készült,
Győrött, 1988-ban
Munkaszám K-965
Felelős vezető Nagy Iván igazgató
Felelős szerkesztő Benedek Mihály

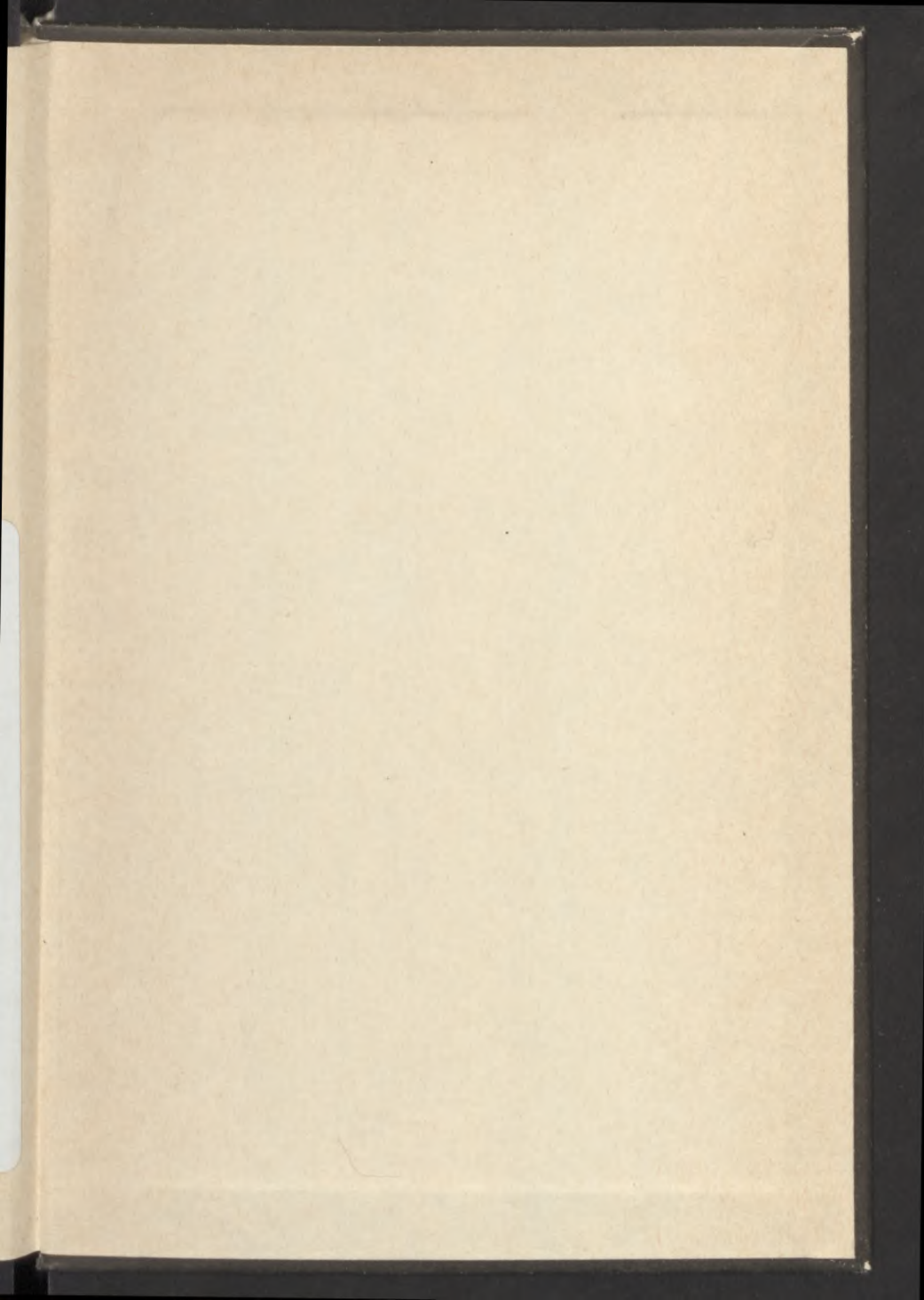
Műszaki vezető Ginács László
Képszerkesztő Kiss Marianne
Műszaki szerkesztő Gonda Pál
A borító- és a kötéstervezés Kováts Albert munkája
A szerző fényképét Mezey Katalin készítette
Megjelent 20,65 (A/5) ív terjedelemben
ISBN 963 15 3647 5

Sz 4628-1-8889

2455

51,— Ft

Oláh János · Az Örvényes partján